

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA
ŽUVININKYSTĖS TARNYBA
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS**

**LIETUVOS ŽUVININKYSTĖ
DOKUMENTAI, FAKTAI, SKAIČIAI
2008–2014**

VILNIUS, 2016

UDK 639.2(474.5)(091)

Li334

Leidinio redaktoriai: Aidas ADOMAITIS, Indrė ŠIDLAUSKIENĖ
Sudarytojas ir dalykinis redaktorius Algirdas RUSAKEVIČIUS

Straipsnių autoriai:

Aidas ADOMAITIS, Jūratė ANDRIUKAITIENĖ,
Vytautas ANDRIUŠKEVIČIUS, Algirdas BALNIS, Eugenija BUKIENĖ,
Tomas DAMBRAUSKIS, Algirdas DOMARKAS,
Adrija GASILIAUSKIENĖ, Valdas GEČYS, Antanas GONTA,
Vilmantas GRAIČIŪNAS, Danutė GRINEVIČIENĖ,
Laimutė IVANAUSKIENĖ, Lina KUJALYTĖ, Tomas KAZLAUSKAS,
Tomas KERŠYS, Erlandas LENDZBERGAS, Kęstutis MOTIEKAITIS,
Birutė PALIUKĖNAITĖ, Andrej PILINKOVSKIJ, Justas POVILIŪNAS,
Eglė RADAITYTĖ, Gediminas Vitas RATKUS, Tatjana RATNIKOVA,
Agnė RAZMISLAVIČIŪTĖ-PALIONIENĖ, Algirdas RUSAKEVIČIUS,
Romas STATKUS, Indrė ŠIDLAUSKIENĖ, Laima VAITONYTĖ,
Tomas ZOLUBAS, Ieva ŽUNDIENĖ

Leidinyi parengtas pagal

Žuvininkystės tarnybos prie LR žemės ūkio ministerijos ir

LR žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento medžiagą

TURINYS

IŽANGOS ŽODIS	6
PRATARMĖ	9
I. ES IR LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS ADMINISTRAVIMAS ...	11
Žuvininkystės sprendimų priėmimas Europos Sąjungoje (ES)	11
Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas (DG MARE)	11
Žemės ūkio ir žuvininkystės ministrų taryba	12
Europos žuvininkystės kontrolės agentūra	12
Žuvininkystės sprendimų priėmimas Lietuvoje	13
Žemės ūkio ministerija	13
II. EŽF IR LIETUVOS BIUDŽETO PARAMA ŽUVININKYSTĖS SEKTORIUI 2007–2013 m. PROJEKTAMS ĮGYVENDINTI	17
III. LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS INTERESŲ ATSTOVAVIMAS TARPTAUTINIU LYGIU	22
IV. UŽIMTUMAS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIUJE	23
V. ŽUVININKYSTĖS TARNYBA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS	24
VI. LIETUVOS VALSTYBINIS ŽUVIVAISOS IR ŽUVININKYSTĖS TYRIMŲ CENTRAS (LVŽŽTC)	26
VII. LIETUVOS ŽVEJYBOS LAIVYNAS IR ŽUVŲ IŠTEKLIAI	27
VIII. ŽVEJYBOS LAIVYNO PAJĖGUMŲ IR ŽUVŲ IŠTEKLIŲ DERINIMAS EUROPOS SĄJUNGOJE	32
IX. ŽVEJYBOS LAIVYNAS	33
Tolimmojo plaukiojimo žvejybos laivynas	34
Baltijos jūros žvejybos laivynas	34
Baltijos jūros priekrantės žvejybos laivynas	35
X. ŽVEJYBA	36
Žvejyba jūrų vandenyse	36
Žvejyba tolimuosiuose žvejybos rajonuose	36
Žvejyba atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje	37
Žvejyba vidaus vandenyse	42
Žvejyba Kuršių mariose	43
Žvejyba Kauno mariose	47

Žvejyba Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės (HAE) aukštutiniame baseine	49
Žvejyba upėse	50
Žvejyba ežeruose	52
Žvejyba polderiuose	53
XI. VERSLINĖS ŽVEJYBOS KONTROLĖ	55
Žvejybos kontrolė tolimuosiuose žvejybos rajonuose	55
Žvejybos kontrolė Baltijos jūroje	59
Žvejybos kontrolė vidaus vandenyse	63
XII. ŽUVŲ PERDIRBIMAS. VIDAUS IR UŽSIENIO PREKYBA ŽUVIMIS BEI JŲ PRODUKTAIS	65
Žuvų perdirbimas	65
Vidaus ir užsienio prekyba žuvimis bei jų produktais	70
Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas	77
XIII. ŽUVŲ IŠTEKLIŲ ATKŪRIMAS IR GAUSINIMAS VALSTYBINĖS REIKŠMĖS VIDAUS VANDENYSE	81
Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro (LVŽŽTC) 2008–2010 metų veikla	81
Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro filialai	84
Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos 2010–2014 m. veikla	87
Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos poskyriai	90
Aštriašnių eršketų išteklių 2011–2014 m. atkūrimas	91
EŽF parama žuvininkystei	92
Žuvų migracijos sąlygų gerinimas	99
XIV. AKVAKULTŪRA	102
Žuvų auginimas tvenkiniuose	103
Vandens tiekimo sistemos	105
Gamybiniai-finansiniai žuvų auginimo tvenkiniuose rezultatai	105
Ekologinė akvakultūra	111
Karių veislininkystė, selekcija ir reprodukcija	115
Uždarosios akvakultūros sistemos (UAS)	116
Taikomų akvakultūros metodų įtaka aplinkai	119
Bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir institucijomis žuvininkystės bei akvakultūros srityse	120
XV. ŽUVININKYSTĖS MOKSLO TIRIAMIEJI DARBAI	122
Valstybinis aplinkos monitoringas	134
Žuvų mailiaus tyrimai Baltijos jūros priekrantėje	134

Biologinių duomenų analizė	136
Kita mokslinė veikla	136
Valstybinė aplinkos monitoringo programa	138
Žemės ūkio ministerijos finansuoti žuvininkystės mokslo tiriamieji dabai	141
XVI. LIETUVOS ŽUVININKYSTĖ NUOTRAUKOSE	145
XVII. ŽVEJŲ MĖGĖJŲ VEIKLA	161
XVIII. PRIEDAI	164
1 lentelė. Lietuvai skirtos žvejybos kvotos tolimuosiuose žvejybos rajonuose 2006-2015 m.	164
2 lentelė. Tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojantys Lietuvos žvejybos laivai	166
3 lentelė. Baltijos jūroje žvejojantys Lietuvos žvejybos laivai	166
4 lentelė. Baltijos jūros priekrantėje žvejojantys Lietuvos laivai	167
5 lentelė. Lietuvos žvejybos laivų sugavimai tolimuosiuose žvejybos rajonuose ir Baltijos jūroje 2008-2014 m.	170
6 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai atviroje Baltijos jūroje 2008-2014 m. ..	171
7 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai Baltijos jūros priekrantėje 2008-2014 m.	171
8 lentelė. Žuvų ir vėžių įveisimas į valstybinius vandens telkinius 2008–2014 m.	172
9 lentelė. Lietuvoje pastatytos žuvų pralaidos	174
XIX. ŽUVININKYSTĖS ASOCIACIJOS, ĮMONĖS IR ORGANIZACIJOS.....	176
XX. PARODOS IR RENGINIAI	184
Lietuvos žuvų produktai 2012 ir 2014 metais tarptautinėse „European Seafood Exposition“ parodose	184
Žuvininkystės tarnybos 2013–2015 metų renginiai	185
XXI. SANTRAUKA	189
XXII. SUMMARY	195
XXIII. SANTRUMPOS	201
XXIV. SAŲOKOS	202
XXV. TRUMPAI APIE AUTORIUS	205

ĮŽANGOS ŽODIS

Lietuvos žemės ūkio ministrė Virginija Baltraitienė

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus plėtra pastaruosius kelerius metus vyko atviros rinkos ekonomikos diktuojamos aštrios konkurencijos sąlygomis, kurias pagilino ekonominė krizė ir jos padariniai. Nepaisant to, visos pagrindinės sektoriaus ekonominės kryptys – žvejojba, žuvų perdirbimas, akvakultūra, buvo plėtojamos griežtai laikantis Europos Sąjungos (ES) bendrosios žuvininkystės politikos (BŽP) principų ir intensyviai naudojant ES paramą.

Naujoji ES BŽP, kuria siekiama užtikrinti, kad jūrų ir vidaus vandenų žuvų išteklių atsikurtų iki tvaraus lygio, būtų užkirstas kelias netausiai žvejojbai, sukurtos sąlygos naujoms darbo vietoms bei ekonomikos augimui pakrančių regionuose, pradėjo galioti nuo 2014 m. sausio 1 d. BŽP tikslų siekiama draudžiant sugautas, bet komerciškai nepaklausias žuvis išmesti atgal į jūrą, taip pat suteikiant daugiau galių sektoriui ir decentralizuojant sprendimų priėmimą, teikiant prioritetą akvakultūrai, remiant mažos apimties žvejojba, gerinant mokslo žinias apie žuvų išteklių būklę, prisiimant atsakomybę dėl žvejojimo užsienio vandenyse.

Įgyvendinant ES BŽP reikalavimus žuvininkystės kontrolės srityje ir užtikrinant jų vykdymą, buvo diegiamos žvejojbos laivų stebėsenos ir kontrolės technologijos, stiprinami Lietuvos žuvininkystės kontrolės pareigūnų administraciniai gebėjimai. Tam itin didelį postūmį davė Kontrolės programos įgyvendinimas ir su tuo susijusi ES parama.

Žvejojbos veikla Baltijos jūroje dėl pasikeitusios žuvų išteklių būklės, bandymo keisti buvusią kvotų skirstymo tvarką taip pat nemažai pakito per šiuos kelerius metus. Įprastą menkių žvejojbos populiarumą keitė išaugusi šprotų ir strimelių paklausa, bandymas keisti iki tol vyravusią kvotų skirstymo tvarką lėmė ryškų santykių tarp žvejojbos sektoriaus atstovų pablogėjimą dėl visiškai priešingų pozicijų šiuo klausimu. Tuo tarpu tolimuosiuose žvejojbos rajonuose esminių žvejojbos pokyčių

nebuvo. Pastaraisiais metais Lietuvos Respublikos žvejybos laivai dažniau žvejoja ES vandenyse, Afrikoje (pasirašyti protokolai dėl žvejybos Mauritanijos Islamo Respublikos išskirtinės ekonominės zonos vandenyse ir Maroko Karalystės išskirtinės ekonominės zonos vandenyse). Taip pat Lietuvos laivai įsitraukė į perspektyvią krabų žvejybą, dėl kurios tinkamo reguliavimo vis dar vyksta diskusija.

Lietuvos valstybė ir toliau skiria daug dėmesio žuvų išteklių apsaugai ir atkūrimui. Vertingų verslinių bei nykstančių žuvų išteklių atkūrimą ir gausinimą valstybiniuose vidaus vandens telkiniuose iki 2009 m. pabaigos organizavo ir sėkmingai vykdė Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras (LVŽŽTC), nuo 2010 m., reorganizavus žuvininkystės administravimo institucinę struktūrą, – Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Valstybės dėmesys žuvų ištekliams atkurti nepaėjo veltui. Iš Lietuvos raudonosios knygos išbrauktos lašišos ir šlakiai. Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius (buv. LVŽŽTC Žuvininkystės tyrimų laboratorija) vykdė žvejybos ir jos efektyvumo didinimo Baltijos jūroje mokslinius tyrimus.

ES ypatingą dėmesį skiria žuvininkystės duomenims rinkti ir jų kokybei užtikrinti. Tuo tikslu valstybės narės rengia nacionalines duomenų rinkimo programas, kurioms įgyvendinti ES skiria paramą.

Sėkmingiausia sektoriaus plėtra vyko žuvų perdirbimo srityje. Panaudojant ES, Lietuvos valstybės biudžeto bei privačias lėšas buvo plečiamos ir modernizuojamos žuvų perdirbimo įmonės, didinamos gamybos apimtys, kuriamos naujos produkcijos rūšys, aktyviai ieškomos ir įsisavinamos naujos rinkos Lietuvoje pagamintiems žuvų produktams ne tik Europoje, bet ir JAV, Lotynų Amerikoje bei kitose šalyse. Skverbiantis į užsienio rinkas neužmiršta ir vietinė rinka, kuriai siūlomi tiek nauji, tiek ir tradiciniai aukštos kokybės žuvų produktai.

Akvakultūros sektorius per apžvelgiamąjį laikotarpį irgi patyrė akivaizdžių poslinkių. Be tradicinių akvakultūros ūkių, auginančių žuvis tvenkiniuose, aktyviai steigėsi ūkio subjektai, kurie, pasinaudoję Europos žuvininkystės fondo paramos lėšomis, žuvis pradėjo auginti uždarosiose vandens apytakos sistemose ir išplėtė Lietuvoje auginamų žuvų asortimentą. Pasinaudojus EŽF 2007–2013 metų parama bendras Lietuvoje pastatytų uždarųjų akvakultūros sistemų projektinis pajėgumas siekia apie 2 000 t gyvų afrikinių šamų, sterkų, upėtakių, lašišų, ungurių ir kitų vertingų žuvų produkcijos. Kol kas šių projektinių pajėgumų panaudojimas neviršija net 10 procentų, nes dauguma įmonių yra visiškai naujos, tik pradedančios savo veiklą. Tam, kad būtų pilnai panaudotos galimybės, prireiks dar kelerių metų.

Tvenkininiai akvakultūros ūkiai taip pat sėkmingai panaudojo ES paramą – susitvarkė tvenkinius, hidroįrenginius, įsigijo veikslingos technikos, įrangos, įrenginių. Nemažai akvakultūros ūkių išplėtė savo veiklą, įsirengdami žuvų perdirbimo cechus, orientuotus į vietinės rinkos poreikius šviežiai žuvų produkcijai. Gana

didelę savo produkcijos dalį, daugiausia gyvus karpius ir kitas tvenkinių žuvis, akvakultūros ūkiai eksportavo į kaimynines šalis – dažniausiai į Lenkiją ir Latviją. Dalį savo produkcijos ūkiai tiekė Lietuvos ežerams išžuvinti pagal Aplinkos ministerijos finansuojamą programą, skirtą sukurti patrauklias sąlygas žvejams mėgėjams.

Šis leidinys yra tęstinis. Tai jau trečioji knyga. Ji skirta informuoti visuomenę apie Lietuvos žuvininkystės veiklą 2008–2014 m. laikotarpiu. Leidinyje pateikiama informacija apie Lietuvos žuvininkystės sektoriaus administravimą, verslinę žvejybą tolimuosiuose žvejybos rajonuose, Baltijos jūroje, jos priekrantėje, vidaus vandenyse, apžvelgiama verslinės žvejybos kontrolė, analizuojama žuvų perdirbamosios pramonės, akvakultūros įmonių, žuvivaisos padalinių veikla, mėgėjų žvejyba, pristatomi atlikti žuvininkystės mokslo tiriamieji darbai.

Dėkoju rengėjams, suradusiems laiko savo žinias ir prisiminimus perteikti besidomintiems Lietuvos žuvininkystės sektoriumi, jo raida. Skaitytojams būsimę dėkingi už pastabas ir pasiūlymus, kurie bus itin naudingi rengiant kitas žuvininkystės veiklos apžvalgas.

PRATARMĖ

Lietuvos žemės ūkio viceministrė Lina KUJALYTĖ

Lietuva yra labai gražus beveik 3 tūkstančių ežerų, daugiau kaip 800 upių kraštas, o jo vakarinius krantus skalauja Baltijos jūra, todėl natūralu, kad žuvininkystė mums yra labai svarbi veiklos sritis. Rūpintis, kad valstybinės reikšmės vandens telkiniuose būtų įveisiamos vertingos žuvys ir vėžiai, pavesta Žuvininkystės tarnybai prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Vandens telkinių daug, tad ir tarnybai tenkančių darbų apimtys didelės. Kasmet į ežerus ir upes išleidžiama 25–28 milijonai vienetų skirtingų žuvų rūšių. Žuvų ištekliams gausinti reikia ne tik daug lėšų, bet ir griežtos kontrolės. Ją garantuoja Lietuvos Respublikos įstatymai ir tarptautiniai įsipareigojimai.

Žuvininkystės tarnybos Žuvivaisos skyriaus poskyriai tarsi tinklas apjuosę visą Lietuvą, jie įsikūrę Rusnėje, Simne, Trakų Vokėje, Ignalinoje, Švenčionių ir Kaišiadorių rajonuose. Jų darbas labai reikšmingas, turintis didelę įtaką šalies vandens telkinių ateičiai. Poskyriuose veisiamų ir auginamų rūšių žuvys yra retos, vertingos, įrašytos į globojamų žuvų ir vėžių sąrašus arba saugomos pagal Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos (Berno) konvenciją – lašišos, šlakiai, margieji upėtakiai, kiršliai, Platelių ežero sycai, Vištyčio sycai, peledės, paprastieji karosai, seliavos, aštriašnipiai eršketai, sterikai. Privačios įmonės šių žuvų neaugina dėl didelių auginimo kaštų ir būtinų nuolatinių investicijų į naujas technologijas. Tai yra mūsų valstybės, Žuvininkystės tarnybos uždavinys. Tarnyba taip pat rūpinasi, kad būtų atkurtos vandens telkiniuose jau išnykusios žuvų rūšys, tokios kaip aštriašnipiai eršketai, kad būtų gausinami europinių ungurių ir kitų žuvų rūšių ištekliai. Tarnyba dirba pasitelkdama pažangiausius mokslo tyrimo metodus, kuriuos finansuoja Žemės ūkio ministerija. Išleidžiami žuvų jaunikliai sužymimi elektroniniais radijo sekimo žymekliais. Sužymėtų žuvų nuolatinis stebėjimas leidžia tobulinti šių žuvų įveisimo metodiką, pamatyti, kokios yra pagrindinės grėsmės išteklių atkūrimui.

Žuvininkystės tarnybos vaidmuo šiame laikmetyje yra itin svarbus. Dėl žmogaus veiklos, dėl klimato kaitos mūsų artimiausioje aplinkoje, gamtoje, vandenyse stebima daug žymių pokyčių, kuriuos reikia kontroliuoti, stabdyti, keisti. Žuvininkystės tarnyba, pasitelkdama mokslą ir inovacijas, rūpinasi, kad Lietuvos vandens telkiniai išliktų pilnaverčiai, turtingi įvairiausių žuvų ne tik šiandien, bet ir rytoj.

I. ES IR LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS ADMINISTRAVIMAS

Žuvininkystės sprendimų priėmimas Europos Sąjungoje

Priimant žuvininkystės sprendimus ES lygiu, dalyvauja įvairios ES institucijos, tačiau visų pirma – Europos Komisija, Europos Parlamentas ir Europos Taryba. 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusi Lisabonos sutartis išplėtė įprastos teisėkūros procedūros taikymą. Nuo 2010 metų ji taikoma taip pat žemės ūkiui ir žuvininkystei. Tokiu būdu Lisabonos sutartis suteikė vienodas galias Europos Parlamentui ir Europos Tarybai priimant žuvininkystės sprendimus. Iki tol žuvininkystės sprendimus priimdavo tikta Europos Taryba. Horizontalaus pobūdžio žuvininkystės teisės aktai priimami pagal įprastą teisėkūros procedūrą – Europos Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Europos Tarybai siūlymą dėl teisės akto. Parlamentas ne tik pareiškia savo nuomonę, bet kartu su Taryba dalijasi teisės aktų leidimo galia. Jeigu Taryba ir Parlamentas negali sutarti dėl siūlomo teisės akto, jis perduodamas Taikinimo komitetui, kurį sudaro Tarybos ir Parlamento atstovai po lygiai. Taikinimo komitetui susitarus, teisės akto projektas dar kartą siunčiamas Parlamentui ir Tarybai, kad pastarieji priimtų jį kaip teisės aktą. Taikinimo procedūra remiamasi vis rečiau. Dauguma teisės aktų pagal įprastą teisėkūros procedūrą priimami pirmojo ar antrojo svarstymo metu. Europos Taryba, vadovaudamasi ne teisėkūros procedūra, priima Tarybos reglamentus dėl žvejybos galimybių, tarifinių kvotų ir panašiai. Europos Taryba, gavusi Europos Parlamento pritarimą, priima Tarybos sprendimus ir reglamentus dėl žvejybos partnerystės susitarimų su trečiosiomis šalimis.

Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas (DG MARE)

Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas – tai Europos Komisijos padalinys, atsakingas už Bendrosios žuvininkystės ir Integruotosios jūrų politikos įgyvendinimą. Generalinis direktoratas yra įsikūręs Briuselyje. Jame dirba apie 400 darbuotojų, kuriems 2010–2014 metais vadovavo generalinė direktorė Lowri Evans. Generalinį direktoratą sudaro šeši direktoratai, atsakingi už visus žuvininkys-

tės politikos sričių aspektus: išsaugojimą, kontrolę, rinkos priemonės, struktūrinius veiksmus, bendrosios rinkos organizavimą, žuvininkystės tarptautinius ryšius ir kita. Generalinis direktoratas 2010–2014 metais buvo atskaitingas Jūrinių reikalų ir žuvininkystės komisarei Maria Damanaki.

Generalinis direktoratas inicijuoja teisės aktų rengimą ir teikia pasiūlymus teisės aktams priimti. Prieš siūlydama naujas iniciatyvas, Komisija įvertina galimas ekonomines, socialines ir aplinkosaugos pasekmes. Be to, Komisija konsultuojasi su regioninėmis patariamosiomis tarybomis dėl rengiamų teisės aktų. Žuvininkystės srityje aktyviai veikia septynios patiriamosios tarybos: Baltijos jūrai, Viduržemio jūrai, Šiaurės jūrai, šiaurės–vakarų vandenims, pietų–vakarų vandenims, pelaginei žvejojai bei tolimųjų vandenų žvejojai. Patiriamosios tarybos teikia Europos Komisijai rekomendacijas dėl žuvininkystės valdymo – rengiamų žuvų išteklių valdymo planų, žuvų išteklių saugojimo priemonių, kvotų ir kt. Techniniais žuvininkystės klausimais Generalinį direktoratą konsultuoja ekspertų grupės.

Žemės ūkio ir žuvininkystės ministrų taryba

Europos Tarybos reglamentai ir sprendimai tvirtinami Žemės ūkio ir žuvininkystės taryboje. Kiekviena šalis narė į Tarybos posėdį siunčia už žemės ūkio ir žuvininkystės sritį atsakingą ministrą. Visiems Tarybos posėdžiams rotacijos tvarka pirmininkauja ES pirmininkaujančios šalies žemės ūkio ar žuvininkystės ministras. Žemės ūkio ir žuvininkystės ministrų tarybos posėdžiai vyksta kiekvieną mėnesį Briuselyje arba Liuksemburge. Liuksemburge tarybos posėdžiai vyksta kasmet spalio ir birželio mėnesiais. Susirinkę ministrai Taryboje svarsto, iš dalies keičia ar priima teisės aktus bei koordinuoja žuvininkystės politiką.

Europos žuvininkystės kontrolės agentūra

Europos žuvininkystės kontrolės agentūra įkurta 2005 m. Vigo mieste, Ispanijoje, ir yra techninė-administracinė ES institucija. Jos pagrindinės funkcijos yra koordinuoti ES žuvininkystės kontrolę ir inspektavimą, ES valstybių narių kontrolės išdėstymą, prisidėti prie ES valstybių narių ir Europos Komisijos kontrolės ir inspektavimo technikų tyrinėjimo, koordinuoti kovą su nelegalia, nepranešta ir neapskaityta žvejojimu. ES valstybės narės du kartus per metus, dažniausiai kovo ir spalio mėnesiais, renkasi į Administracinės valdybos posėdžius, kuriuose, be Agentūros veiklos administracinių klausimų, tvirtinami žuvininkystės kontrolės, žvejojimo inspektorių mokymų planai, bendradarbiavimas su kitomis ES institucijomis.

Žuvininkystės sprendimų priėmimas Lietuvoje

Žuvininkystę Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai: įstatymai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, Žemės ūkio ir (ar) aplinkos ministrų įsakymai.

Žuvininkystės sektoriaus valstybinį valdymą vykdo Žemės ūkio ministerija ir Aplinkos ministerija. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo 3 straipsniu:

- Žemės ūkio ministerija formuoja Lietuvos Respublikos žuvininkystės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, dalyvauja formuojant ES BŽP, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, žuvininkystės tyrimus jūrų vandenyse, vykdo žuvų išteklių naudojimo kontrolę jūrų vandenyse;
- Aplinkos ministerija formuoja vidaus vandenų žuvų išteklių naudojimo ir kontrolės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, žuvininkystės tyrimus vidaus vandenyse;
- Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijos kartu formuoja vidaus vandenų žuvų išteklių išsaugojimo ir atkūrimo politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą.

Žuvininkystę reglamentuoja Žuvininkystės įstatymas, Mėgėjų žvejybos įstatymas bei Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Nuo 2008 iki 2014 metų Žuvininkystės įstatymas keistas septynis kartus papildant jį naujomis nuostatomis arba pakeičiant esamas dėl žuvininkystės sektoriaus valstybinio reguliavimo, žuvininkystėje naudojamų informacinių sistemų, verslinės, mėgėjų ir specialiosios žvejybos, žuvininkystės kontrolės organizavimo, bendrosios žuvininkystės rinkos organizavimo, žvejybos leidimų.

Nuo 2013 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja Žuvininkystės įstatymo redakcija. Žuvininkystės įstatymo pakeitimo projektus rengia Žemės ūkio ministerija ir derina su visomis suinteresuotomis institucijomis bei socialiniais partneriais. Suderintas įstatymo pakeitimo projektas pristatomas svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei, kuri, pataisiusi ar papildžiusi projektą, teikia Lietuvos Respublikos Seimui. Šioje Valstybės institucijoje įstatymo projektas svarstomas atitinkamuose komitetuose, kurie parengia savo išvadas dėl teisės akto projekto. Patobulintas projektas teikiamas svarstyti Seimo plenariniam posėdžiui. Seimo priimtą įstatymą pasirašo Lietuvos Respublikos Prezidentas.

Žemės ūkio ministerija

Žemės ūkio ministerija įgyvendina programą, paremtą strategine vizija, suformuluota Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų nacionaliniame strate-

giniame plane. Kas treji metai yra rengiamas Žemės ūkio ministerijos strateginis veiklos planas, kuriame numatyti ir žuvininkystės sektoriaus tikslai bei priemonės. Programos tikslas – sudaryti palankias sąlygas žuvininkystės sektoriaus konkurencingumui ir plėtrai, žuvų išteklių išsaugojimui ir racionaliam jų naudojimui. Įgyvendinant programą sudarytos sąlygos įsisavinti EŽF 2007–2013 m. paramą, skirtą išlaikyti žuvininkystės, kaip verslo šakos, pelningumą ir įgyvendinti ilgalaikes priemones, skirtas žvejybos pajėgumų tolimuosiuose vandenyse, Baltijos jūros priekrantėje ir Kuršių mariose mažinimui, laivų, žuvininkystės įmonių modernizavimui, kokybiškos ir didesnės pridėtinės vertės žuvų produkcijos gamybos, naujų rinkų paieškos, ekologinės žuvininkystės produkcijos gamybos, žuvininkystės regionų plėtrai. Derinant žvejybos pajėgumus su esamais žuvų ištekliais, dalies žvejybos laivų veikla buvo nutraukta visam laikui, laivai atiduoti į metalo laužą arba jų veikla perorientuota kitai veiklai. Akvakultūros ūkiuose didelis dėmesys buvo skiriamas investavimui į modernią įrangą, tvenkinių hidrotechninių įrenginių modernizavimą, žuvų ligų kontrolės ir likvidavimo priemones, naujų žuvų rūšių auginimą, ekologiškos, dietinės produkcijos gamybą. Sudarant palankias sąlygas žvejybos laivų aptarnavimui, buvo gerinama prieplaukų infrastruktūra, žuvų iškrovimo vietų higienos ir sanitarijos sąlygos. Mažinant neigiamas socialines ir ekonomines pasekmes žuvininkystėje, žvejams, netekusiems darbo dėl laivo žvejybinės veiklos nutraukimo visam laikui, buvo skiriamos kompensacijos.

Žuvininkystės departamentas – tai Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos padalinys, atsakingas už Lietuvos žuvininkystės (žvejybos, žuvų išteklių išsaugojimo ir apsaugos, žuvų perdirbimo, žuvų rinkos ir akvakultūros) politikos formavimą, jos įgyvendinimą ir žuvininkystės sektoriaus veiklos valstybinį reguliavimą.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamentas įkurtas 2010 m. vietoje anksčiau veikusio ir vėliau reorganizuoto Žuvininkystės departamento prie Žemės ūkio ministerijos. Žuvininkystės departamentą sudaro du skyriai – ES paramos ir Žuvininkystės politikos. Departamentas įgyvendina šiuos uždavinius: formuoja racionalią žuvininkystės politiką; dalyvauja formuojant bendrąją Europos Sąjungos žuvininkystės politiką; koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą Lietuvoje; nustato Lietuvos žuvininkystės sektoriaus plėtros prioritetus; formuoja žuvininkystės sektoriaus plėtros strategiją ir racionalią investicijų politiką į sektoriaus plėtrą, integruotą regioninę politiką žuvininkystės srityje (kartu su kitomis institucijomis); mokslo ir mokymo politiką; sudaro teisinės sąlygas racionaliam žuvininkystės produktų rinkos funkcionavimui; valstybinio ir ekonominio reguliavimo priemonėmis skatina darnią verslinę žvejybą jūrų ir vidaus vandenyse, kokybišką ir konkurencingą žuvininkystės produktų gamybą, perdirbimą bei tiekimą rinkai; vykdo finansų kontrolę žuvininkystėje.

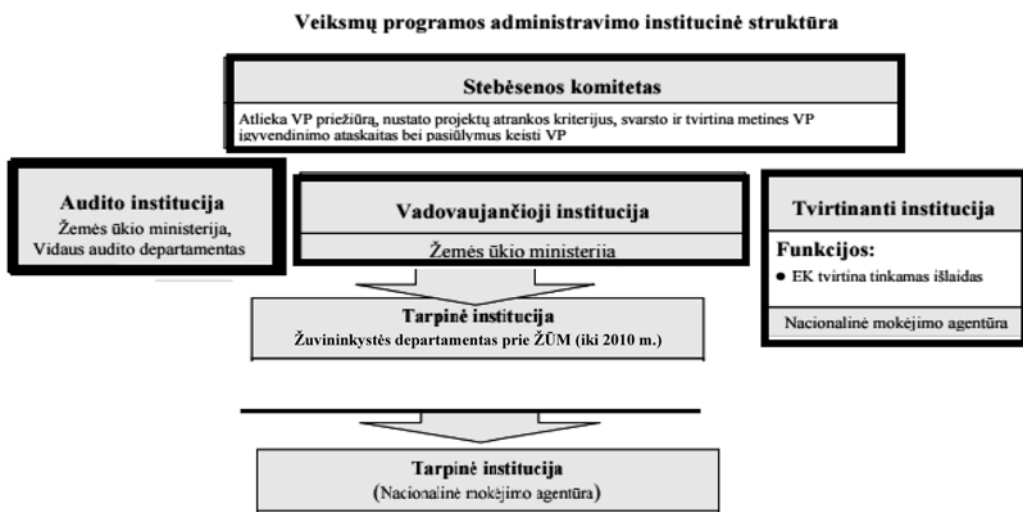
Įgyvendindamas minėtus uždavinius, Žuvininkystės departamentas atlieka

šias funkcijas: pagal kompetenciją rengia ir dalyvauja rengiant Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų projektus; dalyvauja rengiant ES teisės aktų ir tarptautinių susitarimų žuvininkystės projektus; kontroliuoja tarptautinių susitarimų vykdymą; dalyvauja formuojant valstybinę, regioninę žuvininkystės sektoriaus strategiją; inicijuoja žuvininkystės tarptautinius projektus ir dalyvauja jų įgyvendinime; administruoja ES Jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo teikiamą paramą; rengia nacionalines žuvininkystės duomenų rinkimo ir Lietuvos žuvininkystės kontrolės programas; koordinuoja jų įgyvendinimą; rengia valstybines ES BŽP įgyvendinimo priemonės ir koordinuoja jų vykdymą; inicijuoja Lietuvos Respublikos prisijungimą prie žuvininkystės veiklą reglamentuojančių tarptautinių susitarimų; siekia užtikrinti Lietuvos Respublikos žvejybos laivynui žūklės galimybes pagal ES susitarimus su trečiosiomis šalimis; pagal kompetenciją rengia ir derina Lietuvos Respublikos pozicijas ES institucijose; užtikrina efektyvų atstovavimą Lietuvos Respublikos interesams ES institucijose; formuoja poziciją dėl Lietuvos Respublikos narystės tarptautinėse žuvininkystės organizacijose; pagal kompetenciją palaiko ryšius su užsienio valstybių institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis bei atstovauja jose Lietuvai; dalyvauja Europos Sąjungos delegacijų sudėtyje derybose su užsienio partneriais; formuoja nacionalinės paramos žuvininkystės sektoriui politiką, administruoja jos įgyvendinimą; rengia akvakultūros plėtojimo ir žuvivaisos programas bei kontroliuoja jų vykdymą; inicijuoja žvejybos uostų statybos, prieplaukų modernizavimo, žvejybą aptarnaujančios infrastruktūros kūrimo bei tobulinimo, žvejybos laivų modernizavimo programas ir dalyvauja jas rengiant; pagal kompetenciją dalyvauja kuriant efektyvią Valstybės ekonominio reguliavimo priemonių (kainų, subsidijų, kvotų, mokesčių, kreditų, muitų ir kt.) sistemą; dalyvauja kuriant žuvininkystės verslo programas; tiria žuvininkystės produktų rinką, rengia rekomendacijas dėl rinkodaros krypčių, gamybos optimizavimo; skatina ir koordinuoja žuvininkystės įmonių, įstaigų ir organizacijų dalyvavimą Lietuvoje ir užsienyje rengiamose parodose, mugėse, dalyvauja jas organizuojant; formuoja ir tobulina statistinės informacijos apie žuvininkystės sektorių kaupimo metodikas; propaguoja mokslo bei technikos naujoves žuvininkystės sektoriaus subjektams; planuoja mokslo tiriamuosius darbus; teikia siūlymus žuvininkystės mokslo ir mokymo politikai formuoti bei dalyvauja ją įgyvendinant; kaupia ir apibendrina informaciją apie žuvų išteklių būklę; organizuoja seminarus, konferencijas, mokymo kursus, informacinių ir kitokių leidinių rengimą bei leidybą; vykdo uždarnosios akcinės bendrovės „Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas“ valdybos sekretoriato funkcijas; pagal kompetenciją koordinuoja ir kontroliuoja ministerijai pavaldžių ir jos valdymo sričiai priskirtų įstaigų veiklą; inicijuoja ES programų bei tarptautinių organizacijų ar užsienio valstybių teikiamos techninės pagalbos žuvininkystės sektoriui projektus, koordinuoja jų vykdymą ir dalyvauja juos įgyvendinant; teikia pastabas bei siūlymus dėl kitų įstai-

gų, įmonių ir organizacijų parengtų dokumentų projektų; nustatyta tvarka nagrinėja fizinių ir juridinių asmenų prašymus, pranešimus, skundus, siūlymus; inicijuoja ir (ar) vykdo priimtus sprendimus; atlieka išankstinę, einamąją ir paskesniąją finansų kontrolę kuruojamoje srityje.

II. EŽF IR LIETUVOS BIUDŽETO PARAMA ŽUVININKYSTĖS SEKTORIUI 2007–2013 m. PROJEKTAMS ĮGYVENDINTI

Europos žuvininkystės fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto 2007–2013 m. paramos lėšų, skirtų Lietuvos žuvininkystės sektoriui, racionaliam ir skaidriam panaudojimui užtikrinti buvo parengta ir Europos Komisijos patvirtinta „Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 m. veiksmų programa“. Jai administruoti sukurta institucinė struktūra (1 pav.).

1 pav. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 m. veiksmų programos administravimo institucinė struktūra

Veiksmų programoje buvo numatyta 2007–2013 m. skirtas EŽF ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšas investuoti į žuvininkystės sektoriaus plėtrą, produkcijos gamybos modernizavimą, veiklos reorganizavimą siekiant jos optimizavimo, žuvų išteklių išsaugojimą, aplinkosaugos gerinimą, žuvininkystės regionų stiprinimą ir kitas svarbias veiklas pagal penkias prioritetines kryptis:

- I – jūrų žvejybos laivyno pritaikymo priemonės;
- II – akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara;
- III – bendro intereso priemonės;
- IV – tvari žuvininkystės regionų plėtra;
- V – techninė parama.

Pirmosios prioritutinės krypties tikslas – suderinti žvejybos pajėgumus su žvejybos galimybėmis ir sukurti modernų, konkurencingą bei efektyvų žvejybos laivyną. Pagal šią kryptį buvo įgyvendinamos tokios priemonės: žvejybinės veiklos nutraukimas visam laikui, žvejybinės veiklos laikinas nutraukimas, žvejybos laivų modernizavimas ir socialinio bei ekonominio pobūdžio priemonės.

Antrosios prioritutinės krypties tikslas – plėtoti akvakultūrą, suderinti žvejybos pajėgumus su esamais žuvų ištekliais ir sukurti konkurencingą vidaus vandenų žvejybos laivyną, plėtoti žuvų perdirbimą didinant sektoriaus produktų konkurencingumą rinkoje. Pagal šią kryptį buvo plėtojama ir modernizuojama žuvininkystės bei akvakultūros produkcijos gamyba ir rinkodara, reorganizuojama žvejyba vidaus vandenyse siekiant ją optimizuoti,

Trečiosios prioritutinės krypties tikslas – kurti konkurencingą žuvininkystės sektorių skatinant įmonių, pripažintų gamintojų organizacijų ar visuomeninių organizacijų bendrą veiklą, saugoti ir plėtoti gyvuosius vandens išteklius, užtikrinti žvejybos uostų, prieplaukų ir kitų infrastruktūros objektų plėtrą. Siekiant šių tikslų buvo įgyvendinami projektai, susiję su žvejybos uostų, prieplaukų ir iškrovimo vietų plėtra, stiprinami sektoriaus asmenų kolektyviniai veiksmai, diegiamos ir plėtojamos vandens faunos bei floros apsaugos priemonės, realizuojami bandomieji projektai.

Ketvirtosios prioritutinės krypties tikslas – tvari žuvininkystės regionų plėtra ir gyvenimo kokybės juose gerinimas vietos iniciatyvos ir partnerystės pagrindu. Šiam tikslui pasiekti buvo telkiami žuvininkystės regionų gyventojai ir ugdomi jų gebėjimai veikti kartu įgyvendinant regionų veiklos strategijas, keliant ekonominę ir socialinę regionų gerovę, didinant žuvininkystės ir akvakultūros produktų vertę, išlaikant esamas ir sukuriant naujas darbo vietas, remiant regionus, kurie dėl ekonominių bei socialinių pokyčių žuvininkystės sektoriuje patiria sunkumų, skatinant pakrančių ir gyvenviečių, kuriose vykdoma žuvininkystės veikla, aplinkos kokybės gerinimą, skatinant nacionalinį ir tarpvalstybinį žuvininkystės regionų bendradarbiavimą organizuojant žuvininkystės sektoriaus darbuotojų mokymą, kvalifikacijos kėlimą bei perkvalifikavimą.

Penktosios prioritutinės krypties tikslas – užtikrinti tinkamą ir skaidrų EŽF ir nacionalinės paramos lėšų naudojimą. Įgyvendinant šį tikslą buvo siekiama kuo efektyviau ir skaidriau panaudoti ES ir nacionalinės paramos lėšas bei asignavimus, stiprinti institucijų administracinius gebėjimus, taip pat bendradarbiauti su ES, Lie-

tuvos institucijomis, tarptautinėmis žvejojimo organizacijomis ir suinteresuotomis valstybėmis.

Įgyvendinti projektai pagal prioritetines kryptis:

Pagal pirmąją prioritetinę kryptį 2008–2011 m. didžiausias dėmesys buvo skiriamas žvejojimo laivų pajėgumams mažinti. Įvertinus Lietuvos žvejojimo pastangų sureguliuojimo plano 2008–2009 metų įgyvendinimą bei pokyčius žvejojimo sektoriuje, Žvejojimo pastangų sureguliuojimo 2012–2013 m. plane nustatyta, kad tolesnis žvejojimo pajėgumų mažinimas būtų neefektyvus ir netikslingas. Dėmesys ir prioritetas turėtų būti teikiamas priemonėms, kurios didintų žvejojimo laivyno efektyvumą. EŽF 2013 m. skyrė 7,5 tūkst. eurų paramą dviems projektams įgyvendinti pagal priemonę „Žvejojimo laivų modernizavimas.“ Įgyvendinus projektus buvo modernizuoti du Baltijos jūroje žvejojantys laivai, kurių bendroji talpa atitinkamai – 117 GT ir 120 GT. Paramos lėšos panaudotos įgyvendinti priemones, skirtas žvejojimo laivų saugumui vandenyje užtikrinti, produkcijos kokybei bei darbo sąlygoms gerinti.

Pagal antrąją prioritetinę kryptį įgyvendinti ar įgyvendinami projektai, skirti akvakultūros ūkiams modernizuoti, gamybai plėtoti, naujiems ūkiams kurti. Įmonės, pasinaudodamos EŽF parama, atsižvelgdamos į vartotojų poreikius ir paklausą, diversifikuoja savo veiklą vertingesnėms žuvis (upėtakiams, eršketams) veisti ir auginti. Paramos lėšos naudojamos tvenkinių priežiūros technikai (transporto priemonėms, vandens augalų pjovimo mašinoms), tvenkinių apsaugos priemonėms (vaizdo stebėjimo įrangai, žiūronams, naktinio matymo prietaisams), žuvų veisimo ir auginimo priežiūros techninei įrangai (pontoninėms šėrykloms, pH ir deguonies matuokliams, žuvų inkubacinei ir žuvų ligų diagnostikos laboratorinei įrangai ir kt.) įsigyti, gamybinių pastatų statybai, rekonstrukcijai bei įvairiems ūki darbams finansuoti.

Iš projektų, įgyvendintų pagal priemonę „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“, prie gerosios praktikos pavyzdžių galima priskirti projektą, kurį įgyvendino žvejojimo įmonė pajūrio regione. Investicijos buvo skirtos patalpų rekonstravimui pritaikant jas žuvies supirkimui bei pirminiam apdorojimui ir naujai įrangai, skirtai perdirbti bei apdoroti vietines gėlavandenes ar akvakultūros ūkiuose išaugintas žuvis. Ši įmonė numatė žuvies produkciją perdirbti taikant ne tik inovatyvias technologijas, bet ir tradicines, senovines, receptūras. Paramos gavėjui išmokėta 88,0 tūkst. eurų parama.

Pagal trečiosios prioritetinės krypties priemonę „Žvejojimo uostai, prieplaukos bei iškrovimo vietos,“ kvietimai teikti paraiškas paramai gauti skelbti nuo 2009 m., tačiau pirmųjų paraiškų sulaukta tik 2013 metais. Žvejojimo sektoriui šios priemonės įgyvendinimas yra labai svarbus, nes prieplaukose nepakankamai išplėtotą infrastruktūrą, skirtą žvejojimui laivams saugiai ir patogiai priplaukti bei iškrauti žuvis. Be to, šios priemonės įgyvendinimas svarbus gerinant sanitarijos ir higienos

sąlygas žuvų iškrovimo vietose, užtikrinant kuo geresnę produktų kokybę bei sprendžiant kitas žvejų problemas.

Pagal priemonės „Kolektyviniai veiksmai“ veiklos sritį „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų naujų rinkų plėtra ir skatinimo kampanijos“ per visą veiksmų programos vykdymo laikotarpį įgyvendinti 6 projektai. Trys projektai skirti viešinimui. Siekiant paskatinti visuomenę vartoti daugiau žuvininkystės ir akvakultūros produktų, pasitelktos įvairios informavimo priemonės. Visuomenei aiškinta ir skelbta informacija apie jūrines žuvis, žuvų perdirbimą, žuvų auginimą tvenkiniuose, produkcijos kokybę bei vartojimo naudą. Parengtos ir per televiziją bei radiją transliuotos specialios laidos, paskelbti straipsniai spaudoje, išleisti leidiniai, dalyvauta viešuose renginiuose ir pan. Vienas iš įgyvendintų projektų buvo skirtas žuvų auginimo uždarosiose sistemose galimybės iširti bei atitinkamai informacijai skleisti. Šio projekto tikslinė grupė – iš žvejybos veiklos Kuršių ir Kauno mariose pasitraukę žvejai, ūkininkai, nenašių žemių gyventojai, kuriems žuvų auginimas būtų alternatyvi veikla.

Dar du įgyvendinti projektai buvo labiau orientuoti į žuvininkystės plėtrą ir akvakultūros produktų rinkų paiešką. Viena parama skirta dalyvauti parodoje „European Seafood Exposition 2012“, kita – dalyvauti tarptautinėje parodoje-konferencijoje „Europos akvakultūra“.

Ieškant naujų rinkų ir produkcijos asortimento plėtros galimybių, atlikti vidaus ir užsienio šalies rinkos žuvininkystės bei akvakultūros produktų vartojimo ypatumų tyrimai, rinkos apžvalga, išleistas informacinis leidinys, organizuoti seminarai suinteresuotiems žuvininkystės sektoriaus subjektams.

Pagal veiklos sritį „Parama bendro intereso priemonėms“ įgyvendinta 15 projektų. Jie skirti žuvininkystės sektoriaus darbuotojų mokymui, žuvų auginimui uždarosiose žuvų auginimo sistemose skatinti, metodinei pagalbai (mokymo bazės įrengimas, mokymų organizavimas) teikti, mokslo įstaigų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų bendradarbiavimui skatinti siekiant iširti biologinius ir fizikinius-cheminius metodus, galinčius užtikrinti žuvų produktų saugą, žuvininkystės sektoriaus atstovų ir kitų organizacijų (visuomeninių, mokslinių) partnerystei skatinti sprendžiant aktualius akvakultūros plėtros, žuvų ligų kontrolės, žuvų auginimo intensyvavimo, naujų žuvų rūšių auginimo ir perspektyvių žuvininkystės produktų gamybos metodų diegimo ir kitus klausimus, gerosios patirties ir informacijos sklaidai bei pasikeitimui tarp žuvininkystės sektoriaus organizacijų.

Pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį (pagal ŽRVVG strategijas) įgyvendinti projektai, skirti gyvenimo kokybei gerinti, bendruomeniškumui skatinti, užimtumui ir dirbančiųjų pajamoms didinti: bendruomenės nariams įrengtas sporto centras; plėtojamas poilsio ir turizmo verslas; sutvarkytos rekreacijai, poilsiui, mėgėjiškai žvejybai skirtos zonos ir pan. Įgyvendintos turizmą ir žuvininkystės verslą regionuose skatinančios priemonės – mokymai, stovyklos, konferencijos, šventės, parodos.

Įvairių renginių dalyviai buvo mokomi mėgėjiškos, sportinės (klubinės) žūklės pagrindų, supažindinami su žvejybos taisyklėmis, žuvų rūšimis, įvairiais žvejybos būdais, aiškinama, kaip tausoti gamtą, kaip elgtis, pastebėjus gamtos apsaugos įstatymo pažeidimus. Suorganizuota bendruomenės narių ir verslo atstovų diskusija, pasikeista patirtimi, diskutuota ekologinės žuvininkystės, kovos su brakonieriaivimu ir brakonierių daromos žalos klausimais.

Kitų įgyvendintų projektų lėšos skirtos akvakultūrai, t. y. žuvų auginimui uždaroiose sistemose ar varžose, čia dirbančių specialistų kvalifikacijai kelti, investicijoms, mažinančioms neigiamą poveikį aplinkai, žuvų perdirbimo įmonėse išleidžiamo vandens valymo įrenginiams įrengti.

Pagal pasirašytas paramos sutartis ar autorizuotas paramos paraiškas (kai paramos sutartis nepasirašoma) nuo 2007 m. sausio 1 d. iki 2015 m. kovo 31 d. projektams įgyvendinti buvo įsipareigota išmokėti 70 820 371 eurą arba 98 proc. EŽF biudžeto, skirto Veiksmų programai įgyvendinti, išmokėta – 53 806 991 euras arba 74 proc. visos sumos.

Pagal penktąją prioritetinę kryptį įgyvendinami projektai, skirti ŽŪM, kaip vadovaujančios institucijos, ir NMA, kaip tarpinės institucijos, pavestoms funkcijoms atlikti siekiant užtikrinti tinkamą Veiksmų programos įgyvendinimą bei sklandų perėjimą iš vieno programinio laikotarpio į kitą. Projekto tikslams pasiekti per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį buvo samdomi darbuotojai, kurių užduotis buvo atlikti darbus, susijusius su Veiksmų programos parengimu, įgyvendinimu ir pasirengimu įgyvendinti 2014–2020 m. programinį dokumentą, skirtą užtikrinti žuvininkystės politikos tęstinumą bei sklandų perėjimą iš vieno programinio laikotarpio į kitą. Taip pat buvo skiriamos lėšos, susijusios su darbuotojų išlaikymu, t. y. komunalinės, apsaugos, valymo, ryšių, automobilių išlaikymo, kuro ir kt. išlaidos. ŽŪM darbuotojai dalyvavo seminaruose, konferencijose, mokymuose, kituose renginiuose Lietuvoje bei užsienyje. Patirtos išlaidos, susijusios su Veiksmų programos priežiūra ir kontrole. Atlikti tyrimai, studijos, įsigytos konsultavimo, sertifikavimo ir audito, vertimo paslaugos. Taip pat per 2007–2013 metų laikotarpį buvo organizuojami įvairūs viešinimo renginiai, dalyvauta parodose, leidžiami įvairūs lankstinukai, informacija platinama radijo, televizijos laidose, skelbiama internete.

Iš viso pagal šią priemonę 2007–2014 m. EŽF lėšų panaudota 1 852 884 eurai, t. y. 3,39 proc. Veiksmų programai arba 69,35 proc. priemonei „Techninė parama“ įgyvendinti.

III. LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS INTERESŲ ATSTOVAVIMAS TARPTAUTINIU LYGIU

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus interesai yra nuolat atstovaujami ES Tarybos vidaus ir išorės žuvininkystės politikos darbo grupių posėdžiuose, ES Žemės ūkio ir žuvininkystės ministrų taryboje, Europos Komisijos komitetuose, Žuvininkystės generalinių direktorių, nuolatinių atstovų (COREPER1) ir žuvininkystės atašė susitikimuose, kuriuos organizuoja Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė.

BALTFISH regioniniame forume, vienijančiame visas aštuonias ES valstybes nares aplink Baltijos jūrą, Lietuva dalyvauja Baltijos jūros patariamiosios tarybos (BSAC) posėdžiuose stebėtojo teisėmis. Kasmet Lietuvos atstovai dalyvauja svarbiausių regioninių žvejybos organizacijų, tokių kaip NAFO, NEAFC, SPRFMO, metinėse sesijose ir, prireikus, kituose šių organizacijų renginiuose.

Mūsų Šalies atstovai ES delegacijos sudėtyje dalyvauja derybose dėl Lietuvos žvejybos sektoriui aktualių žvejybos partnerystės susitarimų su trečiosiomis šalimis – Mauritanijos Islamo Respublika ir Maroko Karalyste, reguliariuose susitikimuose su Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO) ir Rusijos Federacija, taip pat posėdžiuose, kuriuos organizuoja Tarptautinė jūrų tyrinėjimo taryba (ICES). Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos yra Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centrų (NACEE) narė, atstovaujanti Lietuvos akvakultūros, žuvų išteklių atkūrimo, gausinimo bei akvakultūros mokslo interesus.

Stambiausios Lietuvos žuvininkystės perdirbimo sektoriaus įmonės – UAB „Norvelita“ ir „Vičiūnų grupė“, įgijusios BRC (Global Standard for Food Safety), IFS (Global Standard for Food Safety), MSC chain of custody Standard (Marine Stewardship Council) sertifikatus, dalyvauja Europos žuvų perdirbėjų asociacijos veikloje (AIPCE–CEP).

IV. UŽIMTUMAS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIUJE

Pagal 2014 m. statistinius duomenis Lietuvos žuvininkystės sektoriuje iš viso dirbo 6653 darbuotojai. Pagrindinė žuvininkystės sektoriaus darbuotojų dalis (beveik 80 proc.) buvo užimta žuvų perdirbimo įmonėse, tiekiančiose rinkai pilnai arba dalinai parengtus vartojimui žuvų, vėžiagyvių ar moliuskų produktus. Likusi sektoriaus darbuotojų dalis dirbo žvejybos ir akvakultūros srityse (1 lentelė).

1 lentelė. Žuvininkystės sektoriaus 2014 m. darbuotojų skaičius pagal veiklų sritis, vnt.

Veiklos pobūdis		Darbuotojų skaičius
Žvejyba	Tolimieji žvejybos rajonai	349
	Baltijos jūra	207
	Priekrantė	129
Akvakultūra		485
Žuvų perdirbimas		5 284
LR ŽŪM Žuvininkystės departamentas		17
Žuvininkystės tarnyba prie LR ŽŪM		182
Iš viso		6 653

V. ŽUVININKYSTĖS TARNYBA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS

Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos yra Lietuvos Respublikos valstybės institucija, kuri vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestas Lietuvos žuvininkystės politikos, pagrįstos ES BŽP principais, įgyvendinimo, žuvų išteklių išsaugojimo ir atkūrimo, jų naudojimo kontrolės jūrų vandenyse, taikomųjų žuvininkystės srities tyrimų organizavimo bei vykdymo funkcijas.

**Žuvininkystės tarnybos kolektyvas su direktore I. Šidlauskienė
(pirmos eilės viduryje)**

Žuvininkystės tarnybos savininkė yra Lietuvos valstybė. Savininko teises ir pareigas (išskyrus sprendimų dėl Žuvininkystės tarnybos reorganizavimo ir likvidavimo priėmimą) įgyvendina Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. Žuvininkystės tarnyba yra biudžetinė įstaiga.

Žuvininkystės tarnyba buvo įkurta 2010 m. balandžio 1 d., reorganizavus Žuvininkystės departamentą prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, ministro 2009 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 3D-864 „Dėl Žuvininkystės departamento prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro ir Laukystos žuvų veislyno reorganizavimo sąlygų ir reorganizavimo komisijos sudėties patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 136-5950). Prie Žuvinin-

kystės departamento prie ŽŪM buvo prijungtos dvi biudžetinės įstaigos – LVŽŽTC su visais jam priklausiusiais gamybiniais padaliniais ir Laukystos žuvų veislynas. Žuvininkystės departamento prie ŽŪM pavadinimas buvo pakeistas į Žuvininkystės tarnybą prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. kovo 24 d. įsakymu Nr. 3D-259 „Dėl Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos pavadinimo ir nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 35-1676). Remiantis šiuo įsakymu Žuvininkystės tarnybai buvo perduota dalis iki tol Žuvininkystės departamento prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos vykdytų funkcijų (žvejybos kontrolė Baltijos jūroje, Atlanto ir Ramiajame vandenyuose, žuvų išteklių Baltijos jūroje tyrimai ir jų būklės vertinimas, vertingų, nykstančių Lietuvos žuvų rūšių išteklių atkūrimas ir gausinimas įveisiant jas į valstybinės reikšmės vidaus vandens telkinius pagal valstybines programas).

2008–2010 m. Žuvininkystės departamento prie ŽŪM veikla apėmė žvejybos kontrolę Baltijos jūroje, Atlanto ir Ramiajame vandenyuose, naujų žvejybos rajonų ir žvejybos objektų paiešką, žvejybos Baltijos jūroje bei vidaus vandenyse infrastruktūros kūrimą, žvejybos laivų, akvakultūros ir žvejybos perdirbimo įmonių modernizavimą, ES bei Lietuvos nacionalinio biudžeto finansinę paramą reglamentuojančių teisės aktų rengimą, žuvininkystės mokslinių tyrimų vykdymo organizavimą ir kitas su žuvininkystės sektoriaus veikla susijusias funkcijas. Žuvininkystės departamentas prie ŽŪM bendradarbiavo su ŽŪM struktūriniais padaliniais ir ministerijai pavaldžiomis bei jos reguliavimo sferoje esančiomis įstaigomis ir organizacijomis, kitomis institucijomis, Lietuvos žvejybos ir žuvų perdirbimo, žuvų augintojų bei regioninėmis ir tarptautinėmis žuvininkystės organizacijomis.

VI. LIETUVOS VALSTYBINIS ŽUVIVAISOS IR ŽUVININKYSTĖS TYRIMŲ CENTRAS (LVŽŽTC)

LVŽŽTC – biudžetinė įstaiga, veikusi pagal Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymą ir išlaikoma iš valstybės biudžeto, vykdanči įstatymų ir kitų teisės aktų jai priskirtas funkcijas įgyvendinant valstybės politiką Baltijos jūros Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos, teritorinių vandenų ir vidaus vandenų žuvų ir jų išteklių tyrimo, atkūrimo, veisimo, paauginimo, palaikymo, gausinimo, neršto, migracijos sąlygų gerinimo bei buveinių išsaugojimo srityse.

LVŽŽTC turėjo 6 filialus (Ignalinos, Rusnės, Simno eksperimentinis žuvų veislynas ir jo Vokės skyrius, Šilavoto karpinių žuvų veislynas, Žeimenos lašišinių žuvų veislynas) ir 2 laboratorijas – Žuvininkystės tyrimų laboratoriją bei Vidaus vandenų ir ichtiopatologijos laboratoriją.

LVŽŽTC 2008–2010 metais vykdė kasmet žemės ūkio ministro įsakymu tvirtinamą Žuvų ir vėžių įveisimo valstybinės reikšmės telkiniuose planą (programą). Per tą laikotarpį LVŽŽTC į Lietuvos vidaus vandens telkinius išleido didelius kiekius įvairių rūšių žuvų lervučių bei paaugintų jauniklių.

LVŽŽTC, atlikdamas savo funkcijas, palaikė ryšius su Lietuvos ir užsienio valstybių žuvininkystės administravimo institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis. Siekdamas diegti naujausią patirtį žuvų išteklių tyrimo ir žuvivaisos darbų vykdymo srityse, jis keitėsi žuvininkystės specialistais su Lietuvos ir užsienio žuvininkystės mokslo institucijomis, vykdė valstybinę aplinkos stebėsenos programą, rengė ir su ES struktūrinių fondų parama įgyvendino investicinius projektus, pagal kompetenciją teikė konsultacijas mėgėjiškos žvejybos klausimais.

VII. LIETUVOS ŽVEJYBOS LAIVYNAS IR ŽUVŲ IŠTEKLIAI

Europos parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos, kuriuo remiantis dalinai keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1954/2003 ir (EB) Nr. 1224/2009, panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2371/2002 ir (EB) Nr. 639/2004 bei Tarybos sprendimas 2004/585/EB, reikalauja žuvininkystės valdyme taikyti atsargumo metodą siekiant gyvuosius jūrų biologinius išteklius naudoti taip, kad atkurti ir išlaikyti žvejojamų rūšių populiacijų dydžiai užtikrintų didžiausius galimus tausios žvejybos laimikius. Siekiant šio tikslo, ES nustato didžiausią per metus leidžiamą sugauti žuvų kiekį. Tai reguliuojama ne vien kvotomis, bet ir žvejybos pastangų dydžių apribojimais. Kiekvienais metais ES Ministrų Taryba Baltijos jūros regiono ES valstybėms narėms pagal Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos (TJTT) rekomendacijas, ES Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto bei Baltijos jūros regioninės patariamosios tarybos nuomonę priima reglamentą, nustatantį ateinantiems kalendoriniams metams didžiausius leistinus sugauti atitinkamų rūšių žuvų kiekius ir žvejybos pastangų dydžius.

Lietuvos žvejybos įmonėms yra prieinami kelių rūšių (pagal teisinį jų prieinamumą) žuvų išteklių. Visų pirma, tai Lietuvos vidaus vandenių žuvų išteklių, į kuriuos mūsų šalis turi išskirtines teises ir žvejybą tuose vandenyse reguliuoja savarankiškai, prisilaikydama tarptautinių ir ES reikalavimų žuvų išteklių apsaugai bei naudojimui. Tuose vidaus vandens telkiniuose, kurie randasi pasienyje ir jų akvatoriją Lietuva dalijasi su kaimynine valstybe (pvz. Kuršių marios, Vištyčio ežeras), žuvų išteklių naudojimo principai yra sudėtingesni ir sprendžiami reguliariuose, kasmetiniuose Lietuvos – Rusijos tarpvyriausybinių komisijos, veikiančios pagal 1999 m. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos susitarimo dėl bendradarbiavimo žuvininkystės srityje nuostatas, posėdžiuose. Lietuvos ir Rusijos mokslininkai reguliariai tyrinėja Kuršių marių žuvų išteklius šalims priklausančiose akvatorijose, įvertina jų būklę bei parengia siūlymus Komisijai dėl leistinų sužvejoti limituojamų verslinių žuvų (karšių, starkių, stintų) kiekių. Komisija žvejybos limitus nustato kiekvienai šaliai, pastarosios juos paskirsto savo žvejybos įmonėms (2 lentelė).

2 lentelė. Lietuvos skirti žuvų sugavimų 2008–2014 m. Kuršių mariose limitai, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
Karšiai	470	470	480	480	480	-	-
Sterkai	120	120	120	120	120	-	-
Stintos	300	300	300	200	200	-	-

* Lietuvos žvejybos įmonėms sugavimo limitai 2013 ir 2014 metais nebuvo nustatomi

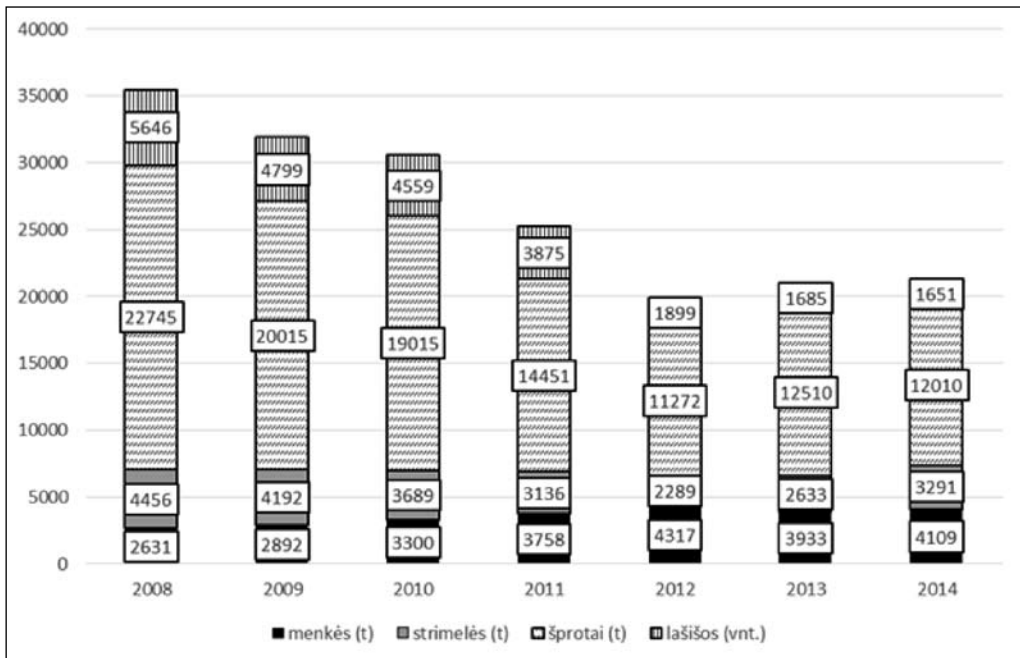
Igyvendinus 2007–2013 m. EŽF remiamą žvejybos laivų mažinimo programą, ženkliai sumažėjo Kuršių mariose žvejojančių laivų ir įmonių, todėl Lietuva nuo 2013 m. savo žvejams žuvies sugavimo limitų nebenustatinėja, nes jie skirtų limitų nebepajėgia įsisavinti. Žvejyba mariose dabar vyksta taikant „olimpinį principą“, t. y. kontroliuojamas tik bendras sugaunamų žuvų kiekis. Tai daroma todėl, kad žvejai neviršytų Lietuvai nustatytų atskirų žuvų rūšių limitų.

Baltijos jūroje mūsų šalis išskirtines teises į žuvų išteklius turi tik teritorinės jūros akvatorijoje, nutolusioje nuo kranto ne daugiau kaip 12 jūrmylių. Čia gali žvejoti laivai tik su Lietuvos valstybine vėliava. Tačiau, ES nustačius Baltijos jūroje sužvejoti limituojamų žuvų rūšių (menkės, strimelės, brėtlingiai, lašišos) žvejybos kvotas, Lietuvai minėtas išskirtinumas nebegalioja, nes mūsų šaliai skirti sužvejoti šių rūšių kiekiai apskaičiuojami įskaitant ir teritorinės jūros akvatoriją. Lietuvai skirtos limituojamų žuvų žvejybos Baltijos jūroje kvotos atskirais metais buvo labai nevienodos. Toks kvotų skirtumas priklauso nuo žuvų išteklių būklės (2 pav.).

Bendros (visų limituojamų rūšių) Lietuvos žvejybos kvotos Baltijos jūroje 2008–2014 m. svyravo 19,8 tūkst.–36,2 tūkst. tonų ribose. Lietuvai 2014 m. buvo leidžiama sužvejoti 2 894 t rytinių menkių, 372 t vakarinių menkių, 4 772 t strimelių, 10 689 t šprotų ir 1 486 vnt. lašišų. Atskirų žuvų rūšių kvotų dydis nuolat kinta, priklausomai nuo išteklių atitinkamoje Baltijos jūros dalyje būklės ir jų atsikūrimo prognozių, nustatomų TJTT. Lietuvai skirtos žuvų sugavimo kvotos kasmet išnaudojamos vis geriau, pavyzdžiui, 2002 m. išnaudota apie 30, 2006 m. – 55,2, 2014 m. – 62,6 proc. visų skirtų kvotų. Minėtu laikotarpiu geriausiai išnaudotos šprotų sugavimo kvotos (74–99 proc.).

Lietuvos valstybė, įstodama į Europos Sąjungą, dėl istoriškai susiklosčiusios padėties turėjo stabilią atskirų Baltijos jūros žuvų rūšių žvejybos kvotų dalį. Todėl Lietuvai kiekvienais metais skiriama rytinių menkių – 5,6, vakarinių menkių – 2,3, strimelių – 2,9, šprotų – 5, lašišų – 1,5 proc. visų ES valstybėms skirtų Baltijos jūros žvejybos kvotų.

2014 m. visų Baltijos jūroje žvejojančių ES valstybių rytinių menkių sugavimo kvota buvo 51 429 t, vakarinių menkių – 15 900 t, strimelių – 163 451 t, šprotų – 213 581 t, lašišų – 95 928 vienetai.

2 pav. Lietuvai skirtos 2008–2014 m. žvejybos Baltijos jūroje kvotos ir sugavimai

Nežiūrint į visus patirtus sunkumus ir valstybinės žvejybos laivyno įmonės „Jūra“ bankrotą, Lietuvos tolimojo plaukiojimo žvejybos laivynas palengva pradėjo veiklą naujai susikūrusių privačių žvejybos įmonių pagrindu. Privačios, dažniausiai užsienio kapitalo remiamos, Lietuvos žvejybos bendrovės aukcionuose įsigijo keletą buvusių įmonės „Jūra“ laivų arba ilgalaikės nuomos pagrindais nuomodavosi žvejybos laivus iš Islandijos, Danijos, Norvegijos, Švedijos laivų savininkų bei tų šalių bankų.

Lietuva, iki įstojant į ES, jau 1993 m. buvo NAFO narė ir apgynusi savo istorines žvejybos teises į žuvų išteklius (įvairių rūšių žuvis ir siaurines paprastąsias krevetes) šios tarptautinės žvejybos organizacijos reguliuojamoje akvatorijoje. Be to, praėjo amžiaus devinto dešimtmečio antroje pusėje žvejybos įmonės „Atlantic Fishery Company“ laivai keletą metų reguliariai žvejojo jūros ešerius 1 F NAFO reguliuojamos akvatorijos rajone, kuriame jūros ešerių žvejyba dar nebuvo kvotuojama. Pradėjus minėtame rajone kvotuoti šią žuvų rūšį, susidarė statistinė bei teisinė galimybė Lietuvai gauti jūros ešerių žvejybos kvotas didesniai kaip 7000 t kiekiui. Lietuva po ilgų derybų 2004 m. vasario 25 d. Vilniuje pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo žuvininkystės srityje su turtinga žuvų ištekliais Vakarų Afrikos pakrantės valstybe Mauritanijos Islamo Respublika. Nežiūrint į tai, Lietuvos žvejybos įmonės žvejoti

ir žuvų išteklius pirkti Mauritanijos išskirtinėje ekonominėje zonoje privalėjo pagal Mauritanijos nustatytas sąlygas. Deja, Lietuvai nepavyko įrodyti NAFO savo paveldėtų iš SSRS žvejybos teisių jos reguliuojamoje akvatorijoje, todėl iki įstojimo į ES Lietuva savo žvejybos interesus minėtoje organizacijoje atstovavo naudodamasi tik stebėtojo teisėmis.

Atsižvelgdama į Lietuvos žvejybos laivų krevėčių žvejybos įdirbį praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio viduryje (sovietmečiu) Norvegijai priklausančioje Svalbardo rajono akvatorijoje, Norvegijos vyriausybė vienašališkai suteikė Lietuvos Respublikai teisę žvejoti krevetes šiame rajone 647 laivo dienas per metus. Tai užtikrino du–tris krevėčių žvejybos laivus kasmet aprūpinti žvejybos ištekliais.

Lietuva, stodama į ES, derėjosi dėl savo žvejybos teisių išsaugojimo tiek Baltijos jūroje, tiek visuose kituose Pasaulinio vandenyno žvejybos rajonuose. Derybos vyko objektyviai, todėl Lietuva sugebėjo apginti savo žvejybos teises ir perkelti jas į bendrąją ES žvejybos teisių paketą.

Kaip jau minėta anksčiau, žvejybos galimybės konkrečiais metais tiesiogiai priklauso nuo žvejybos išteklių būklės bei jų išsaugojimui ir atkūrimui konkrečiame žvejybos rajone taikomų priemonių. Jos neretai numato žvejybos ribojimus arba visišką konkrečių žuvų rūšių žvejybos draudimą – draudimą taikyti tam tikras žvejybos priemones, draudimą žvejoti tam tikru metų laiku, pavyzdžiui, neršto metu. Dėl šių priežasčių žvejybos kvotų dydis nebūna stabilus, ir tai labai komplikuoja žvejybos laivyno veiklą.

Lietuvai paskirtos žvejybos kvotos tolimuosiuose žvejybos rajonuose 2006–2015 m. (pagal atskiras žuvų rūšis ir žvejybos rajonus) pateiktos šio leidinio priede (1 lentelė). Joje matyti, kad Lietuvai skirtos žvejybos kvotos kai kuriuose žvejybos rajonuose atskirais metais dėl anksčiau minėtų priežasčių buvo labai nevienodos. Tai susiję su bendra žuvų išteklių mažėjimo tendencija Pasauliniame vandenyne ir su žmonijos pastangomis išsaugoti juos kiek galima platesniame rūšių spektre bei kiek galima ilgesniam laikotarpiui arba nors iki tol, kol sąlygos atsistatys iki lygio, užtikrinančio natūralų žuvų atsikūrimą.

Lietuvai 2006–2015 m. žvejybai buvo skiriamos tokios žuvų kvotos: Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos reguliuojamoje akvatorijoje – šiaurinės paprastosios krevetės, paprastieji jūros ešeriai, atlantinės menkės, šiauriniai trumpačiuptuviai kalmarai, juodieji Grenlandijos paltusai, raudonosios plekšnės, rombinės rajos; šiaurės rytų Atlante reguliuojamoje akvatorijoje – atlantinės skumbės, juodieji Grenlandijos paltusai, rombinės rajos, juodosios kardžuvės, juodasnukiai ilgauodegiai grenaderiai, melsvosios movos; Svalbardo žvejybos rajone – paprastosios šiaurinės krevetės; Mauritanijos IEZ – įvairios, daugiausiai pelaginės žuvys; Maroko IEZ – įvairios, daugiausiai pelaginės žuvys; Regioninės žvejybos pietų Ramiajame vandenyne organizacijos (SPRFMO) reguliuojamoje akvatorijoje – Peru stauridės.

Aptariamam laikotarpiu Lietuva turėjo didžiausias žvejybos kvotas: šiaurės vakarų Atlante – jūros ešerių, šiaurinių krevečių, menkių ir rombinių rajų; šiaurės rytų Atlante – atlantinių skumbrių, bukasnukių ilgauodegių grenadierių ir rombinių rajų; Ramiajame vandenyne – Perų stauridžių. Minėtu laikotarpiu Mauritanijos ir Maroko vandenyse ES skirtos Lietuvai metinės pelaginių žuvų žvejybos kvotos atitinkamai svyravo tarp 120,5–70,7 tūkst. ir 15,5–20,6 tūkst. tonų. Svalbardo vandenyse Lietuvos žvejybos laivai kiekvienais metais turėjo teisę žvejoti krevetes 647 laivo dienas.

VIII. ŽVEJYBOS LAIVYNO PAJĖGUMŲ IR ŽUVŲ IŠTEKLIŲ DERINIMAS EUROPOS SAJUNGOJE

Pagal naująsias BŽP nuostatas, ES valstybės narės, atsižvelgdamos į žvejybos galimybes, tendencijas, remiantis patikimiausiomis mokslinėmis rekomendacijomis, ilgainiui nustato priemones savo laivynų žvejybos pajėgumui reguliuoti, siekiant stabilumo bei tvarios jų pusiausvyros. Valdant žvejybos pajėgumus ES siekiama stabilios ir ilgalaikės laivynų žvejybos pajėgumų bei žvejybos galimybių pusiausvyros.

Kiekvienos ES šalies žvejybos laivynui nustatyta pajėgumų viršutinė riba, išreikšta kilovatais (kW) ir bendrąja talpa (GT). Naujas žvejybos laivas gali papildyti esamą valstybės laivyną tik tuomet, kai sumažėja laivyno pajėgumai, o turimi bendri žvejybos pajėgumai neviršija nustatytos viršutinės ribos. Informacija apie su ES valstybių narių vėliavomis žvejojantčius laivus yra kaupiama ir tvarkoma ES žvejybos laivyno registre, kurį tvarko Europos Komisija.

ES valstybės narės, vadovaudamosi Europos Komisijos parengtomis gairėmis, kasmet privalo pranešti apie pusiausvyrą tarp žvejybos galimybių ir turimų žvejybos pajėgumų, nurodydamos ir apskaičiuodamos atitinkamus techninius, socialinius bei ekonominius parametrus. Atskiri įvertinimai ataskaitoje rengiami laivynams, žvejojantiems atokiausiuose regionuose, ir laivams, žvejojantiems išimtinai ne ES vandenyse.

Europos Komisija savo ruožtu, laikydamasi ataskaitų gairių, kasmet parengia ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai apie valstybių narių žvejybos laivynų pajėgumų ir jų žvejybos galimybių pusiausvyrą.

Jei tam tikrų laivyno segmentų pajėgumai yra pertekliniai, valstybė narė parengia ir patvirtina veiksmų planą, kurio laikydamasi turi imtis priemonių pusiausvyrai pasiekti, pavyzdžiui, valstybės lėšomis gali būti finansuojamas laivų eksploatavimo nutraukimas. Jei valstybė narė neatsiskaito arba neįgyvendina nustatyto veiksmų plano, jai proporcingai gali būti sustabdomas arba iš viso nutraukiamas ES lėšų skyrimas.

IX. ŽVEJYBOS LAIVYNAS

Pagal BŽP, visi žvejybos laivai turi būti surašyti kiekvienos ES šalies žvejybos laivų rejestre ir atitikti ES reglamentų keliamus reikalavimus. Kiekvienas ES žvejybos laivas turi unikalų identifikavimo numerį, kuriuo yra užtikrinama žvejybos laivų judėjimo kontrolė visoje Bendrijoje. Žvejybos laivai pasižymi tam tikromis charakteristikomis, kurios priklauso nuo jų techninių duomenų. Šios charakteristikos apibūdina laivų pajėgumą išnaudoti žvejybos galimybes. Pagal ES taikomą BŽP, yra siekiama pusiausvyros tarp žvejybos laivų pajėgumų ir žvejybos galimybių (prienamų žuvų išteklių).

2014 m. gruodžio 31 d. žvejojančių jūrų vandenyse Lietuvos žvejybos laivų duomenų sistemoje, kuri yra sudedamoji ES žvejybos laivyno registro dalis, buvo 142 aktyvūs, su Lietuvos Respublikos vėliava plaukiojantys, laivai. Bendroji žvejybos laivų talpa – 54,7 tūkst. GT. Lietuvos jūrų žvejybos laivyną sudaro žvejybos laivai, vykdančios savo veiklą tolimuosiuose žvejybos rajonuose, atviroje Baltijos jūroje ir Baltijos jūros priekrantėje. Metų bėgyje Lietuvos žvejybos laivų skaičius bei jo pajėgumai dėl įvairių priežasčių, nors ir nežymiai, kinta. Per metus vykstantys laivų skaičiaus ir jų pajėgumų pasikeitimai fiksuojami žvejybos laivų duomenų sistemoje. Tam, kad nepažeisti laivų pajėgumų ir prienamų Lietuvai žvejybos išteklių balanso, kaip jau buvo minėta, ES Lietuvai yra nustatęsi maksimalią žvejybos pajėgumų ribą. Dėl šios priežasties Žuvininkystės tarnyba, atsakinga už Lietuvos žvejybos laivyno duomenų tvarkymą, privalo griežtai kontroliuoti žvejybos laivų pasikeitimus žvejybos įmonėse (pagal GT ir variklių galią KW), kad nebūtų viršyta minėta riba. Žvejybos laivyno 2006–2014 m. pajėgumų kaita parodyta 3 lentelėje.

3 lentelė. Lietuvos žvejybos laivyno 2006–2014 m. pajėgumų kaita

	2006	2009	2012	2013	2014
Tolimuosiuose jūrų vandenyse žvejojantys laivai (>40 m ilgio), vnt./tūkst. GT	16/56,1	12/44,8	7/22,8	8/29,7	11/50,3
Atviroje Baltijos jūroje žvejojantys laivai (24-40 m ilgio), vnt./tūkst. GT	44/5,3	30/3,9	30/3,9	28/4,0	27/4,0
Atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje žvejojantys laivai (12-24 m ilgio), vnt./ tūkst. GT	10/0,3	6/0,3	3/0,2	3/0,2	3/0,2
Baltijos jūros priekrantėje žvejojantys laivai (iki 12 m ilgio), vnt./ tūkst. GT	197/0,4	145/0,3	107/0,2	107/0,2	101/0,2
Iš viso	267/62,1	193/49,3	147/27,1	146/34,1	142/54,7

Šaltinis. EB 2014 m. gruodžio 31 d. duomenys, registruoti žvejybos laivų registre

Tolimojo plaukiojimo žvejojimo laivynas

Su Lietuvos vėliava 2008 m. tolimuosiuose žvejojimo rajonuose plaukiojo 13, o 2014 m. – 11 žvejojimo laivų. Mažiausias tolimojo plaukiojimo laivų skaičius per šį laikotarpį buvo fiksuojamas 2012 ir 2013 metais. Tuo metu Lietuvos laivynas buvo sumažėjęs net iki 8 laivų. Daugumą tolimojo plaukiojimo žvejojimo laivų sudaro stambiatonažiai traleriai, iš kurių didžiausias yra „Margiris“. Jo ilgis siekia net 136,12 m, o talpa – 9499 GT. Tai vienas didžiausių žvejojimo laivų ES. Mažiausio šios paskirties laivo „Plutono“ ilgis siekia tik 38,57 m, o jo talpa lygi 668 GT. Visų šių laivų bendroji talpa 2014 m. pabaigoje sudarė 44 317 GT, o bendroji variklių galia – 39 887 kW. Šiuos laivus valdo keturios privačios žvejojimo bendrovės: UAB „Arctic Fishing“, UAB „Atlantic High Sea Fishing Company“, UAB „Baltlanta“, UAB „Seivalas“. Tolimojo plaukiojimo laivų sąrašas pateiktas priedo 2 lentelėje.

Pastoviai mažėjant ES žvejojimo laivynui prieinamiems žuvų ištekliais Pasauliniame vandenyne bei komplikuojantis bendradarbiavimo santykiams su dalimi turtingų žuvų ištekliais Afrikos vakarinių pakrančių valstybių, 2008–2014 m. laikotarpiu Lietuvos tolimojo plaukiojimo žvejojimo laivynas išgyveno išteklių stoką ir buvo priverstas, nors ir neženkliai, sumažinti savo pajėgumus.

Atsiradus papildomoms žvejojimo galimybėms, 2014 m. šis laivynas vėl padidėjo iki vienuolikos laivų. Lyginat su 2013 m., tolimojo plaukiojimo žvejojimo laivyno pajėgumai pagal laivų talpą (GT) 2014 m. padidėjo 33 proc. (4 lentelė).

4 lentelė. Lietuvos laivų, žvejojusių tolimuosiuose žvejojimo rajonuose 2008–2014 m., skaičius ir pajėgumai

Metai	Laivų skaičius, vnt.	Bendroji talpa, GT	Bendras pagrindinių variklių galingumas, kW
2008	13	45 476	45 476
2009	12	44 760	44 293
2010	12	41 549	43 065
2011	12	40 827	43 411
2012	8	22 778	23 429
2013	8	29 700	30 985
2014	11	44 317	39 887

Baltijos jūros žvejojimo laivynas

Atviroje Baltijos jūros dalyje aptariamuoju laikotarpiu žvejojimo apie 30 laivų (priedas, 3 lentelė). Didžiausią šių laivų dalį sudarė mažieji žvejojimo traleriai-galiniai (MŽTG), nuleidžiantys ir pakeliantys tralus per užpakalinę laivo dalį. Šių laivų

ilgis apie 24 m, laivo bendroji talpa – 118 GT, variklių galia – 117–118 kW. Tik vienai žvejbos įmonei priklausantys laivai atviroje Baltijos jūroje žvejojo menkes tinklais.

Didžiausias iš Baltijos jūroje žvejojančių Lietuvos laivų yra traleris „Gilija“. Bendroji šio laivo talpa yra 543 GT, o jo variklio galia – 1400 kW. Pačių mažiausių atviroje Baltijos jūroje žvejojančių keturių laivų bendroji talpa svyruoja tarp 47 ir 77 GT, o jų variklių galia – tarp 132 ir 165 kW.

Per aptariamą laikotarpį atviroje Baltijos jūroje žvejojančių laivų žvejbos pajėgumai pasikeitė nežymiai. Laivų, kurių ilgis 24–40 metrų, sumažėjo nuo 28 iki 25 vienetų, tačiau bendroji jų talpa išliko nepakitusi. Mažesnių laivų, kurių ilgis svyruoja tarp 12 ir 24 metrų, pajėgumai išliko tokie patys.

Pagrindiniai žvejbos įrankiai, naudojami atviroje Baltijos jūroje, yra dugniniai ir pelaginiai tralai. Nedidelė laivų dalis žvejoja statomaisiais žiauniniais tinklais, ūdomis.

Baltijos jūros priekrantės žvejbos laivynas

Baltijos jūros priekrantės vandenyse žvejojo 103 laivai ir motorinės valtys (priedas, 4 lentelė). Per aptariamąjį laikotarpį šių laivų, iki 12 metų ilgio, skaičius sumažėjo nuo 107 iki 103, bet bendri jų pajėgumai nepakito. Didžiausias iš priekrantės vandenyse žvejojančių laivų yra laivas „Kopgalis“, kurio bendroji talpa – 22,37 GT, o variklio galia – 110 kW. Mažiausias priekrantėje žvejojantis laivas yra motorinė valtis N959, kurios bendroji talpa – vos 0,18 GT, o variklio galia – tik 7,29 kW.

Dauguma šių laivų žvejybai naudoja statomuosius žiauninius tinklus. Dalis laivų žvejoja gaudyklėmis ir ūdomis.

X. ŽVEJYBA

Žvejyba jūrų vandenyse

Žvejyba tolimuosiuose žvejybos rajonuose

Aptariamuoju laikotarpiu tolimuosiuose žvejybos rajonuose Lietuvos laivai žvejojo tarptautinių žvejybos organizacijų NAFO, NEAFC, Rytų Vidurio Atlanto žuvininkystės komiteto (CECAF), Pietvakarių Atlanto, Argentinos jūroje, SPRFMO akvatorijose, Grenlandijos, Norvegijos, dar visai neseniai Mauritanijos Islamo Respublikos, Maroko Karalystės, Angolos Respublikos išskirtinėse ekonominėse zonose bei Vakarų Europos valstybių vandenyse. 2014 m. minėtuose tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojo 11 Lietuvos žvejybos laivų. Jie gaudė jūros ešerius, Atlanto menkes, paprastąsias šiaurines krevetes, snieginus krabus, argentininius kalmarus, atlantines silkes ir skumbres, paprastąsias staurides, šiaurinius žydruosius merlangus (putasu), Peru (Čilės) staurides, afrikines skumbres, europines sardines, apvaliąsias sardinėles, juodąsias staurides ir kitas pelagines žuvis. Tolimuosiuose žvejybos rajonuose Lietuvos žvejybos laivyno sugaunamų žuvų kiekiai kasmet svyruoja. Tai priklauso nuo daugelio faktorių, tačiau daugiau sugaunama tuomet, kai Lietuva ir žvejojantijs įmonės turi daugiau žvejybos kvotų. Lietuvos žvejybos laivų 2008–2014 m. sugavimai tolimuosiuose žvejybos rajonuose parodyti 5 lentelėje.

5 lentelė. Lietuvos žvejybos laivų sugavimai 2008–2014 m. tolimuosiuose žvejybos rajonuose, t/m.

Žvejybos rajonas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
NAFO	1 517		925	1 009	756	–	7
NEAFC	12 662	12 104	4 316	6 434	1 982	1 425	2 484
Svalbardas	567		388	749	652	429	375
Mauritanijos EZ	73 059	74 160	96 533	66 133	23 225	57 042	84 851
Maroko EZ	47 671	36 857	18 297	16 445	–	--	18 655
Grenlandijos EZ		181	618	–	–	–	287
Gvinėjos EZ			2 020	11 908	13 118	5 000	–
Senegalo EZ			–	19 165	12 598	–	–
ES vandenys			–	–	1 838	1 320	30 331
SPRFMO	24 056	21 279	10 296	–	–	10 391	–
Iš viso	159 532	144 581	133 393	121 843	54 169	75 607	136 990

Lietuvos žvejybos laivynas pastarąjį dešimtmetį daugiausia sugaudavo smulkių pelaginių rūšių žuvų, kurios dažniausiai neperdirbamos ir visos šaldomos. Sugavimų ir iškrovimų kiekiai kasmet nežymiai svyruoja. NEAFC ir NAFO žvejybos rajonuose sužvejotos žuvys dažniausiai perdirbamos vietoje, laivuose. Tokios žuvys, kaip jūrų ešeriai, Atlanto menkės, juodieji (Grenlandijos) paltusai, šiauriniai ir bukasnukiai ilgauodegiai grenadieriai, yra išskrodžiamos arba iš jų gaminama žuvų filė.

Sovietmečiu tolimuosiuose žvejybos rajonuose Lietuvos žvejybos laivų didesnė dalis sugautų žuvų ir iš jų pagaminti produktai būdavo iškraunami Klaipėdos uoste. Ilgainiui, žvejybą vykdančioms kompanijoms perpratus rinkos galimybes ir Lietuvai įstojus į ES, vis dažniau imta žvejybos laimikius iškrauti arčiausiai žvejybos rajonų esančiuose uostuose. Taip elgtis – ekonomiškiau. Paskutinį žuvų krovinį į Klaipėdos uostą iš tolimųjų žvejybos rajonų pargabeno žvejybos traleris 2012 metais.

Žvejyba atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje

Lietuvai Baltijos jūroje skiriamos keturių rūšių žuvų – menkių, strimelių, šprotų ir lašišų – žvejybos kvotos, tačiau svarbiausios žvejybai yra menkės, strimelės, šprotai ir upinės plekšnės.

Atviroje Baltijos jūroje žvejoja 14, o priekrantėje – 54 žvejybos įmonės. Atviroje jūroje žvejojančios įmonės yra apsijungusios į 5, o priekrantės žvejybos įmonės – į 4 žvejų asociacijas. Iš viso 2008–2014 m. Lietuvos žvejai Baltijos jūroje sužvejojo nuo 13,8 tūkst. t (2014 m.) iki 26,8 tūkst. t (2009 m.) žuvų (6 lentelė).

6 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai 2008–2014 m. atviroje Baltijos jūroje, kg/m. (pagal rūšis)

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	2 489 014	2 681 407	3 060 279	2 967 297	2 315 920	1 552 890	944 984
Strimelės	1 710 728	3 722 380	1 485 070	2 531 075	2 166 361	2 367 120	2 070 699
Šprotai	18 459 700	19 513 999	10 222 775	9 729 960	11 245 330	10 353 744	9 679 230
Plekšnės	646 139	480 355	477 450	432 225	618 497	926 339	705 722
Otai	835	380	880	410	145	25	0
Stintos	0	0	0	0	0	100	0
Starkiai	25	0	0	0	10	0	7
Iš viso	23 306 441	26 398 521	15 246 454	15 660 967	16 346 263	15 200 218	13 400 642

Baltijos jūros priekrantėje 2008–2014 m. buvo sužvejota nuo 286 t (2010 m.) iki 527 t (2013 m.), tai sudarė 1,5–3,5 proc. visų Lietuvos žvejų Baltijos jūroje sugautų žuvų (7 lentelė).

7 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai Baltijos jūros priekrantėje 2008-2014 m., kg/m. (pagal rūšis)

Žuvų rūšis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	123 992	136 923	136 935	95 546	167 053	189 979	251 752
Strimelės	82 255	84 522	71 663	123 936	109 979	108 033	82 668
Šprotai	0	800	0	50	0	0	0
Plekšnės europinės upinės	17 600	18 202	23 596	17 867	30 459	76 420	28 234
Lašišos atlantinės	862,5	826	535	291	710	360	510
Šlakiai paprastieji	235	196	177	192	313	182	183
Otai	9 271	9 828	8 796	15 199	14 287	12 633	7 343
Stintos europinės	65 238	107 437	16 742	35 478	124 992	106 583	34 390
Karšiai	806	1 229	936	942	1 669	1 830	1 208
Starkiai	13 344	6 562	8 609	9 325	6 519	8 238	3 229
Plakiai	0	20	6	89	81	117	2
Meknės	0	0	0	0	0	17	0
Salaciai	0	0	3	0	16	6	16
Karosai	0	9	0	5	14	1	0
Unguriai	23	9	0	0	13	3	2
Vėgėlės	0	3	0	5	4	1	5
Sezanai	0	0	0	0	8	3	0
Kuojos	100	20	9	52	0	132	20
Vėjažuvės	3 526	6 592	1 604	4 129	2 959	4 169	2 167
Nėgės	0	0	0	0	0	0	17
Ešeriai	1 474	1 773	1 119	4 625	4 353	4 898	2 723
Lydekos	29	25	8	19	33	11	18
Perpelės	14 657	1 920	1 001	2 987	749	1 099	167
Eršketai	0	0	0	0	1	0	0
Šamai	0	0	0	0	1	0	0
Raudės	174	329	18	181	343	280	255
Grunduliniai	0	0	151	1 447	1 789	6 238	2 850
Upėtakiai	8	0	0	0	0	9	4
Žiobriai	11 009	16 019	13 903	20 757	15 840	6 181	6 119
Sykai	45	9	30	32	136	64	103
Iš viso	344 648,5	393 253	285 841	333 154	482 321	527 487	423 985

Atviroje Baltijos jūros dalyje daugiausia buvo sugaunama šių verslinių žuvų: menkių, strimelių, šprotų, upinių plekšnių, o jūros priekrantės dalyje – menkių, stintų, strimelių, otų, upinių plekšnių (6 ir 7 lentelės). Atskirų rūšių žuvys sudarė šią atitinkamą Lietuvos 2008–2014 m. sugavimų dalį: menkės – 7–20 proc., strimelės – 7–16 proc., brėtlingiai (šprotai) – 61–78 proc., upinės plekšnės – 2–5 proc. visų Lietuvos žvejų Baltijos jūroje sužvegotų žuvų kiekio (6 lentelė). Priekrantės zonoje menkės sudarė 35–59 proc., strimelės – 19–37 proc., stintos – 6–27 proc., upinės plekšnės – 5–14 proc. (7 lentelė). Žvejybos produktų pirminio pardavimo kainos dažnai kinta. Jos atspindi paklausos ir pasiūlos rinkų svyravimus. Vertinant žvejų pajamas pagal žvejybos produktų pirminio supirkimo kainas, žvejojantios Baltijos jūroje įmonės 2008–2014 m. turėjo 4,5 (2014 m.)–7,5 (2008 m.) mln. eurų pajamų, o priekrantės žvejai – 0,25 (2010 m.)–0,52 (2013 m.) mln. eurų pajamų.

Atviroje Baltijos jūroje sugautų žuvų pirminio pardavimo kainos 2008–2014 m. pateiktos 8 lentelėje, o priekrantės vandenyse sugautų žuvų pirminio pardavimo kainos – 9 lentelėje. Lentelių duomenys rodo, kad didžiausią kainą žvejai gavo už atviroje Baltijos jūroje sugautas menkes – 1,48–1,04 Eur/kg, starkingius – 1,45 Eur/kg ir otus – 1,45–0,6 Eur/kg. Mažiausios pirminio pardavimo kainos buvo už strimeles – 0,42–0,21 Eur/kg ir šprotus – 0,34–0,11 Eur/kg. Už priekrantėje sugautus ungurius žvejams buvo mokama aukščiausia kaina – po 7,55–4,78 Eur/kg. Už lašišas ir šlakius žvejai gavo atitinkamai po 3,30–2,40 Eur/kg ir 3,14–2,40 Eur/kg, upėtakius – 2,58–1,8 Eur/kg, otus – 2,25–1,51 Eur/kg, menkes – 1,39–1,01 Eur/kg. Mažiausios kainos priekrantės žvejams buvo mokamos už strimeles – tik po 0,43–0,28 eurus už kilogramą.

8 lentelė. Atviroje Baltijos jūroje 2008–2014 m. sugautų žuvų pirminio pardavimo vidutinės kainos, Eur/kg

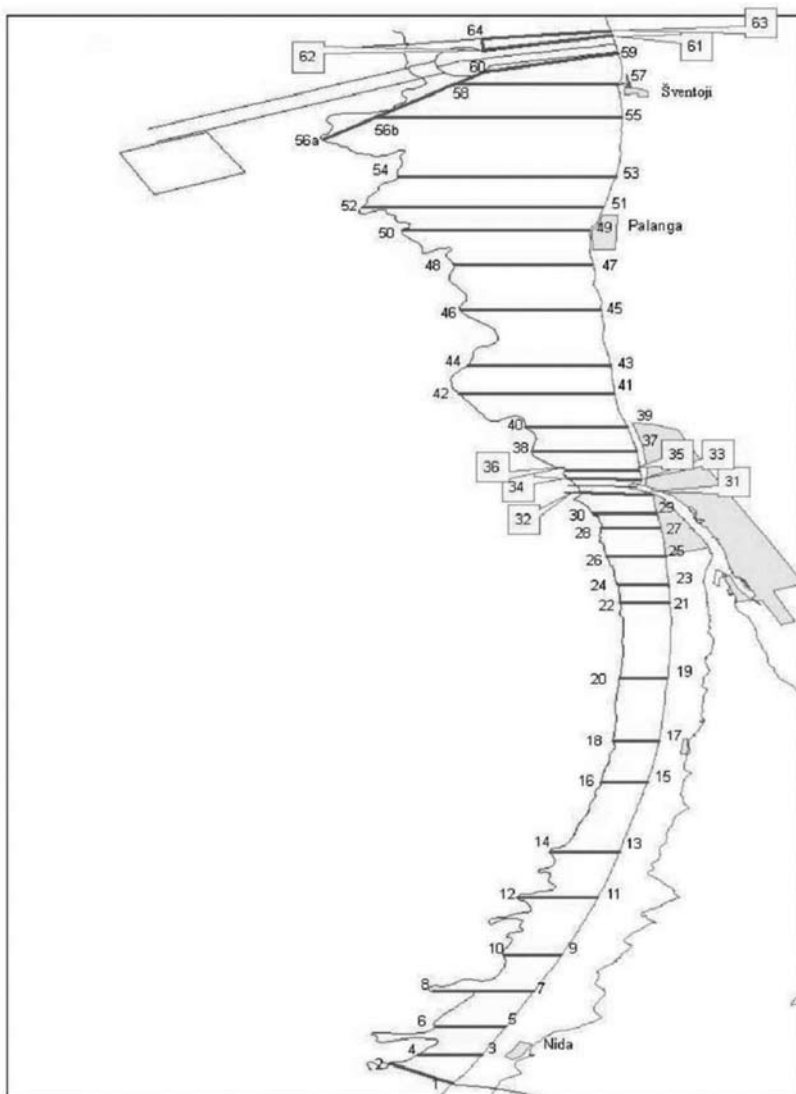
Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	1,48	1,04	1,25	1,38	1,25	1,17	1,11
Strimelės	0,32	0,25	0,21	0,28	0,35	0,42	0,36
Šprotai	0,14	0,11	0,11	0,13	0,26	0,35	0,22
Plekšnės	0,42	0,36	0,42	0,4	0,36	0,3	0,25
Otai	0,84	1,21	0,67	0,6	0,45	1,45	0
Stintos	0	0	0	0	0	1,74	0
Starkingiai	19,45	0	0	0	1,45	0	1,45

9 lentelė. Baltijos jūros priekrantėje 2008–2014 m. sugautų žuvų pirminio pardavimo vidutinės kainos, Eur/kg

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	1,39	1,01	1,13	1,18	1,18	1,14	1,09
Strimelės	0,43	0,31	0,29	0,28	0,33	0,31	0,35
Šprotai	0	0,09	0	0,23	0	0	0
Plekšnės europinės upinės	0,49	0,44	0,38	0,39	0,46	0,32	0,4
Lašišos atlantinės	2,68	2,51	2,4	2,66	3,29	2,89	3,3
Šlakiai paprastieji	3,14	2,6	2,51	2,6	2,63	2,53	3,02
Otai	1,92	1,51	1,54	1,77	1,87	1,84	2,25
Stintos europinės	1,71	1,41	1,61	1,66	1,56	1,73	1,89
Karšiai	0,63	0,59	0,56	0,47	0,6	0,55	0,54
Starkiai	2,19	1,18	1,04	1,7	1,91	2,22	2,19
Plakiai	0	0,09	0,2	0,19	0,35	0,35	0,58
Meknės	0	0	0	0	0	0,43	0
Salačiai	0	0	1	0	1,77	0,87	1,81
Karosai	0	0,56	0	0,87	1,23	0,29	0
Unguriai	5,07	5,03	0	0	4,78	6,71	7,55
Vėgėlės	0	1,45	0	1,16	2,32	2,46	2,2
Sezanai	0	0	0	0	2,9	1,45	0
Kuojos	0,42	0,29	0,58	0,42	0,72	0,58	0,58
Vėjažuvės	0,7	0,58	0,55	0,59	0,59	0,41	0,67
Nėgės	0	0	0	0	0	0	1,74
Ešeriai	0,82	0,57	0,65	0,76	0,96	0,97	0,92
Lydekos	1,28	1,47	1,16	1,21	2,84	1,4	1,89
Perpelės	0,62	0,68	0,49	0,45	0,47	0,52	0,59
Eršketai	0	0	0	0	1,16	0	0
Šamai	0	0	0	0	0,87	0	0
Raudės	0,43	0,37	0,22	0,46	0,32	0,32	0,32
Grunduliniai	0	0	0,3	0,53	0,34	0,38	0,34
Upėtakiai	1,82	0	0	0	0	2,58	2,36
Žiobriai	0,62	0,43	0,54	0,56	0,6	0,77	0,8
Sykai	1,39	1,59	1,44	1,49	1,62	1,45	1,8

Baltijos jūros priekrantės zona (akvatorija iki 20 m gylio izobatos) suskirstyta į 29 žvejybos barus (3 pav.), kurių ribų koordinatės nustatytos Lietuvos Respublikos

žemės ūkio ministro 2007 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 3D-551 (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. birželio 15 d. įsakymo Nr. 3D-428 redakcija) pagal pasaulinę geografinę sistemą WGS 84. Priekrantės vandenyse žvejojantios įmonės gali žvejoti tik joms skirtuose žvejybos baruose, tačiau už priekrantės zonos ribų joms leidžiama žvejoti visoje teritorinėje jūroje.

3 pav. Baltijos jūros priekrantės žvejybos barų ribos

Atviroje Baltijos jūroje žvejojama pelaginiaisiais ir dugniniais tralais, rečiau – statomaisiais žiauniniais tinklais ir ūdomis, tuo tarpu priekrantės zonoje dažniausiai naudojami statomieji žiauniniai tinklai. Dar priekrantėje žvejojama gaudyklėmis ir

ūdomis. Žvejyba priekrantėje turi kai kuriuos išskirtinius ekonominius bei socialinius aspektus – būdingas didelis smulkių įmonių skaičius, dominuoja fizinis darbas. Labai nevienoda žvejybos reikšmė ir pagal užimtumą. Kai kuriems žvejams žvejyba yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis, kitiems – papildomos pajamos. Daugelis žvejų priversti turėti kitą, papildomą, pajamų šaltinį, kadangi priekrantės žvejybos verslas labai sezoniškas – pelningus žvejybos periodus keičia laikotarpiai, kai verslinių žuvų gausumas yra mažas ir priekrantėje žvejoti nerentabilu.

Dar 2013 metais ES Žemės reikalų ir žuvininkystės taryboje sutarta palaipsniui atsisakyti praktikos, kai žvejybiniai laivai atgal į jūrą išmeta sugautas nereikalingas žuvis. Vienas iš pagrindinių reformuotos ES žuvininkystės politikos tikslų – įpareigoti žvejus iškrauti visą sužvegotą laimikį krante. Pagal anksčiau galiojusias ES žvejybos taisykles nepageidaujamas žvejybos laimikis negalėjo būti legaliai iškraunamas krante ir parduodamas, todėl žvejai, kaip taisyklė, jį išmesdavo atgal į jūrą. Pagal naująją Europos žuvininkystės politiką draudimas sugrąžinti atgal į jūrą nepageidaujamas, mažo dydžio, sužalotas, sergančias. Baltijos jūroje sužvegotas menkes, šprotus ir strimeles įsigaliojo nuo 2015 m. sausio 1 d., o jūrinėms plekšnėms toks draudimas įsigalios nuo 2017 m. sausio 1 d. (Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 1396/2014).

Nepageidaujamas išvardytų žuvų laimikis privalo būti iškrautas krante, tačiau negali būti panaudotas žmonių maistui, be to, žūklės metu laive jis turi būti laikomas atskirai nuo žuvų, skirtų parduoti žmonių maistui. Pažymėtina, kad sužvegotų nepageidaujamų žuvų kiekiai neiškaičiuojami į įmonei skirtas žvejybos kvotas.

Žvejyba vidaus vandenyse

Žvejybos vidaus vandenyse reglamentavimo priemonės nustato ir žvejybos kontrolę vykdo Aplinkos ministerija.

Valstybiniuose vidaus vandens telkiniuose Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka leidžiama specializuotoji seliavų, stintų, upinių nėgių žvejyba, migruojančių unguurių žvejyba ir žvejyba žuvų gaudyklėmis. Kitų rūšių žuvų verslinė žvejyba vidaus vandenyse leidžiama tik privačiuose ir didesniuose kaip 200 ha vidaus vandens telkiniuose.

Verslinės žvejybos vidaus vandenyse, išskyrus privačius akvakultūros tvenkinius, tvarką nustato Aplinkos ministerija. Verslinės žvejybos vidaus vandens telkiniuose reglamentavimo priemonės, juridinių ir fizinių asmenų, vykdančių verslinę žvejybą pareigas, leidžiamus bei draudžiamus žvejybos įrankius ir būdus, verslinių žuvų dydžius, šalutinio laimikio dydžius, žvejybos režimą nustato Verslinės žvejybos Lietuvos žuvininkystės vidaus vandens telkiniuose taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. D1-267.

Ūkio subjektai užsiimti versline žvejyba vidaus vandens telkiniuose, kuriuose nustatyti žvejybos limitai, gali tik turėdami verslinės žvejybos vidaus vandenyse kvo-

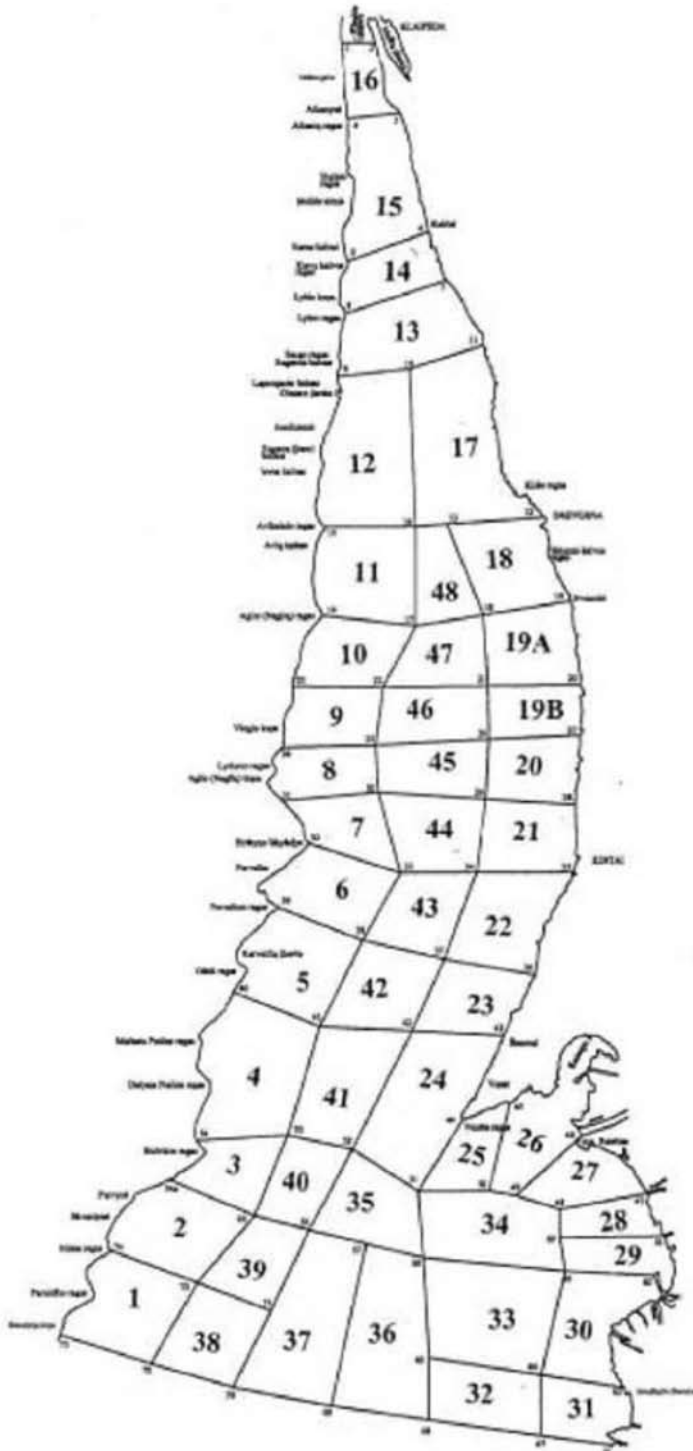
tas. Aplinkos ministro įsakymu kiekvienais metais yra patvirtinami žvejybos Kuršių mariose ir kituose vidaus vandens telkiniuose limitai.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo 10 str. 7 dalimi, iki 2013 m. liepos 1 d. žvejybos vidaus vandens telkiniuose kvotas ūkio subjektams skirstė Žuvininkystės tarnyba. Priėmus Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo pakeitimo įstatymą (2013-06-30, Nr. XII-397), nustatyta, kad žvejybos vidaus vandenyse kvotų skyrimo tvarką nustato ir žvejybos vidaus vandenyse kvotas ūkio subjektams skirsto Aplinkos ministerija arba jos įgaliota institucija. Todėl didžiąją dalį 2014 m. žvejybos vidaus vandenyse kvotų ūkio subjektams skirstė Aplinkos apsaugos agentūra. Nuo 2014 m. kovo 20 d., įsigaliojus Žuvininkystės įstatymo naujai redakcijai (2013-06-20, Nr. XII-397), žemės ūkio ministro 2014 m. gegužės 28 d. įsakymu Nr. 3D-310 „Dėl perleidžiamųjų teisių į žvejybos kvotas suteikimo, galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir atšaukimo bei žvejybos kvotų skyrimo patvirtinimo“, Žuvininkystės tarnybai buvo grąžinta žvejybos kvotų vidaus vandenyse skyrimo ūkio subjektams funkcija. Minėtu Žuvininkystės įstatymo pakeitimu nustatyta, kad ūkio subjektams suteikiamos perleidžiamosios teisės į žvejybos kvotą ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui. Šias teises suteikia Perleidžiamosios teisės į žvejybos kvotas suteikimo komisija, sudaroma iš Žemės ūkio ministerijos, Žuvininkystės tarnybos ir Aplinkos ministerijos atstovų. Šios Komisijos sudėtį tvirtina Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos.

Žvejyba Kuršių mariose

Kuršių marių plotas – 1 584 kvadratiniai kilometrai. Lietuvai priklauso mažesnioji, šiaurinė, Kuršių marių dalis, užimanti 413 kv. km arba 26 proc. viso Kuršių marių ploto. Lietuvai priklausančioje Kuršių marių dalyje kasmet sužvejojama 30–50 kg/ha žuvų. Kasmet aplinkos ministro įsakymais nustatomi verslinės žvejybos Kuršių mariose limitai (10 lentelė) ir žvejybos reguliavimo priemonės. Žuvų išteklių apsaugos ir žvejybos reguliavimo tikslais Kuršių marių akvatorija yra suskirstyta į 49 barus (4 pav.). Kiekviena Kuršių mariose žvejojanti verslo įmonė ar individualus žvejys privalo žvejoti tik konkrečiuose jiems priskirtuose baruose.

Verslinė žvejyba Kuršių mariose buvo vykdoma labai intensyviai, bet įmonėms trūko žvejybos kvotų, todėl buvo sudaryta galimybė Kuršių mariose žvejojančioms įmonėms pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos antrosios prioritutinės krypties „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonės „Žvejyba vidaus vandenyse“ veiklos sritį „Vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą“ išėiti iš žvejybos verslo Kuršių mariose gaunant nustatyto dydžio finansines kompensacijas. Perorientavę laivus į kitą nei žvejyba verslą, 2009 m. iš žvejybos Kuršių mariose pasitraukė 16 įmonių: 2010 m. – 2, 2012 m. – 3 ir 2014 m. – 3 įmonės.

4 pav. Kuršių marių žvejybos barų ribos

Iš viso 78 Kuršių mariose žvejoję laivai buvo perorientuoti į kitą, nei žvejyba, veiklą. Dėl šios priežasties 2010 m. žvejybos įrankių limitai Kuršių mariose buvo sumažinti tokiu kiekiu, kokį turėjo iš žvejybos verslo 2009 m. pasitraukusios įmonės. Žuvų sugavimo kvotos nebuvo sumažintos, todėl likusioms šiame telkinyje žvejoti įmonėms pagerėjo verslo sąlygos – atsirado realios galimybės sugauti daugiau žuvų ir sustiprėti ekonomiškai. Pasitraukusių iš žvejybos 2010–2014 m. įmonių žvejybos įrankių limitai perėjo likusioms žvejybos versle įmonėms.

Nuo 2013 m. Kuršių mariose limituojami tik žvejybos įrankiai, o žuvų sugavimo limitai nebenustatomi (10 ir 11 lentelės).

10 lentelė. Žuvų sugavimų 2008–2012 m. Kuršių mariose limitai, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Karšiai	470	470	480	480	480	–	–
Sterkai	120	120	120	120	120	–	–
Stintos	300	300	300	200	200	–	–

* 2013 ir 2014 m. žuvų sugavimo limitai nebuvo nustatyti

11 lentelė. Žvejybos įrankių, naudotų Kuršių mariose 2008–2014 m., limitai, vnt/m.

Leidžiami naudoti žvejybos įrankiai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Traukiamieji iki 500 m ilgio tinklai	5	5	2	1	1	1	1
40–45 mm akių dydžio statomieji tinklaičiai	300	300	237	230	230	230	230
70 mm akių dydžio statomieji tinklaičiai	500	500	370	360	360	360	360
Marinės gaudyklės su selektyviniais intarpais	390	390	225	223	223	223	223
Stambiaakės gaudyklės (vartos)	100	100	45	41	41	41	41
Stintinės gaudyklės	160	160	72	67	67	67	67
Nėginės gaudyklės	50	50	33	32	32	32	32
Pūgžlinės-dyglinės gaudyklės	10	14	10	20	20	20	20
Dreifiniai tinklai	–	–	–	2	2	2	2
40–50 mm akių dydžio pelaginiai tinklaičiai	–	–	30	50	30	40	–
Įmonių skaičius	71	71	53	49	48	45	45

Pagrindinę verslinės žvejybos laimikių dalį Kuršių mariose sudarė kuojos, karšiai, sterkai, stintos ir ešeriai (12, 13 lentelės).

12 lentelė. Verslinių žuvų sugavimai 2008–2014 m. Kuršių mariose, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aukšlės	0,01	0	0	0	0,22	0,007	0
Dyglės	8,25	3,70	0,57	0	2,33	2,32	1,04
Ešeriai	57,14	42,86	29,74	66,54	47,14	48,65	30,79
Karosai	20,38	12,63	16,32	16,01	11,41	11,43	9,42
Karpiai	0,22	0,38	0,56	0,40	0,22	0,36	
Karšiai	345,92	290,91	358,93	436,85	359,92	459,44	457,96
Kuojos	398,27	261,46	249,374	314,37	259,26	266,52	285,42
Lašišos	0,75	0,73	0,69	1,29	1,57	1,07	1,44
Lydekos	14,08	10,06	9,28	9,76	11,85	11,89	6,93
Lynai	0,20	0,12	0,17	0,22	0,54	0,42	
Menkės	0,01	0,005	0,003	0,002	0,009	0,001	
Nėgės	2,97	2,12	1,66	3,08	5,41	3,33	
Ožkos	14,08	10,61	2,26	4,37	4,25	12,84	6,53
Perpelės	18,70	14,42	38,05	43,89	12,00	6,95	2,66
Plakiai	38,30	44,75	27,57	36,70	43,55	24,74	22,23
Plekšnės	0,42	0,27	0,09	0,10	0,07	0,14	
Pūgžliai	5,87	10,06	14,82	11,56	12,70	10,95	6,58
Raudės	1,35	1,87	0,62	0,33		0,04	
Salačiai	3,15	2,15	1,10	2,04	2,54	2,84	2,71
Sezanai	0,01				0,10	0,06	
Sykai	0,20	0,48	0,07	0,13	0,10	0,07	0,08
Sterkai	81,85	66,63	76,33	93,77	63,87	85,0	106,60
Stintos	37,83	10,76	15,86	2,98	39,37	13,93	15,23
Šamai	0,19	0,23	0,24	0,30	0,28	0,37	
Šapalai			0,003	0,002	0,002	0,001	
Šlakiai	1,66	1,98	1,56	2,10	3,03	3,20	
Unguriai	6,78	4,94	4,96	3,41	1,68	1,69	1,31
Vėgėlės	20,28	17,93	13,66	14,72	14,71	16,80	12,95
Žiobriai	161,10	73,46	60,97	73,19	56,91	83,80	60,89
Kitos žuvys	0,08	0,06	0,03	0,024	0,04	0,05	9,46
Iš viso	1240	886	925	1138	955	1105	1040

2008–2009 m. Žuvininkystės departamento; 2010–2014 m. – Aplinkos ministerijos duomenys

13 lentelė. Stintų sugavimai 2008–2014 m. Nemuno žemupyje ir Kuršių mariose, t /m.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nemuno žemupys	157,769	199,308	141,900	112,462	413,749	241,160	55,435
Kuršių marios	37,828	10,755	15,861	2,977	39,367	13,931	15,233
Iš viso	195,597	210,063	157,761	115,439	453,116	255,091	70,668
<i>Nemuno žemupyje stintas žvejojusių įmonių skaičius</i>	23	22	15	16	23	23	22

Žvejyba Kauno mariose

Kauno marios yra didžiausias Lietuvos dirbtinis vandens telkinys. Jis užima 6350 ha plotą, jo ilgis 95 km, didžiausias gylis – 24,6 metro.

Šiame vandens telkinyje dėl gerų mitybos sąlygų susidarė vertingas ichtiofaunos kompleksas, kuriame vyrauja greitai augantys karšiai. Čia gausūs vertingų žuvų – sterkių, lydekų, karpių, ir mažiau vertingų, kuojų bei plakių – ištekliai. Daugelį metų mokslininkų atliekami Kauno marių tyrimai ir stebėjimai leidžia įvertinti šio vandens telkinio išteklius, jų pokyčius ir nustatyti eksploatavimo galimybes. Dėl geros žuvų mitybos bazės čia nuolat buvo gaunama optimaliai aukšta žuvų produkcija. Pradėjus eksploatuoti Kruonio HAE, žuvų ištekliai ėmė mažėti.

Verslinė žvejyba Kauno mariose pradėta nuo pat užtvankos pastatymo. Mariose buvo sužvejotami gana dideli žuvų kiekiai. Per pirmąjį jų eksploatavimo dešimtmetį (1961–1970 m.) kasmet vidutiniškai buvo sugaunama po 93,2 t, arba 14,7 kg/ha žuvų. Versliniuose laimikiuose vyravo kuojos, karšiai ir plakiai.

Didžiausi žuvų sugavimo laimikiai buvo antrąjį Kauno marių eksploatavimo dešimtmetį (1971–1980 m.), kai per metus vidutiniškai buvo sugaunama po 123,2 t, arba 19,4 kg iš hektaro. Verslinės statistikos duomenimis, nuo 1991 m. sugavimai Kauno mariose ėmė katastrofiškai mažėti, ir 1991–1995 metais jie sudarė tik 41,4 t, arba 6,5 kg iš hektaro. Nuo 1996 metų verslinė žūklė pagerėjo – žuvų laimikiai jau buvo beveik dvigubai didesni – po 80,6 t, arba 12,9 kg iš hektaro. Tačiau pirmaisiais Šalies nepriklausomybės metais žuvies sugavimai čia vėl ženkliai sumažėjo. Tai įvyko, matyt, ne dėl staigaus Kauno marių žuvų išteklių sunykimo, bet dėl suprastėjusios žvejybos kontrolės ir verslinių žuvų laimikių apskaitos pereinamuoju iš planinės į rinkos ekonomiką laikotarpiu.

Žuvų sugavimai Kauno mariose 1999 metais vėl padidėjo ir laimikiai siekė 148,2 t, arba 23,3 kg iš hektaro. Vėlesniais metais Kauno mariose sugauta: 2000 m. – 112,14 t, arba 17,66 kg/ha; 2001 m. – 104,54 t, arba 16,46 kg/ha; 2002 m. – 141,68 t, arba 22,31 kg/ha; 2003 m. – 138,70 t, arba 21,84 kg/ha; 2004 m. – 229,51 t, arba 36,14 kg/ha; 2005 m. – 149,53 t, arba 23,55 kg/ha; 2006 m. – 132,64 t, arba 20,89 kg/ha; 2007 m. – 156,34 t, arba

24,62 kg/ha; 2008 m. – 147,87 t, arba 23,28 kg/ha; 2009 m. – 127,11 t, arba 20,02 kg/ha; 2010 m. – 92,43 t, arba 14,70 kg/ha; 2011 m. – 68,79 t, arba 10,83 kg/ha; 2012 m. – 53,59 t, arba 8,43 kilogramo iš hektaro.

Pažymėtina, kad Kauno marių žuvų išteklių eksploatuojami ties galimybių atsikurti riba, nes jose visuomet labai intensyviai žvejojo ir žvejoja žvejai mėgėjai.

Pagal Lietuvos hidrobiologų draugijos atliktų tyrimų „Kauno marių ir Kaišiadorių HAE aukštutinio baseino žuvų išteklių būklės tyrimai rekomendacijų žvejybai 2008 – 2009 m. parengimo tikslais“ 2007 m. ataskaitą, žuvų biomasė skirtingose Kauno marių dalyse rudens metu svyravo nuo 160 iki 227 kg/ha, bendra verslinių žuvų biomasė Kauno marių akvatorijoje sudarė 1229 tonas.

Žvejybos intensyvumui sumažinti Kauno mariose mokslininkai rekomendavo uždrausti verslinę žvejybą savaitgaliais bei švenčių dienomis, sumažinti žvejybai naudojamų karšinių tinklaičių kiekį, mažinti karšių sugavimo limitus ir nuolat didinti minimalų žvejybai naudojamų tinklaičių akytumą.

Kauno mariose žvejojančioms įmonėms 2009 m. buvo sudaryta galimybė pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2014 metų veiksmų programos antrosios prioritinės krypties „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonės „Žvejyba vidaus vandenyse“ veikos sritį „Vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą“ gauti kompensacijas ir išėiti iš žvejybos verslo Kauno mariose. Perorientavusi laivus į kitą nei žvejyba veiklą, iš žvejybos verslo Kauno mariose 2010 m. pasitraukė viena, o 2012 m. – dvi įmonės. Iš viso į kitą nei žvejyba veiklą buvo perorientuoti 7 Kauno mariose žvejoję laivai. 2011 m. žvejybos įrankių ir žuvų sugavimo Kauno mariose limitai buvo sumažinti tokiu skaičiumi, kokius limitus turėjo 2010 m. iš žvejybos verslo pasitraukusi įmonė (14 lentelė).

14 lentelė. **Žuvų sugavimų ir žvejybos įrankių 2008–2012 m. Kauno mariose limitai***

Žuvų rūšys ir leidžiami naudoti žvejybos įrankiai	Žuvų limitai (t) ir žvejybos įrankių limitai (vnt.)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014
Bendras žuvų sugavimo limitas, t	160	160	155	68	68	*	*
t.sk. karšių, t	15	15	14	6,53	6,53		
40–45 mm akių dydžio statomieji tinklaičiai, vnt.	120	120	120	47	47		
70 mm ir didesnio akių dydžio statomieji tinklaičiai, vnt.	60	60	60	32	32		
Įmonių skaičius	10	9	9	5	5	–	–

* Nuo 2013 m. aplinkos ministro 2010 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. D1-185 verslinė žvejyba Kauno mariose uždrausta

Didžiąją verslinių laimikių dalį Kauno mariose sudarė kuojos, plakiai, karšiai, starkiai, karosai, ešeriai (15 lentelė).

15 lentelė. Verslinių žuvų sugavimai 2008-2012 metais Kauno mariose, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012
Ešeriai	8,35	4,01	1,78	3,12	2,56
Meknės		0,03			
Karosai	4,42	3,87	1,75	4,88	3,26
Karpiai	0,22	0,14	0,35	0,29	1,97
Karšiai	12,22	12,99	7,28	6,00	3,68
Sazanai		0,02			
Kuojos	84,14	64,16	51,17	35,29	26,67
Pūgžliai		0,002			
Lydekos	1,28	0,74	0,39	0,53	0,27
Lynai	0,21	0,14	0,29	0,20	0,19
Plakiai	30,93	33,73	24,17	14,56	11,83
Raudės	0,05	0,03		0,08	
Salačiai	0,62	0,66	0,50	0,16	0,14
Sterkai	8,55	6,58	4,75	3,65	3,00
Šamai		0,034	0,008	0,05	0,01
Šapalai		0,001	0,001		
Žiobriai	0,05			0,001	
Kitos žuvys	0,09			0,002	0,001
Iš viso	147,87	127,11	92,43	68,79	53,59

Žvejyba Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės (HAE) aukštutiniame baseine

Kruonio HAE yra vienintelė tokio tipo elektrinė Baltijos šalyse. Kruonio HAE aukštutiniame baseine (302 ha) iš viso buvo sugaunama 15 rūšių žuvų. Pagrindinę sugavimų dalį čia sudarė plakiai, kuojos ir karšiai (16 lentelė).

16 lentelė. Verslinių žuvų sugavimai 2008–2012 metais Kruonio HAE aukštutiniame baseine, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012
Ešeriai	0,26	0,36	0,08	0,07	0,28
Karosai	0,02	0,11	0,14	0,64	0,13
Karpiai	0,01		0,07	0,06	0,20

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012
Karšiai	1,32	1,15	2,91	3,19	2,15
Kuojos	3,20	2,05	7,63	10,24	4,83
Lydekos	0,09	0,03	0,07	0,18	0,15
Lynai	0,03	0,02	0,02	0,09	0,14
Meknės	0,002	0,001			
Plakiai	1,72	1,73	1,36	1,24	5,28
Salačiai	0,006	0,01		0,04	0,02
Sterkai	0,83	0,90	1,04	0,35	0,50
Šamai	0,001	0,001			
Vėgėlės	0,001	0,001		0,003	
Kitos žuvys	0,02	0,056	0,03	0,02	
Iš viso	7,51	6,37	13,35	16,12	13,66

Aplinkos ministro įsakymu kasmet reguliuojant žvejybą buvo nustatomas didžiausias vienu metu leidžiamas naudoti verslinei žvejybai atitinkamo tipo žvejybos įrankių kiekis ir leidžiamas sugauti žuvų kiekis (17 lentelė).

17 lentelė. Žuvų sugavimų ir leidžiamų naudoti žvejybos įrankių 2008–2012 m. Kruonio HAE aukštutiniame baseine limitai*

Žuvų rūšys ir leidžiami naudoti žvejybos įrankiai	Žuvų sugavimų limitai (t) ir žvejybos įrankių limitai (vnt.)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bendras žuvų sugavimo limitas, t	8	15	15	15	15	*	*
t. sk.karšių, t	1,5	2	3	3	3		
40–45 mm akių dydžio statomieji tinklaičiai arba 70 mm ir didesnio akių dydžio statomieji tinklaičiai, vnt.	15	20	20	20	20		
<i>Įmonių skaičius</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	-	-

* Nuo 2013 m aplinkos ministro 2010 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. D1-185 verslinė žvejyba Kruonio HAE aukštutiniame baseine uždrausta.

Žvejyba upėse

Upėse 2008–2014 m. buvo vykdoma specializuota stintų, upinių nėgių ir unguorių verslinė žvejyba. Daugiausia Nemuno žemupio upėse sugaunama stintų.

Migruojančių stintų žvejyba buvo vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. 534 „Dėl stintų žvejybos vietų

ir įrankių“ ir 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. D1-1077 „Dėl stintų žvejybos vietų ir įrankių limitų valstybiniuose žuvininkystės vandens telkiniuose patvirtinimo“. Šiuo įsakymu patvirtinta 60 žvejybos vietų, kuriose stintas buvo leidžiama žvejoti 105 trauciamaisiais tinklais. Deja, dalis patvirtintų žvejybos vietų užneštos smėliu ir verslinei žvejybai netinkamos, todėl stintos buvo gaudomos tik 54 žvejybos vietose. Minėtas žuvis Nemuno žemupyje žvejojo 15–23 įmonės. Upinės nėgės buvo žvejojamos Šventosios upėje (Kretingos rajono ir Palangos miesto ribose), išskyrus 500 m atkarpą į aukštupį nuo upės žiočių, ir Nemuno atkarpoje nuo Jurbarko ir Šilutės rajonų ribos iki Rusnės. Migruojančių ungurių žvejybą 47-iose upeliuose reglamentavo Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. D1-118 „Dėl ungurių žvejybos vietų ir įrankių limitų neišnuomotuose valstybiniuose vandens telkiniuose ir vandens telkiniuose, į kuriuos neišduodami leidimai naudoti žūklės plotus patvirtinimo“. 2010 m. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. kovo 20 d. įsakymu Nr. D1-211 „Dėl ungurių žvejybos vietų ir įrankių limitų valstybiniuose žuvininkystės vandens telkiniuose patvirtinimo“ upelių, kuriuose vykdoma migruojančių ungurių žvejyba skaičius, padidintas iki 52. Verslinę ungurių žvejybą (be nuomininkų) 2008 m. vykdė 27, 2009 m. – 28, 2010 m. – 29, 2011 m. – 29, 2012 m. – 35, 2014 m. – 33 juridiniai ir fiziniai asmenys.

Lietuvos upėse sužvejojų 2008 – 2014 m. stintų, nėgių, ungurių ir kitų verslinių žuvų kiekiai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Verslinių žuvų sugavimai 2008–2014 metais upėse, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aukšlės	0,002	0,004		0,045	0,005		
Ešeriai	0,029	0,015		0,015	0,805		
Gružliai	0,002	0,001					
Karosai	0,001	0,027	0,029		2,953		0,003
Karpiai		0,149					
Karšiai	2,482	1,274	3,271	3,925	8,730	6,56	5,85
Kiršliai	0,010	0,010					
Kuojos	0,654	1,130	0,840	0,380	0,192	0,21	0,28
Lašišos	0,186	0,168					
Lydekos	0,080	0,028				0,002	
Lynai	0,005	0,001				0,001	
Meknės	0,011	0,004				0,01	
Nėgės	4,173	3,139	2,155	2,807	1,948	4,01	0,93
Plakiai	0,223	0,356	0,051	1,038	0,284	0,31	0,23
Pūgzliai	0,002	0,003	12,702	14,405	2,998	1,45	13,01

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Rainės	0,005						
Raudės	0,001	0,001					
Salačiai	0,028	0,021					
Sterkai	0,210	0,366			0,025	0,12	0,06
Stintos	157,769	199,31	141,900	112,462	413,749	241,16	55,39
Strepečiai	0,009						
Šamai	0,077	0,117		0,035		0,04	0,02
Šapalai	0,088	0,016				0,001	
Šlakiai	0,368	0,290					
Šližiai	0,003	0,002					
Unguriai	5,172	2,456	13,081	5,685	4,801	10,282	5,39
Upėtakiai	0,129	0,117					
Vėgėlė	0,004	0,175		0,003	0,004	0,015	0,006
Žiobriai	0,093	0,014	0,008		0,003		0,005
Kitos žuvis	0,066	0,054					0,99
Vėžiai /vnt./	2 003						
Iš viso	171,882	209,248	174,037	140,800	436,957	264,196	82,17

Žvejsba ežeruose

Žvejsba ežeruose buvo vykdoma pagal Aplinkos ministerijos kiekvienais metais nustatomus žvejsbos limitus. Verslinė žvejsba Lietuvos ežeruose vyko neintensyviai, nes buvo žvejsjama tik 30–40-je ežerų, 9-iuose iš jų buvo leidžiama visų žuvų rūšių verslinė žvejsba, o kituose – tik specializuota seliavų ir stintelių žvejsba. Ežeruose sugautų žuvų kiekiai pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė. Verslinių žuvų sugavimai 2008–2014 metais ežeruose, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aukšlės	0,01	0,01					
Ešeriai	2,18	2,51	1,81	5,22	7,26	6,12	3,61
Karosai	0,18	0,31	0,31	0,29	0,13	0,02	0,02
Karpiai	0,19	0,006	0,06	0,46	0,32	0,54	0,92
Karšiai	1,24	2,48	4,36	6,57	7,23	5,96	5,14
Kuojos	4,37	5,45	5,93	8,34	13,03	9,52	5,66
Lydekos	1,09	1,96	2,08	2,49	3,15	2,41	2,00
Lynai	0,90	1,50	2,52	3,10	2,25	2,22	2,13
Plakiai	0,46	1,03	1,67	0,82	1,81	0,03	0,03

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Peledės		0,07					
Pūgžliai	0,02	0,92	0,44	0,34	0,04	0,02	0,001
Placiakakčiai					0,24	0,04	
Raudės	1,04	0,56	1,55	0,86	0,49	0,35	
Seliavos	10,50	13,84	15,05	28,32	28,78	34,60	35,41
Sykai	0,20	0,18		0,002	0,001		0,001
Sterkai	0,06	0,50	0,46	0,71	0,62	0,01	0,02
Stintelės	0,003	11,27	12,08	7,75	4,19	5,77	3,07
Šamai	0,04			0,005	0,01	0,01	
Unguriai	1,51	1,25	0,76	2,22	1,42	2,27	1,06
Vėgėlės		0,01	0,01	0,02	0,004	0,01	0,003
Kitos žuvys	0,11	0,06		0,002	0,84	0,08	0,32
Vėžiai/vnt./	1 634						
Iš viso	24,09	44,00	49,09	67,79	71,78	69,98	59,40

Žvejyba polderiuose

Nemuno žemupio užliejamasis slėnis prasideda nuo Jūros upės ir tęsiasi iki Kuršių marių. Lietuvoje jis užima apie 50 tūkst. hektarų plotą. Nemuno deltoje vyrauja žemos, vienodos lygumos, jų vidutinis aukštis yra 0,1–0,5 m virš Kuršių marių vandens lygio. Kiekvieną pavasarį čia esančias uždaras daubas, senvages užpildo potvynio vandeniu, kuris lieka ir potvyniui praėjus bei tvenkia aplinkinius plotus. Pučiant vakarų ar šiaurės vakarų vėjams, jie net nelietingu vasaros laikotarpiu vandens horizontą Kuršių mariose, Nemune ir jo intakuose pakelia iki 1,5–2,0 m. Užliejamoje teritorijoje įrengti 34 polderiai, iš jų 18 – vasaros ir 16 – žiemos, įrengtos 44 siurblynės, supilta 302 km pylimų, iškasta 1856 km griovių, polderiuose įrengta 1011 pralaidų.

Vandens režimas polderyje ir jo kanaluose priklauso nuo vandens kėlimo stočių darbo. Kad žuvis galėtų normaliai gyventi vasarinių polderių vandens takuose, minimalus vandens gylis stambiuose nuvedančiuose kanaluose po pumpavimo iki žemiausio eksploatavimo vandens horizonto turi būti 0,4–1,2 m. Apsemtos Nemuno žemupio pievos ir paupių lagūnos yra Kuršių mariose gyvenančių žuvų nerštavietės. Potvynių metu per apsemtų vasaros pylimų viršų į pievas įplaukia daug žuvų, čia jos ir neršia. Tačiau nuslūgus potvynio vandeniui, sugrįžti į upes nebegali. Jos susitelkia polderių kanaluose. Priklausomai nuo polderio vandenų svarbos žuvininkystei yra taikomos eksploatacinės ir specialiosios žuvų apsaugos priemonės. Verslinė žvejyba Nemuno žemupio polderiuose iki 2011 m. gegužės 15 d. buvo vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. gegužės 1 d. įsakymu Nr. 238

„Dėl žuvų apsaugos ir verslinės žvejybos Šilutės r. polderiuose“. 19-je polderių žvejojimo 8 įmonės.

Nuo 2011 m. gegužės 15 d. įsigaliojo aplinkos ministro 2011 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. D1-380 „Dėl žuvų apsaugos priemonių polderių siurblinėse“ ir 2001 m. gegužės 1 d. įsakymo Nr. 238 „Dėl žuvų apsaugos ir verslinės žvejybos Šilutės polderiuose“ pripažinimo netekusiu galios. Įsakymas nustatė, kad polderiuose, kuriuose naudojami žuvis žalojantys siurbliai, žuvims nuo patekimo į juos apsaugoti būtina naudoti žuvų užtūras – gaudykles su 6 mm dydžio akimis gaudyklių maišuose ir 10–12 mm akimis užtveriamuose sparnuose. Kaip papildomos žuvų apsaugos priemonės gali būti naudojamos metalinės žuvų užtūros – tinklai su 4–6 mm dydžio akimis. Patekusios į gaudykles žuvis nustatyta tvarka perkeliama į gretimą vandens telkinį arba naudojamos žuvivaisai. Už šių numatytų reikalavimų laikymąsi yra atsakingi polderių hidrotechnikos statinių valdytojai, o tais atvejais, kai valdytojas teisės aktų nustatyta tvarka perduoda teisę naudoti polderių hidrotechnikos statinius kitam asmeniui – šių statinių naudotojui.

Nuo 2011 m. verslinė žvejyba leidžiama 16-je polderių. 2011–2013 m. polderiuose žvejojimo 8 įmonės, o 2014 m. – 10 įmonių. Žuvų sugavimo polderiuose duomenys pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė. **Verslinių žuvų sugavimai 2008-2014 metais polderiuose, t/m.**

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dyglės					0,005		
Ešeriai	0,06	0,88	0,20	0,30	0,81	0,32	0,036
Karosai	1,75	2,11	1,38	1,02	2,95	0,92	3,29
Karpiai	0,01	1,18	1,35	4,99	6,28	5,14	0
Karšiai	2,57	14,13	21,34	23,67	47,34	4,24	7,07
Kuojos	1,41	19,78	4,94	4,06	4,89	2,99	0,29
Lydekos	1,54	1,44	1,64	0,68	3,90	0,56	0
Lynai	1,17	1,15	1,38	0,93	3,32	2,12	2,25
Meknės	0,05	0,01			0,04	0,003	0,02
Plakiai	1,33	2,20	16,28	8,83	13,87	9,21	1,32
Raudės					0,05	0,02	0,08
Salačiai	0,08			0,006			0,003
Sterkai	0,02	0,01		0,005			14,359
Šamai					0,01		
Žiobriai		0,003					
Kitos žuvis				0,01		0,01	
Iš viso	9,97	42,88	48,09	44,50	83,46	25,53	14,36

XI. VERŠLINĖS ŽVEJBOS KONTROLĖ

Žvejbos kontrolė tolimuosiuose žvejbos rajonuose

ES Bendrosios žuvininkystės politikai įgyvendinti Lietuvoje, kaip ir kitose Bendrijos valstybėse, yra būtinas efektyvus žvejbos valdymas. Jam užtikrinti reikalingi operatyvūs ir išsamūs duomenys apie vykdomą žvejbą, apie žvejbos laivyno pajėgumus, sugaunamų žuvų rūšis ir jų kiekius, žvejbos laivų judėjimą žvejbos plotuose, sugautų žuvų produkcijos iškrautus bei parduotus kiekius.

Lietuvos žvejbos kontrolės jūrų vandenyse funkcijas vykdo Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos.

Betarpiską žvejbos laivų nepertraukiamą stebėjimą ir žvejbos duomenų apsikeitimus su kitomis ES žvejbos kontrolės institucijomis vykdo Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejbos stebėjimo centras. Pagal ES reglamentų nuostatas kiekvienas žvejbos laivas, kuris yra ilgesnis nei 12 metrų, turi turėti įrengtą ir veikiančią palydovinio ryšio laivų stebėjimo sistemą (LSS). Ši sistema laivo vėliavos valstybės žvejbos stebėjimo centrui automatiškai siunčia žvejbos laivo identifikavimo duomenis, geografinę buvimo vietą – geografinės platumos ir ilgumos laipsnius ir minutes, buvimo datą ir laiką, judėjimo kryptį bei greitį ir kai kuriuos kitus duomenis. Kiekvienas ES žvejbos laivas, kurio ilgis yra 12 ir daugiau metrų, vykdydamas žvejbą jūroje, nežiūrint į tai, kad turi palydovinio ryšio laivų stebėjimo sistemą, privalo pildyti elektroninį žvejbos žurnalą. Elektroniniame žvejbos žurnale yra teikiama ši informacija: žvejbos laivo identifikavimo duomenys; kiekvienos žuvų rūšies sugavimo vieta, kiekis kilogramais (atitinkamai atvejais vienetų skaičius), sugavimo data; išplaukimo iš uosto ir sugrįžimo data; žvejbos reiso trukmė; žvejbos operacijų skaičius; žvejbos įrankio rūšis, tinklo akies dydis ir matmenys. Tiek palydovinė laivų stebėjimo sistema, tiek elektroninių žvejbos žurnalų funkcionalumas yra taikomi ir trečiųjų, ne ES šalių, žvejbos laivams, kurie žvejoja ES vandenyse.

Darnus minėtų sistemų veikimas leidžia ES pakrančių valstybių žinyboms stebėti jų išskirtinių ekonominių zonų vandenyse žvejojančius kitų šalių laivus realiu laiku. Tokiu būdu, pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos arba Airijos Respublikos žvejbos stebėjimo centrai mato Lietuvos žvejbos laivų veiklą šių valstybių išskirtinėse ekonominėse zonose, mūsų nacionaliniame žvejbos stebėjimo centre dirbantys žvejbos inspektoriai – Lenkijos arba Latvijos žvejbos laivų elgesį Lietuvos išskirtinės ekono-

minės zonos akvatorijoje. Žinoma, atviros jūros aplinka nepasižymi lengvomis darbo sąlygomis tiek žvejams, tiek ir laivuose sumontuotai technikai, kuri, savaime suprantama, kartais ir sugenda. Būtent tokiais atvejais ypač svarbus yra žvejybos stebėjimo centrų darbas. Žvejybos laivų vėliavos valstybės žvejybos stebėjimo centrai visuomet turi ir alternatyvius ryšius su savo žvejybos laivais. Sugedus jų stebėjimo sistemoms, elektroniniams žurnalams arba įrangai, kuri perduoda šių sistemų registruojamus duomenis, tokių laivų vėliavos valstybės žvejybos stebėjimo centras rankiniu būdu surenka reikiamą informaciją ir ją perduoda pakrantės valstybės, kurios vandenyse laivas vykdo žvejybą, nacionaliniam žvejybos stebėjimo centrui. Tobulėjant technologijoms, didėjant žvejybos kontrolės patirčiai, tokių atvejų pasitaiko vis mažiau. ES valstybių integruotos žuvininkystės duomenų informacinės sistemos duomenimis apsieičia pačios automatinio būdu.

Sklandžiam su žvejybos veikla susijusių duomenų rinkimui, jų patvirtinimui, apdorojimui ir apsieitimui su Europos Sąjungos valstybių žvejybos kontrolę vykdančiomis institucijomis, Europos Komisija ar kitomis tarptautinėmis institucijomis Lietuvoje sukurta Integruotoji žuvininkystės duomenų informacinė sistema – IŽDIS. Tai labai pažangus žvejybos laivų stebėjimo ir ekonominių duomenų valdymo projektas, turintis puikias galimybes ateityje, nes sujungia informacinių technologijų specialistų igūdžius ir žuvininkystės inspektorių žinias. Į IŽDIS sistemą patenkantys anksčiau minėti laivų stebėjimo sistemos ir elektroninių žurnalų duomenys yra patikrinami, ar jie nėra klaidingi. Visa sistemos informacija saugoma duomenų bazėje, kuri yra valdoma per IŽDIS internetinę svetainę. IŽDIS vykdo Lietuvos žvejybos kvotų apskaitą realiu laiku. Čia patalpintas ir Lietuvos žvejybos laivų registras, kurio duomenys naudojami išduodant žvejybos liudijimus ir žvejybos leidimus bei vykdamas jų apskaitą. IŽDIS sistemoje yra registruojami žvejybos laivų padaryti pažeidimai, realiu laiku veikia žvejybos draudimų modulis. Dar vienas ir turbūt didžiausias šios sistemos modulis yra skirtas kurti įvairioms statistinėms ataskaitoms, kurios yra siunčiamos Europos Komisijai, Europos Sąjungos statistikos tarnybai (Eurostat), Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijai (FAO), Tarptautinei jūrų tyrinėjimo tarnybai (ICES), Lietuvos statistikos departamentui ir kitoms šalies bei tarptautinėms organizacijoms.

Kita, ne mažiau svarbi, IŽDIS sistemos dalis yra skirta pirminių žuvininkystės produktų pardavimo pažymų apskaitos bei žuvininkystės produktų atsekamumo moduliams. Lietuvos žvejybos laivas po žvejybos reiso kartu su elektroninio žvejybos žurnalo duomenimis Žvejybos stebėjimo centrui siunčia išskrovimo deklaraciją, kurioje nurodomi iš žvejybos laivo iškrautų žuvų produktų kiekiai ir kita svarbi informacija. Po žvejybos produktų išskrovimo žuvų aukcionuose registruoti žuvų supirkėjai (Lietuvoje jų įregistruota per 48) perka žuvininkystės produktus. Aukcionas po produktų pardavimo privalo per 24 valandas užpildyti pirminio žuvininkystės pro-

duktų pardavimo pažymą ir pateikti Žuvininkystės tarnybai. Jei Lietuvos žvejybos laivas išsikrauna kitoje Europos Sąjungos šalyje ir pirminis žuvininkystės produktų pardavimas įvyksta ne Lietuvoje, Europos Sąjungos valstybė, kurioje įvyko pirminis žuvininkystės produktų pardavimas, persiunčia tos šalies registruoto pirkėjo pateiktą pirminio žuvininkystės produktų pardavimo pažymą Žuvininkystės tarnybai. Jei Lietuvos ar Europos Sąjungos žvejybos laivas išsikrauna trečiojoje šalyje ir pirminis žuvininkystės produktų pardavimas įvyksta ne Europos Sąjungoje, už šios pardavimo duomenų pažymos pateikimą nacionalinei žvejybos kontrolės institucijai yra visais atvejais atsakingas žvejybos laivo kapitonas. Dar vėliau, po pirminio žuvininkystės produktų pardavimo nupirkti žuvininkystės produktai, jų partijų pakuotės yra paženklinamos kodais. Kiekvieną kartą perparduodant žuvininkystės produktus iš tokios partijos, šie kodai yra papildomi naujais. Tokiu būdu, bet kurioje žuvininkystės produktų pardavimo grandyje ar jų judėjimo stadijoje žvejybos kontrolės ar veterinarijos pareigūnai gali nustatyti žuvininkystės produktų kilmę ir su ja susijusią informaciją.

Šiandien Europos Sąjungos mastu yra įgyvendinamas FLUX (angl. „Fisheries Language for Universal“) kalbos taikymas. FLUX kalba, standartizuota, Jungtinių Tautų Organizacijos, yra naudojama saugiai keistis su žuvininkyste susijusiais duomenimis (apskaičiuoti žvejybos kvotas, perduoti žvejybos žurnalų informaciją ir t. t.). Šis projektas yra žingsnis link galimybės žvejybos kontrolę vykdyti centralizuotai.

Šitaip BŽP rėmuose, pasitelkiant naujausias informacines technologijas, veikia visų ES valstybių žvejybos kontrolėje naudojamos stebėjimo, duomenų registravimo ir duomenų apsaugos sistemos. Jų sąveikos pasėkoje yra užtikrinama žvejybos kontrolė ES. Surinkti duomenys yra naudojami žvejybos laivų bendrų sugavimų nustatymui, žvejybos kvotų panaudojimo paskaičiavimui ar naujų kvotų nustatymui ateityje, visos žuvų kelionės nuo vandenyno iki galutinio vartotojo proceso sekimui, operatyviam žvejybos reguliavimui realiu laiku.

Siekiant efektyviai įgyvendinti žvejybos kontrolę, yra vykdomos neplaninės žvejybos laivų patikros, apie kurias nepranešama iš anksto. Tikrinami žvejybos laivai, iškraunantys žvejybos produktus Klaipėdos uoste, inspektuojami Lietuvos žvejybos laivai, iškraunantys žuvų laimikį užsienio uostuose. Žvejybos kontrolės pareigūnai inspektuoja žvejybos laivus atviroje Baltijos jūroje ar tolimuosiuose žvejybos rajonuose. Taip pat jie, dirbdami komandose su kitų ES šalių inspektorais, kasmet dalyvauja mažiausiai dviejose tarptautinėse ES žvejybos kontrolės misijose Atlanto vandenyne, vykdydami žvejybos laivų patikras regioninių žvejybos organizacijų valdomų akvatorių tarptautiniuose vandenyse. Jau dvejus metus iš eilės Atlanto vandenyne Lietuvos žvejybos inspektoriai dalyvauja vienkartinėse tarptautinėse žvejybos kontrolės misijose, pagrįstose dvišaliais ES ir trečiųjų šalių susitarimais, atlikdami ES žvejybos kontrolės inspektorių pareigas Kanados inspekciniuose laivuose. Tarptautinė žvejybos

kontrolės misija dažniausiai trunka nuo 2 iki 4 savaičių. Priklausomai nuo žvejybos regiono per šį laikotarpį patikrinama nuo kelių iki dvidešimties ir daugiau žvejybos laivų. 21 lentelėje pateikiama informacija apie pastaraisiais metais Lietuvos žvejybos pareigūnų inspektuotus žvejybos laivus tarptautinėse ES žvejybos misijose.

21 lentelė. Lietuvos žvejybos kontrolės pareigūnų dalyvavimas žvejybos laivų, žvejojusių 2010–2014 m. tolimuosiuose žvejybos rajonuose, patikrinimų skaičius, vnt./m.

Žvejybos rajonas	2010	2011	2012	2013	2014
NAFO	6	3	5	5	13
NEAFC	12	13	21	13	4

Kontrolės metu pareigūnai tikrina, ar žvejybos laivai turi leidimus žvejoti tikslines žuvų rūšis, ar tinkamai funkcionuoja tikrinamų žvejybos laivų palydovinės sistemos, ar tinkamai registruojami sugauti žuvų kiekiai. Be to tikrinama, ar žvejojama su leistiniais žvejybos įrankiais, ar laive esančios žuvų produkcijos kiekis atitinka deklaruojamą sugautą žuvų kiekį, ar žvejybos laivai tinkamai vykdo kitus ES reglamentų ir regioninių žvejybos organizacijų žvejybos taisyklių nustatytus reikalavimus. Žinoma, pasitaiko ir pažeidimų, dažniausi – administracinio pobūdžio, kai netinkamai pateikiama informacija apie sugautas ar iškraunamas žuvis. Deja, vis dar pasitaiko ir šurkščių žvejybos taisyklių, ar net tarptautinių sutarčių, pažeidimų. Per 2014 m. tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojančioms įmonėms paskirta keturi įspėjimai, keturios baudos už paprastus ir dvi už šurkščius žvejybos taisyklių pažeidimus. Žvejybos kontrolės specialistai tiek jūroje, tiek krante, Lietuvoje, nuolat moko žvejybos laivų kapitonus bei laivus valdančių kompanijų atstovus, kaip tinkamai pildyti elektroninius žvejybos žurnalus. Tokiu būdu sukuriamas abipusis pasitikėjimas bei supratimas, ir ateityje tikimasi pažeidimų skaičių sumažinti. 22 lentelėje pateikiama tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojančių žvejybos laivų 2007–2014 m. padarytų pažeidimų skaičius ir pobūdis.

22 lentelė. Lietuvos laivų, žvejojusių 2007–2014 m. tolimuosiuose žvejybos rajonuose, pažeidimų skaičius ir pobūdis, vnt./m.

Pažeidimų pobūdis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sunkus	0	0	0	0	0	3	1	1
Paprastas	2	1	0	0	0	2	4	8

Žvejybos kontrolė Baltijos jūroje

Žvejybos kontrolei ir žuvų išteklių apsaugai Baltijos jūroje skiriamas ypatingas dėmesys. Žvejyba kontroliuojama ir žuvų ištekliai saugomi vadovaujantis ES BŽP nuostatomis. Žuvininkystės tarnybos kontrolės pareigūnų darbo kokybė, jų kvalifikacija nuolat vertinama Europos Komisijoje. Nuo įstojimo į ES Lietuva nei karto neviršijo mūsų šaliai skirtų Baltijos jūros žvejybos kvotų.

Baltijos jūros Lietuvos priekrantės zona yra jautrus gamtinis kompleksas, todėl jam nustatytos žymiai griežtesnės, nei reikalauja ES teisės aktai, žvejybos taisyklės. Baltijos jūros priekrantės zona – žuvų iš Kuršių marių į jūrą ir atgal sezoninių migracijų kelias, o taip pat svarbių jūrinių žuvų rūšių, tokių kaip strimelės ir otai, neršto vieta. Be to, priekrantę galima laikyti Kuršių marių ir Baltijos jūros žuvų jaunikių atsigavimo rajonu. Priekrantės zonai taikomos moksliniais tyrimais pagrįstos žvejybos reguliavimo priemonės galėtų būti pavyzdžiu ne vienai Baltijos jūros valstybei.

Saugant pagrindinius verslinės žvejybos Baltijos jūroje žuvų, tokių kaip menkių, šprotų, strimelių ir lašišų, išteklius, kasmet nustatomos šių žuvų apsaugos priemonės: žuvų rūšių žvejybos limitai; žvejybos įrankių tipai, konstrukcijos, parametrai (ilgis, akies dydis, ženklėjimas ir kt.); žūklės laikotarpiai ir rajonai, kai draudžiama žvejoti tam tikrų rūšių žuvis; leidžiamų pagauti žuvų mažiausi dydžiai; buvimo jūroje dienų skaičius; laimikio iškrovimo vietos; laivų variklių galios limitas ir kitos priemonės. Nelimituojamų žuvų, tokių kaip upinių plekšnių ir otų, žvejyba taip pat ribojama, nustatant draudžiamus žvejybos laikotarpius.

Visoms žuvų išteklių apsaugos priemonėms įgyvendinti reikalingi atitinkami kontrolės veiksmai. Remiantis ES BŽP nuostatomis, kontroliuojama visa verslinės žvejybos grandinė – nuo tinklo iki žuvų vartotojo. Verslinės žvejybos laivams taikomi griežti sugavimų ir iškrovimų apskaitos reikalavimai. Apskaitos duomenys šiuolaikinėmis elektroninėmis priemonėmis perduodami į krantą tiesiai iš jūros. Kontroliuojant žvejybos laivų veiklą jūroje, kontrolės pareigūnai nuotoliniu būdu stebi jų buvimo vietą, judėjimo greitį ir kursą. Dar prieš laivui atvykstant į uostą, žvejybos kontrolės pareigūnai gauna informaciją, kada laivas grįš, kur ir kokį laimikį išsikraus. Kadangi žvejybos laivai iš jūros grįžta bet kuriuo paros metu, Žuvininkystės tarnyboje organizuojamas pareigūnų budėjimas visą parą. Žuvų iškrovimai Klaipėdos uoste tikrinami ir naktimis, ir per šventes.

Žuvininkystės tarnyba turi žvejybos kontrolės laivą „Vakaris“, greitaeigį katerį „Tobis“ (nuotr. 146 p.) ir motorines valtis su pakabinamais varikliais. Šios techninės priemonės sudaro žvejybos inspektoriams galimybes bet kada patikrinti atviroje Baltijos jūroje ar priekrantės vandenyse žvejojantčius verslinės žvejybos ar mėgėjų laivus. Laivas „Vakaris“ ir kateris „Tobis“ pastatyti Estijoje 2007 m. Jų ilgis atitinkamai 15 ir 10 metrų.

Kita svarbi kontrolės grandis – laivų patikrinimai iš oro. Su Lietuvos karinių oro pajėgų orlaivių pagalba periodiškai atliekami Lietuvos Baltijos jūros išskirtinės ekonominės zonos stebėjimo skrydžiai. Šių skrydžių metu nustatoma, ar Lietuvos ir kitų ES šalių žvejybos laivai nežvejoja draudžiamuose žvejybos rajonuose, ar tinkamai veikia palydovinio laivų stebėjimo sistemos Lietuvos ir užsienio valstybių žvejybos laivuose. Taip pat kontroliuojamas iškrautų žuvų pirminis pardavimas ir pirkimas, kurį gali vykdyti tik Žuvininkystės tarnyboje užsiregistravę pirminiai pirkėjai. Šie pardavimai dokumentuojami, o jų duomenys sutikrinami su iškrovimo deklaracijų duomenimis. Vėliau žvejybos kontrolės pareigūnai, atlikdami žuvimis prekiaujančių įmonių ir prekyviečių patikrinimus, nustato, ar pardavinėjamos žuvis buvo sugautos legaliai ir laikantis žvejybos bei pardavimo reikalavimų. Taip atliekami ir žuvų transportavimo patikrinimai.

Kadangi ES Baltijos regiono šalių, tame tarpe ir Lietuvos, žvejybos laivai laisvai žvejoja vieni kitų vandenyse, labai aktualu užtikrinti, kad ši žvejyba būtų kontroliuojama koordinuotai, pavyzdžiui, kad būtų užtikrinta Lietuvos laivų, žvejojančių Lenkijos arba Danijos vandenyse, kontrolė. Tam tikslui minėtos šalys vykdo tarpusavio pagalbą pagal Bendrą veiklos planą. Šis planas nustato, kada ir kur bus sutelkiamos bendros šalių žvejybos kontrolės pajėgos – kontrolės laivai, orlaiviai ir bendros žvejybos kontrolės pareigūnų komandos. Šalys pasikeisdamos vadovauja šioms operacijoms. Lietuvos Žuvininkystės tarnybos pareigūnai tai daro tradiciškai du kartus per metus, o į užsienio žvejybos kontrolės laivus ir uostus vyksta 2–4 kartus per metus. Visai šiai veiklai planuoti ir koordinuoti įsteigtos valdymo bei techninė darbo grupės. Jos nustato bendros veiklos planą, kurį vėliau tvirtina ES žvejybos kontrolės agentūros direktorius.

Dabartinė žvejybos kontrolė neįsivaizduojama be šiuolaikinių elektroninių ir kompiuterinių priemonių: tinklų akies dydžio skaitmeninių matuoklių, elektroninių svarstyklių ir nešiojamų kompiuterių su mobiliuoju ryšiu, sudėtingų palydovinio ryšio stebėjimo bei integruotų duomenų sistemų. Žuvininkystės tarnyboje veikia visos būtinos stebėjimo ir duomenų rinkimo sistemos, taip pat diegiama atsekamumo sistema, kuri leis vieno mygtuko paspaudimu bet kurioje žuvų tiekimo grandies vietoje nustatyti, kur, kada ir koku laivu žuvis buvo sugautos. Pagal tą informaciją inspektoriai lengvai nuspręs, ar tos žuvis buvo sužvejotos legaliai.

Vienas iš reformuojamos ES BŽP pagrindinių tikslų – gerinti jūrų aplinkos būklę, mažinant sužvejojamų nepageidaujamų žuvų kiekį ir draudžiant žuvų išmetimą į jūrą, kartu taikant atsargumo principą bei ekosisteminių metodą jūrų ekosistemų neigiamam poveikiui mažinti. Vykdam šį tikslą, įgyvendinamas įpareigojimas užtikrinti, kad visos sužvejotos žuvis būtų iškraunamos krante. Nuo 2014 metų šis įpareigojimas įsigaliojo kai kurioms vandenynuose žvejojamos rūšims, pavyzdžiui, skumbrėms, silkėms, stauridėms ir kitoms. Nuo 2015 m. jis taikomas menkėms, jū-

rinėms lydekoms ir jūrų liežuviams, o Baltijos jūroje – papildomai šprotams ir lašišoms.

Nuo 2013 m. Žuvininkystės tarnybai pavesta nauja funkcija – mėgėjiškos žvejybos Baltijos jūroje kontrolė. Kaip žvejai mėgėjai laikosi mėgėjų ir limituotos žvejybos taisyklių reikalavimų Baltijos jūros priekrantės vandenyse, kontroliuojama patikrinimų jūroje bei pakrantėje metu.

Žvejybos kontrolė Baltijos jūroje vykdoma, vadovaujantis kasmet Žuvininkystės tarnybos direktoriaus įsakymu tvirtinama Lietuvos žvejybos Baltijos jūroje metinė kontrolės veiksmų programa. Ši programa nustato žvejybos kontrolės priemones, apimančias žmoniškųjų, materialinių ir finansinių išteklių paskirstymą programos tikslams vykdyti, reikalavimus, susijusius su Baltijos jūroje žvejojantių laivų veiksmų kontrole ir žuvų iškrovimų tikrinimo standartus bei procedūras.

Sudarant programą vadovaujama ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatomis bei Lietuvos įsipareigojimais žvejybos kontrolės srityje.

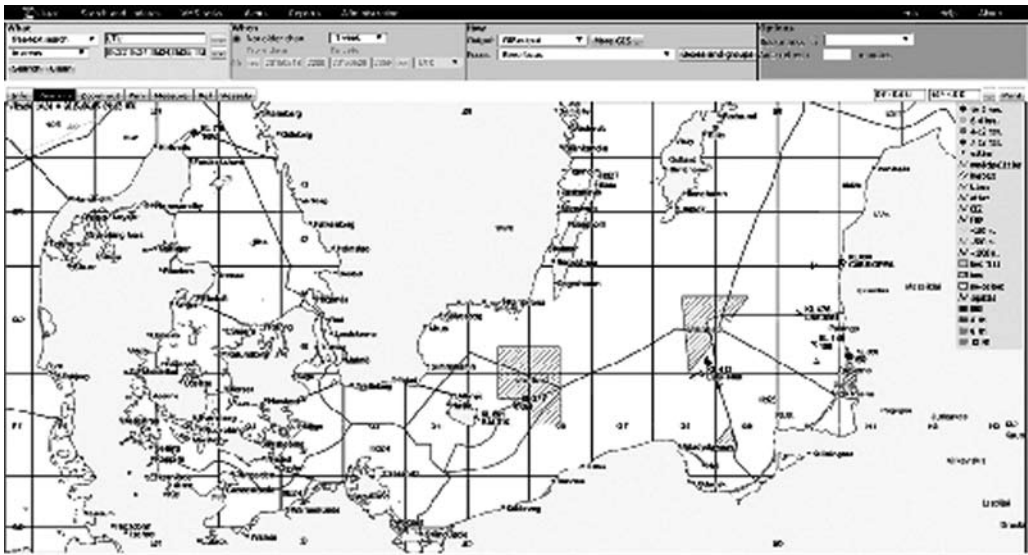
Žvejybos kontrolė Baltijos jūroje įgauna vis didesnę tarptautinę mastą ir yra paremta reformuojamos bendros žuvininkystės politikos regioniniu principu. Europos Sąjungos šalių narių Baltijos jūros regione vykdoma žvejybos kontrolė laikoma labai sėkminga ir gali būti pavyzdžiu kitiems Europos Sąjungos žvejybos regionams.

Tikrinami žvejybos laivus jūroje, žvejybos kontrolės pareigūnai apžiūri, ar naudojami žvejybos įrankiai atitinka keliamus reikalavimus, ar žvejybos žurnalo duomenys sutampa su faktiniu žuvų kiekiu. Ypatingas dėmesys skiriamas žvejybos laimikio registravimo kontrolei. Taip pat stebima, ar nėra žvejojama nelegaliais žvejybos įrankiais, tame tarpe tinklais, kurie draudžiami tuo metu arba nepaženklinėti nustatyta tvarka. Radus pažeidimų, žvejybos įrankiai gali būti konfiskuoti, o pažeidėjai nubausti administracinėmis baudomis.

Lietuvos Baltijos jūros pakrantės ilgis yra apie 99 km. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 3D-551 „Dėl Baltijos jūros priekrantės žvejybos barų ribų nustatymo“ priekrantėje žvejojantiems laivams nustatyti 29 žvejybos ruožai–barai ir 30 iškrovimo vietų. Periodiškai vykdomų reidų metu minėtose Baltijos jūros pakrantėje nustatytose laivų išsikrovimo vietose tikrinamas iškraunamų iš priekrantės vandenyse žvejojantių laivų žuvų laimikis ir jo registravimas. Šiam tikslui naudojami turimi visureigiai.

Žvejybos Baltijos jūroje kontrolės skyriuje veikia Žvejybos stebėjimo centro Baltijos jūros padalinys, vykdamas Baltijos jūros kontrolės kontaktinio centro funkciją 24 valandas per parą ištisus metus. Čia priimami Baltijos jūroje žvejybą reglamentuojančių teisės aktų nustatyti pranešimai, pavyzdžiui, apie numatomus žvejybos laimikio iškrovimus Klaipėdos uoste, laivų pranešimai, susiję su palydovine laivų stebėjimo sistema, tam tikrų žvejybos rajonų kirtimo pranešimai. Laivų stebėjimo sistemos pagalba nuolat stebimi Lietuvos ekonominėje zonoje žvejojantys Lietu-

vos ir kitų ES valstybių žvejybos laivai. Vaizdas, gaunamas iš palydovinės laivų stebėjimo sistemos, kurį mato kompiuteriuose žvejybos kontrolės pareigūnai, pateiktas 5 pav. Stebėjimo metu kontroliuojama, ar žvejybos laivai laikosi nustatytų reikalavimų, t. y., ar nežvejoja uždraustuose rajonuose, ar užtikrina nepertraukiamą laivo buvimo vietos nustatymo sistemos siųstuvų darbą. Be to, integruotos žuvininkystės duomenų bazės duomenys nuolat automatiškai sutikrinami su laivų žvejybos žurnalų duomenimis ir atliekama šių duomenų analizė.

5 pav. Palydovinės laivų stebėjimo sistemos vaizdas, kurį mato žvejybos kontrolės pareigūnai

Žvejybos kontrolei naudojamos ir kitos stebėjimo sistemos – automatinė identifikavimo sistema (AIS, 6 pav.), jūros ir pakrančių stebėjimo tarnybos sistema bei palydovinė automatinė tikrinimo sistema

22a lentelėje pateikiama tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojantių žvejybos laivų 2007–2014 m. padarytų pažeidimų skaičius ir pobūdis.

22a lentelė. Lietuvos laivų, žvejojusių 2007-2014 m. Baltijos jūroje, pažeidimų skaičius ir pobūdis, vnt./m.

Pažeidimų pobūdis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sunkus	7	3	6	4	1	0	5	1
Paprastas	18	32	34	22	16	13	19	28

6 pav. Automatinė identifikavimo sistema (AIS)

Žvejybos kontrolė vidaus vandenyse

Gyvosios gamtos, tame tarpe ir žuvų, išteklių apsaugą bei žvejybos kontrolę Lietuvos vidaus vandens telkiniuose vykdo Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos. Šios institucijos yra atsakingos už mėgėjų bei verslinės žvejybos minėtuose vandenyse priežiūrą ir kontrolę. Tiesiogiai už šią veiklą atsako regioniniai aplinkos apsaugos departamentai (RAAD), kurių Lietuvoje yra 8: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos ir Vilniaus. Gyvosios gamtos apsaugos funkcijų vykdymui regionų departamentų sudėtyje veikia specialūs struktūriniai padaliniai – gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos. Jose dirba 55 etatiniai valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai, tiesiogiai vykdantys gyvūnijos išteklių apsaugos ir naudojimo kontrolę regionų teritorijose. Dar apie 200 etatinių valstybinių įvairaus rango aplinkos apsaugos inspektorių dirba rajonuose esančiose aplinkos apsaugos agentūrose, pavaldžiose regionų aplinkos apsaugos departamentams. Be etatinių aplinkos apsaugos pareigūnų, kiekviename rajone gyvūnijos išteklių apsaugos ir naudojimo kontrolės funkcijas atlieka daugiau kaip 550 neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių.

Valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai aprūpinti specialiomis kelių ir vandens transporto priemonėmis, specialia pažeidėjų sekimo ir pažeidimų fiksavimo aparatūra, tarnybiniais ginklais bei darbui gamtoje pritaikyta uniformine apranga. Neretai jiems talkina policijos ir sienos apsaugos pareigūnai. Ypatingais atvejais aplinkos apsaugos pažeidimų tyrimui naudojami sraigtasparniai.

Tam, kad aplinkos apsaugą vykdančios institucijos metodiškai tiksliai ir deramai atliktų joms patikėtą funkciją, Aplinkos ministerija turi jai tiesiogiai pavaldžią kontrolės instituciją – Valstybinę aplinkos apsaugos tarnybą. Regioninių aplinkos apsaugos departamentų veiklą žuvų išteklių apsaugos ir žvejybos kontrolės srityse prižiūri minėtos tarnybos Gyvūnijos naudojimo kontrolės priežiūros skyrius.

Kasmet šalyje išaiškinama apie 4000 gyvūnijos išteklių naudojimo reikalavimų pažeidimų. Iš jų apie 80 proc. sudaro žvejybos ir žuvų išteklių naudojimo reikalavimų pažeidimai. Verslinės žvejybos tvarkos pažeidimai sudaro tik nedidelę, vieno procento dalį išaiškintų žuvų išteklių naudojimo reikalavimų pažeidimų, likusią išaiškintų pažeidimų dalį sudaro mėgėjų ir limituotos žvejybos reikalavimų pažeidimai. Išaiškinti šiurkštūs, ar prilyginami šiurkštiems, pažeidimai sudaro ketvirtadalį vidaus vandenyse įvykdytų žvejybos tvarkos pažeidimų. Kasmet iš asmenų, pažeidusių gyvūnijos išteklių naudojimo reikalavimus, paimama ir konfiskuojama apie 3000 įvairių įrankių ar priemonių, iš kurių apie 90 proc. sudaro žvejybos įrankiai ir priemonės, kurių trečdalį sudaro tinkliniai, ne mėgėjų žvejybos, bei kiti draudžiami naudoti žvejybos įrankiai. Be to, kasmet konfiskuojama daugiau nei 100 vandens transporto priemonių. Nereti ir brakonieravimui naudotų automobilių konfiskavimo atvejai.

Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos Aplinkosauginių įvykių pranešimų priėmimo ir valdymo centras iš Bendrojo pagalbos centro ir gyventojų kasmet priima daugiau kaip 1000 pranešimų apie žvejybos tvarkos pažeidimus.

XII. ŽUVŲ PERDIRBIMAS. VIDAUS IR UŽSIENIO PREKYBA ŽUVIMIS BEI JŲ PRODUKTAIS

Žuvų perdirbimas

Lietuvai įstojus į ES, žuvų perdirbamoji pramonė įžengė į naują raidos laikotarpį. ES maisto produktams nustatyti griežti saugos ir kokybės reikalavimai. Lietuvos Respublikos valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba vykdo nuolatinę žuvų perdirbimo įmonių priežiūrą, stebi, kad jos laikytųsi teisės aktų (Lietuvos Respublikos maisto įstatymo, Lietuvoje patvirtintų higienos normų, ŽŪM patvirtintų privalomųjų maisto produktų kokybės reikalavimų ir techninių reglamentų, parengtų atsižvelgiant į ES direktyvų nuostatas, tarptautinius susitarimus ir FAO *Codex Alimentarius* komisijos rekomendacijas), reglamentuojančių maisto saugą ir produktų kokybę.

Žuvų perdirbimo pramonės įmonėse buvo daug investuota į naują techniką ir technologijas. Jų taikymas gerino darbo našumą, plėtė produktų asortimentą ir gerino jų kokybę. Lietuvos žuvų produktų gamintojai nuolat reaguoja į rinkos pokyčius, daug dėmesio skiria rinkodaros priemonėms, ieško naujų rinkų produktams realizuoti (23 lentelė).

23 lentelė. Žuvų produktų gamybos apimtys 2008–2014 m.
(kiekiai ir vertės), t/m.

Produkto pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Atšaldyti žuvų produktai	825,2	765,4	611,7	949,01	877,89	867,02	954,45
Sušaldyti žuvų produktai	15 097,5	14 019,4	14 676,4	12 491,19	15 277,62	15 317,21	18 034,55
Sūdyti ir marinuoti žuvų produktai	15 439,3	10 456,6	11 358,1	8 268	9 716,24	11 448,96	8671
Rūkyti žuvų produktai	8 693,2	10 713,7	15 381,07	14 023,31	18 335,69	17 353,98	21 338,72
Džiovininti ir vytinti žuvų produktai	956,7	1 554,3	924,18	1 094,93	1 234,41	407,95	613,09

Produkto pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aromatizuoti jūros produktai	23 355,9	23 997,8	26 331,2	25 570,01	25 911,58	28 234,96	31 828,37
Konservai	11 301,15	12 481,74	9 425,01	8 657,18	10 003,98	8 239,48	10 421,06
Kiekis iš viso, t	73 683,57	76 672,2	81 179,6	71 711,04	81 590,75	82 321,87	93 215,06
Gaminių vertė iš viso, mln. Lt	547,8	589,1	777,1	676,3	769	895	1 110,7
Gaminių vertė iš viso, mln. eurų	158,7	170,6	225,1	195,9	222,7	259,2	321,7

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

2008–2014 metais Lietuvos žuvų perdirbimo sektoriaus veiklos tendencijos išliko nepakitusios – didžioji dalis žuvų žaliavų importuojama, o didžioji dalis pagamintų žuvų produktų eksportuojama. Daugiausia perdirbamos jūrinės žuvis: silkės, menkės, lašišos ir kitos žuvis. Informacija apie Lietuvos žuvų perdirbimo įmonių pagamintą produkciją 2008–2014 metais pagal produkcijos ir panaudotų žuvų rūšis pateikta 24 ir 25 lentelėse.

24 lentelė. Žuvų produktų gamyba 2008–2014 m. pagal produkcijos rūšis, t/m.

Produkto pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Šviežios arba atšaldytos žuvis, išskyrus file ar kt. žuvų mėsą	825,2	601	584	879	676	552,95	634,29
Užšaldytos žuvis, išskyrus žuvų file ir kt. žuvų mėsą	15 097,5	3702	3609	2279	2362	940,08	1031,07
Žuvų file ir kita žuvų mėsa	15 439,3	11293	13562	10609	15463	14909,18	18188,61
Rūkytos žuvis, įskaitant žuvų filė	8 693,2	10714	15381	14019	18510	17354,08	21338,72
Žuvų filė (vytinta, sūdyta arba užpilta sūrymu (išskyrus rūkyta)	956,7	10521	8618	5444	5158	8698,89	5683,25
Vytintos žuvis (išskyrus rūkytas)		1554	924	1095	1149	407,97	613,09
Žuvis sūdytos bei užpiltos sūrymu (išskyrus vytintas ar rūkytas)	23 355,9	1573	2740	2824	3310	2750,17	2987,75

Produkto pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gaminiai arba konservai iš žuvų (išskyrus iš surimio)	2 031,6	12482	9425	8657	9872	8239,48	10421,06
Produktai iš surimio		23998	26331	25570	25912	28234,96	31828,37
Kiti žuvų produktai	83 376,7	234	6	28	30	234	420,05
Iš viso maistinės produkcijos, mln. Lt	577,61	76672	81180	71404	82442	82321,53	93215,06
Nemaistinė žuvų produkcija	167,29	6164	6353	6629	7824,42	8261,54	10614,05

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

25 lentelė. Lietuvos žuvų perdirbimo pramonės įmonių 2008–2014 m. pagamintos produkcijos kiekis pagal žuvų rūšis, t/m.

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Strimelės	948,63	940,07	848,86	1 173,4	958,83	1 513,4	1 032,24
Šprotai	765	874,15	799,88	911,44	982,21	896,08	1 020,16
Atlanto lašišos	3 779,25	12 924,65	15 219,92	11 728,66	17 532,49	17 959,72	23 500,59
Atlanto menkės	3 314,55	5 968,92	6 365,25	7 191,96	9 160,93	9 155,64	10 791,93
Putasu		12,54	1,21	7,16	12,18	18,05	13,04
Sardinelės		562,19	160,97	169,82	92,22	294,39	33,45
Stauridės*							
Atlanto silkės	19 428,68	16 327,13	16 311,52	13 523,67	15 847,74	14 917,25	15 144,94
Skumbrės	2 918,09	2 679,23	4 346,59	2 209,12	2 985,18	2 900,54	2 647,66
Jūros lydekos	0	1 498,53	2 194,43	1 546,01	1 053,68	526,89	1 595,18
Kitos jūrinės žuvis	41 524,09	33 528,37	33 381,54	31 398,02	30 703,55	31 764,85	35 117,12
Starkis	17,24	491,64	803,5	634,65	1 253,94	1 178,65	864,32
Europinė lydeka	23,28	2,1	16,07	16,33	3,93	5,69	25,06
Karšis	286,18	278,22	277,46	285,34	327,01	241,06	331,08
Karpis	66,13	73,6	46,16	53,89	45,84	80,53	105,87
Kitos gėlavandenės žuvis	612,09	325,72	402,17	542,54	617,35	640,68	581,37

* Stauridės pridėtos prie kitų jūrinių žuvų

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

26 lentelė. Lietuvos žuvų perdirbimo įmonėse 2007–2014 m. pagamintos produkcijos struktūra, proc.

Produktai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sušaldytos žuvys, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą	17,31	19,08	4,47	4,12	2,91	2,63	1,04	0,99
Žuvų filė ir kita žuvų mėsa, malta arba nemalta, sušaldyta*	0,00	0,00	13,63	15,49	13,54	14,92	16,46	17,52
Rūkytos žuvys, įskaitant žuvų filė	9,52	10,48	14,91	17,57	17,90	20,51	19,16	20,55
Žuvų filė, vytinta, sūdyta arba užpilta sūrymu (išskyrus rūkytą)*	0,00	0,00	10,72	9,85	6,95	7,16	9,60	5,47
Vytintos žuvys, sūdytos arba nesūdytos (išskyrus rūkytas)	1,35	1,19	1,88	1,06	1,40	1,38	0,45	0,59
Sūdytos žuvys (išskyrus vytintas arba rūkytas) ir žuvys užpiltos sūrymu*	0,00	0,00	1,90	3,13	3,61	3,71	3,04	2,88
Paruošti arba konservuoti gaminiai iš žuvų (išskyrus surimi)	28,98	32,83	15,07	10,77	11,05	11,19	9,10	10,04
Produktai iš surimi	14,39	10,40	28,97	30,08	32,64	28,98	31,17	30,65
Kiti produktai**	21,50	18,22	0,96	0,67	1,54	0,78	0,87	1,08
Nemaistinė žuvų produkcija	6,95	7,80	7,44	7,26	8,46	8,75	9,12	10,22

* Pagal senąsias duomenų rinkimo formas žuvų filė ir kita žuvų mėsa (malta arba nemalta, sušaldyta), žuvų filė, vytinta, sūdyta arba užpilta sūrymu (išskyrus rūkytą) ir sūdytos žuvys (išskyrus vytintas arba rūkytas ir žuvys, užpiltos sūrymu) nebuvo išskirta atskirai

** Iki 2009 m. kitus produktus sudarė žuvų filė ir kita žuvų mėsa (malta arba nemalta, sušaldyta), žuvų filė, vytinta, sūdyta arba užpilta sūrymu (išskyrus rūkytą), sūdytos žuvys (išskyrus vytintas arba rūkytas ir žuvys, užpiltos sūrymu), vėžiagyviai, moliuskai, žuvų miltai, rupiniai ir granulės, žuvų kepenys, ikrai ir pieniai, nuo 2009 m. – vėžiagyviai, moliuskai, žuvų miltai, rupiniai ir granulės, žuvų kepenys, ikrai ir pieniai

Pagal (ŽŪIKVC) ŽŪMPRIS duomenis parengė A. Linauskas, tel. (8 37) 397 076

Lyginant 2008 ir 2014 m. perdirbimo įmonių pagamintų žuvų produktų kiekius konstatuota, kad per 7 metus žuvų produktų gamyba Lietuvoje padidėjo beveik 20 tūkst. tonų (26,5 proc.) ir 2,25 karto pagal vertę (27 lentelė).

27 lentelė. Lietuvos žuvų perdirbimo įmonių 2007–2014 m. pagaminta produkcija, t/m. ir jos vertė, mln. Eur/m.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Produktai	73 061,24	73 683,57	76 672,28	81 175,53	71 711,01	81 590,74	82 321,53	93 218,86
Produktų vertė	142,96	158,66	170,79	225,05	195,88	222,73	259,21	321,72

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

Daugiausia žuvų produktų pagamina UAB „Plungės kooperatinė prekyba“, UAB „Norvelita“, UAB „Vičiūnai ir partneriai“, UAB „Espersen Lietuva“, UAB „ICECO“, UAB „Plungės šaltis“, UAB „Balticfood partners“. Pajėgiausia žuvų konservų gamintoja Lietuvoje yra UAB „Plungės kooperatinė prekyba“.

Pagrindinės žuvų perdirbimo įmonių gamybos kryptys: produktai iš surimių, rūkytos žuvis (įskaitant žuvų filė), sušaldyta žuvų filė ir kita žuvų mėsa (malta arba nemalta), žuvų filė vytinta, sūdyta arba užpilta sūrymu (išskyrus rūkytą), kiti gaminiai arba konservai iš žuvų.

Lietuvos žuvų perdirbimo pramonės pagamintos produkcijos realizavimas vidaus ir užsienio rinkose pagal kiekius bei produkcijos vertę pateiktas 28 lentelėje.

28 lentelė. Žuvų perdirbimo pramonės įmonių produkcijos realizavimas 2009–2014 m. pagal kiekį, t/m. ir vertę, tūkst. Lt/m.

Rodiklis	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Kiekis	Vertė	Kiekis	Vertė	Kiekis	Vertė	Kiekis	Vertė	Kiekis	Vertė	Kiekis	Vertė
Pateikta Lietuvos vidaus rinkai	34436	239936	26102	186226	25033	202251	27449	225761	32624	311552	43046	439270
didmėninei prekybai	25352	165330	21129	152372	23144	187623	25018	209082	28261	278069	40932	425576
mažmėninei prekybai	8943	73355	4671	33163	1570	13276	1715	14288	3409	28010	1209	8217
kita*	141	1251	302	691	318	1351	715	2391	954	5473	905	5477
Eksporuota	53425	561069	50342	654534	588881	725784	58534	733212	56070	800651	58812	927814
į ES šalis	51698	474115	44444	606332	51616	681035	56038	711523	54634	785239	55239	900677
į NVS šalis	1544	83053	4619	34069	6040	31641	1791	12310	1145	12308	1841	13648
į kitas šalis	183	3901	1279	14123	1224	13108	705	9379	291	3104	1732	13489

* Viešajam maitinimui, biudžetinėms įstaigoms, labdarai ir kt.

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

29 lentelė. Darbuotojų skaičius žuvų perdirbimo įmonėse 2009–2014 m. pagal lytis, vnt./m.

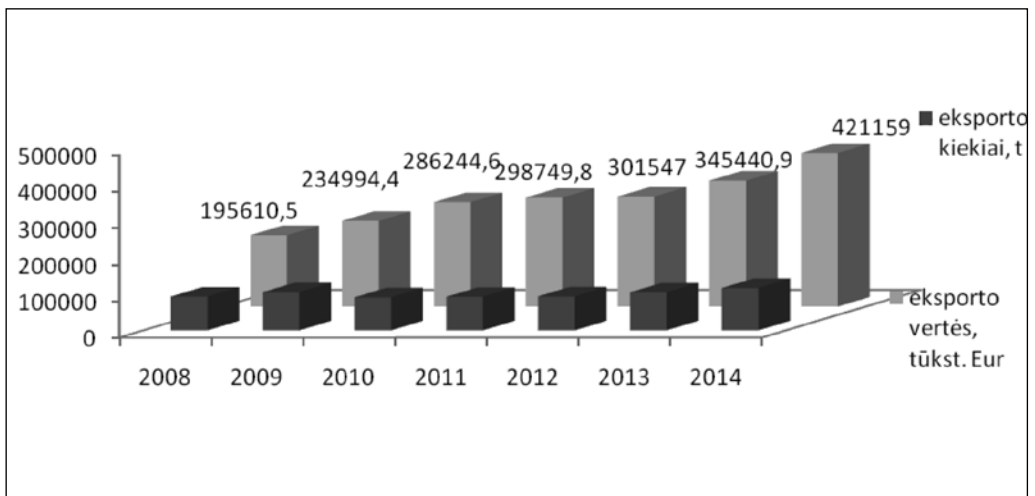
Darbuotojai	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vyrai	1310	1445	1615	1563	1549	1744
Moterys	3208	2933	2932	3023	3042	3540
Iš viso	4518	4378	4547	4586	4591	5284

Šaltinis. ŽŪM Žuvininkystės departamentas

Šios lentelės duomenys akivaizdžiai parodo, kad esminis teigiamas EŽF paramos Lietuvos žuvų perdirbimo pramonei įsisavinimo efektas fiksuojamas tik 2014 metais, kai sukūrus papildomus gamybinius pajėgumus, įmonių darbuotojų skaičius padidėjo beveik 700 žmonių. Iki 2013 metų pabaigos darbuotojų skaičius šiose įmonėse vidutiniškai buvo apie 4400–4600 žmonių.

Vidaus ir užsienio prekyba žuvimis bei jų produktais

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2008 m. žuvų ir jų produktų iš Lietuvos Respublikos eksportuota 92 534,8 t už 195 610,5 tūkst. Eur sumą; 2009 m. – 104 421,4 t už 234 994,4 tūkst. Eur; 2010 m. – 90 326,5 t už 286 244,6 tūkst. Eur; 2011 m. – 91 853,1 t už 298 749,8 tūkst. Eur; 2012 m. – 93 037,6 t už 301 547,0 tūkst. Eur; 2013 m. – 103 944,7 t už 345 440,9 tūkst. Eur, 2014 m. – 115 962,5 t už 421 159,0 tūkst. eurų sumą.

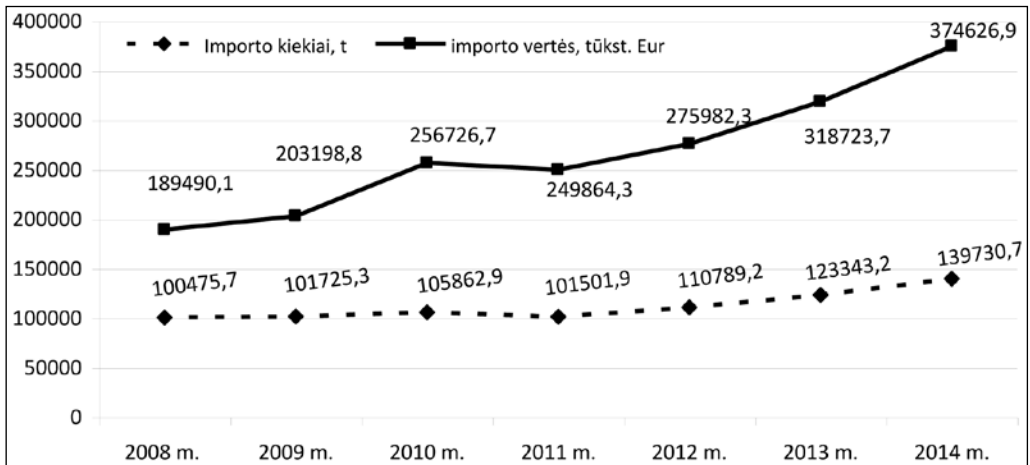
7 pav. Iš Lietuvos 2008-2014 m. eksportuotų žuvų bei jų produktų kiekiai ir vertės

Iš Lietuvos eksportuota:

- gyvų žuvų (TARIC kodas 0301) iš viso daugiausia eksportuota 2009 m. – 3 885,2 t, pagal šalis daugiausia – į Daniją – 2 945,6 t (2009 m.) ir į Lenkiją – 1 039,7 t (2013 m.);
- šviežių bei atšaldytų žuvų, išskyrus žuvų filė, (TARIC kodas 0302) iš viso daugiausia – 2009 m. – 20 980,8 t, pagal šalis daugiausia – į Daniją – 18 186,4 t (2010 m.) ir į Latviją – 1 896,7 t;
- užšaldytų žuvų (TARIC kodas 0303) iš viso daugiausia – 19 742,1 t (2013 m.), pagal šalis daugiausia – į Rusiją – 7 021,0 t (2009 m.), į Latviją – 4 857,0 t (2008 m.) ir į Baltarusiją – 3 724,2 t (2013 m.);
- žuvų filė ir kitos žuvų mėsos (malta arba nemalta), šviežios, atšaldytos arba sušaldytos (TARIC kodas 0304) iš viso daugiausia – 24 853,6 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – į Vokietiją – 7 577,8 t ir į Švediją – 4 724,4 t (2014 m.);
- žuvų, vytintų, sūdytų arba užpiltų sūrymu, rūkytų, virtų, keptų, žuvų miltų, rupinių ir granulių, tinkamų vartoti žmonių maistui (TARIC kodas 0305) iš viso daugiausia – 16 979,4 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – į Vokietiją – 8 342,6 t, į Belgiją – 2 928,2 t ir į Italiją – 2 676,2 t (2014 m.);
- vėžiagyvių su kiautais arba be kiautų, gyvų, šviežių, atšaldytų, sušaldytų, vytintų, sūdytų arba užpiltų sūrymu (TARIC kodas 0306) iš viso daugiausia – 198,4 t (2013 m.), pagal šalis daugiausia – į Latviją – 82,4 t ir į Estiją – 77 t. (2013 m.), į Ukrainą – 80,5 t (2012 m.);
- moliuskų su geldelėmis arba be geldelių, gyvų, šviežių, atšaldytų, sušaldytų, vytintų, sūdytų ar užpiltų sūrymu, kitų vandens bestuburių, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus (TARIC kodas 0307) iš viso daugiausia – 981,9 t (2009 m.), pagal šalis daugiausia – į Prancūziją – 440,5 t (2013 m.), į Vokietiją – 225,9 t ir į Rusiją – 198,3 t (2008 m.);
- vandens bestuburių, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvų, šviežių, atšaldytų, užšaldytų, vytintų, sūdytų ar sūryme, rūkytų (TARIC kodas 0308) iš viso daugiausia – 14 tonų, iš jų 7,5 t – į Vokietiją (2013 m.);
- gaminių arba konservų iš žuvų, ikrų ir jų pakaitalų, pagamintų iš žuvų ikrelių (TARIC kodas 1604) iš viso daugiausia – 42 170,7 t (2010 m.), pagal šalis daugiausia – į Vokietiją – 8 513,1 t (2010 m.), į Prancūziją – 8 237,5 t (2011 m.) ir į Italiją – 3 772,3 t. (2014 m.);
- vėžiagyvių, moliuskų ir kitų vandens bestuburių, gaminių arba konservų (TARIC kodas 1605) iš viso daugiausia – 879,2 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – į Prancūziją – 358,7 t (2011 m.), į Belgiją – 273,5 t (2008 m.) ir į Japoniją – 264 t (2014 m.).

Į Lietuvos Respubliką 2008–2014 m. importuota ar įvežta: 2008 m. – 100 475,7 t už 189 490,1 tūkst. Eur., 2009 m. – 101 725,3 t už 203 198,8 tūkst. Eur, 2010 m. –

105 862,9 t už 256 726,7 tūkst. Eur, 2011 m. – 101 501,9 t už 249 864,3 tūkst. Eur, 2012 m. – 110 789,2 t už 275 982,3 tūkst. Eur, 2013 m. – 123 343,2 t už 318 723,7 tūkst. Eur, 2014 m. – 139 730,7 t už 374 626,9 tūkst. eurų (8 pav.).

8 pav. 2008-2014 m. į Lietuvos Respubliką importuotų žuvų ir jų produktų kiekiai bei vertės

Į Lietuvą daugiausiai importuota:

- gyvų žuvų (TARIC kodas 0301) iš viso – 136,8 t (2013 m.), pagal šalis daugiausia – iš Lenkijos – 127,1 t (2013 m.), iš Baltarusijos – 86 tonos (2014 m.);
- šviežių arba atšaldytų žuvų, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą (TARIC kodas 0302) iš viso daugiausia – 38 326 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – iš Švedijos – 25 929 t (2014 m.), iš Latvijos – 6 095,8 t (2008 m.) ir iš Vokietijos – 5 992,8 t (2014 m.);
- sušaldytų žuvų, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą, klasifikuojamą 0303 pozicijoje, – Ramiojo vandenyno lašišos (*Oncorhynchus nerka*, *Oncorhynchus gorbusha*, *Oncorhynchus keta*, *Oncorhynchus tshawytscha*, *Oncorhynchus kisutch*, *Oncorhynchus masou*) (TARIC kodas 0303) iš viso daugiausia – 48 235,7 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – iš Norvegijos – 14 827,4 t (2014 m.), Didžiosios Britanijos - 6 508,7 t ir Vokietijos – 3 445,3 t (2014 m.);
- žuvų filė ir kitos žuvų mėsos (maltos arba nemaltos), šviežios, atšaldytos arba sušaldytos (TARIC kodas 0304) iš viso daugiausia – 40 783 t (2008 m.), pagal šalis daugiausia – iš JAV – 9 349 t (2014 m.), iš Vietnamo – 8 286,9 t (2009 m.) ir iš Norvegijos – 7 214,1 t (2014 m.);
- žuvų, vytintų, sūdytų arba užpiltų sūrymu, rūkytų žuvų, virtų ar keptų arba rūkytų, žuvų miltų, rupinių ir granuliu, tinkamų vartoti žmonių maistui, (TARIC kodas 0305) iš viso daugiausia – 1 895,6 t (2013 m.), pagal šalis daugiausia – iš Vokietijos – 1 443,4 t (2014 m.) ir iš Latvijos – 231,7 t (2014 m.);

- vėžiagyvių su kiautais arba be kiautų, gyvų, šviežių, atšaldytų, sušaldytų, vytintų, sūdytų arba užpiltų sūrymu, vėžiagyvių su kiautais, virtų vandenyje arba garuose, šaldytų arba neatšaldytų, sušaldytų arba nesusaldytų, vytintų arba nevytintų (TARIC kodas 0306) importuota iš viso daugiausia – 892,9 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – iš Ispanijos 243,5 t (2014 m.), iš Latvijos – 131 t (2014 m.) ir iš Kinijos – 125,8 t. (2014 m.);
- moliuskų su geldelėmis arba be geldelių, gyvų, šviežių, atšaldytų, sušaldytų, vytintų, sūdytų ar užpiltų sūrymu, kitų vandens bestuburių, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvų, šviežių, atšaldytų, sušaldytų, vytintų, sūdytų ar užpiltų sūrymu (TARIC kodas 0307) importuota iš viso 1 867,1 t (2008 m.), pagal šalis daugiausia – iš Peru – 1 214,5 t (2009 m.), iš Turkijos – 900 t (2010 m.) ir iš Portugalijos – 412,6 t (2014 m.);
- vandens bestuburių, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvų, šviežių, atšaldytų, užšaldytų, vytintų, sūdytų ar sūryme, rūkytų (TARIC kodas 0308) – iš viso daugiausia 0,9 t (2014 m.), iš jų – 0,8 t iš Latvijos;
- gaminių arba konservų iš žuvų, ikrų ir jų pakaitalų, pagamintų iš žuvų ikrelių, (TARIC kodas 1604) iš viso daugiausia 10 061,9 t (2014 m.), pagal šalis daugiausia – iš Estijos – 4 763,9 t (2014 m.) ir iš Latvijos – 3 646,9 t (2008 m.);
- vėžiagyvių, moliuskų ir kitų vandens bestuburių, gaminių arba konservų (TARIC kodas 1605) iš viso daugiausia – 1 041,8 t (2008 m.), pagal šalis daugiausia – iš Estijos 280 t (2013 m.) ir iš Danijos – 243,9 t (2008 m).

2008 – 2014 m. į Lietuvą importuotų žuvų bei jų produktų kiekiai pagal rūšis pateikti 30 lentelėje.

30 lentelė. 2008-2014 metais importuotų žuvų bei jų produktų kiekiai, tūkst. t

KN kodas	Prekės pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0301	Gyvos žuvys:	41,5	22,3	81,1	114,8	53,2	136,8	123,4
0302	Šviežios arba atšaldytos žuvys, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą, klasifikuojamą 0304 pozicijoje	16 331,2	20 816,2	27 426,2	26 021,0	32 682,3	27 067,6	38 326,0
0303	Sušaldytos žuvys, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą, klasifikuojamą 0304 pozicijoje Ramiojo vandenyno lašišos: Oncorhynchusnerka, Oncorhynchusgorbuscha, Oncorhynchus keta, Oncorhynchuschawytscha, Oncorhynchuskisutch, Oncorhynchusmasou)	30 037,9	32 927,8	34 451,9	34 900,2	38 449,7	47 841,2	48 235,7

KN kodas	Prekės pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0304	Žuvų filė ir kita žuvų mėsa malta arba nemalta, šviežia, atšaldyta arba sušaldyta	40 783,0	36 610,9	32 635,5	31 092,7	29 307,1	33 352,2	37 746,5
0305	Žuvys vytintos, sūdytos arba užpiltos sūrymu, rūkytos, virtos ar keptos, arba nevirtos ir nekeptos prieš rūkymą, arba rūkymo proceso metu, žuvų miltai, rupiniai ir granulės, tinkami vartoti žmonių maistui	828,1	994,9	1 015,8	768,6	1 582,9	1 895,6	1 892,3
0306	Vėžiagyviai su kiautais arba be kiautų, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti arba užpilti sūrymu, vėžiagyviai su kiautais, virti vandenyje arba garuose, šaldyti arba neatšaldyti, sušaldyti arba nesušaldyti, vytinti arba nevytinti, sūdyti	719,3	413,6	533,6	517,8	569,1	709,0	892,9
0307	Moliuskai su geldelėmis arba be geldelių, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti ar užpilti sūrymu, kiti vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti ar užpilti sūrymu	1 867,1	1 814,4	1 800,4	967,9	1 085,4	1 561,7	1 693,6
0308	Vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvi, švieži, atšaldyti, užšaldyti, vytinti, sūdyti ar sūryme, rūkyti vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, virti ar kepti arba nevirti ir nekepti prieš rūkymą arba rūkymo proceso metu					0,1	0,5	0,9
1604	Gaminiai arba konservai iš žuvų, ikrai ir ikrų pakaitalai, pagaminti iš žuvų ikrelių	8 825,8	7 276,0	7 219,8	6 532,1	6 420,3	9 966,2	10 061,9
1605	Vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens bestuburiai, gaminiai arba konservai	1 041,8	849,1	698,7	586,7	639,2	812,4	757,6
Iš viso		100 475,7	101 725,3	105 862,9	101 501,9	110 789,2	123 343,2	139 730,7

Analizuojant 2008–2014 metais importuotų į Lietuvos Respublikos teritoriją žuvų bei jų produktų kiekius galima pastebėti, jog nuo 2012 metų importuotų žuvų bei jų produktų kiekiai ženkliai augo. Daugiausia per šį laikotarpį buvo importuota šviežių, atšaldytų arba sušaldytų žuvų filė, kitos žuvų mėsos (TARIC kodas 0304) bei sušaldytų žuvų (TARIC kodas 0303). Pastarųjų importuojama kasmet vis daugiau ir per paskutiniuosius 6 metus importas išaugo 60 procentų. Šviežių arba atšaldytų žuvų (TARIC kodas 0301) importas išaugo 135 procentais. Vytintų, sūdytų, rūkytų žuvų ar kitaip maistui paruoštų žuvų (TARIC kodas 0305) importas išaugo 128,5 procentais. Gaminių ir žuvų konservų (TARIC kodas 1604) importas išaugo 14 procentų.

Iš Lietuvos 2008–2014 m. eksportuotų žuvų ir jų produktų kiekiai pagal rūšis pateikti 31 lentelėje.

31 lentelė. 2008–2014 metais eksportuotų žuvų bei jų produktų kiekiai, tūkst. t

KN kodas	Prekės pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0301	Gyvos žuvis	643,6	3885,2	1715,2	3679,2	1194,6	2733,0	1618,3
0302	Šviežios arba atšaldytos žuvis, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą, klasifikuojamą 0304 pozicijoje	19568,6	20980,8	8557,2	8991,0	11538,8	11447,5	11250,5
0303	Sušaldytos žuvis, išskyrus žuvų filė ir kitą žuvų mėsą, klasifikuojamą 0304 pozicijoje. Ramiojo vandenyno lašišos: (Oncorhynchusnerka, Oncorhynchusgorbuscha, Oncorhynchus keta, Oncorhynchuschawytscha, Oncorhynchuskisutch, Oncorhynchusmasouir	15521,3	19512,7	13683,7	15151,9	13787,7	19742,1	17581,4
0304	Žuvų filė ir kita žuvų mėsa (malta arba nemalta), šviežia, atšaldyta arba sušaldyta	18393,7	18354,6	19259,8	18058,4	15663,5	16127,0	24853,6
0305	Žuvis, vytintos, sūdytos arba užpiltos sūrymu, rūkytos, virtos ar keptos arba nevirtos ir nekeptos prieš rūkymą, arba rūkymo proceso metu, žuvų miltai, rupiniai ir granulės, tinkami vartoti žmonių maistui	1562,9	1651,7	3622,0	11133,0	14325,4	15031,5	16979,4

KN kodas	Prekės pavadinimas	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0306	Vėžiagyviai su kiautais arba be kiautų, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti arba užpilti sūrymu, vėžiagyviai su kiautais, virti vandenyje arba garuose, šaldyti arba neatšaldyti, sušaldyti arba nesušaldyti, vytinti arba nevytinti, sūdyti	134,0	103,1	110,0	121,8	175,3	198,4	182,9
0307	Moliuskai su geldelėmis arba be geldelių, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti ar užpilti sūrymu, kiti vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvi, švieži, atšaldyti, sušaldyti, vytinti, sūdyti ar užpilti sūrymu	590,0	981,9	421,1	343,4	492,3	602,3	600,2
0308	Vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, gyvi, švieži, atšaldyti, užšaldyti, vytinti, sūdyti ar sūryme, rūkyti vandens bestuburiai, išskyrus vėžiagyvius ir moliuskus, virti ar kepti, arba nevirti ir nekepti prieš rūkymą arba rūkymo proceso metu	-	-	-	-	3,0	14,0	2,2
1604	Gaminiai arba konservai iš žuvų, ikrai ir ikrų pakaitalai, pagaminti iš žuvų ikrelių	35408,1	38302,2	42170,7	33712,6	35147,8	37502,1	42014,9
1605	Vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens bestuburiai, gaminiai arba konservai	712,6	649,2	786,8	661,9	709,2	546,9	879,2
Iš viso		92534,8	104421,4	90326,5	91853,1	93037,6	103944,7	115962,5

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

Analizuojant 2008–2014 metais eksportuotų iš Lietuvos Respublikos teritorijos žuvų bei jų produktų kiekius galima pastebėti, jog nuo 2012 metų eksportuojamų žuvų bei jų produktų kiekiai gerokai kito. Daugiausia žuvų bei jų produktų eksportuota 2009 metais. 2010–2012 m. šių produktų eksportas buvo sumažėjęs ir tik 2013 metais beveik pasiekė 2009 m. lygį. 2014 metais žuvų ir jų produktų eksportas iš Lietuvos toliau didėjo ir viršijo 2013 m. lygį net 12 procentų. Vertinant pagal žuvų produktų grupes, daugiausia iš Lietuvos Respublikos buvo eksportuojama žuvų gaminių

bei konservų (TARIC kodas 1604). Lyginant 2008 ir 2014 metais eksportuotus kiekius matosi, kad šių gaminių eksportas paskutiniaisiais metais išaugo 19 procentų. Iš Lietuvos Respublikos buvo eksportuojama daug šviežių arba atšaldytų žuvų (TARIC kodas 0302), tačiau kiekybinė šio eksporto analizė leido konstatuoti, kad nuo 2008 iki 2014 m. šios produkcijos eksporto kiekiai sumažėjo net 43 procentais. Eksportuojamų iš Lietuvos sušaldytų žuvų (TARIC kodas 0303) kiekių dinamika nebuvo stabili. Daugiausia šių žuvų eksportuota 2009 ir 2013 metais. Lyginant 2013 ir 2014 metų šviežių, atšaldytų arba sušaldytų žuvų filė (TARIC kodas 0304) eksportą konstatuota, kad 2014 m. šios produkcijos eksporto kiekis išaugo net 54 procentais.

Žuvų ir jų produktų suvartojimo duomenys pateikti 32 lentelėje.

32 lentelė. Žuvų ir jų produktų suvartojimas vienam Lietuvos gyventojui 2008–2014 m., kg

Rodiklis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Žuvų ir jų produktų* suvartojimas vienam Lietuvos gyventojui, kg	17	16	18	15	19	20	18
Slenkantis dviejų metų žuvų ir jų produktų suvartojimo (kg) vienam Lietuvos gyventojui vidurkis**	15	17	17	17	17	19	19

Pastaba. Duomenys perskaičiuoti pagal 2015 m. patikslintą metodiką ir apskaičiuoti, remiantis žuvų ir jų produktų (KN kodai 03,1604,1605) importo, eksporto, akvakultūros produkcijos gamybos, žuvų perdirbimo pramonės įmonių produkcijos gamybos, žuvų sugavimų Baltijos jūroje, priekrantėje bei vidaus vandenyse duomenimis.

* Įskaitant ir kitus produktus, esančius gaminyje (aliejus, daržovės ir kt.)

** Slenkantis dviejų metų žuvų ir jų produktų suvartojimo vienam Lietuvos gyventojui vidurkis aproksimuoja dviejų metų rodiklius, kadangi į skaičiavimus įtraukti referenciniais metais pagaminti žuvų produktai gali būti realizuojami ir suvartojami sekančiais metais.

Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas

Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komiteto ir Klaipėdos valstybinio Jūrų uosto plėtros tarybos posėdžiuose 1997 m. buvo nutarta Smeltalės upės žiotyse statyti mažo tonażo žvejybinių laivų priplaukas su tam reikalinga infrastruktūra ir suprastruktūra. Žvejybinių laivų priplaukų teritorijoje buvo numatyta pastatyti Žuvininkystės produktų aukcioną. Šio objekto tikslai – Baltijos jūros žuvų išteklių griežtesnės kontrolės užtikrinimas, geresnių sąlygų sudarymas Lietuvos žvejams realizuojant savo produkciją, žuvininkystės produktų prekybos pagyvinimas. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 3D-362 valstybės lėšomis buvo įsteigta UAB „Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas“. Tai ūkio subjektas pirminiam žuvininkystės produktų pardavimui organizuoti ir vykdyti. Valstybei priklauso 100 proc. šios Bendrovės akcijų, todėl ji kontroliuoja Bendrovės veiklą. Pagrindinis veiklos tikslas – tarpininkauti pardavėjui (žvejams) organizuojant žuvininkystės produktų, nuosavybės teise priklausančių pardavėjui,

pirminio pardavimo aukcionus, sukuriančius palankias sąlygas žvejams realizuoti savo produkciją.

Bendrovės steigimo tikslai:

- sukcentruoti žuvininkystės produktų pasiūlą;
- modernizuoti pirminį žuvų pardavimą;
- palengvinti pirminiam pardavimui patiektų žuvų rūšiavimo pagal dydžio ir šviežumo kategorijas kontrolę;
- pagerinti šviežios, aukštos kokybės žuvų žaliavos tiekimą žuvų perdirbimo įmonėms ir mažmeninei prekybai;
- užtikrinti parduodamų žuvų ženklimą pagal ES reikalavimus;
- užtikrinti žvejų ir supirkėjų sąžiningos konkurencijos sąlygas;
- optimizuoti žuvų kainas;
- padidinti žvejų pajamas.

Šio objekto statyba pradėta 2006 m. balandžio 8 d., o baigta 2007 m. birželio 8 dieną. Aukcionas tapo pirmu tokios paskirties objektu Baltijos valstybėse (nuotr. 147 p.). Pirminio žuvininkystės produktų pardavimo aukciono objektų statybai ir įrengimui buvo skirta daugiau kaip 5,6 mln. Lt: trys ketvirtadaliai šios sumos – iš ES struktūrinio fondo Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės, kita dalis – iš Lietuvos Respublikos biudžeto. Pastate sumontuota moderni įranga, prilygstanti Vakarų Europos analogams. 900 kvadratiųjų metrų ploto patalpoje, skirtoje aukcionams vykdyti, įrengta 260 kvadratiųjų metrų kompiuterizuota žuvų prekybos salė, sumontuota žuvų rūšiavimo, ledo gamybos, taros plovimo įranga, įrengtos administracinės patalpos. Kompiuterizuotoje prekybos salėje iki 30 pirkėjų vienu metu gali sekti jiems reikalingos žuvų partijos kainas ir pirkti pasirinktą produktą. Informacinė žuvų pardavimo sistema rodo, kokiam žvejybos rajone ir kada sugautos parduodamos žuvis. 2013 m. gruodžio 11 d. Aukcionas Registrų centre įregistravo Ledo cechą, kurio vertė 42,9 tūkst. eurų.

Aukcionai vykdomi laikantis Europoje priimtų tradicijų. Pradėjus aukcioną, skelbiama pradinė parduodamos žuvininkystės produktų partijos kaina, kuri palaipsniui mažinama tol, kol pirkėjas ar jo įgaliotas asmuo sustabdo kainos mažėjimą ir įsigyja produktus.

Aukcionui skirtose patalpose Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistai gali patikrinti, ar žuvis šviežios, neužkrėstos ligų sukėlėjais.

Pagrindinė Bendrovės veikla – aukciono būdu tarpininkauti tarp pirminio žuvų pardavėjo ir pirkėjo realizuojant ir įsigyjant žuvininkystės produktus. Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas sudaro sąlygas žvejams optimaliomis sąlygomis realizuoti savo produkciją, išvengti laiko ir darbo sąnaudų ieškant realizacijos vietų. Pirkėjui sukuriama palankios sąlygos įsigyti šviežias žuvis už jam priimtina kainą. Papildoma Bendrovės veikla – patalpų nuoma ir ledo gamyba naudojant ledo genera-

torių. Aukcionui galima priskirti ir socialinių funkcijų vykdymą, nes jis gina žuvų rinkos dalyvių – žvejų, supirkėjų, vartotojų – kolektyvinius bei valstybinius interesus.

Aukciono organizatorius prieš kiekvieno aukciono pradžią sužino atitinkamų rūšių žuvų kainas kitų valstybių aukcionuose, susisiekiama su pirkėjais, o įvykus aukcionui palygina kainas su tą dieną buvusiomis kainomis kitose valstybėse. Parduodamus aukcione žuvininkystės produktus pirminiai žuvininkystės produktų supirkėjai gali pirkti ir internetu. UAB „Klaipėdos žuvininkystės produktų aukcionas“ apmokestina tarpininkavimo paslaugas parduodant žuvininkystės produktus aukcione 6,5 proc.: 3 proc. – mokestis nuo parduotų žuvų kainos imamas iš žvejų ir 3,5 proc. – iš supirkėjų. Parduodant žuvis aukciono būdu, pagerėjo Baltijos jūroje sugautų žuvų apskaita, pirminio šviežių žuvų pardavimo sąlygos, žuvų išteklių panaudojimo kontrolė.

Aukciono patalpos turi atitikti žuvininkystės produktų gamybos bei tiekimo į rinką veterinarijos reikalavimus ir tai nustatyta tvarka turi būti patvirtinta atitinkamai Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos. Skundai dėl pirminio žuvininkystės produktų pardavimo aukcione gali būti teikiami aukciono organizatoriui per 6 valandas nuo aukciono pabaigos. Jei supirkėjas ir pardavėjas nesilaiko atitinkamų prekybos šviežiomis žuvimis teisės aktų bei aukciono vidaus taisyklių, aukciono organizatorius gali juos pašalinti iš aukciono.

Aukciono veiklos kontrolę ir priežiūrą atlieka Žemės ūkio ministerija.

VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra gali tikrinti, kaip aukcione taikomos intervencinės žuvininkystės produktų rinkos reguliavimo priemonės.

Prekybos, naudojant aukciono sistemą, privalumai tame, kad tai greita, tiksliai ir aiškiai visiems aukciono dalyviams sistema, standartizuojanti žuvininkystės produktus pagal jų kokybę, dydį bei svorį, leidžianti kaupti žuvų rinkos analizei reikiamus statistinius duomenis, užtikrinanti greitus ir saugius finansinius atsiskaitymus. Dažniausiai atsiskaitoma per tris darbo dienas. Kiekvienas supirkėjas turi pateikti banko garantijas arba kitus finansinio draudimo dokumentus bei privalo būti Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos registruotas pirminiu žuvininkystės produktų supirkėju.

Aukcionas bendradarbiauja ir su kitų valstybių – Latvijos, Estijos, Rusijos Federacijos Kaliningrado srities, Lenkijos, Prancūzijos – žvejais bei supirkėjais. Aukcione yra galimybė prekiauti šviežiomis jūros ir vidaus vandenų žuvimis: menkėmis (su galva ar išdarinėtomis), strimelėmis, šprotais, plekšnėmis, karšiais, kuojomis, ešeriais, stintomis, storkiais, žiobriais, karpiais, lydekėmis.

Siekiant užtikrinti 1993 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2847/93, nustatančio Bendros žuvininkystės politikos kontrolės sistemą (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 4 skyrius, 2 tomas, p. 70) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2008 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1006/2008 (OL 2008 L 286, p. 33), ir

2007 m. rugsėjo 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1098/2007, nustatančio Baltijos jūros menkių išteklių ir jų žvejybos būdų daugiamečių planą bei iš dalies keičiantį Reglamentą (EEB) Nr. 2847/93 ir panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 779/97 (OL 2007 L 248, p. 1), tikslus dėl menkių išteklių naudojimo kontrolės buvo patvirtintas 2009 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Nr. 3D-364 „Dėl žemės ūkio ministro 2007 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. 3D-291 „Dėl žvejybos Baltijos jūroje kvotų skyrimo“ pakeitimo“, kuriame buvo nustatyta, kad 2010 m. menkių žvejybos kvota, apskaičiuota naudotojui, mažinama, jeigu naudotojas 2009 metais pardavė pirminio žuvininkystės produktų pardavimo aukcione Lietuvoje mažiau kaip 70 proc. sugautų menkių. Menkių žvejybos kvota mažinama tokiu kiekiu, kokią dalį žvejybos kvotos naudotojas iš 70 proc. sugautų menkių pardavė ne aukcione. Nuo 2011 m. menkių žvejybos kvota mažinama, jeigu naudotojas praėjusiais metais pardavė aukcione mažiau kaip 80 proc. sugautų menkių. Menkių žvejybos kvota mažinama tokiu kiekiu, kokią dalį žvejybos kvotos naudotojas iš 80 proc. sugautų menkių pardavė ne aukcione. Vykdamas šias Įsakymo nuostatas, Žvejybos Baltijos jūroje kvotų skyrimo komisija ūkio subjektams, žvejojantiems atviroje Baltijos jūroje, per 2010–2014 m. laikotarpį menkių žvejybos kvotas sumažino 345 tonomis. Nuo 2015 metų panaikinus prievolę žvejams 80 proc. sugautų menkių parduoti per aukcioną, aukcioną valdančiai Bendrovei atsirado poreikis ieškoti naujų, alternatyvių būdų, kaip gauti pajamų iš komercinės veiklos. Buvo priimtas sprendimas įvairinti veiklą ir pradėti mažmeninę prekybą žuvimis, plėtojant tiekimo ir pardavimo infrastruktūrą. Tam Bendrovė planuoja investuoti papildomas lėšas ir per vienerius metus įsigyti transporto priemonę, krautuvus bei kitus įrenginius, atnaujinti turimą kompiuterinę bei programinę įrangą. Tikimasi, kad iš šios veiklos bus gauta pajamų, Bendrovė taps konkurencinga ir padidins sugaunamų Baltijos jūroje šviežių žuvų asortimentą prekybos vietose visoje Lietuvoje. Investicija taip pat prisidės prie šiuo metu Bendrovės įgyvendinamo projekto „Žuvų pirminio perdirbimo cechas Klaipėdoje“. 2014 m. Bendrovė pagal žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemonės „Žvejybos uostai, prieplaukos, iškrovimo vietos“ 2014 m. rugpjūčio 14 d. pasirašė paramos sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos. Iš paramos, gautos pagal šią programą, įrengus žuvų pirminio perdirbimo cechą, Bendrovė galės pasiūlyti naujas paslaugas ir gauti pajamų iš naujos veiklos: žuvų filetavimo, žuvų giluminio užšaldymo, šaldytų žuvų produkcijos saugojimo.

XIII. ŽUVŲ IŠTEKLIŲ ATKŪRIMAS IR GAUSINIMAS VALSTYBINĖS REIKŠMĖS VIDAUS VANDENYSE

Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro (LVŽŽTC) 2008–2010 metų veikla

Lietuvoje yra 4300 ežerų ir tvenkinių, iš jų 2850 – didesnio nei 0,5 ha ploto. Upių ir upelių priskaičiuojama 733. Bendras Lietuvos vidaus vandenų plotas – 2621 km². Tai sudaro 4 proc. šalies teritorijos. Pagrindinę Lietuvos vandens telkinių dalį sudaro svarbūs žuvininkystei valstybinės reikšmės vandenys, turintys unikalią fauną ir florą. Intensyviai naudojant šių vandenų žuvų išteklius, ypatinga svarba tenka žuvivaisai, t. y. žuvų išteklių atkūrimui ir palaikymui moksliskai pagrįstame lygyje.

Iki 2010 m. žuvivaisos darbus valstybiniuose vandens telkiniuose pagal žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintus ir su Aplinkos ministerija suderintus planus vykdė Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (toliau – Centras). Tuo laikotarpiu žuvivaisa bei žuvų išteklių atkūrimas buvo vykdomas ir koordinuojamas pagal „Žuvų ir vėžių išteklių atkūrimo valstybinės reikšmės vandens telkiniuose programą 2006–2010 metams ir strategijos matmenis“, paruoštus Ekologijos instituto Gamtos tyrimų centro kartu su Aplinkos ministerijos ir Centro žuvininkystės specialistais. Pagrindinis minėtos programos tikslas buvo stabilios žuvų išteklių būklės palaikymas, vertingų žuvų rūšių gausinimas ir kryptingas žuvų populiacijų formavimas valstybiniuose Lietuvos vandens telkiniuose.

Vykdant intensyvią verslinę žvejybą ir mėgėjišką žūklę, žuvų gausa tuose vandenyse beveik tiesiogiai priklauso nuo į juos įveisiamų žuvų kiekio, amžiaus, žuvų išteklių apsaugos, žuvivaisos darbų efektyvumo.

Siekiant užsibrėžto tikslo, buvo stengiamasi gerinti rūšinę veisiamų žuvų struktūrą, gyvybingumą, prioritetą teikiant vertingoms, verslinę bei mėgėjišką žvejybos reikšmę turinčioms žuvų rūšims. Kartu buvo tobulinamos bei diegiamos naujos, modernesnės žuvų veisimo technologijos, didinami dirbtinio veisimo pajėgumai. Prioritetas buvo teikiamas žuvų lervučių paauginimui uždaro ciklo ir pratekančio vandens sistemose bei telkiniuose. Tokios pastangos nenuėjo veltui. Sėkmingai realizuotos programos „Lašiša 1997–2010 m.“ ir „Šlakų išteklių atkūrimo ir apsaugos programa 2003–2011 m.“

2008–2009 m. Centru buvo pavaldūs šeši gamybiniai filialai: Rusnės – Šilutės r., Simno – Alytaus r., Šilavoto – Prienų r., Trakų Vokės – Vilniaus m., Žeimenos – Švenčionių r., Ignalinos – Ignalinos rajone. Žuvivaisos darbus koordinavo ir kontroliavo

Centro Žuvivaisos ir ichtiologijos skyrius, kuris, atsižvelgdamas į mokslininkų rekomendacijas, turimus gamybinius filialų pajėgumus, 2008–2010 m. rengė žuvų įveisimo į valstybinės reikšmės vandens telkinius ir valstybinius žuvų bei vėžių gaudymo žuvivaisai planų projektus. Patvirtinus šiuos planus atskiru žemės ūkio ministro įsakymu, kiekvienam filialui buvo rengiamos detalios gamybinės užduotys.

2008–2009 m. laikotarpiu žuvų ir vėžių įveisimą į valstybinės reikšmės vandens telkinius reglamentavo „Žuvivaisos valstybiniuose vandens telkiniuose taisyklės“, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir aplinkos ministro 2005 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. 3D-429 / D1-436 bei žuvų ir vėžių įveisimo normos, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir aplinkos ministro 2004 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 3D-567 / D1-551.

Į valstybinės reikšmės vandens telkinius 2008 m. buvo įveista 76 mln. 343,6 tūkst. vnt. žuvų jauniklių ir 35 tūkst. vnt. plačiažnyplių vėžių šiųmetukų (planuota 66 mln. 972 tūkst. vnt. žuvų jauniklių ir 35 tūkst. vnt. plačiažnyplių vėžių šiųmetukų). Dar 10 tūkst. vienetų įvairių amžinių grupių vėžių 2008 m. buvo įveista virš plano. Paauginti žuvų jaunikliai bendrame kiekyje sudarė 5,5 proc. Jau 2009 m. į valstybinės reikšmės vandens telkinius, kuriuose neišduodami leidimai žvejybai, įveista 72 mln. 639 tūkst. vnt. žuvų jauniklių (planuota 67 mln. 700 tūkst. vnt., iš kurių paauginti žuvų jaunikliai sudarė 8,5 proc.

Žuvivaisos darbai 2008–2009 m. buvo vykdomi 83–90 neišnuomotuose ežeruose, 62-se upėse, 13-je vandens talpyklų bei tvenkinių, Kauno ir Kuršių mariose (33 lentelė).

33 lentelė. Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius 2008–2009 m. rodikliai

Eil. Nr.	Žuvų rūšys	Amžius	2008			2009		
			Planas (tūkst. vnt.)	Įveista (tūkst. vnt.)	Įvykdyta (proc.)	Planas (tūkst. vnt.)	Įveista (tūkst. vnt.)	Įvykdyta (proc.)
1.	Vištyčio sycai	0p	180	200	111,1	200	200	100
		0+	–	1	–	38	44,5	117,1
2.	Platelių sycai	0p	220	220	100	50	50	100
		0+	–	1	–	–	–	–
3.	Seliavos	0	10500	11500	109,5	16200	16200	100
		0	18000	23000	127,8	26000	26060	100,2
4.	Lydekos	0p	200	200	100	200	280	140
		0+	55	58	105,5	–	–	–
		0	4000	3830	95,8	3000	3000	100
5.	Lynai	0p	–	400	–	900	1020	113,3
		1+	–	–	–	8	8	100
		Įv.	20	20	100	20	20	100

Eil. Nr.	Žuvų rūšys	Amžius	2008			2009		
			Planas (tūkst. vnt.)	Įveista (tūkst. vnt.)	Įvykdyta (proc.)	Planas (tūkst. vnt.)	Įveista (tūkst. vnt.)	Įvykdyta (proc.)
6.	Karpiai	1	–	–	–	52	86	165,4
		1+	20	28	140	–	–	–
		2	80	72,2	90,3	23	33	143,5
		3	7	7	100	–	–	–
7.	Vėgėlės	0	16200	17400	107,4	13500	15500	114,8
		0p	1000	1200	120	1940	2440	125,7
		0+	–	3	–	17	22	129,4
		0	5800	5300	91,4	3600	5600	155,5
8.	Starkiai	0p	950	1165,5	122,7	1100	1192	108,3
		0+	65	60	90	65	73	112,3
		0p	–	–	–	42	47	111,9
9.	Šamai	0+	14	13,9	99,3	6	15	250
		0p	–	–	–	10	0	0
10.	Placiažnypliai vėžiai	0+	35	35	100	10	20	200
		0p	15	15	100	70	70	100
11.	Lašišos	1	50	50	100	38	38	100
		2	3	3	100	–	–	–
		0p	190	190	100	220	220	100
12.	Šlakiai	0+	60	60	100	20	20	100
		1	50	50	100	58	58	100
		2	60	60	100	1	1	100
		0p	70	70	100	120	127	105,8
13.	Margieji upėtakiai	0+	5	5	100	10	10	100
		1	–	–	–	5	6,62	132,4
14.	Peledės	0	9000	11000	122,2	–	–	–
		Iš viso	66972	76343,6	144	67700	72639,17	107,29
T. sk. paaugintų jauniklių			3352	4193,6	125	5300	6179,17	116,59
Paaugintų jauniklių, proc.			5	5,49		7,82	8,5	

Sutartiniai žymėjimai: 0 – lervutės; 0p – paauginti jaunikliai (plėšriųjų žuvų iki kanibalizmo pasireiškimo); 0+ – šiųmetukai; 1 – metinukai; 1+ – dvišariai; 2 – dvimečiai; 2+ – trivasariai; 3 – trimečiai; 3+ – keturvasariai

Panaudojęs Žemės ūkio ministerijos 2008 m. skirtas papildomas lėšas vertingų žuvų ir vėžių jaunikliams įsigyti, Centras už 188,4 tūkst. litų iš akvakultūros įmonių nupirko 132,5 tūkst. vnt. lynų, lydekų, šamų, starkių bei placiažnyplių vėžių jauniklių ir juos papildomai įveisė į vandens telkinius.

Centrui pavaldžiuose gamybiniuose filialuose 2008–2009 m. buvo išauginama apie 90 proc. žuvų ir vėžių jauniklių, reikalingų žuvivaisos programoms vykdyti.

Siekdamas perimti naujausius mokslo bei žuvivaisos technologijų pasiekimus, kelti specialistų kvalifikaciją, Centras glaudžiai bendradarbiavo su Baltarusijos, Ukrainos, Lenkijos žuvininkystės institutais ir Vengrijos HAKI žuvininkystės, akvakultūros ir melioracijos institutu. Nuo Centro įkūrimo 1999 m. iki jo uždarymo 2010 m. jam vadovavo generalinis direktorius Povilas Kinduryš (1999–2008), laikinai (2008–2010) šias pareigas ėjo generalinio direktoriaus pavaduotojas Vytautas Vaitiekūnas ir Valdas Gečys (2010).

Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro filialai

Žeimenos filialas (Švenčionių r. Meškerinės k.)

Žeimenos filialas (buvusi Žeimenos žuvivaisos įmonė) įkurtas 1965 metais. Lašišos ir šlakiai čia pradėti dirbtinai veisti 1966 metais tuometinio įmonės direktoriaus A. Rusakevičiaus iniciatyva. Šie darbai buvo vykdomi iki 1974 metų. Po 14 metų pertraukos, 1998 metais pastatius naują cechą ir su Danijos vyriausybės pagalba įrengus uždara apytakinę sistemą, lašišų veisimas buvo atnaujintas. Vėliau lašišų cechas išsiplėtė, pastatytas naujas lašišų jauniklių paauginimo iki rituolių stadijos cechas, o nuo 2008 m. pradėtas eksploatuoti ir naujas šlakų veisimo ir jauniklių auginimo cechas. Šio filialo veikla 2008–2009 m. buvo orientuota į lašišų, šlakų, įtrauktų į Lietuvos Raudonąją knygą, išteklių atkūrimą, įgyvendinant Tarptautinės žvejybos Baltijos jūroje komisijos (IBSFC) patvirtintą veiksmų planą „Lašiša 1997–2010“, šlakų išteklių atkūrimo ir apsaugos programą 2003–2011 metams.

Iš Žeimenos lašišinių žuvų veislyno 2008–2009 m. į upes išleista 135 tūkst. vnt. lašišų jauniklių, 41 tūkst. vnt. lašišų rituolių, 323 tūkst. vnt. šlakų jauniklių, 109 tūkst. vnt. šlakų rituolių.

Tvenkiniuose žuvivaisos tikslais buvo auginama 1000 vnt. lydekų reproduktorių banda. Iš šios bandos lydekų kasmet buvo imami ikrai, pieniai ir išinkubuojama 25–40 mln. vnt. lydekų lervučių, skirtų įveisimui į valstybinės reikšmės vandens telkinius.

Vykdamas nuostolingos veiklos optimizavimo planą, 2009 m. atsisakyta labai nuostolingos prekinų upėtakių auginimo veiklos lėšas nukreipiant į lašišų ir šlakų veisimo technologijų tobulinimą. Tuo pat metu pradėti margųjų upėtakių ir kiršlių veisimo ir paauginimo darbai.

Nuo 1998 m. iki 2010 m. Žeimenos filialo direktoriumi dirbo A. Vaznys, pavaduotoju – I. Kotov. Vėliau pavaduotoju dirbo S. Bukauskas. Upėtakių auginimo baro žuvininkais dirbo V. Kotova, P. Pakanaitis, J. Poviliūnas, D. Andriulionis, S. Bukauskas, D. Kuodys. Vy-

riausiu specialistu, atsakingu už lašišų cecho veiklą, – E. Leliūna (dirba iki šiol), o vyriausiu specialistu, atsakingu už šlakų cecho veiklą, – L. Rakauskas (dirba iki šiol).

Simno filialas (Alytaus r. Kalesninkų k.)

Simno filialas (buvusi Simno žuvivaisos įmonė) įkurtas 1964 m. kaip sykinių žuvų veisimo bazė Lietuvoje. Įmonėje buvo veisiamos ir auginamos peledės, sykai ir seliavos. Ilgą laiką čia mokslo tiriamuosius darbus su sykinėmis žuvimis vykdė buvusio Valstybinio ežerų ir upių mokslinio tiriamojo instituto (Leningradas, dabar Sankt Peterburgas) mokslininkai. Vėliau 112 ha užimančiuose įmonės tvenkiniuose pradėti auginti karpiai, lydekos, lynai, skirti įveisimui į ežerus. 1994 m Simno žuvivaisos įmonė buvo prijungta prie Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro. Filiale biudžeto lėšomis 2006–2007 m. atlikti inkubacinio cecho rekonstrukcijos darbai, įrengtos trys autonominės uždarnosios vandens apytakos sistemos, skirtos sykinių žuvų, šamų ir vėžių inkubavimui bei paauginimui. Simno filiale mokslinius plačiažnyplių vėžių veisimo ir auginimo technologijų tobulinimo darbus ilgą laiką vykdė Lietuvos Ekologijos instituto mokslininkai.

Šiame filiale 2008 m. pirmą kartą Lietuvos žuvivaisos istorijoje buvo pradėti europinių šamų veisimo ir paauginimo darbai. Didėjant patirčiai, gerėjo šamų ikry inkubavimo ir jų jauniklių paauginimo rezultatai. Pagal numatytą jų įveisimo planą, į ežerus buvo išleista 30 tūkst. paaugintų šamų jauniklių ir 6 tūkst. vnt. šiųmetukų.

Pirmą kartą 2009 m. čia buvo sėkmingai išinkubuoti ir paauginti margieji upėtakiai. Margųjų upėtakių jauniklių išėiga sudarė net 83 proc. Į upes buvo išleista 40 tūkst. vnt. jauniklių.

Ilgą laiką Simno filiale buvo veisiamos retos Lietuvoje sykinės žuvys – peledės (introdukuotos sovietiniais laikais iš Sibiro ežerų), kurių laimikiais kadaise garsėjo Lietuvos ežerų ūkiai. Deja, mokslininkams prieštaraujant (dėl to, kad tai ne vietinė rūšis), šių žuvų įveisimas į ežerus buvo nutrauktas.

Pirmuoju Simno žuvivaisos įmonės direktoriumi buvo J. Vaickus, vėliau direktoriaus pareigas ėjo B. Jonynienė ir A. Viselga. Nuo 2006 m. Simno filialo veiklai vadovauja V. Baravykas.

Rusnės filialas (Šilutės r. Šyškrantės k.)

Rusnės žuvų inkubacinis cechas pastatytas 1958 m. kaip kompensacija už žalą, padarytą Lietuvos žuvų ištekliams pastačius Kauno HE, kurios pylimas pilnai užtvėrė praėjimą į Nemuno ir jo intakų aukštupiuose buvusias lašišų, šlakų, žiobrių ir kitų praeivių žuvų nerštavietes.

Rusnės žuvų inkubacinio cecho paskirtis – dirbtinėse sąlygose veisti minėtų rūšių žuvis ir jų jauniklius praturtinti Nemuno baseino vandenis bei palaikyti šių žuvų rūšių išteklius stabilioje būklėje. Per įmonės gyvavimo laikotarpį keitėsi Rusnės

įmonės pavaldumas, pavadinimas. Iki 1995 m. įmonė priklausė Aplinkos ministerijai, vėliau tapo Centro filialu. Rusnėje buvo inkubuojami lydekų, žiobrių, starkių, vėgelių, karšių ikrai, bandyta veisti lašišas, šlakius. Dar 2007 m. pagal tarptautinį projektą Europos Sąjungos lėšomis įrengta uždaroji vandens apytakos sistema, tapusi pagrindu dviem cechams, kuriuose pradėti žuvų jauniklių paauginimo darbai. Čia buvo veisiamos ir auginamos keturių rūšių žuvis: sterkai, šamai, lynai, vėgėlės.

Rusnės filialas 2008–2009 m. valstybinės reikšmės telkiniams įvesti pateikė: vėgelių jauniklių – 17,7 mln. vnt., starkių jauniklių – 12,85 mln. vnt., lynų – 5,42 mln. vnt., europinių šamų – 17,85 tūkst. vnt., margųjų upėtakių – 7 tūkst. vnt.

Nuo 1992 metų jos vadovu dirba ilgametis šios įmonės darbuotojas S. Aleksandravičius.

Ignalinos filialas (Ignalinos r. Strigailišio k.)

Ignalinos filialas (buvusi Ignalinos žuvivaisos įmonė) įkurtas 1963 m. Iki 2010 m. filialas buvo pavaldus Centru. Čia inkubuojamos seliavos, lydekos. Filialui priklausė 25 ha tvenkinių, kuriuose buvo auginami karpiai, lynai, lydekos, starkiai, bandyta veisti plačiažnyplius vėžius. 2009 m. filiale išinkubuota 17 mln. vnt. seliavų lervučių, įveisimui paauginta 8 tūkst. vnt. lynų, 10 tūkst. vnt. starkių šiųmetukų, 6 mln. vnt. lydekų lervučių, 25 tūkst. vnt. lydekų šiųmetukų.

Ignalinos filialas 2008–2009 m. įveisimui į ežerus pagal programas pateikė: lydekų lervučių – 12,6 mln. vnt., lydekų šiųmetukų – 50 tūkst. vnt., vėgelių jauniklių – 700 tūkst. vnt., starkių šiųmetukų – 20 tūkst. vnt., lynų dvišarių – 18 tūkst. vnt., plačiažnyplių vėžių – 25 tūkst. vnt., seliavų lervučių – 26,5 mln. vnt.

Iki Centro panaikinimo Ignalinos filialo direktoriumi dirbo ilgametis šios įmonės ir kadaise buvusio savarankiško Ignalinos žuvininkystės ūkio vadovas A. Bagdanavičius, kurio iniciatyva 2008 m. buvusiam administraciniam pastate įrengtas žuvininkystės muziejus.

Trakų Vokės filialas (Vilniaus m., Vinkšnų g.)

Trakų Vokės filialas – buvusi Trakų Vokės žuvivaisos įmonė, kurią, kaip lašišinių žuvų veislyną, dar 1880–1884 m. įsteigė garsus Lietuvoje ir Europoje žuvininkas, ichtiologas Mykolas Girdvainis. Tuo metu šis veislynas lašišinių ir kitų žuvų jaunikliais aprūpindavo besikuriančius žuvininkystės ūkius, įveisdavo vertingas žuvis į Trakų apylinkių ir Vilniaus krašto vandens telkinius.

Ši žuvivaisos įmonė per visą savo gyvavimo laikotarpį priklausė daugeliui institucijų: buvo privati įmonės statytojų Tiškevičių nuosavybė, po Antrojo pasaulinio karo priklausė Lietuvos Mokslų Akademijos Zoologijos ir parazitologijos institutui, Vidaus vandenų eksploatacijos valdybai prie LTSR Ministrų Tarybos, Žuvininkystės valdybai prie LTSR Ministrų Tarybos, Žuvininkystės komitetui, Aplinkos ministeri-

jai, Centru. Pastaruoju metu Trakų Vokės filialas yra Žuvininkystės tarnybos prie LR žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus poskyris.

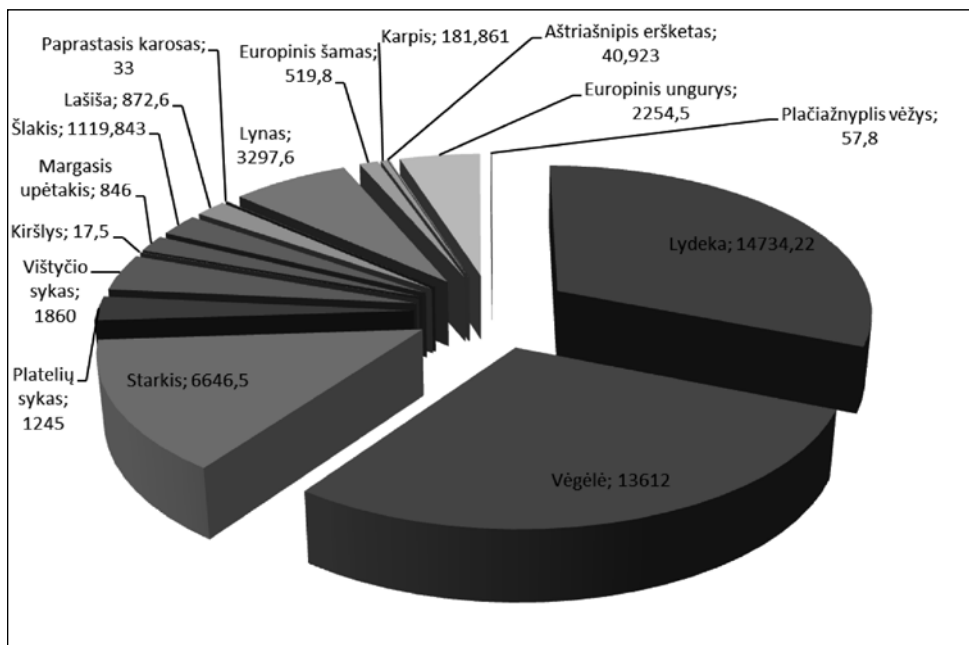
Trakų Vokės žuvivaisos įmonėje dirbo gausus žuvininkų, ichtiologų būrys. Jos bazėje paruoštas ne vienas mokslinis darbas, davęs pagrindą našesnei Lietuvos žuvininkystės įmonių veiklai.

Įmonės upėtakių tvenkiniuose 2008–2009 m. buvo auginami vaivorykštiniai upėtakai, o gruntiniuose tvenkiniuose minimaliais kiekiais – karpiai, lydekų, vėgėlių ir starkių šiųmetukai.

Iki Centro panaikinimo Trakų Vokės filialo vadovais dirbo žuvininkai D. Galentas, D. Andrulionis ir M. Slidziauskienė.

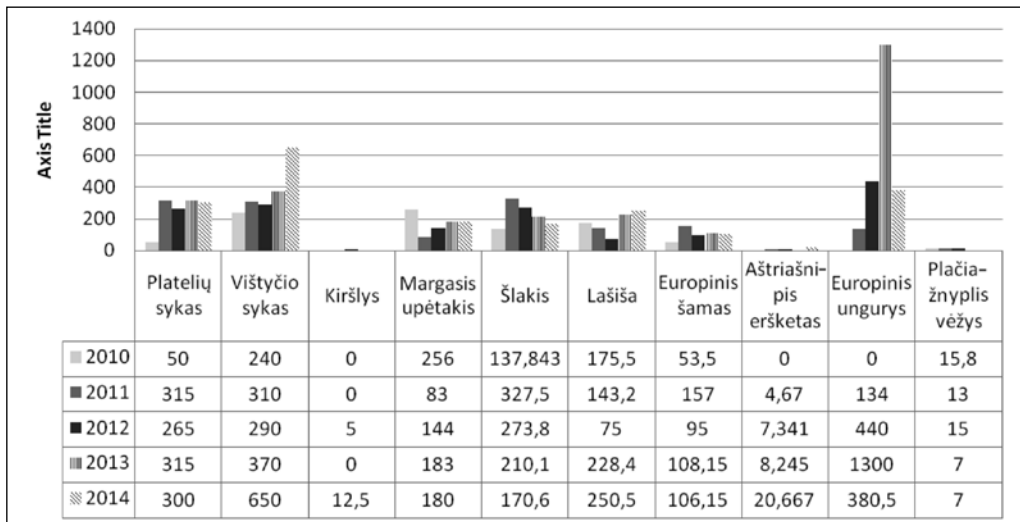
Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos 2010–2014 m. veikla

Nuo 2010 metų už žuvų išteklių valstybinuose vandens telkiniuose atkūrimo ir palaikymo darbus atsakingas Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyrius, kurioje veikia šešių gamybinių poskyrių – Rusnės, Simno, Trakų Vokės, Laukystos, Žeimenos ir Ignalinos – veikla. Šiuose poskyriuose veisiamos ir paauginamos 15 rūšių žuvis bei plačiažnypliai vėžiai (9 pav.).

9 pav. 2010 – 2014 m. Žuvininkystės tarnybos įveistų žuvų rūšių kiekis, tūkst. vnt.

Tokios žuvų rūšys, kaip lašišos, šlakiai, margieji upėtakiai, kiršliai, Platelių ež. sykai, Vištyčio ež. sykai, paprastieji (europiniai) šamai, peledės, paprastieji karosai, seliavos, aštriašnipiai eršketai, sterka ir plačiažnypliai vėžiai, veisiamos tik Žuvininkystės tarnybos poskyriuose. Šių žuvų rūšių dėl didelių auginimo kaštų ir pastovių investicijų į naujas žuvininkystės technologijas privačios akvakultūros įmonės neaugina ir neturi tam gamybinių bazių. Didžiąją šios įveisimo medžiagos dalį sudaro retos, saugomos ir vertingos žuvų rūšys, įrašytos į globojamų žuvų ir vėžių sąrašus ar saugomos Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos (Bernio) konvencijos (10 pav.).

10 pav. 2010 – 2014 m. įveisti saugomų ir globojamų žuvų paauginti jaunikliai, tūkst. vnt.

Pagal mokslininkų rekomendacijas per paskutinius keletą metų pradėtos veisti naujos žuvų rūšys, kurios iki šiol nebuvo veisiamos: margieji upėtakiai, paprastieji karosai, kiršliai, aštriašnipiai eršketai. Taip pat įgyvendinamas ungurių išteklių atkūrimo veiksmų planas.

Žuvininkystės galimybės išsiplėtė bendradarbiaujant su Lenkijos, Vokietijos, Ukrainos, Baltarusijos mokslinių žuvininkystės institutų specialistais. Ypač reikšmingas bendradarbiavimas su Lenkijos Stanislovo Sakovičiaus vardo vidaus vandenų žuvininkystės institutu Olštynė. Su užsienio mokslininkais bendradarbiaujama vidaus vandenų išteklių atkūrimo ir išsaugojimo srityje, organizuojami žuvininkystės specialistų mokymai, seminarai, gamybinės-mokslinės konferencijos, skaitomi pranešimai, keičiamasi naujais gamybiniais pasiekimais ir pažangiomis technologijomis, veisiant ir paauginant retas žuvų rūšis – lašišas, šlakius, kiršlius, aštriašnapius eršketus, sykus, ungurius, ūsorius.

Didžioji dalis retų ir saugomų žuvų rūšių jauniklių paauginama naudojant pačias moderniausias žuvų veisimo ir auginimo technologijas. Gamybiniuose poskyriuose dirba specialų biologinį ir veterinarinį išsilavinimą bei ilgą darbo patirtį turintys specialistai, susipažinę su naujausiomis technologijomis, taikomomis žuvininkystėje, keliantys profesinę kvalifikaciją ir dalyvaujantys tarptautinėse konferencijose, kuriose pristato jų pačių parengtus pranešimus.

Žuvininkystės tarnybos poskyriuose žuvys iki prekinio dydžio neauginamos. Įvykdžius įveisimo planus, dalis tradicinių žuvų – lydekų, lynų, karosų, karpinių, augalėdžių žuvų jauniklių – parduodama vandens telkinių nuomotojams, privatiems asmenims. Gautos pajamos pervedamos į valstybės biudžetą. Šešiuose gamybiniuose Žuvininkystės tarnybos Žuvivaisos skyriaus poskyriuose žuvys veisiamos ir paauginamos, suskirsčius pagal prioritetus, bei naudojant atskiras technologijas ir pajėgumus (34 lentelė).

34 lentelė. Žuvininkystės tarnybos poskyriuose 2014 metais veistos žuvų rūšys

Žuvivaisos ir Vidaus vandenių ir akvakultū- ros skyrių poskyriai	Plėšriosios		Sykinės			Retos nykstančios				Karpinės		Kitos							
	Starkiai	Šamai	Lydekos	Vėgėlės	Sykai	Seliavos	Peledės	Lašišos	Šlakiai	Margieji upėtakai	Kiršliai	Aštriašnipiai eršketai	Unguriai	Lynai	Karpiai	Karosai	Placiažnypliai vėžiai	Vaivorykštiniai upėtakai	Sibiriniai eršketai
Vokė																			
Rusnė																			
Žeimena																			
Ignalina																			
Simnas																			
Laukysta																			
Šilavotas																			

Žuvininkystės tarnybos šešiuose gamybiniuose filialuose 2010–2014 m. laikotarpiu išaugintų įveisimui į valstybinius vidaus vandens telkinius žuvų kiekius pagal žuvų rūšis ir amžių parodyti priedų 8 lentelėje.

Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos poskyriai

Rusnės poskyrio pagrindinė veikla

Aštriašnių eršketų ikrų inkubavimas, eršketų jauniklių paauginimas iki išleidimo į Neris ir Šventosios upes.

Starkių, šamų ir vėgelių veisimas, jauniklių, skirtų Nemuno žemupio ir kitų vandens telkinių įveisimo programų vykdymui, paauginimas uždaroje vandens apytakos sistemoje.

Žeimenos poskyrio pagrindinė veikla

Kol bus paruoštos naujos lašišinių žuvų išteklių palaikymo programos – lašišų ir šlakių veisimas, jauniklių paauginimas iki gyvybingų stadijų, vykdam mokslininkų rekomendacijas ir panaudojant esamus pajėgumus.

Papildoma veikla – margųjų upėtakių, kiršlių ikrų inkubacija ir jauniklių paauginimas.

Poskyryje veikia trys modernūs cechai - du lašišų ir vienas šlakių cechas.

Žeimenos poskyrio (Ignalina) pagrindinė veikla

Seliavų ikrų surinkimas ir inkubavimas, seliavų lervučių įveisimas pagal mokslininkų rekomendacijas į rytų Lietuvos valstybinius vandens telkinius.

Papildoma veikla – lydekų, lynų veisimas šio regiono vandens telkinių žuvinimui.

Laukystos poskyrio pagrindinė veikla

Projekto „Europinių ungurių išteklių valdymo plano įgyvendinimas Lietuvoje“ įgyvendinimo tąsa, įrengus ungurių jauniklių paauginimo URS pagal ES finansuotą projektą.

Neris ir Šventosios upių įveisimo aštriašnių eršketų jaunikliais plano vykdymo tąsa, pritaikius URS technologijas aštriašnių eršketų jauniklių paauginimui.

Kauno marių žuvinimo programos vykdymas veisiant ir paauginant sterkių ir lydekų jauniklius specialiai tam pritaikytuose gruntiniuose tvenkiniuose.

Simno poskyrio pagrindinė veikla

Sykų, peledžių, europinių šamų, plačiažnyplių vėžių veisimas ir paauginimas URS sistemoje ir specialiose tvenkiniuose.

2014 metais, kol buvo rekonstruojamas Trakų Vokės poskyrs, margųjų upėtakių auginimas.

Trakų Vokės poskyrio pagrindinė veikla

Margųjų upėtakių bei kiršlių veisimas ir paauginimas iki išleidimo į natūralius vandens telkinius.

Poskyryje laikomi ūsorių reprodatoriai, nes artimiausioje ateityje planuojamas dirbtinis šių žuvų veisimas.

Aštriašnių eršketų išteklių 2011–2014 m. atkūrimas

Aštriašniai eršketai (*Acipenser Oxyrinchus Mitchill L.*) – labiausiai nykstanti erškėtinių žuvų rūšis. Iki XIX a. pabaigos šis eršketas sudarė svarbią žuvų bendrijos dalį visose Baltijos jūrą supančiose šalyse. Lietuvoje šios žuvys buvo sutinkamos Nemune ir jo didžiuosiuose intakuose: Neryje, Merkyje, Šventojoje, o taip pat Baltijos jūros priekrantės vandenyse. Didėjantis užterštumas, upių tvenkimas ir melioravimas nuskurdino žuvų buveines, o drastiška šių žuvų žvejyba XX a. viduryje sąlygojo jų išnykimą. Paskutinis atlantinis eršketas Baltijos jūroje sugautas 1996 m. prie Saremos salos, o Lietuvos vandenyse – 1939 m. ties Kaunu.

Pastarojo dešimtmečio moksliniais tyrimais nustatyta, kad Baltijos jūroje atlantinius eršketus–sturius (*Acipenser sturio L.*) prieš 800–1200 metų išstūmė aštriašniai eršketai (*Acipenser Oxyrinchus Mitchill L.*). Šis faktas atvėrė naujas eršketų išteklių atkūrimo Baltijos jūroje galimybes. Aštriašniai eršketai yra gana plačiai paplitę Šiaurės Amerikoje, jų populiacijos upėse yra pakankamai gausios, todėl nėra didelių sunkumų apsirūpinti reikiamu šių žuvų kiekiu reintrodukcijos darbams vykdyti.

Atsižvelgiant į 2007 m. Helsinkio komisijos (HELKOM) rekomendacijas, Lenkijos ir Vokietijos mokslininkų patirtį bei genetinių tyrimų duomenis, Žuvininkystės tarnyba kartu su Gamtos tyrimų centro Ekologijos institutu inicijavo aštriašnių eršketų reintrodukcijos darbus tuose Lietuvos vandens telkiniuose, kuriuose kadaise šios žuvys natūraliai neršė – Neries ir Šventosios upėse. Aplinkos ministerijos Raudonosios knygos komisija, apsvarsčiusi klausimą dėl aštriašnių eršketų statuso, pasiūlė Aplinkos ministerijai įtraukti aštriašnius eršketus į Lietuvos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašo „0“ kategoriją. Minėta komisija pritarė šios žuvų rūšies reintrodukcijos darbams, t. y. žuvų rūšies, kuri Lietuvoje jau buvo išnykusi, įvežimui ir išplitinimui, siekiant ją vėl įkurdinti mokslininkų pasiūlytuose Lietuvos vandenyse – Neries ir Šventosios upėse.

Žuvininkystės tarnybos užsakymu 2010 metais Gamtos tyrimų centro Ekologijos institutas paruošė pirminę aštriašnių eršketų išteklių atkūrimo programą ir veiksmų planą, kuriam pritarė Aplinkos ministerija. Remiantis šia pirmine programa, Žuvininkystės tarnyba paruošė aštriašnių eršketų išteklių atkūrimo programos ir veiksmų plano iki 2020 metų projektą, kuris buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir aplinkos ministrų bendru 2012 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 3D-330/D1-401.

Remiantis Lenkijos Stanisłavo Sakovičiaus vidaus vandenų žuvininkystės instituto Olštynėje patirtimi bei su minėtu institutu pasirašyta bendradarbiavimo sutartimi, Žuvininkystės tarnybos gamybiniuose poskyriuose Simne, Laukystoje ir Rusnėje buvo pradėti aštriašnių eršketų reintrodukcijos darbai. Migracijos tyrimų tikslais 2011 m. liepos 7 d pirmą kartą Lietuvos žuvivaisos istorijoje į Neris ir Šventosios upes buvo išleista 30 vnt. aštriašnių eršketų jauniklių, žymėtų išoriniais žymekliais. Eršketukus Lietuvai padovanojo minėto Lenkijos vidaus vandenų žuvininkystės instituto mokslininkai. Iki 2014 m. pabaigos į Lietuvos upes išleista 40 923 vnt. įvairaus amžiaus aštriašnių eršketų. Dalis eršketų, apart išorinių „Floy-Tag“ tipo žymeklių, buvo dar paženklinti implantuotais radiotelemetriniais mikrosiūstavais, kurių pagalba žuvivaisos specialistai galėjo sekti žuvų migraciją upėse. Eršketų jaunikliai, svėrę nuo 15 iki 1000 gramų, nusileisdavo į upių žemupius ir patekdavo į jų zonas prie žiočių. Informacija, gauta iš įvairių Baltijos jūros baseino rajonų apie sugautus eršketus, rodo pakankamai gerus eršketukų adaptacinius gebėjimus natūraliose sąlygose.

Numatoma ir toliau tęsti eršketų veisimo ir jų įveisimo į Šalies upes darbus, naudojant akustinę telemetriją, vykdyti šiųmetukų (0+) ir dvišarių (1+) aštriašnių eršketų migracijos tyrimus upėse, Kuršių mariose ir Baltijos jūroje, parengti šių žuvų apsaugos rekomendacijas, suformuoti lokalią veislinę motininę bandą, dalyvauti tarptautiniuose pasitarimuose, konferencijose, sekti ir diegti naujausias eršketų veisimo bei auginimo technologijas, dalyvauti priimant ir koreguojant bendrus Baltijos jūros šalių sprendimus bei veiksmus aštriašnių eršketų ištekliams atkurti Baltijos jūroje, Lietuvos upėse, organizuoti visuomenės informavimą šia aktualia tema.

Eršketų įveisimo mastai kol kas yra per maži esminiam reintrodukcijos efektui pasiekti, tačiau gauti rezultatai leidžia tikėti vykdomų darbų sėkme. Baltijos eršketų populiacijai atkurti reikia padidinti išleidžiamų eršketų jauniklių kiekį, taip pat išplėsti jų įveisimo arealą. Įveisimo darbai turi apimti visas upes, kuriose kažkada eršketai neršdavo, ir tas upes, kurios dabartiniu metu tinka eršketinių žuvų nerštui. Netenka abejoti, kad eršketų populiacijos atkūrimą ir šių žuvų įveisimo mastą ateityje dar labiau skatins besivystantis Baltijos šalių žuvininkystės specialistų bendradarbiavimas.

EŽF parama žuvininkystei

Lietuvos žuvininkystės sektoriui 2007–2013 m. iš Europos žuvininkystės fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 m. veiksmų programą buvo skirta 72,2 mln. eurų parama. Šia programa buvo siekiama skatinti žuvininkystės sektoriaus plėtrą ir konkurencingumo didinimą, užtikrinti ekonominį, aplinkos apsaugos ir socialinį tvarumą, žuvų išteklių tausojimą ir atkūrimą.

Europos Sąjungos Life + projektas Nr. LIFE09 NAT/LT/000234 „Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija Natūra 2000 tinklo plėtrai Baltijos jūros Lietuvos išimtinėje ekonominėje zonoje“

LIFE+ projektą „Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija NATŪRA 2000 tinklo plėtrai Baltijos jūros Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje“ įgyvendino pagrindinis paramos gavėjas – Klaipėdos universitetas ir susiję paramos gavėjai: Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, viešoji įstaiga „Baltijos aplinkos forumas“, Lietuvos Jūrų muziejus. Projektas buvo įgyvendinamas 2010–2015 metais.

Pagrindinis šio projekto tikslas – įvertinti dugno buveinių, žuvų ir jūrinių paukščių įvairovę bei pasiskirstymą Baltijos jūros Lietuvos išskirtinės ekonominės zonos (IEZ) rajonuose, o atlikus teritorijų atranką, kriterijus atitinkančiose vietose įsteigti Natura 2000 ekologinio tinklo teritorijas. Projekte buvo numatyta parengti rekomendacijas jūrinių teritorijų planavimui ir apsaugai, išleisti Baltijos jūros gamtinių vertybių vadovą, o Lietuvos jūrų muziejuje įrengti Lietuvos jūrinei teritorijai skirtą ekspoziciją.

Žuvininkystės tarnybos specialistai analizavo turimus žuvų pasiskirstymo duomenis atskiruose Baltijos jūros Lietuvos IEZ rajonuose, kiekybinius, rūšinius ir biologinius parametrus. Mokslinio laivo „Darius“ pagalba buvo renkami nauji duomenys apie dabartinę žuvų ir natūralių jūrinių buveinių būklę tuose rajonuose, didžiausią dėmesį skiriant perpelį ir sykų populiacijoms.

Projektas finansuotas Europos Komisijos LIFE+ programos lėšomis. Bendra projekto vertė 1 569 699 eurų. Šio projekto veiklų ir įgyvendintų tikslų dėka Lietuva tapo viena iš nedaugelio Europos valstybių, demonstruojančių pavyzdinę jūrinių saugomų teritorijų sistemos steigimą už teritorinės jūros ribų. Iš šios mūsų patirties galės mokytis kitos jūrinės Europos valstybės.

Projektas Nr. LLP-LdV-PLM-2011-LT-0587 „Žuvininkystės specialistų naujų įgūdžių formavimas“

Šis Žuvininkystės tarnybos 2012-07-30 įgyvendintas projektas buvo finansuojamas Europos Komisijos, jį administravo Švietimo mainų paramos fondas pagal mokymosi visą gyvenimą Leonardo da Vinči programos mobilumo projektų sąlygas.

Projekto tikslas – siekti, kad Žuvininkystės tarnybos specialistai įgytų aktualių žinių ir gebėjimų veiksmingai diegti naujausią žuvų išteklių tyrimų ir žuvivaisos patirtį dirbtinio žuvų veisimo ir auginimo uždarų recirkuliacinių sistemų sąlygomis. Šiam tikslui įgyvendinti reikėjo užmegzti naujus ir palaikyti esamus ryšius su užsie-

nio žuvininkystės institucijomis, kurios žuvis veisia taikydamos naujausias technologijas ir metodus.

Septyni Žuvininkystės tarnybos darbuotojai stažavosi Lenkijos Stanislovo Sakovičiaus vidaus vandenų žuvininkystės institute Olštynė, kur gilino lydekų, sterkių, karpinių, lašišinių (vaivorykštinių upėtakių, lašišų, šlakių, kiršlių) bei eršketinių (aštriašnių eršketų, sterlių, sibirinių ir rusinių eršketų) žuvų veisimo ir auginimo žinias, analizavo monitoringo ir žuvų migracijos sąlygų gerinimo perspektyvas.

Lietuvos atstovai ne tik klausėsi teorinių paskaitų, bet ir dirbo konkrečius darbus žuvų veisimo ir paauginimo cechuose: ėmė ikrus ir pienius, taikė anestezijos priemones reproduktoriams, atliko apvaisinimo procesą, ikrų plovimo procedūras, ruošė URS anksčiau išsiritusių ir paaugusių starkių, sykų mailiaus perkėlimo darbams, matavo, rūšiavo, skaičiavo įvairaus amžiaus kiršlius, šlakius, marguosius ir vaivorykštinius upėtakius, palijas, upokšnių šalvius bei jų hibridus, eršketus, skaičiavo pašarų normas baseinuose laikomoms žuvims, taikė profilaktines priemones aštriašnių eršketų reproduktoriams, matavo jų svorį, ilgį, naudojo dezinfekcines gydomąsias priemones nuo traumų, atrinko koi karpisius ir spalvotuosius karosų reproduktorius nerštui, dezinfekavo įrangą, baseinus, ruošė ir pakavo lydekų lervutes transportavimui į įveisimo vietas, atliko kitus darbus.

Projekto tikslas buvo ne tik pakelti kvalifikaciją, bet ir susipažinti su kaimyninės šalies kultūra, aplankyti įžymias Lenkijos vietas ir objektus, praplėsti kalbines žinias. Projektui įgyvendinti skirta 10 tūkst. eurų.

Projektas (kodas VP3-2.2-ŠMM-13-V-03-031) „Šilutės žemės ūkio mokyklos žuvininkystės praktinio mokymo centro sukūrimas“

Projekto įgyvendintoja – Šilutės žemės ūkio mokykla. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos pavedimu Žuvininkystės tarnyba 2010 m. gruodžio 1 d. tapo šio projekto socialiniu partneriu. Projekto įgyvendinimo terminas – 2010–2015 m. Jo vertė – 2 801 355 eurų.

Projektas parengtas pagal Veiksmų programos „Sanglaudos skatinimo veiksmų programa“ Veiksmų programos prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ Veiksmų programos prioriteto priemonę „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“. 2011 m. liepos 29 d. pasirašyta finansavimo ir administravimo sutartis.

Projekto tikslas – Šilutės žemės ūkio mokyklos žuvininkystės praktinio mokymo centro sukūrimas, siekiant didinti profesinio mokymo paslaugų infrastruktūros prieinamumą ir gerinti mokymo paslaugų kokybę. Projekto uždaviniai: Šilutės žemės ūkio mokyklos pastatų pritaikymas ir įrangos įsigijimas žuvininkystės profesinio mokymo vykdymui.

Igyvendinus projektą, Šilutės žemės ūkio mokykloje turėjo būti sukurtas modernus žuvininkystės sektoriaus specialistų mokymo centras ir pradėti rengti jauni žuvininkystės sektoriaus darbuotojai, organizuojami dirbančiųjų kvalifikacijos kėlimo, suaugusiųjų, pirmiausia žvejų-verslininkų, žvejojančių jūrose ir vidaus vandenyse bei ūkininkų perkvalifikavimo mokymai. Taip buvo siekiama padėti jiems surasti naują ir papildomą pragyvenimo šaltinį žuvų perdirbimo įmonėse, žuvų auginimo (akvakultūros) fermose (tvenkinių ar recirkuliacinių sistemų) ar rekreacinėje žuvininkystėje. Projektas orientuotas į šias tikslines grupes: vidurinę ir pagrindinę išsilavinimą turintį jaunimą, siekiantį įgyti žuvininkystės sektoriaus darbininko specialybę; mokytojus ir dėstytojus, kuriems būtų sudarytos sąlygos kelti savo kvalifikaciją; ūkininkus, siekiančius užsiimti žuvų auginimu ir perdirbimu savo ūkiuose bei įgyti reikiamą kvalifikaciją pagal šias specialybes; žvejybos, akvakultūros ir žuvų perdirbimo įmonių savininkus, kuriems reikalingi kvalifikuoti minėtų specialybių darbuotojai.

Žuvininkystės tarnybos, kaip socialinio partnerio, indėlis į projektą – teikti profesionalią informaciją, konsultuoti ir bendradarbiauti vykdant Žuvininkystės praktinio mokymo centro įkūrimą, atlikti projekto atitikimo reikalavimams suderinimą bei vertinimą. Be to, Žuvininkystės tarnybos specialistai konsultavo ir teikė informaciją Šilutės žemės ūkio mokyklai žuvų auginimo, veisimo, naujų žuvų rūšių veisimo bei auginimo technologijų diegimo ir kitais aktualiais klausimais.

Projektas Nr. Nr. 3FNF-0-11-01 „Europinių ungurių išteklių valdymo plano įgyvendinimas Lietuvoje“

Projektą „Parama europinių ungurių išteklių valdymo planui Lietuvoje įgyvendinti,“ parengtą pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemonės „Vandens faunos ir floros apsaugai ir plėtojimui skirtos priemonės“ veiklos sritį, įgyvendino Žuvininkystės tarnyba. Dėl paramos skyrimo šiam projektui įgyvendinti Žuvininkystės tarnyba 2011 m. gruodžio 21 d. pasirašė sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Projekto vertė – 1,44 mln. litų.

Pagrindinis projekto tikslas – prisidėti prie ungurių išteklių atkūrimo Šalyje ir europinių ungurių areale, įgyvendinant 2009 m. gruodžio 22 d. Europos Komisijos sprendimu K(2009)10244 patvirtintą Ungurių išteklių atkūrimo planą Lietuvoje. Projekto įgyvendinimo uždaviniai – atkurti, apsaugoti europinių ungurių išteklius Lietuvoje ir vykdyti jų mokslinę stebėseną bei tyrimus.

Žuvininkystės tarnybos iniciatyva 2011 metais, vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2011 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. 3D-290 patvirtintu Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą, 2011 m. planu, į 21 valstybinės reikšmės vandens telkinį bu-

vo įveista 134 tūkst. vnt. paaugintų europinių ungurių. Unguriai buvo įveisti į šiuos didžiausius Ignalinos, Švenčionių, Utenos, Molėtų, Vilniaus rajonų ežerus: Baltųjų Lakajų, Kertuojų, Išnarų, Tauragno, Kretuono, Galuonų, Aiseto.

Transportuojant ungurių jaunikius į įveisimo vietas, būtina jiems užtikrinti optimalias sąlygas, todėl 2012 m. pradžioje europiniams unguriams pervežti buvo įsigyta specializuota transporto priemonė. Baigiantis 2012 metų vasarai, įsigyta 440 tūkst. vnt. paaugintų europinių ungurių ir, vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 3D-165 patvirtintu Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą, 2012m. planu, jie buvo įveisti į 110 valstybinės reikšmės vandens telkinių Akmenės, Anykščių, Elektrėnų, Ignalinos, Kauno, Kėdainių, Kelmės, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Molėtų, Pagėgių, Pakruojo, Panevėžio, Plungės, Raseinių, Rokiškio, Skuodo, Šakių, Šilalės, Šilutės, Širvintų, Švenčionių, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Utenos, Vilkaviškio, Vilniaus ir Zarasų rajonuose. Didžiausi ežerai ir tvenkiniai, į kuriuos buvo įveisti unguriai: Rubikių, Galuonų, Kertuojų, Baltųjų Lakajų, Barstyčių, Platelių, Krokų lankos, Kretuono, Aiseto, Tauragno, Luodžio.

Žuvininkystės tarnybos Žuvivaisos skyriaus Laukystos poskyris 2013 m. pradžioje pritaikytas laikinai karantinuoti ir perlaikyti stiklinės stadijos europinius ungurius iki jų paleidimo į vandens telkinius. Pirmą kartą Žuvininkystės tarnybai stiklinės stadijos ungurius dėl vėluojančio pavasario teko paauginti šio poskyrio uždarojoje recirkuliacinėje sistemoje. Kadangi Tarnybos specialistai neturėjo ungurių paauginimo recirkuliacinėse sistemose patirties, technologiniais ungurių paauginimo klausimais buvo įsigytos konsultacijos iš Lenkijos ungurių augintojų. Tai padėjo žuvivaisos specialistams su šia problema sėkmingai susidoroti.

2013 m. pavasarį į 28 Lietuvos ežerus, tinkamus gyventi unguriams, Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Rokiškio, Skuodo, Švenčionių, Ukmergės, Utenos, Vilkaviškio ir Zarasų rajonuose (13,8 tūkst. ha ploto) įveista 1,2 mln vnt. paaugintų europinių ungurių jaunikių, 2014 m. pavasarį į 62 ežerus (15 tūkst. ha ploto), esančius septyniolikoje rajonų – Anykščių, Elektrėnų, Ignalinos, Kaišiadorių, Kelmės, Kupiškio, Molėtų, Rokiškio, Šilutės, Širvintų, Švenčionių, Tauragės, Ukmergės, Utenos, Vilkaviškio, Vilniaus ir Zarasų – įveista 380,5 tūkst. vnt. paaugintų europinių ungurių jaunikių, 2015 m. pavasarį į 32 vandens telkinius, esančius Ignalinos, Kaišiadorių, Kauno, Molėtų, Šilutės, Švenčionių, Trakų, Ukmergės, Utenos, Vilniaus rajonuose ir Elektrėnuose, įveista 449,4 tūkst. vnt. europinių ungurių jaunikių.

Europinių ungurių įveisimo efektyvumui nustatyti 2013 m. antroje pusėje ir 2014 metais įvykdyti keturi tyrimai:

- europinių ungurių populiacijos išteklių atstatymo ir būklės monitoringas;
- europinių ungurių (sidabrinio ungurio stadijos), migruojančių Lietuvos vidaus vandenyse, mirtingumo įvertinimas naudojant telemetriją;

- hidroelektrinių turbinų poveikio vertinimas, naudojant ženklintus ungurius, ir elektrinių turbinų parametrų vertinimas;
- įveisimo efektyvumo įvertinimas, stebint įveistų ungurių išgyvenimą, apsikrėtimą parazitais, augimo tempus, lyčių santykį.

Gauti tyrimų rezultatai yra tarpiniai, todėl, norint gauti galutinius rezultatus, būtina tęsti tiriamuosius darbus.

Projektas buvo viešinamas per visą jo įgyvendinimo laikotarpį (2012–2015 m.). Vykdamas projektą Laukystos poskyryje buvo atlikti esminiai pastatų remonto bei žuvivaisos technologijų modernizavimo darbai, kurie įvykdyti pilnai ir numatytu laiku. (nuotr. 152, 153 p.).

Projektas Nr. 3KOL3-0-12-01 „Investicijos į Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus bei Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus poskyrius, skatinant geresnį žuvininkystės išteklių išsaugojimą“

Žuvininkystės tarnyba su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos 2012 m. gruodžio 31 d. pasirašė sutartį dėl projekto „Investicijos į Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus bei Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus poskyrius, skatinant geresnį žuvininkystės išteklių išsaugojimą“ pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemonės „Kolektyviniai veiksmai“ veiklos srities „Parama bendro intereso priemonėms“ įgyvendinimo. Projekto vertė – 1,98 mln. Lt., įgyvendinimo laikotarpis – 2012–2015 metai.

Pagrindinis projekto tikslas – kurti konkurencingą žuvininkystės sektorių, skatinant geresnį žuvininkystės išteklių valdymą ir išsaugojimą, užtikrinant darbo sąlygų ir saugos gerinimą bei skatinant mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystę.

Įgyvendinant projektą Žuvininkystės tarnybos Žuvivaisos skyriaus Rusnės poskyryje 2013 m. pastatytas laikinas statinys, Žeimenos poskyryje įrengtos automatinės žuvų šėryklos, vandens gręžinys lašišų cechui, šlakų cecho baseinų priežiūros aikštelė. Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus Žuvų ligų ir vandens tyrimų poskyris įsigijo naują laboratorinę įrangą, reikalingą hidrobiologiniams, hidrocheminiams, hidrobiontų cheminiams ir parazitologiniams tyrimams atlikti. Žuvininkystės tarnybos skyriuose ir poskyriuose atnaujinta „pasenusi“ kompiuterinė technika bei programinė įranga. Šilavoto poskyryje aptverti žuvų žiemojimo tvenkiniai, įrengtas jų apšvietimas, pakeistos gamybinių pastatų stogų dangos. Penkiolikai Žuvininkystės tarnybos specialistų buvo suteiktos kvalifikuotos konsultacijos ichtiopatologiniais klausimais.

Žuvivaisos skyriaus Žeimenos poskyryje 2014 metais atlikti geoterminės šildymo-vėsinimo sistemos modernizavimo darbai, inkubacinių cechų paprastojo remonto darbai. Rusnės ir Žeimenos (Ignalinos) poskyriams nupirkta ir įdiegta reikiama technologinė įranga.

Trakų Vokės poskyryje 2015 metais atlikti inkubatoriaus su visa inžinerine infrastruktūra ir tvenkinių vandens tiekimo sistemų rekonstrukcijos darbai, įrengtos dvi patalpos ir jose sumontuota technologinė įranga margųjų upėtakių ir kiršlių jaunikių auginimui uždarnosios vandens apytakos sistemos sąlygomis, inkubacinė patalpa, patalpos personalui, pagalbinės patalpos, įsigyti modernūs žuvų auginimo baseinai, vandens siurbliai, vandens filtravimo bei prisotinimo deguonimi įranga, įvairaus tipo inkubaciniai aparatai, šaldymo įranga inkubatoriaus patalpai, automatinės šėryklos, gyvų žuvų ir ikrų rūšiavimo įranga, vandens cheminių bei fizinių parametrų matavimo bei kontrolės prietaisai, gyvų žuvų transportavimo talpos ir kita įranga.

Rusnės poskyryje atlikti darbai: įvykdytas žuvų auginimo cecho paprastasis remontas (apšiltintas stogas, suremontuotos vidaus patalpos, sumontuota nauja elektros skydinė, įrengta paauginimo cecho ir buitinio vandens nuotekų kanalizavimo sistema su nuotekų sėsdintuvu, įrengtas laikinas statinys garažui ir sandėliui; naujame ceche įrengta uždaroji recirkuliacinė sistema eršketams veisti: sumontuoti baseinai, įrengtos automatinės žuvų šėryklos, mechaniniai ir biologiniai vandens filtrai, vandens ir oro šildymo bei kita įranga (nuotr. 149 p.).

Šilavoto poskyryje atlikti darbai: pakeistos gamybinių pastatų stogų dangos; aptverti žiemojimo tvenkiniai; įrengta žiemojimo tvenkinių apšvietimo sistema (nuotr. 151 p.).

Žeimenos (Ignalinos) poskyryje atlikti darbai: suremontuotas žuvų auginimo cechas; apšiltintos inkubacinio cecho patalpos; pakeisti vandentiekio vamzdiniai; įstatyti nauji plastikiniai langai; naujos lauko bei vidaus durys; sienos iškljuotos keraminėmis plytelėmis; sena grindų danga pakeista keraminėmis akmens masės ir keraminėmis plytelėmis; suremontuotas kabinetas; sumontuota 18 vnt. žuvų veisimo ir auginimo baseinų; įrengtas vandens gręžinys (nuotr. 154 p.)

Trakų Vokės poskyryje atlikti darbai: rekonstruotas senasis inkubatoriaus pastatas; įrengtas margųjų upėtakių veisimo cechas su vandens valymo technologine įranga, rezervuarais, deguonies tiekimo ir kita technologine įranga; įrengtos buities bei personalo patalpos; pastatytas priestatas kiršlių veisimo cechui, kuriame įrengtas inkubatorius ir patalpa personalui; įrengta lauko ir vidaus vandentiekio, lauko ir vidaus buities bei lietaus nuotekų, šildymo bei vėdinimo sistema; sumontuota elektros instaliacija, uždarų recirkuliacinių žuvų auginimo sistemų technologiniai vamzdiniai; poskyrio teritorija aptverta nauja tvora; įsigyta moderni žuvų veisimo bei auginimo technologinė įranga: žuvų auginimo baseinai, vandens siurbliai, vandens filtra-

vimo bei prisotinimo deguonimi įranga, kelių tipų inkubaciniai aparatai, šaldymo įranga inkubatoriaus patalpai, automatinės šėryklos, gyvų žuvų ir ikrų rūšiavimo įranga, vandens cheminių bei fizinių parametrų matavimo bei kontrolės prietaisai, gyvų žuvų transportavimo talpos ir kita įranga (nuotr. 150 p.).

Žeimenos poskyryje atlikti darbai: įrengtas vandens gręžinys lašišų cechui; įrengta šlaklių priežiūros aikštelė šlaklių ceche; įrengtos automatinės žuvų šėryklos; atlikti geoterminės šildymo-vėsinimo sistemos modernizavimo darbai.

Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus Žuvų ligų ir vandens tyrimų poskyryje įsigyta ši laboratorinė įranga: 5 traukos spintos, termostatinė spinta, 2 džiovavimo krosnys, mufelinė krosnis, laboratorinės svarstyklės, termostatinė vandens vonia, nešiojamas deguonies matuoklis, 2 t reguliuojamojo tūrio dozatoriai, sertifikuotų kalibravimo filtrų rinkinys, kita laboratorinė įranga. Projektas įgyvendintas 2015 m. spalio 30 d. (nuotr. 148 p.).

Žuvų migracijos sąlygų gerinimas

Lietuvos vidaus vandenyse gyvena ir veisiasi šios praeivės žuvis: nėgės, perpelės, lašišos, šlakiai, sykai, stintos, žiobriai, unguniai. Šlakiai, sykai, žiobriai – globojamos Lietuvos vandenyse žuvis. Jų ištekliai nėra dideli. Lietuvos upių bendrijose nėgės užima 0,06 proc., lašišos – 0,01 proc., šlakiai – 0,64 proc., unguniai – 0,27 proc. bendros biomasės. Dėl neigiamos antropogeninės ir biologinės veiklos XX a. antroje pusėje sparčiai ir intensyviai vykdant upių ir upelių nuotėkio reguliavimo darbus – tiesinant upelių vagas, statant užtvankas, vystant žemės ūkio gamybą – praeivių žuvų ištekliai sumažėjo. Žmogaus veikla užkirto praeivėms žuvis migracijos kelius į aukštupiuose esančias nerštavietes ir pablogino biologines gyvenimo sąlygas. Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje, sumažėjus bebrų kailių paklausai, upėse ir upeliuose pradėjo sparčiai daugėti bebrų užtvankų, kurios taip pat sutrikdė praeivių žuvų migraciją.

Pirmaisiais dešimtmečiais po Antrojo pasaulinio karo, pastebėjus ženklų žuvų išteklių mažėjimą Lietuvos vidaus vandenyse, susirūpinta jų atkūrimu. Pradėta steigti naujos žuvivaisos įmonės, dalis jų buvo specializuotos praeivių žuvų ištekliams atkurti ir palaikyti. Lietuvos ichtiologai, žuvivaisos specialistai, gamtosaugininkai, hidrotechnikai, teisininkai ir įvairių ūkio šakų specialistai rengė teisinius aktus, programas, projektus praeivėms žuvis apsaugoti nuo neigiamo antropogeninio ir biologinio poveikio. Ypač šis darbas suaktyvėjo atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.

Paminėtini šie pastarojo laikmečio pagrindiniai teisės aktai:

- 1998 metais patvirtinta lašišų išteklių atkūrimo ir apsaugos Lietuvos vandenyse programa;
- 2003 metais patvirtinta šlaklių išteklių atkūrimo programa, nustatyti aplinkosaugos reikalavimai saugomų ir globojamų žuvų rūšių migracijos keliuose. Žu-

vų migracijos kelių ilgis 4 443,6 km, apima 147 upes. Šiuose keliuose reikia atlikti žuvų pralaidų esamose užtvankose statybos montavimo darbus, šalinti upių ir upelių vagose užtvankas, bebrų užtvankas, griauti buvusių užtvankų liekanas, statybos techninis reglamentas STR 2.02.03:2003 „Žuvų pralaidos. Pagrindinės nuostatos“;

- 2004 metais Lietuvos Respublikos Vandens įstatymo 14 straipsniu nustatytas draudimas statyti užtvankas Nemuno upėje, ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingose upėse, kurių tais pačiais metais patvirtintame sąraše yra 169, ir jų bendras ilgis – 4 725 km;
- 2007 m. rugsėjo 25 d. išleistas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Nr. 3D-427 „Dėl užtvankų, prie kurių reikia pastatyti įrenginius žuvų migracijai, sąrašo ir buvusių užtvankų liekanų, kuriose reikia pašalinti kliūtis, trukdančias žuvų migracijai, sąrašo patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 1098 „Dėl Nemuno upių baseinų rajono valdymo plano ir priemonių vandensaugos tikslams Nemuno upių baseinų rajone pasiekti programos patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. 1617 „Dėl Ventos upių baseino rajono valdymo plano ir priemonių vandensaugos tikslams Ventos upių baseino rajone pasiekti programos patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. 1618 „Dėl Lielupės upių baseino rajono valdymo plano ir priemonių vandensaugos tikslams Lielupės upių baseino rajone pasiekti programos patvirtinimo“.

Po Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro reorganizavimo žuvų migracijos sąlygų gerinimo darbus tęsia Žuvininkystės tarnyba, kuri pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemonės „Vandens faunos ir floros apsaugai ir plėtojimui skirtos priemonės“ įgyvendinimo taisyklės pateikė Nacionalinei mokėjimo agentūrai paramos paraišką projektui „Žuvų pralaidų įrengimas prie esamų Kražantės ir Sausdravo upių užtvankų bei pralaidos rekonstrukcija Vilnios upėje“ finansuoti.

Projektas Nr. 3FNF-0-12-01-PR001 „Žuvų pralaidų įrengimas prie esamų Kražantės ir Sausdravo upių užtvankų bei pralaidos rekonstrukcija Vilnelės upėje“.

Projektas parengtas pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemonę „Vandens faunos ir floros apsaugai ir plėtojimui skirtos priemonės“. Projekto vertė – 436,3 tūkst. Eur, o įgyvendinimo trukmė – 2013–2015 metai.

Esamos užtvankos, kuriose numatoma pastatyti ar rekonstruoti žuvų pralaidas, užtveria kelią praeivėms žuvims migracijos metu pasiekti aukštupiuose esančias nerštavietes. Šio projekto tikslas – atverti migruojančioms praeivėms žuvims kelią į nerštavietes, apsaugoti ir plėtoti vidaus vandenų fauną bei florą, prisidėti prie vandens aplinkos gerinimo.

2013 metais įrengta žuvų pralaida Sausdravo upės užtvankoje (Žlibinų kaime, Plungės rajone) ir rekonstruotas žuvų migracijos takas Vilnios upėje (prie Rokantiškių užtvankos). 2014 metais įrengta žuvų pralaida Kražantės upės užtvankoje (Kelmės mieste). 2014 metų rudenį ir 2015 metų pavasarį atlikti moksliniai stebėjimai, kurių tikslas – įvertinti žuvų pralaidų įrengimo ir modernizavimo darbų efektyvumą taikant akustinę telemetriją. Taikant šį metodą, žuvys buvo ženklinamos akustiniais žymekliais ir žuvų pralaidoje įmontuotų telemetrinių akustinių imtuvų pagalba buvo stebima sužymėtų žuvų migracija per žuvų pralaidas. Projektas buvo viešinamas visą jo įgyvendinimo laikotarpį (nuotr. 156, 157, 158 p.).

Projektas „Žuvų pralaidos įrengimas prie esamos užtvankos Minijos upėje Gražčių kaime Rietavo savivaldybėje bei pralaidos rekonstrukcija Vilnelės upėje“.

Įgyvendinant šį projektą buvo pastatytas latakis su vertikaliomis pertvaromis – apylankinis žuvų migracijos kanalas. Faktinė projekto kaina – 151,03 tūkst. litų.

Projektas Nr BPD 2004-4.9.0-10-06/0002 „Žuvų pralaidų įrengimas prie esamų užtvankų Šventosios ir Šyšos upėse bei licencinės žūklės tvenkinių – nerštaviečių tvarkymas“.

Pagal šį projektą pastatyta žuvų pralaida prie užtvankos Šventosios upėje (Laukžemės kaimas, Kretingos r.). Tai gelžbetoninis latakas su vertikaliomis pertvaromis-slenksčiais, pritaikytas prie esamos užtvankos konstrukcijos. Faktinė projekto kaina – 305,6 tūkst. Lt.

Šyšos upėje (Šilo g. Šilutės r.) pastatyta žuvų pralaida prie esamos užtvankos (slenksčio). Tai gelžbetoninis latakas su vertikaliomis pertvaromis-slenksčiais. Jis pritaikytas prie esamos užtvankos (slenksčio) konstrukcijos. Faktinė projekto vertė – 288,02 tūkst. litų.

Lietuvoje pastatytų žuvų pralaidų sąrašas pateiktas priedų 9 lentelėje.

XIV. AKVAKULTŪRA

Akvakultūra – tai žuvų auginimas gėluose arba jūriniuose vandenyse, sudarant joms dirbtines, tačiau labai artimas natūralioms, mitybos ir gyvenimo sąlygas. Dėl labai atvirų Baltijos jūros Lietuvos pakrančių kol kas ekonomiškai neapsimoka čia statyti jūrines žuvų fermas, todėl komerciniais tikslais jūros vandenyje žuvis mūsų šalyje neauginamos. Nors žuvų šėrimui naudojami dirbtiniai pašarai fizine prasme skiriasi nuo natūralaus žuvų maisto, tačiau pagal cheminę sudėtį jie atitinka fiziologinius kiekvienos žuvų amžiaus grupės poreikius.

Akvakultūra Lietuvoje plėtojama trimis pagrindinėmis žuvų auginimo technologinėmis kryptimis:

- auginimas pratekančiuose gruntiniuose tvenkiniuose;
- auginimas betoniniuose bei iš kitų medžiagų įrengtose atvirose aikštelėse arba gamybinėse patalpose įrengtuose baseinuose su pratekančiu vandeniu;
- auginimas uždaroje akvakultūros sistemoje (UAS), kur visi įrengimai arba didžioji jų dalis sumontuota gamybinėse patalpose, o visi technologiniai procesai ir parametrai griežtai kontroliuojami. Šių sistemų poreikis šviežiam vandeniui apsiriboja tik iš talpų nugaravusio vandens kiekiui papildyti.

Akvakultūros sektorius šaliai turi ekonominės, socialinės ir rekreacinės reikšmės, padeda plėsti gėlųjų vandens žuvų asortimentą, įdarbina dalį kaimo žmonių. 2008–2014 m. komerciniais tikslais žuvis auginoma 18 uždarytųjų akcinių bendrovių (UAB) bei akcinių bendrovių (AB) ir apie 100 ūkininkų bei individualių įmonių. Pagrindinę Lietuvos akvakultūros produkcijos dalį sudaro karpiai – apie 92–94 proc. Jie nėra labai reiklūs ir puikiai prisitaikę prie mūsų šalies klimatinių sąlygų. Be karpų dar auginami vaivorykštiniai upėtakiai, lydekos, karosai, eršketai, augalėdės žuvis (baltieji amūrai, plačiakakčiai), lynai, peledės, sterka, ungeriai, europiniai šamai, afrikiniai šamai ir kai kurios kitos žuvis. Bendra Lietuvos akvakultūros sektoriaus prekinė žuvų produkcija 2008–2014 m. svyravo tarp 3–4 tūkst. t per metus. Apie 30 proc. metinės akvakultūros produkcijos sudaro ypatingai vertinga ekologinė produkcija, tačiau dėl Lietuvoje nesusiformavusios šios produkcijos rinkos, gamintojai neturi galimybės parduoti ją už tinkamą kainą, atitinkančią jos vertę. Didžiausia Lietuvos akvakultūros produkcijos dalis realizuojama vietinėje rinkoje, tačiau nemažai jos kiekiai eksportuojami ir į kaimynines valstybes: Lenkiją, Latviją, Vokietiją (nereguliarai), Olandiją, Švediją, Vengriją, Rusiją. 2008–2014 m. daugiausia žuvų eks-

portavo UAB „Raseinių žuvininkystė“, UAB „Šilo-Pavėžupis“, AB „Vasaknos“, UAB „Daugų žuvis“, AB „Išlaužo žuvis“, UAB „Kintai“, UAB „Šventjonis“.

Nedidelė akvakultūros įmonėse išaugintų žuvų dalis, ypač jaunesnių amžiaus grupių, buvo panaudota įveisimui į natūralius Lietuvos valstybinius vandenis.

Dauguma akvakultūros bendrovių plėtoja komercinę žvejybą, kuri įmonėms sukuria papildomas pajamas. Mėgėjų žvejybai skiriami atskiri tvenkiniai.

Žuvų auginimas tvenkiniuose

Žuvų auginimas tvenkiniuose – seniausia, bet kol kas svarbiausia Lietuvos akvakultūros kryptis. Žuvininkystės tvenkiniai Lietuvoje egzistavo jau XVII a. pradžioje. Sparčiausiai tvenkinių akvakultūra pradėjo vystytis šeštajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, kai buvo įkurti pirmieji stambūs pilnasisteminiai tvenkinių žuvininkystės ūkiai. Iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje buvo pastatyta 11,8 tūkst. ha naujų akvakultūros tvenkinių. 1992 – 1994 m. laikotarpiu praktiškai visi buvę valstybiniai žuvininkystės ūkiai (11,3 tūkst. ha tvenkinių) buvo privatizuoti ir įkurta 21 uždara akcinė žuvininkystės bendrovė. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 826 patvirtintą Lietuvos žuvininkystės tvenkinių sąrašą, tvenkinių plotas sudaro 10 630,77 ha (35 lentelė). Šiuo metu dalis tvenkinių (apie 1,3 tūkst. ha), esančių Tauragės, Šilutės ir Varėnos rajonuose, dėl įvairių priežasčių žuvų auginimui nebenaudojami. Dar apie 625 ha tvenkinių priklauso Žuvininkystės tarnybai. Jie naudojami įvairių žuvivaisai skirtų žuvų auginimui. Prekinių žuvų auginimui naudojama apie 10 tūkst. ha tvenkinių, kurie priklauso 23 ūkio subjektams, iš jų 19 didžiausių ūkio subjektų, gaminančių daugiau kaip 95 proc. viso sektoriaus produkcijos, priklauso Nacionalinei akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacijai. Didžiausią – 5 800 t žuvų kiekį – Lietuvos akvakultūros tvenkinių ūkiai per metus išaugino 1989 metais.

35 lentelė. Lietuvos akvakultūros įmonių tvenkinių plotai (2013 m.)

Įmonės pavadinimas	Tvenkinių plotas, ha
UAB Akvilegija	616,2
UAB Armolė	627,8
UAB Arvydai	323,4
UAB Bartžuvė	284,3
UAB Birvėtos tvenkiniai	765,5
UAB Čivylių žuvis*	662,6
UAB Daugų žuvis	561,0
AB Išlaužo žuvis	499,6
UAB Juodasis gandras	554,2

Įmonės pavadinimas	Tvenkinių plotas, ha
UAB Karpis	433,6
UAB Kintai	434,7
UAB Kaplių žuvys	288,4
UAB Raseinių žuvininkystė	974,6
UAB Šalčininkų žuvininkystės ūkis	341,0
UAB Šilo-Pavėžupis	639,4
UAB Šventjonis	350,6
UAB Vasaknos	1 213,0
UAB Žemaitijos žuvis	336,1
A. Zaleckio IĮ	114,1
Iš viso	~10 000 ha

* Banko iškeltas bankrotas

Šaltinis. Nacionalinė akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacija

Didžioji dalis veikiančių akvakultūros bendrovių tvenkinių ūkių yra pilnasisteminiai ūkiai, nes jie atitinka visas tokiems ūkiams būdingas sąlygas – jie turi neršto, pirmos bei antros eilės auginimo, ganyklinius, žiemojimo, motininius (reprodukto-rių laikymui), karantininius tvenkinius ir gyvų žuvų sandėlius. Vienintelis ūkis Lietuvoje – UAB „Kaplių žuvis“ – neturi neršto tvenkinių, bet turi inkubacinį cechą. Lietuvoje, projektuojant akvakultūros tvenkinių ūkius, mailiaus tvenkiniai nebuvo numatomi, todėl jų neturi nei vienas ūkis. Kartais kai kurie ūkiai trumpam mailiaus paauginimui naudoja mažus pirmos eilės auginimo tvenkinius.

Didžiausi ir giliausi tvenkiniai yra ganykliniai, nes juose auginamos vyriausios pagal amžių ir didžiausios pagal svorį pardavimui skirtos žuvis – trivasariai, o kartais ir keturvasariai karpiai, kurių vidutinis svoris rudenį siekia 1–2 ir daugiau kilogramų. Kai kurių ganyklinių tvenkinių plotas siekia 15–145 ha, visų ūkio tvenkinių atžvilgiu jis paprastai sudaro 55–65 procentus. Vidutinis šių tvenkinių gylis – 1,5 m. Dėl lėšų stokos, vandens trūkumo ir įvairių kitų priežasčių dalis kai kurių ūkių ganyklinių tvenkinių naudojami netinkamai, nes dideli jų plotai neužlieti vandeniu, apaugę šiurkščiąja augmenija. Per ilgesnį laiką, nesiimant priemonių tokių tvenkinių būklei gerinti, jie darosi seklūs, mažiau produktyvūs, prastėja žuvų auginimo sanitarinės–veterinarinės sąlygos. Tokie tvenkiniai turi būti atnaujinami naudojant melioracijos techniką: ekskavatorius, buldozerius, tačiau ne visi ūkiai tokią techniką turi.

Žuvų auginimo tvenkiniai yra mažesni ir seklesni už ganykinius. Optimaliausias jų plotas 8–15 ha, o vidutinis gylis neturi viršyti 1,2 m, tačiau Lietuvos ūkiuose yra ir šių standartų neatitinkančių tvenkinių.

Žuvų žiemojimo tvenkiniai būtinai turi būti pratekantys, vanduo juose turi pilnai pasikeisti ne rečiau kaip per 15 parų. Paprastai žuvų žiemojimo tvenkiniai bū-

na iki 0,5 ha ploto, o vandens gylis juose, neskaičiuojant ledo sluoksnio, turi sudaryti ne mažiau 1,2 m. Į šiuos tvenkinius žiemos periodui suleidžiami per vasarą išauginti karpių jaunikliai – šiųmetukai ir dvivasariai. Vasarą tie tvenkiniai laikomi tušti ir yra dezinfekuojami. Nuo žiemojimo tvenkinių paruošimo tiesiogiai priklauso žiemojančių žuvų išėiga pavasarį ir sekančio gamybos sezono sėkmė. Peržiemojusios žuvys pavasarį iš šių tvenkinių perkeliamos į auginimo antros eilės (metinukai) arba ganyklinius (dvimečiai) tvenkinius tolesniam auginimui iki rudens.

Žuvų neršto tvenkiniai yra labai maži, tik kelių arų dydžio, ir seklūs, kad gegužės–birželio mėnesiais saulė galėtų lengvai sušildyti juose esamą vandenį iki karpių nerštui tinkamos temperatūros. Kitu metų laiku jie laikomi tušti, kad būtų galima tinkamai prižiūrėti – išdžiovinti, nušienauti. Labai svarbu, kad iki ateinančių metų vasaros juose užaugtų vešli ir minkšta žolė – geriausiai tinkantis substratas karpių ikrams.

Vandens tiekimo sistemos

Vanduo yra kertinis akvakultūros verslo komponentas. Į akvakultūros įmones vanduo tiekiamas savitaka iš aukščiau įmonės įrenginių esančių atvirų natūralių ar dirbtinų vandens telkinių (upių, ežerų, vandens saugyklų) arba pagalba mechaninių siurblių, kurie, vandens šaltiniui esant žemiau tvenkinių ar kitų įrenginių, reikiamą kiekį vandens pakelia į aukščiausią paskirstymo tašką įmonėje. Dalis įmonių arba dalis atskirų įmonės įrenginių, į kuriuos neįmanoma tiekti vandenį savitaka, aprūpinami vandeniu iš giluminių (artezinių) gręžinių. Vanduo iš gręžinių pasižymi stabilėsne temperatūra ir yra švarus žuvų ligų sukėlėjų atžvilgiu. Kai kurie ūkiai tvenkinius aprūpina vandeniu kombinuotu būdu – tvenkiniai iki tam tikro įmanomo lygio užpildomi savitaka potvynio vandeniu, o likusi tūrio dalis pripildoma siurblių pagalba. Rudenį iš kai kurių tvenkinių vanduo savaime sunkiai išteka, dalis jo lieka, todėl likusią vandens dalį tenka išpumpuoti siurbliais. Per metus akvakultūros įmonės sunaudoja apie 70 mln. m³ savitaka atitekančio vandens ir 21,3 mln. m³ mechaniniu būdu tiekiamo vandens. Bendras akvakultūros įmonių mechaninių siurblių pajėgumas – 9,5 m³/sek. vandens. Mechaniniu būdu tiekiamas vanduo naudojamas tik būtiniais atvejais, nes toks įmonės aprūpinimas vandeniu didina produkcijos savikainą ir mažina jos konkurencingumą. Daugumos akvakultūros įmonių tiekiamo vandens kokybė atitinka nustatytus reikalavimus

Gamybiniai-finansiniai žuvų auginimo tvenkiniuose rezultatai

2014 metais atlikta empirinė 2005–2013 m. Lietuvos tvenkinių įmonių gamybinių-finansinių rezultatų analizė parodė, kad dauguma įmonių tuo laikotarpiu

veikė pelningai ir sėkmingai didino gamybos apimtis. Visos Šalies akvakultūros tvenkinių įmonės 2005 m išaugino ir pardavė 1 958 t žuvų, 2010 m. – 3 182 t, o 2013 m. – net 4003 t. Per devynerius metus žuvų produkcijos gamyba padidėjo daugiau nei 200 proc., o pajamos taip pat augo sparčiai – 2005 m. gauta 13 074 tūkst. Lt, 2013 m. – 31 425 tūkst. Lt pajamų. Pajamos per tą patį laikotarpį išaugo 140 proc. Panašiai kilo ir darbo našumas. Gamybos apimčių ir pajamų didėjimą teigiamai veikė investuojamos į gamybos plėtrą Europos žuvininkystės fondo (EŽF) paramos lėšos. Per 2007–2013 m. laikotarpį tam tikslui buvo panaudota 8 706 tūkst. Lt EŽF lėšų. Šios investicijos sudarė sąlygas modernizuoti ir praplėsti technologinę įmonių bazę, atnaujinti svarbiausius hidrotechninius įrenginius. Įmonės savo lėšomis kofinansavo 40–50 proc. EŽF skiriamų lėšų. Be to, per 2009–2013 m. laikotarpį apie 12,9 mln. Lt EŽF lėšų buvo panaudota gamtosaugos priemonių įgyvendinimui (želdinių priežiūra, paukščių apsaugai, tvenkinių ekologinei būklei gerinti ir kt.). Šios lėšos ne tik užtikrino minėtų priemonių įgyvendinimą, bet prisidėjo ir prie akvakultūros ūkių bei vietos bendruomenių socialinės ekonominės gerovės kėlimo, suteikė didesnę galimybę išlaikyti daugiau darbo vietų, geriau prižiūrėti tvenkinių bei aplinkinių vietovių teritorijas. Iš EŽF dar 1,43 mln. Lt suma 2008–2013 m. buvo išmokėta šešioms tvenkinių bendrovėms, kaip kompensacija už dvejus metus trukusį įprastos gamybos tvenkinių perorientavimą į ekologinės žuvų produkcijos gamybą.

Didžiausias akvakultūros produkcijos kiekis rinkai pateikiamas rudenį. Artėjant žiemai bendrovės nebegali laikyti prekinų žuvų ganykliniuose tvenkiniuose ir dažniausiai perkelia jas į gyvų žuvų sandėlius. Rugsėjo, spalio, lapkričio ir gruodžio mėnesiais bendrovės perlaiko didžiulius kiekius realizacijai skirtos produkcijos, nes dėl nepakankamos paklausos vietinė ir užsienio rinkos nepajėgia priimti ir realizuoti didelio kiekio žuvų. Be to, didmeniniai pirkėjai, ypač iš Lenkijos ir kitų užsienio valstybių, laukia didžiųjų metų švenčių, nes tuo laikotarpiu gyvų žuvų paklausa išauga keleriopai. Tvenkinių bendrovės produkcijos pardavimu rūpinasi kiekviena atskirai konkuruodamos tarpusavyje. Lietuvoje vieningos žuvų pardavimo sistemos kol kas nėra. Šalies prekybos centrai ir užsienio supirkėjai, ypač tais metais, kai akvakultūros produkcijos pasiūla būna didesnė nei įprastai, reikalauja mažinti kainas, kartais – net iki savikainos ar net dar žemesnio lygio. Tokiais atvejais bendrovės, perlaikydamos didelius kiekius realizacijai paruoštų žuvų, patiria nemažus nuostolius. Taigi būtina mąstyti apie galimybes sukurti Lietuvoje centralizuotą akvakultūros produkcijos realizavimo sistemą.

Pagrindinę akvakultūros įmonių produkciją 2008–2009 m. sudarė tvenkiniuose išauginti karpiai, kurie bendroje vienu metų akvakultūros produkcijoje siekė net 94 proc. (36 lentelė).

36 lentelė. Tvenkiniuose, baseinuose ir UAS 2008-2009 m. išauginta ir realizuota žuvų produkcija bei jos vertė, Eur/kg*

Akvakultūros technologijų tipai	Žuvų rūšys	2008		2009	
		Kiekis, kg	Vertė, Eur	Kiekis, kg	Vertė, Eur
Tvenkiniai, baseinai ir UAS	Baltasieji amūrai	20000	75301	23200	87465
	Eršketai	17000	115848	9300	63427
	Europiniai šamai	0	0	700	3186
	Karosai	21000	22011	17000	17956
	Karpiai	2823000	5845690	3221600	5845690
	Lydekos	21000	64006	18300	55607
	Lynai	3000	8689	3700	10716
	Margieji plačiakakčiai	11000	41416	63700	239805
	Peledės	1000	6082	100	579
	Sterkai	0	0	1000	4344
	Upėtakiai	80000	319740	51000	203892
	Kitos rūšys	11000	143362	12000	156395
	Iš viso	3008000	6642145	3421600	6689062

* 2008 ir 2009 m. duomenys apie išaugintą produkciją tvenkiniuose, baseinuose ir UAS atskirai nebuvo kaupiami.

Šaltinis. VI, „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

Nežiūrint į tai, kad 2010–2014 m., panaudojant ES struktūrinę paramą, buvo pastatyta daug progresyviais uždaro ciklo akvakultūros technologijas taikančių įmonių, produkcijos rūšių santykis pasikeitė labai nežymiai. Tai sąlygojo objektyvūs faktoriai – didžioji dalis naujai statomų modernių akvakultūros įmonių buvo labai smulkios ir joms trūko specialistų, sugebančių įvaldyti uždarytųjų akvakultūros sistemų technologijas, sunkiai sekėsi įvesti į rinką pirkėjams nežinomus naujus akvakultūros produktus (pvz. afrikietiškus šamus). Be to, lėtą UAS tipo įmonių produkcijos augimą apsprendė ir taikyta investicijų politika, kai per 2007–2013 m. laikotarpį Lietuvoje nebuvo pastatyta nei viena stambi įmonė, sugebanti per metus išauginti 1000–2000 t prekinės žuvų produkcijos.

Iš viso per 2007–2013 m. laikotarpį EŽF paramos dėka Lietuvoje sukurtų uždarytųjų akvakultūros sistemų technologijas taikančių įmonių projektinis pajėgumas sudarė 2000 t prekinės produkcijos per metus, tačiau faktinė prekinės produkcijos gamyba 2014 m. tesudarė mažiau nei 200 t. Šis faktas leidžia teigti, kad EŽF paramos lėšų įsisavinimo kontrolė naujų modernių akvakultūros įmonių statybos srityje buvo nepakankama. Akvakultūros produkcijos 2010–2014 m. gamybos rodikliai pateikti 37 ir 38 lentelėse.

37 lentelė. Tvenkiniuose, baseinuose ir UAS 2010–2012 m. išauginta ir realizuota žuvų produkcija ir jos vertė

Produk- cijos rūšis	Akvakultūros technologijų tipai	Žuvų rūšys	2010		2011		2012		
			Kiekis, kg	Vertė, Eur	Kiekis, kg	Vertė, Eur	Kiekis, kg	Vertė, Eur	
Ekologinė	Tvenkinių	Baltieji amūrai	2539	12494	8953	26130	19461	56109	
		Eršketai	106	588	37	209	0	0	
		Europiniai šamai	686	3145	167	770	0	0	
		Karosai	14507	14212	14406	15894	22810	22412	
		Karpiai	893647	1694327	900263	1879881	1079013	2227416	
		Lydekos	8272	28617	15387	50652	16097	48712	
		Lynai	505	3684	525	4058	2142	8282	
		Margaieji plačia- kakčiai	967	3455	4268	11249	5413	15978	
		Sterkai	47	1825	262	3128	24	695	
	Iš viso		921276	1762347	944268	1991971	1144960	2379604	
	Tvenkinių plotas, ha		5275,6		5414,6		5587,3		
	Baseinų	Eršketai	1022	8758	0	0	0	0	
Iš viso ekologinės produkcijos			922298	1771105	944268	1991971	1144960	2379604	
Įprastinė	Tvenkinių	Baltasieji amūrai	11531	27158	26534	69546	21379	61078	
		Eršketai	0	0	193	1431	349	2666	
		Ešeriai	0	0	309	223	63	290	
		Europiniai šamai	164	956	419	1529	4413	19543	
		Karosai	18726	17580	12205	16934	18063	19329	
		Karpiai	2140227	3906852	2160538	4427804	2177872	4311990	
		Karšiai	0	0	18	14	0	0	
		Kuojos	0	0	168	93	0	0	
		Lydekos	9221	27554	5577	20633	7759	37509	
	Lynai	393	2375	1187	10887	2359	14064		
	Margaieji plačia- kakčiai	29325	55694	23119	51969	17924	45293		
	Peledės	0	0	0	0	362	840		
	Sterkai	0	0	247	2201	147	1043		
	Iš viso		2209587	4038169	2230514	4603264	2250690	4513645	
		UAS	Sterkai	8538	107455	14964	220204	61476	199068
		UAS	Unguriai Upė- takiai	0	0	0	0	13220	57394
	Baseinų	Eršketai	16063	88430	51504	267774	55013	275222	
	Baseinų	Upėtakiai	34085	108784	38376	156013	56536	238719	
Iš viso įprastinės produkcijos			2268273	4342838	2335358	5247255	2436935	5284048	
Iš viso akvakultūros produkcijos			3190571	6113943	3279626	7239226	3581895	7663652	
Iš jų: tvenkiniuose, kg			3130863	5800516	3174782	6595235	3395650	6893249	
tvenkiniuose, proc.			98,1	94,9	96,8	91,1	94,8	89,9	
baseinuose, kg			51170	205972	89880	423787	111549	513941	
baseinuose, proc.			1,6	3,4	2,7	5,9	3,1	6,7	
UAS, kg			8538	107455	14964	220204	74696	256462	
UAS, proc.			0,3	1,7	0,5	3,0	2,1	3,4	

38 lentelė. Tvenkiniuose, baseinuose ir UAS 2013–2014 m. išauginta ir realizuota žuvų produkcija ir jos vertė

Produk- cijos rūšis	Akvakultūros technologijų tipai	Žuvų rūšys	2013		2014	
			Kiekis, kg	Vertė, Eur	Kiekis, kg	Vertė, Eur
Ekologinė	Tvenkinių	Baltieji amūrai	24421	60704	39249	99577
		Baltieji plačiakak- čiai	0	0	330	765
		Ešeriai	149	203	0	0
		Europiniai šamai	2	58	23	290
		Karosai	14454	16666	20498	18445
		Karpiai	1336351	2690636	1088039	2228104
		Lydekos	15480	62926	13101	41145
		Lynai	2936	18783	2146	11026
		Margieji plačia- kakčiai	10993	27313	18302	48664
		Sterkai	50	1130	43	724
		Iš viso	1404836	2878419	1181731	2448740
Tvenkinių plotas, ha		5049,0		3320,6		
Baseinų	Eršketai	83	669	0	0	
Viso ekologinės produkcijos		1404919	2879088	1181731	2448740	
Įprastinė	Tvenkinių	Baltieji amūrai	28264	82529	48366	155794
		Baltieji plačiakakčiai	0	0	8308	16349
		Eršketai	2523	17527	22776	116249
		Ešeriai	97	527	518	2372
		Europiniai šamai	6406	47903	14444	190884
		Karosai	14847	18327	12311	15573
		Karpiai	2414743	4880103	2217795	4547362
		Lydekos	21101	105308	33634	176580
		Lynai	8182	57945	10803	68258
		Margieji plačiakak- čiai	41254	131144	78848	245693
		Peledės	0	0	200	579
		Sterkai	1799	55231	1900	53985
		Unguriai	16	9268	687	10919
		Upėtakai	141	909	2074	11150
	Iš viso	2539373	5406721	2452664	5611747	
	UAS	Unguriai				
		Upėtakai	65450	222139	78231	327444
		Karpiai				
	Baseinų	Afrikiniai šamai	35050	123617	45732	157020
Eršketai		113152	651702	50026	255930	
	Upėtakai	52979	223891	36028	154325	
Iš viso įprastinės produkcijos		2806004	6628070	2662681	6506466	
Iš viso akvakultūros produkcijos		4210923	9507158	3844412	8955206	
Iš jos: tvenkiniuose, kg		3944209	8285140	3634395	8060487	
tvenkiniuose, proc.		93,7	87,2	94,6	90,0	
baseinuose, kg		166214	876262	86054	410255	
baseinuose, proc.		3,9	9,2	2,2	4,6	
UAS, kg		100500	345756	123963	484464	
UAS, proc.		2,4	3,6	3,2	5,4	

Šaltinis. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“

Nors įdiegus UAS technologijas prasiplėtė auginamų žuvų rūšinė sudėtis, tačiau kol kas Lietuvoje tebedominuoja tradicinės žuvų auginimo tvenkiniuose technologijos. 2010–2014 m. laikotarpiu, kai į akvakultūros plėtrą, daugiausia į UAS įmones, buvo įdėtos didžiulės ES ir įmonių savininkų lėšos, tvenkiniuose išaugintos produkcijos dalis bendroje akvakultūros produkcijoje sumažėjo tik nuo 98,1 iki 94,6 proc. pagal produkcijos kiekį ir nuo 94,9 iki 90,0 proc. pagal jos vertę (34,35 ir 36 lentelės). Iš minėtose lentelėse pateiktų duomenų matyti, kad moderniose UAS įmonėse buvo auginamos aukštesnę pridėtinę vertę, nei karpiai, turinčios žuvys – unguriai, upėtakiai, afrikiniai šamai, eršketai, sterka.

Kaip jau minėta, apie 30 proc. metinės akvakultūros tvenkinių produkcijos sudaro ekologinė produkcija, t. y. žuvys, užaugintos taikant ekologišką žuvininkystės produktų tvenkiniuose auginimo taisyklę.

Daugelis akvakultūros tvenkinių bendrovių galėtų pasiekti žymiai geresnius produkcijos gamybos rezultatus, jei sugebėtų užsiauginti pakankamą kiekį aukštos kokybės karpių ir kitų žuvų rūšių jauniklių (šiųmetukų ir dvivasarių). Ypač dideli dvimečių karpių nuostoliai patiriami žiemą: atskiruose ūkiuose žiemojimo metu žūsta net 80 proc. individų. Nors praktiškai visi ūkiai naudoja Šilavoto karpių veislės reproduktorius, pasižyminčius geriausiais Lietuvos sąlygomis augimo ir išgyvenimo rodikliais, dėl kvalifikuotų specialistų stokos, nepakankamos žuvų ligų profilaktikos, ne visuomet pagrįsto žuvų vežiojimo iš vieno ūkio į kitą ar iš užsienio valstybių į Lietuvą, bei dėl klaidų gydant ligas, bendrovės praranda didelius jauniklių kiekius. Be to, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, kuri privalo teikti bendrovėms pagalbą kovojant su žuvų ligomis, nepakankamai efektyviai organizuoja šį darbą. Anksčiau Žuvininkystės valdyba prie LSSR Ministrų Tarybos turėjo žinybinę laboratoriją, kuri teikė visiems akvakultūros ūkiams būtinas vandens, žuvų pašarų kokybės tyrimo, žuvų ligų profilaktikos ir gydymo, žuvų jauniklių ir prekinių žuvų kokybės vertinimo, tvenkinių tręšimo ir kitas laboratorinių tyrimų bei technologines paslaugas. Dabar bendrovės paliktos be būtiniausių gamybos tyrimų ir centralizuotų paslaugų. Pastaruoju metu Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM yra atkūrusi dalį buvusios laboratorijos, bet ji aptarnauja tik Tarnybos žuvivaisos skyriaus poskyrius. Be to, Lietuvoje nėra specializuotos akvakultūros mokslo institucijos, trūksta specialistų – akvakultūros technologų, kurie galėtų kvalifikuotai vykdyti sudėtingus akvakultūros mokslo tiriamuosius darbus tvenkinių ir uždarų akvakultūros sistemų (UAS) įmonėse. Todėl Lietuvos akvakultūros bendrovės minėtų paslaugų dažnai kreipiasi į Lenkijos, Latvijos, Baltarusijos ar Ukrainos žuvininkystės mokslo tiriamuosius institutus. Ateityje ši problema gali pasireikšti dar giliau, ypač naujose įmonėse, taikančiose UAS technologijas, pradėjus didinti gamybos apimtis ir pilnai įsisavinti instaliuotus gamybos pajėgumus. Tiesa, pastaruoju metu Kauno Aleksandro Stulginskio universitetas pradėjo rengti akvakultūros specialistus, tačiau jų rengiama labai mažai, o pirmieji

studijas baigs tik po kelerių metų. Taigi norint neprarasti išsikovotų pozicijų vidaus ir užsienio rinkose ir, juolab, jas nuosekliai plėsti, pats laikas dalį 2014–2020 metų laikotarpio akvakultūros plėtrai skirtų Europos jūrinių reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF) lėšų panaudoti specializuotai plataus profilio akvakultūros technologijų, hidrochemijos ir ichtiopatologijos laboratorijai įkurti. Tik nuoseklus akvakultūros įmonių ir mokslo tiriamųjų institucijų bendradarbiavimas gali užtikrinti stabilią Lietuvos akvakultūros sektoriaus veiklą ir plėtrą.

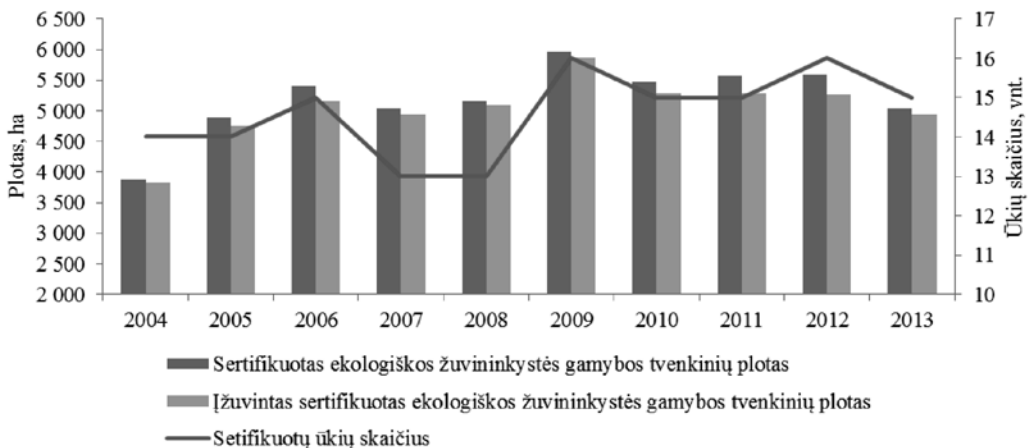
Ekologinė akvakultūra

Lietuvoje tradicinių tvenkinių akvakultūros technologijų pakeitimas ekologinėmis vyko pagal griežtai nustatytą tvarką. Bendrovės, norinčios pereiti prie ekologinės akvakultūros produkcijos gamybos, turėjo sertifikuoti tam skiriamus tvenkinius pagal Ekologinio žemės ūkio taisykles, patvirtintas LR žemės ūkio ministro 2000 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 375 (Žin., 2001, Nr. 1-21; 2007, Nr. 42-1604) ir gauti patvirtinančius dokumentus. Pagal EŽF nuostatas, vienkartinė parama programai „Ekologinė akvakultūra“ buvo teikiama ne daugiau kaip dvejus metus. Parama teikiama per tą laikotarpį, kuriuo įmonė pradeda ekologinę gamybą sertifikuotuose įveistuose žuvininkystės tvenkiniuose, t. y. tik už pereinamąjį etapą iš tradicinės akvakultūros produkcijos gamybos į ekologinę. Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui, bendrovė privalo tęsti ekologinės produkcijos gamybą mažiausiai dar trejus metus negaudama EŽF ir Lietuvos biudžeto lėšų. 2008–2013 m. laikotarpiu 13–16 akvakultūros tvenkinių ūkių buvo sertifikuavę ekologinės produkcijos gamybą. Tik šešios akvakultūros tvenkinių bendrovės gavo pereinamojo laikotarpio paramą. Paramos dydis buvo siejamas su tvenkinių produktyvumu. Jei iš 1 hektaro tvenkinių gauta ekologinės žuvų produkcijos 50–200 kg, buvo mokama 440 Lt, jei – 200 ir daugiau kilogramų – 550 Lt už kiekvieną hektarą. Pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos antrosios prioritutinės krypties „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonės „Akvakultūra“ veiklos srities „Vandens aplinkosaugos priemonės“ įgyvendinimo taisykles, viena akvakultūros tvenkinių bendrovė per 2007–2013 m. laikotarpį galėjo gauti ne daugiau kaip 1 mln. litų paramos programai „Ekologinė akvakultūra“ įgyvendinti. ES nustatytos ekologinės produkcijos gamybos rėmimo sąlygos netenkino daugelio bendrovių, nes jos gamybos kaštai žymiai didesni nei produkcijos, pagamintos tradicinės akvakultūros būdu. Esant dideliems ekologinės žuvų produkcijos gamybos kaštams ir aukštomis jos realizacijos kainoms, nei Lietuvoje, nei kaimyninėse šalyse parduoti šią produkciją sunku arba net neįmanoma. Dėl šios priežasties akvakultūros bendrovės patyrė finansinių nuostolių. Todėl ieškoma būdų, kaip gauti didesnę paramą ekologinės produkcijos gamybai. Tokia situacija

susidarė ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse. Nors Europos Komisija bei ES šalių narių vyriausybės ragina plėsti šios vertingesnės žmonių mitybai žuvų produkcijos gamybos apimtį, patys gamintojai labai abejoja, ar be didesnės paramos sugebės tęsti ekologinės akvakultūros produkcijos gamybą. Remti šią akvakultūros produkcijos gamybos šaką šalies biudžeto lėšomis neleidžia ES nustatyta tvarka, nes tai pažeistų laisvos konkurencijos sąlygas.

Norint, kad ekologinės akvakultūros produkcijos gamyba būtų tęsiama ir plečiama, vienas svarbių uždavinių – objektyviai įvertinti sumažėjusį ūmonių veiklos produktyvumą ir kompensuoti joms patiriamas papildomas išlaidas, skirtas ekologiškai produkcijai gaminti. Lietuvos žemės ūkio ministerijos ir Nacionalinės akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacijos susitikimuose iki šiol diskutuojama dėl ekologinės akvakultūros produkcijos gamybos rėmimo principų keitimo. Asociacijos narių nuomone, skiriamas paramos išmokas už ekologinę žuvų produkciją būtina sieti su užaugintos produkcijos kiekiu, gautomis pajamomis už realizuotą produkciją ir realiai patirtomis išlaidomis.

2008–2013 m. laikotarpiu 15 akvakultūros bendrovių gamino ekologinę žuvų produkciją bendrame 4 936 ha tvenkinių plote. Sertifikuotų ekologinės gamybos žuvininkystės ūkių skaičius 2004–2013 m. laikotarpiu išaugo nuo 14 iki 16, o bendras sertifikuotas ir naudojamas ekologinės žuvininkystės produkcijos gamybai tvenkinių plotas išaugo nuo 3 825 ha iki 4 936 ha (11 pav.).

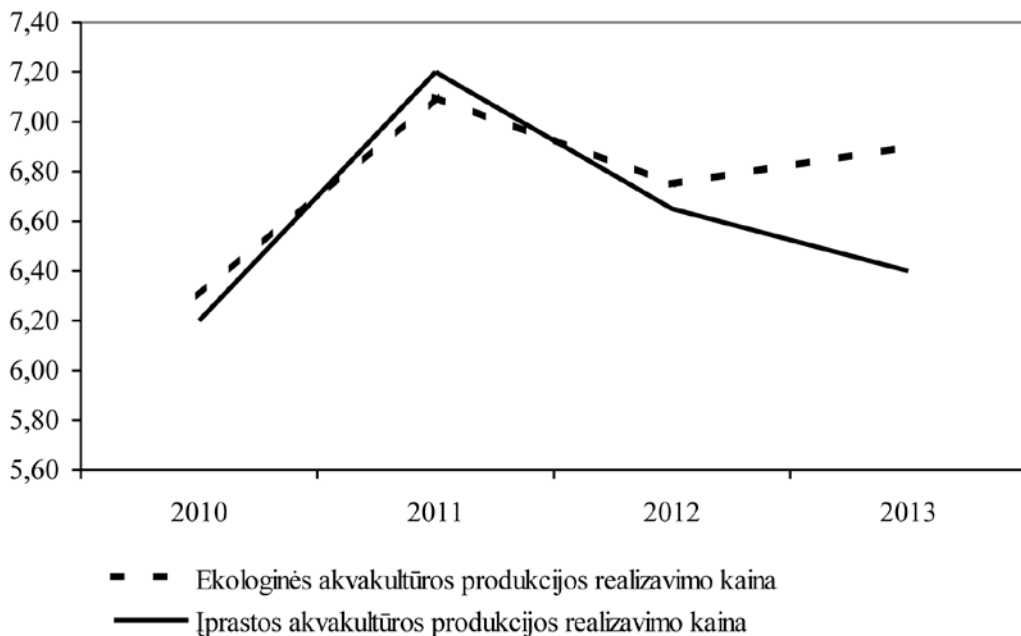

11 pav. Sertifikuoti ekologinės gamybos 2004–2013 m. žuvininkystės ūkiai

Bendrovės, pasiryžusios auginti ekologinę produkciją, vylėsi ir tikėjosi ją realizuoti aukštesnėmis kainomis, kurios kompensuotų sumažėjusias gamybos apimtis. Jau pirma realizuota ekologinių žuvų produkcija parodė, kad tos viltys nepasiteisino, nes pirkėjai nenorėjo mokėti aukštesnių kainų. Geresnių rezultatų nedavė ir papildomos išlaidos reklamai, kuri siekė įtikinti vartotojus, kad tai didesnės ekologinės ver-

tės produkcija. Taip atsitiko dėl to, kad didžioji Lietuvos vartotojų dalis yra įpratusi už žuvų produktus mokėti galimai mažiausią kainą. Be to, daugelis vartotojų netiki, kad jiems siūlomos ekologinės žuvys tikrai yra išaugintos ypatingomis sąlygomis. Visos ekologinę produkciją gaminančios bendrovės norėtų toliau tęsti šios produkcijos gamybą, tačiau tikina, kad be papildomo viešojo rėmimo, ji ekonomiškai nenaudinga, nes viešoji parama mokama tik už pereinamąjį laikotarpį, o likusius trejus metus bendrovės paramos negauna. Iš viso per 2008–2013 m. laikotarpį bendrovėms už perėjimą prie ekologinės produkcijos gamybos buvo išmokėta apie 1,4 mln. Lt viešosios paramos. 2013 m. išauginta ekologinė produkcija sudarė kiek daugiau nei 30 proc. visos Lietuvos akvakultūros produkcijos. Taigi, norint išlaikyti arba išplėsti ekologinės žuvų produkcijos gamybos apimtį, būtina ieškoti papildomų šios produkcijos rėmimo mechanizmų.

Pirkėjų nusiteikimas nemokėti už ekologinę produkciją aukštesnės, atitinkančios gamybos kaštus, kainos bei nepakankamas šios gamybos šakos viešasis rėmimas – pagrindinės priežastys, dėl kurių Lenkijos, Suomijos, Lietuvos ir kitų Baltijos jūros regiono ES šalių akvakultūros ūkių savininkai nori atsisakyti ekologiškų žuvų auginimo. Palyginimui pateikiamos Lietuvos akvakultūros įmonių ekologinės ir įprastinės prekinio amžiaus (trivasarių) karpių produkcijos realizavimo kainos litais (12 pav.). Pateiktas kainų vidurkis rodo, kad ekologinės akvakultūros produkcijos realizacinė vertė išaugo tik 2013 metais.

12 pav. Ekologinės ir įprastinės prekiniu karpiu produkcijos kainos, Lt

Labai sudėtinga palyginti Lietuvos karpių augintojų pasiekimus su kitomis ES šalių pasiekimais, nes trūksta statistinių duomenų. Priemami duomenys atspindi tik 2009 m. rezultatus. Pagal ES valstybių 2009 m. tvenkiniuose išaugintą karpių produkcijos kiekį Lietuva užėmė 7 poziciją, o pagal kiekį vienam gyventojui – antrą po Čekijos (Nacionalinės akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacijos duomenys).

Nepaisant neblogų karpių auginimo pasiekimų, Lietuvoje kol kas per mažai auginama populiarėjančių tarp vartotojų upėtakių, lydekų, starkių, lynų, šamų, eršketų. Lietuvos rinka šioms žuvų rūšims kol kas yra palanki. Pavyzdžiui, Lietuvoje per metus parduodama apie 2 000 t atvežtų iš užsienio upėtakių. Tai rodo, kad panašų kiekį Lietuvoje užaugintų upėtakių būtų galima parduoti vietinėje rinkoje, tik, žinoma, jeigu jų kaina galėtų konkuruoti su importuojamų upėtakių kaina.

Deja, lyginant bendrus Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos valstybių pasiekimus akvakultūros srityje, tenka konstatuoti, kad Lietuvos pasiekimai yra labai kuklūs (39 lentelė). Tai, žinoma, apsprendžia klimatinės mūsų šalies sąlygos, labai ribotos vietinės rinkos galimybės, intensyvių akvakultūros metodų taikymo patirties stoka, ir, pagaliau, labai ribotos finansinės mūsų verslininkų galimybės bei nepakankami sugebėjimai veikti tarptautinėje žuvų rinkoje.

39 lentelė. **Europos Sąjungos valstybių akvakultūros produkcija 2004–2012 m. (pagal FAO ir Eurostat duomenis), t/m.**

Valstybė	2004	2005	2007	2010	2011	2012
Austrija	2 267	2 420	2 539	2 167	2 200	2 578
Belgija	739	414	128	539	49	
Bulgarija	4465	2489	3 257	7 920	7 091	
Kroatija	10 917	12 127	14 045	15 686	17 189	13 921
Kipras	2 445	2 436	2 450	4 116	4 667	4 332
Čekijos Respublika	19 384	20 455	20 447	20 420	21 010	20 763
Danija	42 814	39 012	31 168	39 507	34 918	38 703
Estija	252	555	772	573	420	
Latvija	545	542	729	549	546	574
Lietuva	2 697	2 013	3 377	3 191	3 280	4512
Malta	868	736	2 716	2 916	4 160	7 440
Slovakija	1 180	955	1 199	687	913	1 263
Slovėnija	1 571	1346	1 352	778	1 397	1 263
Suomija	12 821	14 355	13 025	11 772	11 275	9 000
Prancūzija	242 130	244 880	237 416	224 400	225 900	
Vokietija	57 233	44 685	44 994	40 694		
Graikija	97 143	106 208	113 297	113 486	106 575	116 707

Valstybė	2004	2005	2007	2010	2011	2012
Vengrija	17 854	17 876	15 040	13 595	15 584	14 511
Airija	58 359	60 050	57 101	46 188	44 289	36 142
Italija	118 217	181 101	179 409	153 626	164 127	
Nyderlandai	78 598	71 370	56 761	66 945	43 720	45 954
Rumunija	8 137	7 284	10 312	8 981	8 353	
Lenkija	35 131	37 920	35 628	30 757	29 135	32 698
Portugalija	6 700	6 696	7 416	3 190	9 166	10 317
Ispanija	293 839	219 335	281 704	252 351	274 223	266 593
Švedija	5 989	5 880	5 365	10 644	14 510	13 757
Vengrija	12 744	13 661	15 864	14 245	15 584	14 558
Jungtinė Karalystė	207 203	172 813	174 203	201 091	198 968	172 723

Kaip rodo lentelės duomenys, daugiausiai akvakultūros produkcijos Europos Sąjungoje pagamina Ispanija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir Italija, tačiau didesnę jų produkcijos dalį sudaro jūrų fermose išaugintos žuvis, moliuskai ir vėžiagyviai. Tarp Baltijos valstybių akvakultūros produkcijos gamyboje pirmauja Lietuva, tačiau vėliausi neoficialūs duomenys liudija, kad, pasinaudojusios didesne nei Lietuvos akvakultūros plėtrai skirta Europos žuvininkystės fondo parama, Latvija ir Estija sparčiai veiasi Lietuvą akvakultūros srityje

Karpių veislininkystė, selekcija ir reprodukcija

Karpių veislininkystės, selekcijos ir reprodukcijos darbai vykdomi Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus Šilavoto poskyryje penkiasdešimtyje specialiai šiems darbams įrengtų savitakinių tvenkinių, kurių bendras plotas 200 hektarų. Tai pirmoji ir vienintelė karpių veislininkystės įmonė Baltijos valstybėse. Karpių veislinių selekcinę ir reprodukcinę darbą pradėjo prof. A. Pečiukėnas ir jo vadovaujama mokslininkų bei gamybininkų grupė 1972 metais. Tuomet pagrindinis šių darbų vykdytojas buvo V. Bružinskas ir Šilavoto žuvininkystės ūkio darbuotojai, kuriems vadovavo buvęs direktorius A. Paukštė. Šie darbai nepertraukiamai vykdomi ir dabar vadovaujant Šilavoto poskyrio vedėjai T. Ratnikovai ir darbuotojai R. Gulbinaitei. Buvo kryžminami Bubių, Ukrainos, Vokietijos, Vengrijos, Ropšos, Paros, Koi veislių karpiai ir gauti dviejų, trijų, keturių veislių mišrūnai. Daugelis veislinių atmainų karpių nepasižymėjo geromis auginimo savybėmis, todėl buvo atsisakyta juos toliau veisti ir auginti komerciniais tikslais.

2008–2014 m. visapusiškai ištirti selekcinuose kryžminimuose dalyvavusių veislių karpiai: atlikti biocheminių markerių tyrimai (karpiai įvertinti pagal trans-

ferinus, esterazes, mitochondrinę DNR), biocheminių rodiklių tyrimai, nustatyti eksterjero indeksai, reprodukcinės savybės (darbinis ir santykinis darbinis vislumas, reakcija į hipofizio injekcijas, pienių kokybė, ikrų ir lervučių dydis bei svoris), produktyvumas (augimo tempas, gyvybingumas), atsparumas žiemojimui (žiemojimo išeišos). Visų šių darbų rezultatas – sukurta nauja karpių veislė – Šilavoto karpis, tinkamiausia žuvis auginti Lietuvos sąlygomis. Šilavoto karpių veislė aprobuota 2010 m. vasario 18 d. Žemės ūkio ministro įsakymu (Nr. 3D-133). 2010 metais 18-oje tarptautinėje žemės ūkio, maisto ir pakuočių pramonės parodoje „AgroBalt‘2010“ Šilavoto karpis apdovanotas aukso medaliu (nuotr. 151 p.).

Šilavoto poskyris iki brandos amžiaus užaugintais karpiais aprūpina Lietuvos ir užsienio tvenkinių ūkius bei bendroves, kur jie panaudojami motininių bandų komplektavimui. 2008–2014 m. keturiasdešimčiai Lietuvos, Lenkijos, Latvijos ir Baltarusijos tvenkinių ūkių parduota daugiau kaip 4,5 tūkst. motininių vidutinio 4,5–6,0 kg svorio karpių.

Šilavoto poskyryje vykdoma ir plati edukacinė veikla. Čia organizuojami seminarai A. Stulginskio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto, Verslo ir kaimo plėtros vadybos instituto, Vandens ūkio ir žemėtvarkos fakulteto Hidrotechnikos katedros, Hidrotechninės statybos inžinerijos, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Veterinarijos akademijos Veterinarinės maisto saugos ir kt. studentams.

Šilavoto poskyris taip pat dalyvavo įgyvendinant valstybinę „Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą“ programą 2008–2014 metais. Poskyryje užauginti dvišarisiai karpiai įveisti net 50-yje vandens telkinių, iš viso tuo laikotarpiu į vandens telkinius išleista 22 353 kg karpių.

Uždarnosios akvakultūros sistemos (UAS)

Žuvų auginimas uždarnosiose akvakultūros sistemose (UAS) yra palyginti nauja akvakultūros sritis, kuri Lietuvoje pradėjo plėtotis tik praėjusio amžiaus pabaigoje. Uždaroji akvakultūros sistema – tai žuvų ar kitų vandens gyvūnų (vėžiagyvių, moliuskų) veisimo ir (ar) auginimo įmonė ar atskiras jos padalinys kur gamybos procesai vyksta uždaroje patalpoje sumontuotose technologinėse linijose. Pagrindiniai technologiniai elementai yra šie: vandens tiekimo šaltinis, baseinai su kultivuojamais organizmais, mechaniniai, biologiniai, baktericidiniai filtrai, deguonies tankai arba generatoriai, cirkuliaciniai siurbliai, šilumos-šalčio šaltiniai, kiti vandens kokybės palaikymo įrenginiai, užtikrinantys optimalias kultivuojamų objektų gyvenimo ir greito augimo sąlygas, kompiuteriais valdomos kultivuojamų objektų šėrimo, baseinų valymo, dezinfekavimo, vandens parametrų registravimo ir reguliavimo sistemos. Cirkuliuojantis technologinėje linijoje vanduo, praėjęs pro baseinus su kultivuojamais

organizmais, patenka į jo kokybės regeneracijos įrenginius, kuriuose jis išvalomas nuo mechaninių priemaišų (pašarų likučių, žuvų ar kitų hidrobiontų ekskrementų), biologinių–cheminių kultivuojamų organizmų medžiagų apykaitos produktai (azoto, fosforo ir kitų junginių) atkuriami iki optimalaus kultivuojamiems organizmams deguonies lygio, sureguliuojamas vandens pH, temperatūra ir kiti svarbūs vandens parametrai. Dažniausiai šios sistemos maitinamos vandeniu iš artezinių ar giluminių gręžinių. Gręžinių vanduo pasižymi daug stabilesne temperatūra, neturi ligų sukėlėjų, tačiau jame yra žymiai mažiau ištirpusio deguonies nei paviršinių šaltinių vandenyje. Didžiulis uždarytų akvakultūros sistemų privalumas, lyginant su tradiciniais žuvų auginimo būdais pratekančiuose tvenkiniuose ar baseinuose, yra tas, kad UAS sistemos naudoja žymiai mažiau šviežio vandens. Paprastai per parą šviežio vandens jos sunaudoja iki 10 proc. sistemoje esančio vandens tūrio, o neretai šviežio vandens joms tereikia tik nugaravusiam kiekiui atstatyti. Be to, UAS kultivuojami objektai beveik visiškai apsaugoti nuo žuvų ligų sukėlėjų ir temperatūros svyravimų.

Lietuvoje pirmoji, žymiai primityvesnė nei aukščiau aprašyta, UAS sistema buvo sukurta 1985–1986 m. tuometinėje Žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos instituto Industrinės žuvininkystės laboratorijoje (Kauno r., Raudondvaris), vadovaujamoje technikos mokslų kandidato Vytauto Vegio. Pirmoji pramoninė V. Vegio suprojektuota karpių auginimo uždaroji sistema buvo įdiegta Jonavos azotinių trąšų gamykloje „Azotas“ 1987 metais. Jos pajėgumas buvo apie 25 t prekinių karpių per metus. Vadovaujant V. Vegiui iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo buvo parengta 10 UAS projektų. Vienas jų skirtas erškėtinių žuvų veisimui ir auginimui, kuris buvo įdiegtas Šilo-Pavėžupio žuvininkystės ūkyje 1989 metais.

Pirmoji moderni uždaroji akvakultūros sistema Lietuvoje buvo įdiegta 1996–1997 metais Žeimenos žuvivaisos įmonėje. Sistema skirta Nemuno bandos lašišų veisimui ir jauniklių paauginimui iki rituolių stadijos. Sistemos pagrindu tapo Danijos vyriausybės Lietuvai padovanota naudota upėtakių fermoje technologinė įranga. Ši sistema, dalinai ją modernizavus, sėkmingai veikia iki dabar.

Per paskutiniuosius 20 metų pasaulyje uždarnosios akvakultūros sistemos plačiai išplito, nes jos sudaro galimybes pilnai kontroliuoti technologinius procesus ir garantuoti užplanuoto produkcijos kiekio gamybą bei tiekimą pirkėjui nustatytu laiku ir apimtimi. Tai ypatingai svarbūs faktoriai, galintys nulemti investitorių palankumą tolimesnei šių sistemų plėtrai tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje.

Pagal Alternatyvios akvakultūros asociacijos (AAA), jungiančios didžiausias UAS sistemas, dabartiniu metu Lietuvoje veikia daugiau nei 50 įmonių ir organizacijų, eksploatuojančių ar dar statančių uždarąsias akvakultūros sistemas, dažniausiai skirtas žuvų veisimui ir auginimui. Daugelis šių įmonių pastatytos ar dar statomos panaudojant Europos žuvininkystės fondo ir Lietuvos biudžeto lėšas. Lietuvoje 2007–2013 m. laikotarpiu pastatytų ar dar statomų UAS projektinis pajė-

gumas siekia apie 2000 t gyvų žuvų produkcijos per metus. Kaip jau buvo minėta anksčiau, projektinių pajėgumų įsisavinimas vyksta žymiai lėčiau nei tų įmonių statyba. Čia viską lemia prastas žuvininkystės sektoriaus pasirengimas UAS plėtrai. Visų pirma, lėšos UAS kūrimui buvo skiriamos neatsižvelgiant į paraiškas teikusių žmonių kvalifikaciją ir sugebėjimus suvaldyti šias sudėtingas technologijas. Antra, UAS kūrimo strategija rėmėsi smulkių įmonių kūrimo koncepcija, kuri buvo aiškiai klaidinga. Dabartiniu metu dalis tik pradėjusių veikti smulkių įmonių jau susiduria su produkcijos realizacijos problemomis, nes vietinė rinka nebesugeba nupirkti visų, palyginti brangių, išaugintų žuvų, o užsienio pirkėjų netenkina šių įmonių nesugebėjimas reguliariai patiekti pakankamai didelių produkcijos kiekius. Dalis šių naujų įmonių 2014 m. pabaigoje dar neturėjo veterinarinių pažymėjimų ir negalėjo realizuoti produkcijos. Tam tikra naujų įmonių dalis vengia teikti statistines ataskaitas apie savo veiklą, todėl iš oficialių šaltinių gaunama informacija neatspindi realios situacijos šiame akvakultūros sektoriuje. Pagal oficialią statistiką, 2012 m. duomenis apie savo gamybinę veiklą pateikė tik 6 UAS eksploatuojančios įmonės. Jos per metus išaugino 23,4 t, o realizavo 13,2 t afrikinių šamų, kuriuos realizavo vidutine 15 lt/kg kaina be PVM. 2013 m. ataskaitas pateikė 10 UAS įmonių. Jos per metus išaugino 34,4 t afrikinių šamų, 0,5 t upėtakių ir 0,38 t lašišų. Vidutinė šamų realizacijos kaina – 15, 2 Lt/kg be PVM. 2014 m. ataskaitas pateikė 11 įmonių. Visos jos per metus išaugino 43,3 t afrikinių šamų, kuriuos šviežius ir atšaldytus realizavo vidutine 16,4 Lt/kg be PVM. Pabrėžtina, jog įvairių augintojų realizuojamų afrikinių šamų kaina skiriasi net du kartus. Didžiausias pajamas už savo produkciją gauna seniausiai veikiančios ir stambiausios įmonės, o neseniai pradėjusių veikti UAS šeimininkai, neturintys prekybos patirties, savo išaugintas žuvis priversti parduoti pigiausiai. Nežiūrint į tai, net ir pigiausiai parduodamų šamų kaina viršija savikainą. Optimizmo suteikia tai, kad UAS įmonių pagamintos produkcijos kaina po truputį auga. Tai atitinka 2012 metų spalį Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) paskelbtos eilinės ataskaitos apie skaičiuojamuosius maisto prekių indeksų ir kainų pokyčius prognozes. Pagal FAO, daugumos maisto produktų (javų, vištienos, kiaulienos) kainos iki 2020 metų turėtų likti tame pat lygmenyje su nežymiais svyravimais, o žuvų produktų pabrangimas prognozuojamas net pusantrą karto.

Jei viešosios paramos lėšos nebūtų išbarstytos smulkių įmonių statyboms remti, būtų buvę galima sukurti vieną stambią įmonę, gaminančią 500 ar net 1000 t paklausios akvakultūros produkcijos per metus. Tokia įmonė būtų kainavusi žymiai mažiau nei dabar kuriamų analogiško pajėgumo 20–30 įmonių. Stambioje įmonėje galima įdarbinti aukščiausios kvalifikacijos specialistus, sugebančius užtikrinti gamybos technologijų valdymą ir produkcijos tiekimo rinkai stabilumą.

Pagal Nacionalinį akvakultūros sektoriaus strateginį planą 2014–2020 metais numatoma plėsti akvakultūros produkcijos gamybą, produkcijos ir akvakultūros įmo-

nių veiklų asortimentą, panaudojant naujas, aplinkai draugiškas ir saugias technologijas bei modernizuoti esamų akvakultūros įmonių techninę bazę, subsidijuoti 100 projektų. Tikimasi, kad, įgyvendinus strategines priemones, bus pasiektas bendras sektoriaus produkcijos augimas apie 50, o vertės – 100 procentų. Optimistiškesnis variantas – UAS produkcijos apimtys artimiausiais metais pasieks 2 000 t per metus ir UAS tenkanti akvakultūros produkcijos dalis padidės nuo 2,3 iki 20 procentų.

Taikomų akvakultūros metodų įtaka aplinkai

Akvakultūros metodo pasirinkimas tiesiogiai priklauso nuo pasirinktos auginti rūšies bei vietos, kurioje planuojama auginti, ypatybių. Akvakultūros įmonėse gali būti taikomi intensyvaus, pusiau intensyvaus ir ekstensyvaus auginimo metodai. Kai kurioms atviroms sistemoms produkcijos auginimo intensyvumas yra svarbus potencialaus poveikio aplinkai ir aplinkos gebėjimo asimiliuoti tą poveikį indikatorius. Europos akvakultūroje akivaizdžiausias pavyzdys yra varžų ūkiai, kuriuose bendra auginamų žuvų biomasė apytikriai parodo bendrą keliamą šio ūkio spaudimą aplinkai. Tačiau vietinio ūkio sąlygos ir jo valdymo technika gali pasitarnauti norint sumažinti arba eliminuoti šios akvakultūros sistemos poveikį aplinkai. Uždarose vandens apytakos sistemose produkcijos gamybos intensyvumas nebūtinai bus galimo poveikio aplinkai indikatoriumi, pavyzdžiui, labai aukšto intensyvumo uždaros sistemos ūkis gali būti palankus aplinkai dėl visiškos jo izoliacijos nuo išorinės aplinkos.

Kitos akvakultūros rūšys, tokios kaip, pavyzdžiui, ekstensyvus moliuskų auginimas jūrų priekrantės vandenyse, nereikalauja išorinio pašarų ar gydymo preparatų tiekimo, o moliuskų augimo procesas tiesiogiai priklauso nuo natūralių aplinkos galimybių produkuoti jiems reikalingą maistą ir užtikrinti kitas augimui reikalingas sąlygas. Šis natūraliomis sąlygomis vykstantis procesas yra natūralus ekosistemos komponentas.

Tvenkinių akvakultūros ūkiai yra daugelio retų paukščių veisimosi, maitinimosi ir apsistojimo migracijos metu vietos bei retų varliagyvių buveinės, todėl svarbu užtikrinti tvenkininės žuvininkystės ūkių veiklos tęstinumą. Kai kada šiuose ūkiuose žuvų auginimo technologijų pakeitimas gali turėti reikšmingos įtakos tiek pačiuose ūkiuose prieglobstį randančioms rūšims, tiek žemiau tame pačiame upės baseine esančioms Natura 2000 teritorijoms. Todėl svarbu tinkamai įvertinti tokių pasikeitimų poveikį Natura 2000 teritorijoms. Iš Europos žuvininkystės fondo skiriama parama tvenkinių akvakultūros ūkiams, kurie Natura 2000 teritorijose turi prisitaikyti prie aukštesnių veiklos standartų arba patiria nuostolių dėl šiai veiklai nustatytų papildomų reikalavimų.

Bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir institucijomis žuvivaisos bei akvakultūros srityse

Lietuva 1993 m. tapo FAO Žuvininkystės komiteto bei FAO Europos vidaus vandenų žuvininkystės ir akvakultūros patariamąsios komisijos nare. Lietuvos žuvininkystės ir akvakultūros interesus šiose institucijose atstovauja LR žemės ūkio ministerija ir Žuvininkystės departamentas. Ši narystė yra labai naudinga Lietuvos akvakultūrai, nes iš FAO Lietuva gauna daug (dažniausiai nemokamos) konsultacinės medžiagos apie akvakultūros plėtrą Pasaulio valstybėse bei akvakultūros technologijų naudojimą. Lietuvos atstovai kviečiami dalyvauti įvairaus lygio akvakultūros kongresuose ar mokymuose akvakultūros klausimais. Lietuva taip pat gali išsikviesti aukščiausios kvalifikacijos FAO konsultantus naujausių akvakultūros technologijų, kovos su žuvų ligomis ir kitais svarbiais akvakultūros plėtrai klausimais, tačiau šių galimybių pilnai neišnaudoja.

Žuvininkystės tarnyba užmezgusi platų bendradarbiavimą ne tik su Lietuvos, bet ir su užsienio valstybių bei tarptautinėmis akvakultūros mokslo institucijomis. Žuvininkystės tarnyba yra Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centrų (NACEE) narė. Šio tinklo tikslas yra skatinti bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir informacijos apsikeitimo srityje siekiant užtikrinti akvakultūros plėtrą Centrinėje ir Rytų Europoje. Be to, Tarnyba glaudžiai bendradarbiauja su Lenkijos Stanislovo Sakovičiaus vidaus vandenų žuvininkystės institutu ir Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Gyvulininkystės mokslų tyrimo instituto valstybine unitarine įstaiga „Žuvininkystės institutas“. Su šiais dviem institutais ir dar su Ukrainos agrarinių mokslų akademijos Žuvininkystės institutu, Latvijos maisto saugos, gyvūnų sveikatos ir aplinkos moksliniu tiriamuoju institutu BIOR bei jam pavaldžiomis valstybinėmis žuvivaisos įmonėmis, plačiai pasaulyje žinomomis modernių akvakultūros įmonių kūrimo ir konsultavimo firmomis „Hesy“ (Olandija), „Akva group“ (Norvegija, Danija), „Bilund“ (Danija) taip pat bendradarbiauja ir Nacionalinė akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacija. Organizuodama ES remiamus teorinius-praktinius naujų akvakultūros technologijų mokymus asociacijos įmonių specialistams, vadovams, ji kviečiasi šių institutų ir firmų atstovus konsultacijoms svarbiais akvakultūros technologijų klausimais.

Dalis įmonių tiesiogiai kontaktuoja su minėtomis mokslo ar konsultavimo institucijomis, kviečiasi į pagalbą mokslininkus ar ekspertus konsultuoti aktualiais gamybos ar įmonių plėtros klausimais, pravesti mokymus, nes Lietuvoje rimti akvakultūros technologijų mokslo tiriamieji darbai, išskyrus karpių selekciją ir veislininkystę, nebevykdomi jau daugelį metų.

UAB „Vasaknos“ – pirmoji iš tvenkininės žuvininkystės įmonių, įsisavinusi upėtakių, o vėliau ir eršketų, auginimą daniško tipo betoniniuose baseinuose. „Vasak-

nos“ glaudžiai kooperuojasi su Lenkijos upėtakių ir eršketų augintojais, iš kurių ne tik sėkmingai perėmė šių žuvų prekinės produkcijos auginimo technologijas, bet ir perka užaugintus eršketų jauniklius bei Lenkijoje esančios Danijos gamyklos gaminamus aukštos kokybės pašarus. Ši ir kitos Lietuvos įmonės didžiausius eksportuojamos karpių produkcijos kiekius parduoda Lenkijos didmeninės prekybos įmonėms, su kuriomis turi užmezgusios ilgamečius prekybinio bendradarbiavimo ryšius.

Daugiau kaip dešimties metų sėkmingo bendradarbiavimo ryšiai Lietuvos akvakultūros produkcijos augintojus sieja ir su Latvijos didmeninės žuvų produktų prekybos organizacijomis, kurios kasmet nuperka apie 400 t lietuviškų karpių, eršketų ir kitų žuvų. Šis kiekis beveik prilygsta metinei Latvijos karpių produkcijai. UAS plėtros srityje taip pat bendradarbiaujama su Latvijos organizacijomis, kurios turi nemažą patirtį įsisavinant recirkuliacines sistemas.

XV. ŽUVININKYSTĖS MOKSLO TIRIAMIEJI DARBAI

Europos Sąjungoje verslinė žvejyba yra reguliuojama, ir viena svarbių žuvų išteklių išsaugojimo priemonių – žvejybos limitavimas nustatant kasmetines arba ilgesnio laikotarpio atskirų žuvų rūšių leistinas sugavimo kvotas. Pati veiksmingiausia žvejybos reguliavimo priemonė yra bendras leistinas sugavimas (BLS) – visoje jūroje arba atskirame jos plote, arba konkrečiame vandenyno žvejybos rajone per tam tikrą laikotarpį (dažniausiai per metus) kiekvienos leidžiamos žvejoti žuvies ar kito žvejybos objekto (pavyzdžiui, krevečių ar krabų) rūšies leidžiamas sugauti kiekis. Po to tas kiekis padalinamas šalims ES narėms arba kurios nors Tarptautinės žvejybos organizacijos šalims narėms pagal nusistovėjusias istorines jų žvejybos teises bei kitas papildomas sąlygas. Šaliai paskirto kiekvienos žuvų rūšies BLS dalies panaudojimą kontroliuoja tos šalies, ES ir tarptautinės žvejybos organizacijos žvejybos kontrolės institucijos tiek atvirose jūrų vandenyse žvejybos metu, tiek iškraunant sugautas žuvis uostuose ir net prekybos žuvimis vietose.

Šiame žuvų išteklių valdymo procese labai svarbus vaidmuo tenka mokslininkams, kurie ne tik renka bei analizuoja žvejybos duomenis, bet ir teikia rekomendacijas dėl racionalaus išteklių naudojimo. Būdama Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos (toliau - TJTT) (angl. - ICES) nare (iki 2006 m. asocijuota), Lietuva nuo 1995 m. renka ir teikia šiai organizacijai biologinius svarbiausių Baltijos jūros verslinių žuvų (menkių, strimelių, plekšnių ir šprotų) duomenis, kurie naudojami išteklių įvertinimui ir žvejybos kvotų skirstymui tarp Baltijos jūros valstybių (kvotų sistemos taikymas upinių plekšnių žvejybai dar tik planuojamas).

Lietuva, kaip ES narė, yra įpareigota rinkti žvejybos bei kitus žuvininkystės statistinius, ekonominius ir biologinius duomenis. Programos tikslas – užtikrinti žuvininkystės sektoriaus analizei, tikslesniam išteklių įvertinimui ir valdymui renkamų duomenų kiekį, kokybę, skaidrumą bei patikimumą (OL L 41, 2010). Minėtų duomenų rinkimas ir analizė – viena iš sudėtinių ES Bendrosios žuvininkystės politikos dalių. Žuvininkystės mokslo sąsaja su žuvų išteklių valdymu pateikta (13 pav.).

Atgavus nepriklausomybę buvo konstatuota, kad Lietuva iš SSRS nepaveldėjo jokios mokslo institucijos, atsakingos už žuvų išteklių tyrimus Baltijos jūroje. Latvijai atiteko Rygoje buvęs Baltijos jūros žuvininkystės mokslo tiriamasis institutas, o Estijai – Taline buvęs minėto instituto filialas. Taigi Lietuvai reikėjo sukurti Baltijos jūros Lietuvos vandenų žuvų išteklius tyrinėjančią instituciją, kuri teiktų mokslinę informaciją ir kvalifikuotus patarimus žvejų organizacijoms, valstybės institucijoms,

13 pav. Žuvininkystės mokslo sąsaja su žuvų išteklių valdymu

atsakingoms už racionalų bei taupų žuvų išteklių naudojimą arba atstovaujančioms Šalies žvejybos interesus tarptautiniu lygiu. 1993 m. Klaipėdoje, Kopgalyje, buvusios Elektrožūklės tyrimų laboratorijos patalpose buvo įkurta Žuvininkystės tyrimų laboratorija, pavaldi Lietuvos agrarinės ekonomikos institutui. Tais pačiais metais Baltijos jūros žuvų išteklių tyrimo tikslais Lietuvos valstybės biudžeto ir Danijos paramos žuvininkystės sektoriui lėšomis laboratorijai buvo nupirktas visiškai naujas mažasis žvejybos traleris „Darius“ (nuotr. 145 p.). Laivas pastatytas 1993 m. Rusijoje, jo ilgis – 23 m., įregistruotas Klaipėdos uoste 1998 metais.

1997 m. Žuvininkystės laboratorija perduota Lietuvos valstybiniam žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centrui, o 2010 m., įkūrus Žuvininkystės tarnybą prie LR žemės ūkio ministerijos, tapo šios institucijos Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriumi, kuris tęsia dar 1994 metais pradėtą mokslinę veiklą – atsako už žuvų biologinių duomenų rinkimą, analizę, teikimą Lietuvos institucijoms, Tarptautinei jūrų tyrinėjimų tarybai (Kopenhaga) bei Europos Komisijos ekspertų grupėms, koordinatoriams.

Pagal duomenų rinkimo pobūdį ir šaltinius biologiniai žuvininkystės duomenys išskiriami į dvi pagrindines grupes: verslinės žvejybos duomenis – tai duomenys apie jūroje sugaunamus ir iš laivų iškraunamus (uostuose arba jūroje į transporto laivus) žuvų kiekius ir išmetamus atgal į jūrą žuvų kiekius. Taigi, analizuojant verslinės žvejybos rezultatus, turi būti apskaitomas visas sugautas laimikis – tiek žuvų iškrovimai, tiek ir išmetimai.

Iškrovimai – tai ta žuvų laimikio dalis, kuri laive yra surūšiuota ir paruošta iškrovimui uoste arba jūroje. Iš šios laimikio dalies renkama informacija apie sugautų žuvų ilgių struktūrą. Paprastai ši analizė atliekama iškrovimo vietose, t. y. uoste. At-

vykus laivui į uostą, dar prieš iškraunant laimikį, mokslininkai išmatuoja tam tikrą kiekį dėžėse esančių žuvų. Analogiški žuvų matavimai atliekami ir jūroje, kai mokslininkai tiesiogiai dalyvauja žvejybinio laivo reise. Žvejybiniame laive mokslininkai turi galimybę atlikti ne tik ilgių matavimus, bet ir biologinę žuvų analizę. Kitais atvejais mėginiai yra įsigijami iš žvejų ir tyrimai atliekami laboratorijoje.

Išmetimai – tai ta laimikio dalis, kuri, išrūšius žuvis pagal rūšis ir jų verslinį dydį, yra komerciškai nepaklausi arba dėl kitų priežasčių negali būti realizuota, todėl išmetama atgal į jūrą. Su šiuo reiškiniu bandoma griežtai kovoti, tačiau kol kas tokie žvejybos taisyklių pažeidimai vis dar stebimi daugelyje žvejybos rajonų. Siekiant įvertinti tikrąją žuvų išteklių būklę, labai svarbu disponuoti biologiniais duomenimis ne tik apie sugautas bei atvežtas į uostą žuvis, bet ir apie tą sugautų žuvų dalį, kuri nebuvo atvežta ir iškrauta uoste, o išmesta atgal į jūrą. Mokslininkų dalyvavimas žvejybos laivų reisuose ir glaudus bendradarbiavimas su žvejais yra patikimiausias metodas gauti duomenis apie išmetamų žuvų kiekį bei jų rūšinę sudėtį. Šiuo atveju mokslinis stebėtojas žuvų rūšiavimo metu leidžia žvejams patiems nuspręsti, ką išmesti, o ką vežti iškrovimui. Visas išmetimui atrinktas žuvis mokslininkai privalo pasverti, išmatuoti ir paimti mėginį (mėginius) tolimesniems tyrimams laboratorijoje. Žvejybos laivuose dirbantys mokslininkai renka duomenis apie visus žvejybos metu sugaunamus ir išmetamus gyvuosius organizmus, atlieka verslinių žuvų rūšių biologinius tyrimus.

Lietuvos laivų vykdoma verslinė žvejyba jūrų vandenyse vykdoma trimis kryptimis – žvejyba atviroje Baltijos jūroje, žvejyba Baltijos jūros priekrantėje ir žvejyba tolimuosiuose žvejybos rajonuose. Kiekvienai iš šių krypčių yra būdinga tam tikra specifika – pradedant laivų dydžiais ir baigiant žvejybos įrankiais bei gaudomomis žuvų rūšimis. Iki 2005 m. Žuvininkystės tarnybos Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius žuvų išteklių mokslinius tyrimus ir duomenų rinkimą vykdė tik Baltijos jūros Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje. Plečiantis žvejybos geografijai ir reikalaujant Europos Komisijai, Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius pradėjo kuruoti žvejybos biologinių duomenų rinkimą ir tolimuosiuose žvejybos rajonuose: Šiaurės Atlanto, Šiaurės jūros ir Rytų Arkties, Šiaurės vakarų Atlanto, Centrinės Afrikos ir Pietų Ramiojo vandenyno regionuose. Skyriaus specialistai rengia metodinę medžiagą, ruošia technines užduotis bei instruktuoja žvejybos laivuose dirbančius stebėtojus, technologus žuvų biologinių ir žvejybos duomenų rinkimo klausimais. Žvejybos laivuose surinktą medžiagą skyriaus specialistai apdoroja ir pateikia išteklių koordinatoriams. Visa surinkta informacija analizuojama, perskaičiuojama ir talpinama į dvi tarptautines duomenų bases: FishFrame (<https://www.rdb-fishframe.org>) ir Inter-Catch (<http://www.ices.dk/intercatch>). Verslinės žvejybos duomenys renkami kiekvieną ketvirtį atsižvelgiant į žvejybos įrankius, žvejybos rajonus ir laivų dydį.

Per metus tyrimams panaudojama nuo 11 iki 17 tūkst. vnt. menkių, strimelių,

šprotų ir upinių plekšnių (40 lentelė), o žuvų amžiai nustatyti – 8 tūkst. vnt. otolitų (41 lentelė).

40 lentelė. Išanalizuotų 2008–2014 m. Baltijos jūros žuvų kiekiai pagal rūšis, verslinės žvejybos laimikio kategorijas ir žvejybos įrankius, vnt.

Metai	Menkės				Plekšnės				Strimelės	Šprotai	Iš viso
	Iškrovimai		Išmetimai		Iškrovimai		Išmetimai		Iškrovimai	Iškrovimai	
	OTB	GNS	OTB	GNS	OTB	GNS	OTB	GNS	OTM+PTM	OTM+PTM	
2008	2782	660	2306	3	3738		1184		2494	1928	15095
2009	1881	740	3587	914	619		411		1668	3327	13147
2010	3212	700	3455	86	1804	228	171		2778	1741	14175
2011	3211	772	2405	61	1385	373	311	49	2684	2359	13610
2012	2772	997	742	402	806		776		2691	2652	11838
2013	2681	3604	865	588	2451	305	1932	222	2078	2406	17132
2014	3550	2327	1244	581	1930	678	820	262	2273	2004	15669

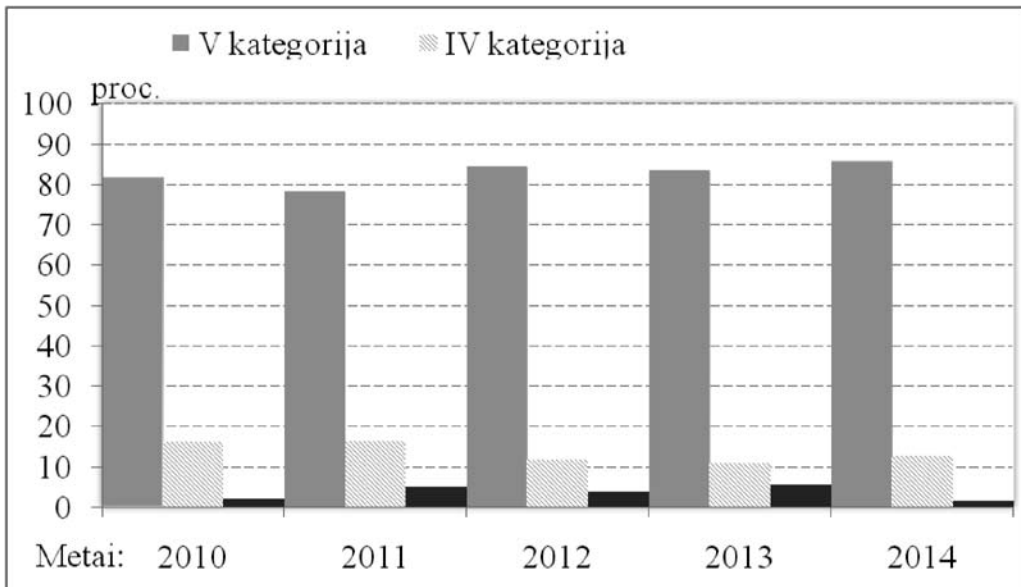
Žymėjimai. OTB – dugninis tralas; OTM – pelaginis tralas; PTM – porinis pelaginis tralas; GNS – inkaruojami tinklai

41 lentelė. Surinktų 2008–2014 m. Baltijos jūros žuvų otolitų kiekiai pagal rūšis, verslinės žvejybos laimikio kategorijas ir žvejybos įrankius, vnt.

Metai	Menkės				Plekšnės				Strimelės	Šprotai	Iš viso
	Iškrovimai		Išmetimai		Iškrovimai		Išmetimai		Iškrovimai	Iškrovimai	
	OTB	GNS	OTB	GNS	OTB	GNS	OTB	GNS	OTM+PTM	OTM+PTM	
2008	1926	123	1545		1681				1657	608	7540
2009	1881		2518		600		227		1668	1140	8034
2010	2503	350	2795	67	1071	228			1167	822	9003
2011	2250	555	1073		733	401	311		1000	1150	7473
2012	2374	788	701		667		403		2720	1116	8769
2013	2319	99	733		751	99	446		1358	767	6572
2014	1349	1159	989	416	666	365	307	145	1504	790	7690

Menkės yra vienos vertingiausių ir intensyviausiai Baltijos jūroje gaudomų žuvų rūšių. Dėl šios priežasties nuo 1985 m. stebimas didelis menkių biomasės mažėjimas.

mas. Atsižvelgiant į susidariusią situaciją, Tarptautinė jūrų tyrimų taryba rekomendavo nuo 1999 m. uždrausti verslinę menkių žvejybą Baltijos jūroje. Pagal tuo metu veikusios Tarptautinės žvejybos Baltijos jūroje komisijos (IBSFC) rekomendacijas 1999 m. buvo paruošta daugiametė menkių išteklių išsaugojimo Baltijos jūroje strategija. Jos pagrindu palaiapsniui buvo mažinamos menkių žvejybos kvotos, apribotas iki 38 cm minimalus leistinas menkių sugavimo ilgis, patobulintos žvejybos įrankių selektyvumo savybės, pakeisti menkių žvejybos draudimo laikotarpiai, apibrėžti saugomi nerštaviečių rajonai ir pan. Nepaisant šių priemonių menkių išteklių pagerėjo tik laikinai. Tai matosi iš žvejybos laivų iškraunamų menkių kūno ilgių struktūros. Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriaus darbuotojai 2008–2014 m. laikotarpiu Klaipėdos žuvų aukcione išmatavo virš 245 tūkst. menkių kūno ilgius (vidutiniškai apie 35 tūkst. vnt. per metus). Lietuva per pastaruosius keletą metų dėl ženkliai sumažėjusių žvejybos laivyno pajėgumų, sumenkusių išteklių, padidėjusio smulkių individų kiekio nebesugeba išnaudoti jai skiriamų menkių žvejybos kvotų. Skyriaus duomenimis per 10 metų 40 cm ilgio menkių vidutinis svoris sumažėjo nuo 660 g (2004 m.) iki 577 g (2014 m.) arba 12,5 procento. Kaip suprastėjusi menkių išteklių būklė įtakoja iškraunamų menkių kiekius, parodyta 14 pav.: 5-tos kategorijos (ilgis nuo 38 iki 50 cm) menkių dalis iškrovimuose padidėjo nuo 81,5 proc. (2010 m.) iki 85,8 proc. (2014 m.), tuo tarpu 4-tos kategorijos (ilgis nuo 51 iki 60 cm) žuvų sumažėjo nuo 16,3 proc. iki 12,5 proc., 3-ios kategorijos (ilgis nuo 61 iki 80 cm) – nuo 5,1 proc. iki 1,6 procento.

14 pav. Iškraunamų menkių dalis pagal dydžio kategorijas 2010-2014 m., proc.

Strimelės, gaudomos Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje (LIEZ), priklauso 25–27, 28.2, 29 ir 32 TJTT parajonių išteklių valdymo grupei. Lietuvos priekrantė yra viena iš svarbiausių šių silkiažuvių nerštaviečių pietryčių Baltijoje, kur pavasarį atplaukia neršiančios strimelės. Jos skirstomos į dvi ekologines grupes – priekrantės ir atvirosios jūros. Prie Lietuvos krantų galima aptikti strimelių, gyvenančių ir Lenkijos bei Švedijos vandenyse. Dėl mažesnės strimelių paklausos iki 2008 m. jų žvejyba nesudarė rimtos konkurencijos menkių žvejybai, todėl Lietuvos laivų sugaunami strimelių laimikiai buvo ganėtinai maži. Suprastėjus menkių išteklių būklei, strimelių žvejyba bei jų kvotų panaudojimas pastebimai pagerėjo, ypač 2011–2014 metais.

Bretlingiai. Apie 20 proc. atsiganančių rytų Baltijoje bretlingių šiųmetukų biomasės aptinkama Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje. Likusi dalis paplitusi Rusijos ir Latvijos išskirtinių ekonominių zonų vandenyse. Skyriaus mokslininkai savo ataskaitose ne kartą rekomendavo apriboti šių žuvų žvejybą sekliuose Lietuvos išskirtinės ekonominės zonos vandenyse dėl didelių strimelių bei šprotų jaunikių koncentracijų. Bretlingių išteklių biomasė Baltijos jūroje nuo 2010 m. mažėja, todėl pradėta mažinti ir šių žuvų žvejybos kvotas. Lietuvos žvejai nuo 2010 metų kasmet sugauna apie 10 tūkst. t bretlingių, tačiau apie 92 proc. šių žuvų sugaunama bei iškraunama už LIEZ ribų.

Upinės plekšnės priklauso 26–28 TJTT parajonio išteklių grupei. Upinių plekšnių žvejyba Baltijos jūroje nėra kvotuojama, todėl jų sugavimai priklauso nuo paklausos. Visoje Baltijos jūroje sugaunama iki 6 tūkst. t upinių plekšnių, todėl TJTT planuoja jas įtraukti į kvotuojamų žuvų sąrašą. Dėl šios priežasties šių žuvų biologiniai tyrimai tampa ypač aktualūs. Labai svarbu upines plekšnes atskirti nuo jūrinių plekšnių, kurios yra kvotuojamos. TJTT reikalauja pateikti išmetamų ir iškraunamų jūrinių plekšnių kiekius. Šiai užduočiai įgyvendinti skyriaus darbuotojai atlieka plekšnių matavimus bei jų analizę žuvų iškrovimo vietose arba, įsigijus šių žuvų mėginius, skyriaus laboratorijoje.

Su versline žvejyba nesusiję duomenys. Šie duomenys mokslinių reisų ir ekspedicijų metu renkami pagal atskiras programas ir metodikas, naudojant specialiai tyrimams sukonstruotus gaudymo įrankius. Jie nėra susiję su pirmąja duomenų grupe. Moksliniai tyrimai Baltijos jūroje atliekami MŽTG „Darius“ ir motorinės valtys pagalba (42 lentelė). Priklausomai nuo programos tikslų ir metodikos, per metus laivas „Darius“ vidutiniškai įvykdo iki 16 tiriamųjų reisų, kurių metu atliekama nuo 4 iki 8 tralavimų. Vieno tralavimo trukmė – 30 minučių. Žuvų mėginiai renkami ir statomaisiais eksperimentiniais tinklais. Mėginių žvejyba tinklais vykdoma iki 30 kartų per metus.

42 lentelė. Laivu „Darius“ 2008–2014 m. įvykdytų mokslinių reisų suvestinė pagal programas

Metai	Baltijos jūros išteklių monitorin-gas	Aplinkos monitorin-gas	Duomenų rinkimo programa	Priekrantės monitorin-gas	Mailiaus monitorin-gas	Iš viso
2008	6	4	4	44	1	59
2009	14	3	4	52	1	74
2010	8	3	4	32	1	48
2011	3	3	4	38	1	49
2012	5	5	4	52	1	67
2013	9	4	4	14	1	32
2014	9	4	4	21	1	59

Tarp mokslinių reisų ir verslinės žvejybos laivų reisų, kurių metu renkami duomenys apie žvejojamus žuvų išteklius, yra esminiai skirtumai (43 lentelė).

43 lentelė. Verslinės žvejybos laivų ir laivo „Darius“ mokslo tiriamųjų reisų palyginimas

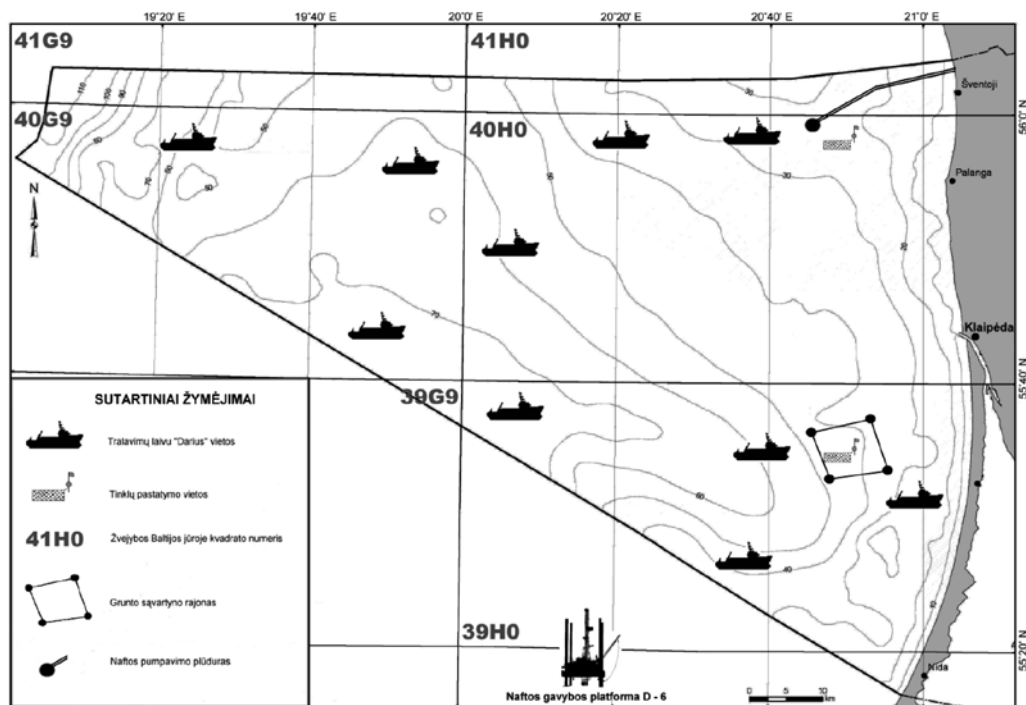
	Duomenų rinkimo reisai verslinės žvejybos laivais	Laivo „Darius“ moksliniai reisai
Žvejybos tralais trukmė (valandos)	1–12 h	0,5 h
Žvejybos tinklais trukmė (valandos)	7–28 h	12 h
Žuvų kiekis	Svarbus	Nesvarbus
Žuvų rūšis	Svarbus	Nesvarbus
Žvejybos vieta (pastovumas)	Nesvarbus	Svarbus
Žvejybos įrankis	Specializuotas (žvejybai)	Specializuotas (tyrimams)
Žuvų dydis	Svarbus	Nesvarbus

Žuvų mėginiai renkami tose pačiose stotyse (tuose pačiuose jūros taškuose) tam, kad būtų galima palyginti sezoninę arba kasmetinę duomenų kaitą (15 pav.).

Žuvų išteklių Baltijos jūroje vertinimui yra vykdomi šie mokslinių tyrimų reisai:

1. Hidroakustiniai pelaginių žuvų išteklių tyrimai (BIAS ir SPRAS)

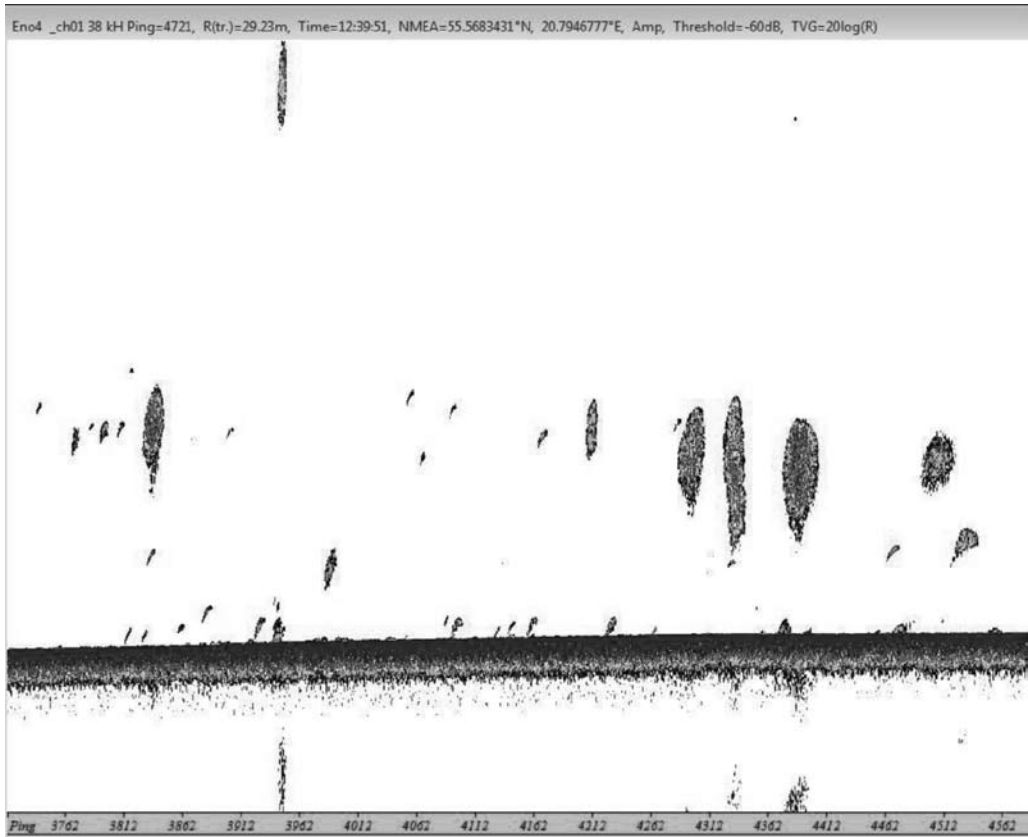
Šie mokslo tiriamieji darbai atliekami du kartus per metus – pavasarį (bretlingių tyrimai – SPRAS Q2) ir rudenį (strimelių tyrimai – BIAS Q4). Kiekviena

15 pav. Baltijos jūros LIEZ monitoringo stočių, kuriose laivu „Darius“ vykdomi mokslo tiriamieji darbai, schema

Baltijos regiono šalis tuos tyrimus atlieka savo ekonominėje zonoje. Tyrimų tikslas – nustatyti pelaginių žuvų (strimelių ir bretlingių) išteklių kiekį. Tyrimams naudojamas pelaginis tralas ir hidroakustinė žuvų santalkų nustatymo sistema. Iš gautų echogramų sužinomi žuvų santalkų dydžiai, kurie pagal specialią metodiką leidžia nustatyti gausumo ir biomasės parametrus. Rūšinė tokių santalkų sudėtis nustatoma traluojuant ir analizuojuant žuvų laimikius. Žuvų santalkų dydžiai tyrinėjamos akvatorijose įvertinami echalotų pagalba. Kaip atrodo žuvų santalkos bei atskiros žuvis echaloto ekrane ar stebėjimų įrašuose parodyta 16 pav.

Tyrimai parodė, kad 2008–2014 m. strimelių biomasė bei gausumas Lietuvos IEZ svyravo atitinkamai tarp 17 ir 51 tūkst. t ir tarp 435 ir 1 658 mln. vnt. (44 lentelė). Bretlingių biomasė ir gausumas nuo 2010 m. mūsų išskirtinės ekonominės zonos vandenyse turi tendenciją mažėti. Dėl šios priežasties virš 90 proc. bretlingių gaudo ma už šios zonos ribų (Danijos, Latvijos bei Estijos IEZ).

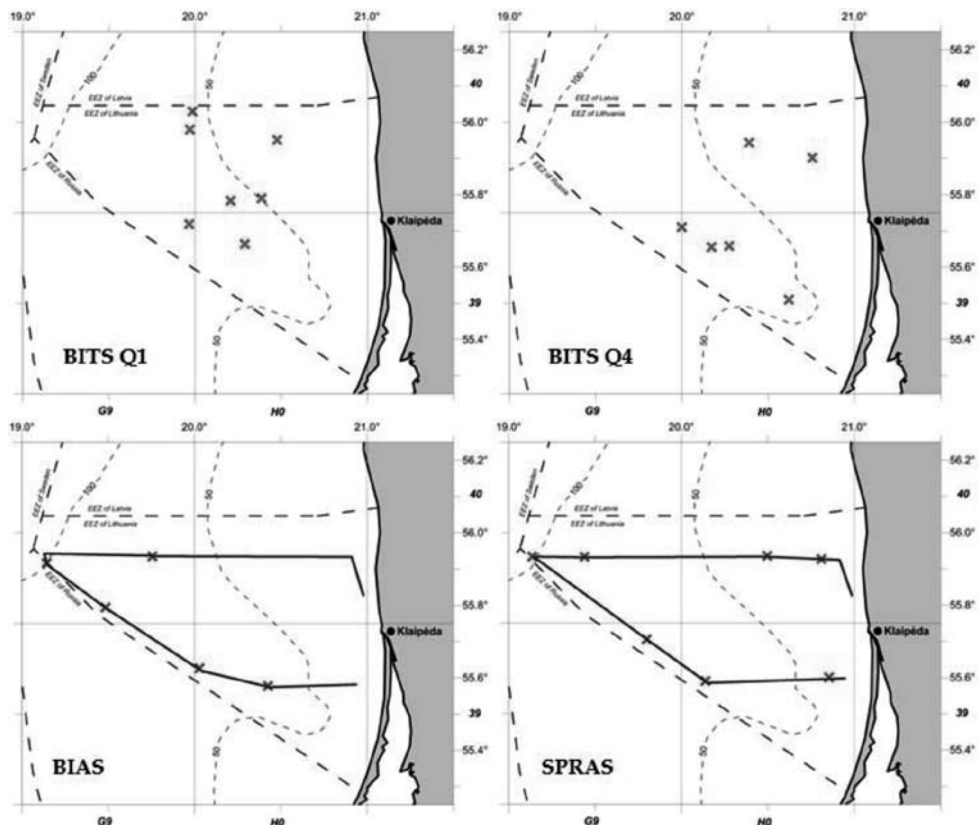
16 pav. Žuvų santalkų echograma: didesni „debesėliai“ rodo žuvų būrius, mažesni – atskiras žuvis

44 lentelė. Strimelių ir bretlingių 2008–2014 m. išteklių dydžio įvertinimas Lietuvos IEZ pagal laivo „Darius“ hidroakustinius tyrimus

Metai	Strimelės		Šprotai	
	Gausumas, mln. vnt.	Biomasė, t	Gausumas, mln. vnt.	Biomasė, t
2008	608,9	35 052	4888,3	37 145
2009	840,2	16 775	6046,1	51 613
2010	989,4	29 968	12664,4	68 964
2011	1125,8	50 548	10488,9	74 367
2012	434,5	22 327	3969,5	31 703
2013	721,5	33 257	3146,2	24 140
2014	1658,4	91 662	2914,1	24 493

2. Tarptautinė Baltijos jūros tyrimų tralais programa (BITS)

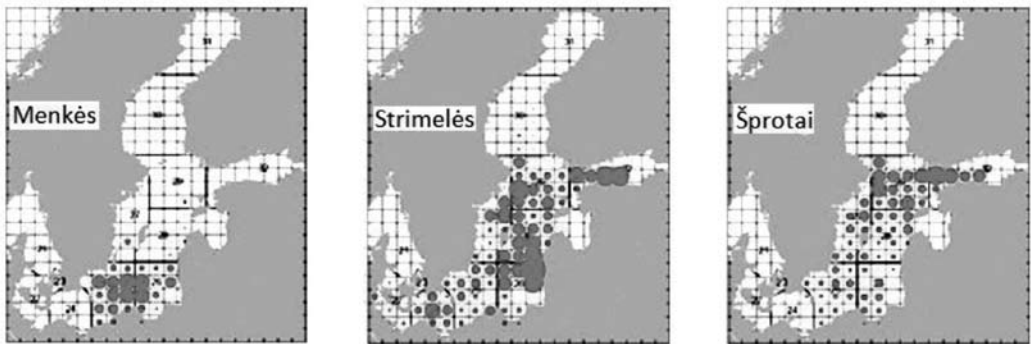
Šios programos tyrimų tikslas – nustatyti priedugnio žuvų – menkių, plekšnių – gausumo bei biomasės indeksus. Šiems tyrimams naudojamas specialiai sukonstruotas dugninis tralas TV3-520. Žuvų išteklių būklės kaita yra glaudžiai susijusi su visos jūrų ekosistemos funkcionavimu, todėl kartu su žuvų biologinių parametru nustatymo duomenimis privalu rinkti ir duomenis apie aplinką, žuvų elgseną bei jų būvį įtakančius veiksnius (vandens temperatūra, druskingumas, deguonies kiekis, tralavimo gylis). Šie duomenys reikalingi tam, kad būtų galima daryti tikslesnes, labiau motyvuotas išvadas apie žuvų išteklių dabartinę stovį bei jų dinamikos perspektyvas. Be to, jie reikalingi taip vadinamai geros aplinkos būsenai (GES) įvertinti pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (2008/56/EB) reikalavimus (OL L 164, 2008). Pagal šią programą moksliniai tyrimai atliekami du kartus per metus – pavasarį (BITS Q1) ir rudenį (BITS Q4). Kiekviena Baltijos regiono šalis šiuos tyrimus atlieka tik savo išskirtinėje ekonominėje zonoje (17 pav.).

17 pav. Laivo „Darius“ monitoringo stočių, kuriose vykdomos 4 specializuotos mokslinių tyrimų programos pagal Lietuvos nacionalinę žuvininkystės duomenų rinkimo programą, išsidėstymo schema LIEZ

Visų keturių programų mokslinius tyrimus jūroje koordinuoja bei rezultatus analizuoja dvi TJTT ekspertų grupės: Baltijos jūros žuvų išteklių vertinimo grupė (WGBFAS) ir Žuvų akustinių tyrimų, mokslo ir technologijų grupė (WGFAST). Visa surinkta informacija analizuojama, perskaičiuojama ir įkraunama į tarptautinę duomenų bazę DATRAS (<http://www.ices.dk/marine-data/data-portals/Pages/DATRAS.aspx>).

Susumavus visų Baltijos šalių tyrimų rezultatus, paaiškėja, kaip Baltijos jūroje pasiskirsto 3 pagrindinės verslinių žuvų rūšys (18 pav.). Iš šio paveikslo matyti, kad didžioji menkių biomasė lokalizuojasi pietinėje Baltijos jūros dalyje, tuo tarpu pagrindinis menkių mitybos objektas – bretlingiai yra pasitraukę į pietryčių ir šiaurinę Baltijos jūros dalį. Tai gali būti viena iš priežasčių, kodėl per pastaruosius keletą metų suprastėjo menkių morfofiziologiniai parametrai (menkės tapo liesesnės) ir kodėl šių žuvų žvejybos kvotos išnaudojamos labai prastai.

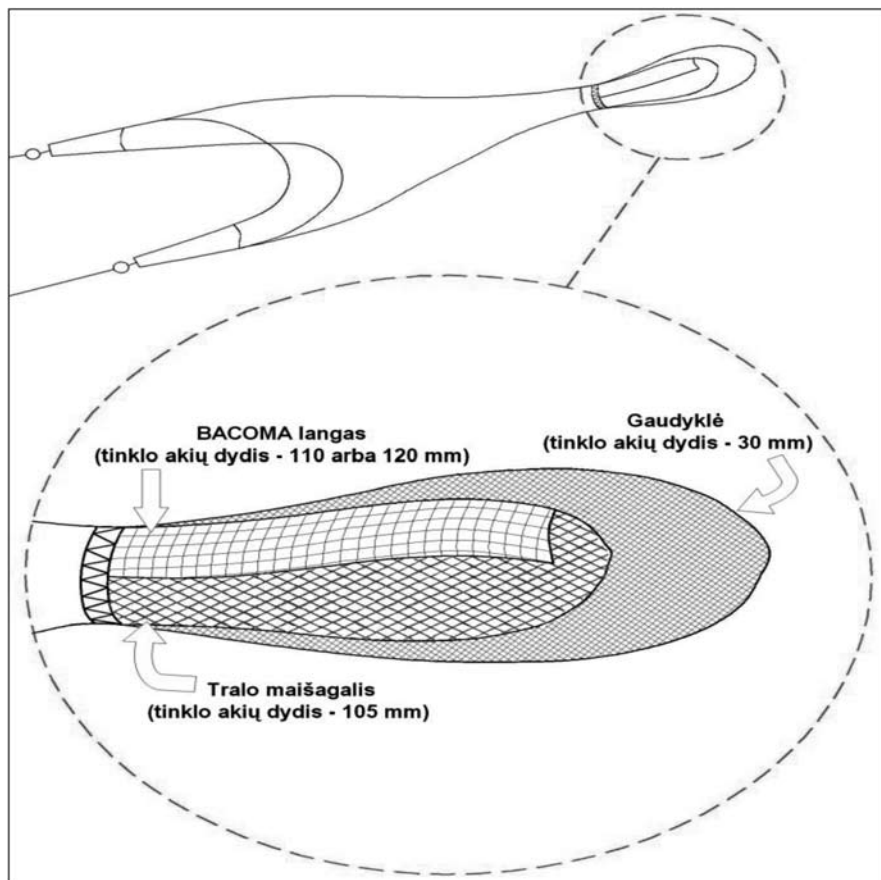

18 pav. Pagrindinių Baltijos jūros verslinių žuvų paplitimo skirtumai pagal jų gausumą (pagal visų šias žuvų rūšis tyrinėjančių šalių mokslinių tyrimų rezultatus, WGBFAS, 2014)

3. Žvejybos įrankių selektyvumo savybių ir išmetamų žuvų kiekių tyrimai

Nepageidaujama neverslinio dydžio žuvų priegauda verslinės žvejybos metu yra prasto žvejybos įrankių selektyvumo pasekmė, provokuojanti ženklų sugautų žuvų kiekį išmesti atgal į jūrą. Maksimalų išmetamų žuvų kiekį sudaro jau negyvos žuvis, dažnai – vertingų žuvų jaunikliai. Tokiu būdu pražudoma nemaža vertingų žuvų populiacijos dalis, o, be to, gaišenomomis užteršiama jūra. Siekiant maksimaliai sumažinti nepageidaujamą žuvų priegaudą, visame pasaulyje, tame tarpe ir ES šalyse, įskaitant ir Lietuvą, atliekami moksliniai tyrimai. Pagal sėkmingais rezultatais pasibaigusius tyrimų rekomendacijas yra tobulinami verslinės žvejybos įrankiai. Žvejybos įrankių selektyvumo tobulinimas yra viena pagrindinių menkių išteklių atstatymo programos užduočių, kurią 2002 m. patvirtino tuo metu dar veikusi Tarptautinė žvejybos Baltijos jūroje komisija (IBSFC). Nuo 2010 m. kovo 1 d. pasikeitė reikalavimai tralų konstrukcijai (tiksliau, BACOMA langui tralo maišo viršuje) (OL L 330/9). Menkių žvejybos

tralo maišo selektyvumo savybes tiria daugelis Baltijos jūroje menkes žvejojantių šalių, tačiau šie tyrimai buvo vykdomi vakarinės ir centrinės Baltijos jūros pelagialėje. Kitaip tariant, tyrimams buvo naudojamas pelaginis tralas, kuris beveik neturi sąlyčio su dugnu. Be to, tyrimams pasirinkti tie rajonai, kuriuose buvo didžiausios nerštinės menkių bandos sancaupos. Pietryčių Baltijoje yra, palyginti, daug seklių rajonų ir jie yra vieni svarbiausių jaunų menkių mitybos vietų. Atsižvelgiant į Žuvininkystės departamento prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos 2009 m. spalio 11 d. raštą Nr. R 18-1186 (1.12) „Dėl naujų menkių žvejybos sąlygų 2010 metais“, 2009 m. lapkričio 30 d. buvo sudaryta sutartis su Lietuvos žuvininkystės produktų gamintojų asociacija dėl specialių naujo pavyzdžio BACOMA tralo maišo lango tyrimų organizavimo versliniuose laivuose. Pagal dengto maišagalio metodiką (Wileman et al., 1996) tralo maišagalio ir esantis langas buvo apgaubti 30 mm akytumo tinkline medžiaga (gaudykle), kurios ilgis – 5,8 m, plotis – 3 m. Į tokios konstrukcijos gaudyklę turi patekti tos žuvis, kurios pabėga iš tralo (19 pav.).

19 pav. Tralo, pritaikyto selektyvumo tyrimams, konstrukcija

Tyrimų rezultatai parodė, kad tralų su naujo pavyzdžio langu selektyvumo koeficientas yra L50. Tai rodo, kad langas užtikrina apie 50 proc. stambiausių menkių sulaikymą trale. Lietuvos IEZ tai sudaro 38 cm ilgio menkės, Gdansko įduboje – 43 cm, Bornholmo rajone – 47 cm. menkės. Dauguma smulkesnių menkių praeina pro lango tinklo akis sveikos ir lieka toliau augti jūroje. Šie reprezentyvūs tyrimai parodė, kad mūsų vandenyse dominuoja neverslinio dydžio menkės (apie 67 proc.). 2010 m. kovo mėnesį užsakovui buvo pateikta šio tyrimo ataskaita, o gegužės mėn. šios ataskaitos (Studies of trawl selectivity with new Bacoma window) rezultatai buvo pristatyti ir Regioninio priežiūros komiteto (RAC) posėdžio Klaipėdoje metu.

Valstybinis aplinkos monitoringas

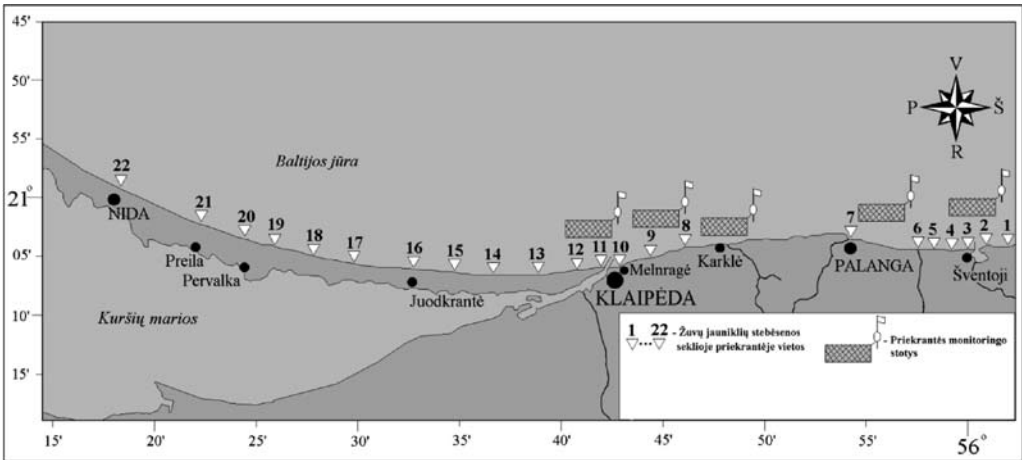
Žuvininkystės tarnybos Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius tęsia darbus pagal Valstybines aplinkos monitoringo 2004–2010 m. ir 2011–2017 m. programas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais. Pagal programos 16.3 užduotį – „Atlikti verslinių žuvų populiacijų būklės ir išteklių naudojimo monitoringą“ – skyrius renka žuvų gausumo, biomasės bei biologinius parametrus aktyvios antropogeninės veiklos rajonuose: Būtingės naftos terminalo grunto sąvartyno rajonų bei naftos gavybos platformos D-6 (Kaliningrado sritis) įtakos zonoje. Surinkti duomenys leis įvertinti galimą žalą gamtai ir tirti poveikį jūros ekosistemai. Surinktų duomenų analizė pateikiama metinėje ataskaitoje, kurią gauna Aplinkos ministerija. Duomenims rinkti kasmet organizuojami 4 laivo „Darius“ reisai (po 1 per ketvirtį). Taip pat 4 kartus statomi tinklaičiai Būtingės ir (arba) grunto sąvartyno rajonuose.

Baltijos jūros Lietuvos priekrantės tyrimai svarbūs tuo, kad čia susiformavo savitas verslinės žvejojimo segmentas, turintis specifines žvejojimo taisykles, sąlygas bei tradicijas. Šios zonos ekosistema yra ypač jautri aplinkos pokyčiams, todėl žuvininkystės tyrimai yra svarbūs ne tik teorine, bet ir praktine prasme. Žuvų migracijų intensyvumo ir verslinės žvejojimo efektyvumo priekrantėje monitoringui duomenys renkami nuo 1994 m. Smiltynės, Šventosios, Palangos (iki 2010 m.), Karklės (iki 2010 m.) ir Melnragės (nuo 2014 m.) stotyse. Žuvis gaudomos tinklų eile, kurią sudaro nuo 14 iki 120 mm akies dydžio žiauniniai tinklai. Priekrantėje žuvų išteklių kaitai apskaičiuoti naudojamas žvejojimo efektyvumo parametras, kuris parodo sugautos žuvies kiekio priklausomybę nuo tinklų kiekio ir jų stovėjimo laiko.

Žuvų mailiaus tyrimai Baltijos jūros priekrantėje

Išilgai visos Baltijos jūros Lietuvos pakrantės tęsiasi sėklių zona, kurioje aptinkama išskirtinai didelė žuvų jauniklių, ypač šiųmetukų, koncentracija. Čia atsigan

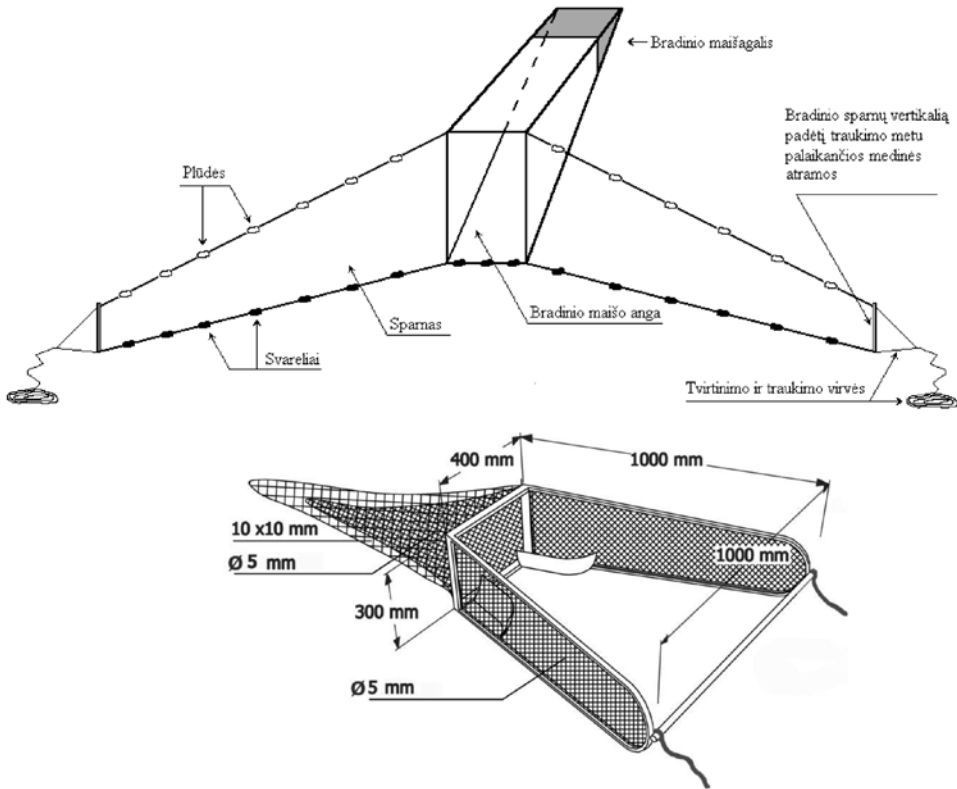
jaunikliai daugelio apgėlintų vandenių žuvų (upinių plekšnių, uotų, strimelių, bretlinių), žuvų praeivių (stintų, sykų, žiobrių, perpelų, lašių, šlakių) ir netikrųjų žuvų praeivių (starkių, ešerių, kuojų, karšių). Dauguma jų turi nemažą verslinę reikšmę, o kai kurios įrašytos į Lietuvos Raudonąją knygą. Be išankstinių priekrantės sėklių žuvų bendrųjų tyrimų praktiškai neįmanoma kokybiškai įvertinti Būtingės naftos terminalo, Klaipėdos uosto gilinimo, uosto vartų rekonstrukcijos ir kitų darbų, darančių ilgalaikį antropogeninį poveikį žuvų ištekliams bei visai priekrantės ekosistemai. Vienas iš originalesnių metodų, taikomų priekrantės iktiocenozijų tyrimams, yra žuvų jauniklių monitoringas. Žuvų biomasė, gausumas ir pasiskirstymas sekliuosiuose priekrantės vandenyse nuo 1995 m. tiriami „plotų apgaudymo metodu“ 22 nuolatinuose tyrimų taškuose kartą per metus (20 pav.).

20 pav. Žuvų biomasės ir gausumo monitoringo stočių išsidėstymas priekrantės zonoje

Tam naudojama speciali traukiamoji gaudyklė upinių plekšnių ir uotų jaunikliams gaudyti bei 15 m ilgio smulkiaakis mailinis bradinys kitų žuvų rūšių tyrimams (21 pav.).

Atsižvelgiant į tai, kad Klaipėdoje ketinama statyti giliavandenį uostą, rekonstruoti uosto vartus, planuojami vėjo jėgainių parkai atviroje jūroje, verslinių žuvų išteklių būklės, migracijų intensyvumo ir žvejybos efektyvumo monitoringas bei žuvų mailiaus tyrimai išlieka aktualūs ir ateityje. Akivaizdu, kad visų šių projektų įgyvendinimas įtakos žuvų migracijų kelius ir tuo pačiu – priekrantės žvejų sugavimus. Rengiamo poveikio aplinkai studija ir moksliniai bei statistiniai duomenys apie žvejybą priekrantėje turės didelę praktinę vertę. Be to, šie duomenys yra svarbūs koreguojant ar keičiant esamas žvejybos taisykles bei sąlygas. Taisyklių koregavimas galimas tik turint ilgamečius žuvų migracijų bei sugavimų stebėjimų duomenis.

21 pav. Įrankiai, naudojami žuvų jaunikliams gaudyti: bradinys (viršuje) ir gaudyklė (žemiau)

Biologinių duomenų analizė

Analizuojant žuvų mėginį išmatuojamas kiekvieno individo ilgis, kiekviena žuvis yra pasverama, nustatoma jos lytis ir lytinės brandos stadija. Individo amžiaus nustatymui išimami ausikauliai (otolitai). Kiekvieną otolitą specialiai apdorojus cheminėmis ir (arba) mechaninėmis priemonėmis, toliau jis tiriamas mikroskopu arba binokuliaru. Žuvų amžiaus nustatymas yra vienas sunkiausių, kruopščiausių ir daugiausiai laiko užimančių darbų, nes reikalauja ne tik gebėjimo matyti žuvies amžių žymintias metines rieves, bet ir įgūdžių jas atskirti nuo netikrų rievų. Įgūdžius sąlygoja ir otolitų įvairovė. Amžiaus nustatymo tikslumas gali įtakoti bendros žuvų populiacijos struktūros įvertinimo kokybę ir nulemti išteklių dydžio įvertinimo patikimumą.

Kita mokslinė veikla

Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius neapsiriboja tik duomenų rinkimu bei jų pateikimu. Viena iš svarbiausių veiklų yra aktyvi tarptautinė veikla – glaudus

bendradarbiavimas su įvairių šalių mokslininkais, dalyvavimas seminaruose, konferencijose, darbo grupių susirinkimuose Baltijos ir kitų šalių institucijomis, svarbių Lietuvai, jūrų žuvų išteklių vertinimo, išsaugojimo ir gausinimo klausimais. 2008–2014 m. laikotarpiu skyriaus specialistai dalyvavo 37-iose konferencijose ir seminaruose. Vienas tarptautinis ekspertų grupės susirinkimas organizuotas Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriuje. Paruoštos ir atspausdintos 67 publikacijos, skaityti pranešimai įvairiomis žuvininkystės temomis.

Skyriaus specialistai yra įvairių TJTT mokslinių tarybų, patariamųjų komitetų bei ekspertų grupių nariai. Kadangi Lietuvoje jūrų žuvininkystės specialistai neruošiami, skyriaus darbuotojų dalyvavimas seminaruose, įvairiose darbo grupėse bei konferencijose yra vienas iš nedaugelio būdų tobulinti savo profesines žinias, kelti kvalifikaciją. Naujos žinios įgyjamos organizuojant mokslinius darbus bei keičiantis darbo patirtimi su kitų šalių specialistais. Praktinių įgūdžių tobulinimo pavyzdžiu gali būti otolitų mainų programa, kuomet visų Baltijos šalių mokslininkai peržiūri atskirose mokslo tiriamosiose institucijose surinktus otolitų rinkinius ir pakartotinai nustato žuvų amžių. Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriaus specialistai, mokslininkai 2009 m. analizavo menkių, 2011 m. strimelių otolitų rinkinius, kuriuos pateikė kitų Baltijos jūros valstybių mokslininkai.

Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriaus mokslininkai aktyviai dalyvauja ir tarptautiniuose projektuose:

1. 2008 m. kovo 17–20 d. ŽTMS buvo organizuotas tarptautinis TJTT ekspertų grupės WKARBS (bretlingių amžiaus nustatymo darbo grupė) susirinkimas.
2. 2010 m. surengta bendra Lietuvos ir Latvijos pavasarinė žuvų išteklių akustinių tyrimų ekspedicija laivu „Darius“. Ekspedicija vykdyta pagal sutartį su Latvijos institutu BIOR gegužės 12–19 dienomis Latvijos ir dalinai Švedijos IEZ.
3. 2011–2014 m. ŽTMS mokslininkai dalyvavo (pagrindinis vykdytojas – Klaipėdos universitetas) tarptautiniame projekte DENOFLIT „Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija „Natura 2000“ tinklo plėtrai Lietuvos ekonominėje zonoje Baltijos jūroje“. Per metus parinktose zonose laivu „Darius“ buvo atlikta jūrinių buveinių ir pagrindinių verslinių žuvų inventorizacija, statant įvairiaakius tinklus, traluojant pelaginiu tralu ir tuo pat metu darant echogramas. Išanalizuoti trijų tralinių ir hidroakustinių reisų rezultatai (20 tralavimų) ir statytų tinklų laimikiai. Ilgių struktūrai bei biologinei analizei buvo panaudota virš 2 tūkst. vnt. bretlingių ir 3 tūkst. vnt. strimelių. Naudojant 1995–2010 m. surinktų duomenų įrašus ir tralavimo protokolus, atlikta detali perpelėlių ir sykių radimviečių paieška. Perpelėlių amžiaus nustatymui buvo peržiūrėta 417 vnt. otolitų. Sukurta perpelėlių ir sykių atskira elektroninė duomenų bazė ir radimviečių žemėlapis.

4. 2011 m. spalio 18 d.–lapkričio 18 d. ŽTMS vyr. specialistas dalyvavo tarptautinėje ekspedicijoje renkant juodųjų Grenlandijos otų (bei priegaudos) duomenis Svalbardo žvejybos rajone (Barenco jūra) žvejybiniu laivu „Polaris“.

Valstybinė aplinkos monitoringo programa

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 130 „Dėl Valstybinės aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programos patvirtinimo“ patvirtino Valstybinę aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programą, pagal kurią Žemės ūkio ministerija įpareigojama įgyvendinti dalį darbų. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras įsakymais pavesdavo Lietuvos Valstybiniam žuvininkystės tyrimų centui (LVŽŽTC), kuriam kasmet iki 2009 m. buvo skiriama po 250 tūkst. Lt monitoringo darbams atlikti.

Centro generalinis direktorius savo įsakymu patvirtino Valstybinės aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programos įgyvendinimo priemones, tarp kurių: tarpinių vandenių monitoringas, ežerų monitoringas, upių monitoringas, žuvų užkrečiamųjų ligų monitoringas.

Centro ES reikalų, mokslo ir stebėsenos departamentas sudarė tarpinių vandenių monitoringo, ežerų monitoringo, upių monitoringo, žuvų užkrečiamųjų ligų monitoringo vykdymo priemonių planą ir organizavo reikalingų mėginių atrinkimą bei pateikimą Nacionaliniam maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutui bei Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro Vidaus vandenių ir ichtiopatologijos laboratorijai. Centro ES reikalų, mokslo ir stebėsenos departamento Monitoringo skyriui kartu su LVŽŽTC Rusnės ir Ignalinos filialais pavedama sugauti žuvų mėginius pagal plano vykdymo grafiką. Centro Vidaus vandenių ir ichtiopatologijos laboratorija organizuoja ir vykdo parazitinių ligų tyrimus; ES reikalų, mokslo ir stebėsenos departamento Žuvų migracijos priežiūros skyrius įgyvendina praeivių žuvų būklės monitoringą, Žuvininkystės tyrimų laboratorija – verslinių žuvų populiacijų būklės ir išteklių naudojimo monitoringo atviroje jūroje priemonės. Monitoringo plane buvo nustatytos mėginių paėmimo vietos ir eiliškumas, numatyti reguliarūs žuvų užkrečiamųjų ligų, sunkiųjų metalų, polichlorbifenilų, DDT izomerų, radioaktyvių nuklidų (cezis-137 ir stroncis-90) likučių, praeivių žuvų būklės, verslinių žuvų populiacijų būklės bei jų išteklių tyrimai. Plane taip pat buvo numatyti praeivių žuvų reproduktorių būklės monitoringiniai tyrimai Lietuvos rytų ir vakarų regionų upėse bei žuvitakių monitoringo grafikai. Šis planas buvo derintas su Valstybine aplinkos apsaugos inspekcija, kuri pagal mėginių ėmimo grafiką išduodavo specialiosios žvejybos leidimus.

Vykdam tarpinių vandenių, ežerų, upių, žuvų užkrečiamųjų ligų monitoringus, mėginiai kasmet buvo renkami numatytose 146–148 vietose ir pristatomi Nacionaliniam maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutui bei LVŽŽTC Vidaus van-

denų ir ichtiopatologijos laboratorijai žuvų ligų tyrimams atlikti. Metų viduryje ir pabaigoje buvo teikiamos tarpinė bei galutinė ataskaitos.

Igyvendinant verslinių žuvų monitoringo priemones ir atliekant praeivių žuvų būklės monitoringą, buvo vykdomi mokslo tiriamieji darbai 14-oje upių, nustatomas keturių pralaidų efektyvumas, Baltijos jūroje keturiose vietose skirtingu metų laiku tirtos priekrantės žuvis.

Pasunkėjus Šalyje finansinei situacijai, 2009 metais Žemės ūkio ministerija Valstybinės aplinkos monitoringo 2005–2010 m. programos įgyvendinimui lėšų nebeskyrė, todėl buvo sumažintos tyrimų apimtys. Žuvininkystės departamentas prie LR žemės ūkio ministerijos bei Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba planavo atsisakyti tarpinių vandenių, ežerų, upių ir žuvų užkrečiamųjų ligų monitoringų vykdymo, tačiau LVŽŽTC, ženkliai sumažinęs tyrimų apimtį, buvo nusprendęs baigti monitoringų programos vykdymą savo biudžeto lėšomis, tačiau 2010 metų balandžio mėnesį LVŽŽTC buvo reorganizuotas.

Naujai įkurta Žuvininkystės tarnyba prie LR žemės ūkio ministerijos perėmė LVŽŽTC įsipareigojimus ir tęsė darbus pagal minėtas programas. Pasibaigus Valstybinei aplinkos monitoringo 2005–2010 m. programai, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. kovo 2 d. nutarimu Nr. 315 patvirtino naują Valstybinę aplinkos monitoringo 2011–2017 metų programą. Jos tikslas – atsižvelgiant į esamus tarptautinius įsipareigojimus ir nacionalinius poreikius, sudaryti sąlygas aprūpinti atsakingas Valsybės ir tarptautines institucijas bei visuomenę patikima informacija apie gamtinės aplinkos būklę ir antropogeninio poveikio nulemtus gamtinės aplinkos būklės pokyčius. Programos vykdytojais liko tie patys, t. y. Aplinkos ir Žemės ūkio ministerijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

Žemės ūkio ministerijai priskirtos vykdyti Programos darbų apimtys buvo dar kartą peržiūrėtos ir sumažintos. Žemės ūkio ministras kasmet tvirtina Programos einamųjų metų priemonių planą, kurį vykdyti paveda Žuvininkystės tarnybai prie LR žemės ūkio ministerijos. Kasmet visi Programą vykdančios Žuvininkystės tarnybos padaliniai rengia ir Žemės ūkio ministerijai pateikia tarpinę ir galutinę ataskaitas: tarpinę – iki liepos 20 d., galutinę – iki kitų metų vasario 1 dienos

Vidaus vandenių ir akvakultūros skyrius vykdo praeivių žuvų būklės monitoringo tyrimus. Tyrimų apimtys yra sumažintos – 12 kartų per metus žuvų migracijos laikotarpiu tiriama viena Tauragės mieste esanti žuvų pralaida.

Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius atlieka verslinių žuvų populiacijų būklės ir išteklių naudojimo monitoringą Baltijos jūroje..

Žuvivaisos skyrius vykdo ežerų ir tvenkinių tiriamąjį monitoringą, upių priežiūros intensyvųjį monitoringą, tiriamąjį monitoringą ir žuvų užkrečiamųjų ligų monitoringą, renka mėginius, esant reikalui, į pagalbą pasitelkia poskyrių darbuotojus.

Žvejojant upėse naudojami sertifikuoti elektros žūklės aparatai, o ežeruose – žymėti statomieji tinklai. Kasmet mėginiai renkami 12-je upių ir 11-je ežerų, iš viso – 34–36 vietose. Jie pristatomi Nacionaliniam maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutui, kuris atlieka tolimesnius žuvų ligų tyrimus.

Tiesa, tiriamos tik kelios žuvų ligos: Koiherpes virusinė liga, pseudomonozė ir furunkuliozė. Tiriant žuvų užterštumą cheminėmis medžiagomis, nustatomas gyvsidabrio ir jo junginių, heksachlorobenzeno kiekis. Dėl riboto biudžeto nebevykdomi žuvų parazitologiniai tyrimai. Nuo 2014 m. mėginiai žuvų ligų tyrimams renkami arčiau tų žuvininkystės ūkių, į kuriuos atsivežti ligų iš kitų šalių bei išplatinti natūraliuose vandenyse yra didesnė tikimybė. Tyrimai, atlikti 2014 m., jokių susirgimų ar apsikrėtimų neparodė. Išanalizavus laboratorinių tyrimų rezultatus konstatuota, kad virusinių ligų (karpinių pavasarinės viremijos PKV antigeno) ir bakterinių ligų (pseudomonozės bei furunkuliozės) sukėlėjų nerasta. Plėšriųjų žuvų cheminiai tyrimai taip pat neparodė gyvsidabrio ir jo junginių bei heksachlorobenzeno leistinių koncentracijų viršijimo.

2014 metai buvo penktieji Valstybinio aplinkos monitoringo 2011–2017 metų programos uždavinių įgyvendinimo metai, tačiau, žvelgiant plačiau, tai jau vienuoliktieji metai, kai vykdoma analogiška programa. Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto atliktų tyrimų rezultatai (pagal atskirus specifinius tyrimus) pateikti žemiau:

Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto atliktų kai kurių tyrimų rezultatai:

Bakteriologiniai tyrimai

Vykdamt bakteriologinius tyrimus 2010–2014 metais *Pseudomonas anquilliseptica* bakterijų nebuvo rasta, tačiau ankstesniais metais tokia bakterija buvo išskirta. Tai *Pseudomonadaceae* šeimos *gramneigiamosios* lazdelės bakterijos, sutinkamos ir vidutinių platumų vandenyse, labai savo sandara ir virulentiškumu panašios į *P. aeruginosa* (esant nepalankioms aplinkybėms). Žuvų užsikrėtimo procentas ištirtuose mėginiuose 2005–2009 m. svyravo nuo 1,07 iki 17,58 proc. Taikant geometrinio vidurkio skaičiavimo metodiką tikėtina, kad mūsų šalies vandens telkiniuose ši bakterija paplitusi 7,02 proc. Institutas rekomendavo, prieš įveisiant žuvis į bet kuriuos Lietuvos vandens telkinius, būtinai bent dvejus metus paeilui po 2 kartus atlikti *Pseudomonas* ir *Aeromonas* genties bakterijų tyrimus.

Virusologiniai tyrimai

2005–2011 m. buvo atlikti karpinių žuvų pavasarinės viremijos ir lašišinių žuvų hemoraginės septicemijos virusologiniai tyrimai, o 2013 metais buvo pradėti ir Koiherpes viruso infekcijos tyrimai. Karpinių žuvų pavasarinės viremijos sukėlėjų

nerasta, jų nebuvo aptikta ir ankstesniais metais tirtuose mėginiuose. Atliekant Koiherpes viruso infekcijos tyrimą 2014 metais, karpių susirgimų Koiherpes virusine liga nebuvo nustatyta.

Nežiūrint palankios epizootinės būklės būtina atkreipti dėmesį į tai, kad, tiek dėl neigiamos globalaus klimato pokyčių (atšilimas) įtakos natūraliems žuvų migracijų įpročiams, tiek dėl nekontroliuojamo žuvų įvežimo į Lietuvą iš kaimyninių ES šalių, kuriose ligos yra fiksuotos (Lenkija, Čekija, Danija, Norvegija), virusiniai žuvų susirgimai bet kada gali kilti. Todėl minėtus tyrimus tikslinga tęsti toliau, kreipiant ypatingą dėmesį į migruojančias žuvis. Planuojama palikti tuos pačius mėginių surinkimo taškus, pridėdant kelis papildomus tyrimus, kurie būtini programos įgyvendinimui.

Cheminiai tyrimai

Cheminiai tyrimai – tai sunkiųjų metalų (švino, kadmio, gyvsidabrio) ir pesticidų bei polichlorbifenidų (PCB) tyrimai. Vadovaujantis 2005–2010 m. ir 2011–2013 m. tyrimų rezultatais bei atsižvelgiant į vandens telkinių, kuriuose matomi ribiniai šių medžiagų koncentracijų pokyčiai, kitimą, tikėtina, kad stacionarių ilgalaikių taršos šaltinių nėra. Tirtuose mėginiuose visų cheminių elementų ir PCB likučiai neviršijo didžiausių leistinų koncentracijų (DLK) normų.

Visais metais tam tikros gyvsidabrio koncentracijos buvo fiksuojamos, bet DLK neviršydavo. Būtina išplėsti PCB stebėseną, kadangi, gerėjant ekonominėms sąlygoms, tikėtina, kad didės DDT izomerų patekimas į vandens telkinius.

Apibendrinant Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto gautus duomenis galima konstatuoti, kad tirtuose Lietuvos vandens telkiniuose žuvų apskrėtimų virusinėmis ligomis nenustatyta. Bakterinių ligų – pseudomonozės bei furunkuliozės – atvejų nepasitaikė. Gyvsidabrio ir jo junginių, heksachlorobenzeno, kitų tirtų elementų ir junginių koncentracija neviršijo leistinų normų.

Žemės ūkio ministerijos finansuoti žuvininkystės mokslo tiriamieji darbai

Buvo atliekami tyrimai, siekiant įvertinti žuvų įveisimo efektyvumą valstybinės reikšmės nenuomotinuose ežeruose, nustatoma Kuršių marių, Kauno marių ir Kaišiadorių HAE aukštutinio baseino žuvų išteklių būklė ir teikiamos rekomendacijos dėl verslinės žvejybos, tirta pūgžlių ir dyglių įtaka Kuršių marių ir Nemuno deltos verslinių žuvų ištekliams bei įvertinta būtinybė reguliuoti jų kiekį. Vertintas praeivių ir pusiau praeivių žuvų rūšių (lašių, šlakių, stintų, žiobrių ir perpelų) gausumas, stebėta jų migracija Baltijos jūros priekrantėje, Kuršių mariose ir Nemuno deltoje. Buvo tiriama seliavinių ežerų ichtiofauna, seliavų ir sykų genetinis polimorfizmas pagal mitochondrinę DNR, analizuojama plačiažnyplių ir siauražnyplių vėžių popu-

liacijų būklė kai kuriuose ežeruose, įvertintas žuvitakių efektyvumas Šyšos ir Šventosios upėse.

Atlikti tyrimai įvertinant Žeimenos lašišų veislyne išaugintų ir išleistų į natūralius vandenis lašišinių žuvų jauniklių išgyvenimą natūraliomis sąlygomis, lašišinių žuvų mailiaus ir jauniklių augimo ir vystymosi ypatumus Žeimenos veislyno uždaro vandens apytakos sistemos sąlygomis, dirbtinio otų veisimo galimybes ir perspektyvas, sterktų jauniklių pašarinės bazės formavimo metodus, jų auginimą tvenkiniuose.

Parengtos rekomendacijos dėl hormoninio preparato pregnilo panaudojimo lydekų dirbtiniam veisimui, dėl plačiažnyplių vėžių veisimo uždaroje sistemoje ir jauniklių auginimo tvenkiniuose technologijų, dėl pramoniniam auginimui Lietuvoje tinkamiausios karpių veislinės atmainos parinkimo, dėl karpių selekcijos vykdymo, pramoniniam auginimui siūlomų karpių veislinių atmainų tobulinimo.

Atlikti tyrimai dėl aeromonozės ir žuvų parazitų sukiamų ligų nustatymo, dėl galimybių perdirbti nenaudojamą ar mažai naudojamą vietinių žuvų žaliavą į maistinius produktus.

Parengta Europinių ungurių (*Anguilla anguilla* L.) išteklių valdymo plano mokslinio pagrindimo studija, kuria remiantis Europos Komisija 2009 m. gruodžio 22 d. sprendimu Nr. K(2009)10244 patvirtino Europinių ungurių (*Anguilla anguilla* L.) išteklių valdymo planą Lietuvoje.

Parengtos aštriašnių eršketų, margųjų upėtakių, kiršlių, vėžių populiacijų būklės įvertinimo ir išteklių atkūrimo Lietuvos valstybiniuose vandens telkiniuose studijos programoms parengti.

45 lentelė. Žemės ūkio ministerijos 2008-2014 m. finansuoti žuvininkystės mokslo tiriamieji darbai

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės vykdytojas	Vykdyimo metai
Vidaus vandenų telkinių žuvų racionalus naudojimas ir gausinimas			
1	Įžuvinimo efektyvumo valstybinės reikšmės nenuomotinuose ežeruose įvertinimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
2	Kauno marių ir Kaišiadorių HAE aukštutinio baseino žuvų išteklių būklės tyrimai dėl rekomendacijų žvejybai 2008–2009 m. parengimo	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
3	Menkaverčių žuvų įtakos verslinių žuvų ištekliams ir jų kiekio mažinimo priemonių valstybinės reikšmės ežeruose tyrimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
4	Europinių ungurių išteklių valdymo plano mokslinis pagrindimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008
5	Žuvininkystės sektoriaus raidos stebėseną	VšĮ „Europos regioninės politikos institutas“	2008–2009

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės vykdytojas	Vykdyimo metai
6	Nenaudojamų ar mažai naudojamų vietinių žuvų žaliavų galimybių perdirbti į maistinius žuvų produktus tyrimas	VŠĮ „Europos regioninės politikos institutas“	2008
7	Žuvų iškrovimo vietų įrengimo Kuršių Nerijoje galimybių studija	VŠĮ „Europos regioninės politikos institutas“	2008
8	Žuvitakių Šyšos ir Šventosios upėse efektyvumo įvertinimas	Klaipėdos universitetas	2011–2012
9.	Seliavinių ežerų ichtiofaunos tyrimai. Seliavų ir sykų genetinio polimorfizmo įvertinimas pagal mitochondrinę DNR bei rekomendacijų žuvininkystei parengimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2011–2012
10	Plačiažnyplių ir siauražnyplių vėžių populiacijų būklės kai kuriuose rytų Lietuvos ežeruose tyrimai	Lietuvos hidrobiologų draugija	2013–2014
11	Lašišinių žuvų išteklių atkūrimo ir apsaugos programos 2015–2025 metais mokslinis pagrindimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2014
12	Aštriašnipių eršketų jauniklių (šiųmetukų) migracijos, mitybos ir išgyvenimo studija adaptacijos laikotarpiu po išleidimo ir rekomendacijų parengimas	Gamtos tyrimų centras	2014
Kuršių marių, Kauno marių, Kaišiadorių HAE aukštutinio baseino, Nemuno deltos žuvų racionalus naudojimas ir gausinimas			
1	Kuršių marių žuvų išteklių racionalaus naudojimo tyrimai	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas; Gamtos tyrimų centras	2008–2009–2010–2011–2012
2	Pūgžlių ir dyglių įtakos verslinių Kuršių marių ir Nemuno deltos žuvų ištekliams bei būtinybės reguliuoti jų kiekį įvertinimas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas	2008–2009
3	Menkių kūno ilgio alometrinių priklausomybių nustatymas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas	2008
4	Žvejų patirtų nuostolių dėl vandens sūrėjimo Kuršių mariose nustatymas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas	2008
5	Praeivių ir pusiau praeivių žuvų rūšių (lašišų, šlakų, stintų, žiobrių ir perpelių) gausumo įvertinimas ir migracijos stebėseną Baltijos jūros priekrantėje, Kuršių mariose, Nemuno deltoje, vasaros tipo polderiuose	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Gamtos tyrimų centras	2008–2009–2010–2011
6	Žeimenos lašišų veislyne išaugintų ir išleistų į natūralius vandenis lašišinių žuvų jauniklių išgyvenimo natūraliomis sąlygomis įvertinimas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas	2008–2009
7	Verslinių vėžiagyvių ir moliuskų pavadinimų žodyno sudarymas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas	2008–2009
8	Žvejybos įrankių limitų Kuršių mariose nustatymo metodikos parengimas	Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas	2008–2009
9	Aštriašnipio eršketo (<i>Acipenser oxyrinchus oxyrinchus mitchill</i>) jauniklių migracijos upėse studija ir rekomendacijų apsaugai parengimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2012–2013

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės vykdytojas	Vykdyimo metai
Akvakultūros tyrimai			
1	Pramoniniam auginimui Lietuvos sąlygomis tinkamiausios karpių veislinės atmainos nustatymas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009; 2010–2011
2	Lašišinių žuvų mailiaus ir jauniklių augimo ir vystymosi ypatumai Žeimenos veislyno uždaru vandens apykaitos sistemų sąlygomis	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008
3	Lašių ir šlakų individualių genetinių parametrų įvertinimas ir jų taikymo dirbtiniam žuvų veisimui tyrimai	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
4	Sterkų jauniklių auginimo tvenkiniuose pašarinės bazės formavimo metodų komplekso sukūrimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
5	Aeromonozijų ir žuvų parazitų sukeltų ligų tyrimai	Mokslininkų grupė, vadovaujama E.Pumpučio	2008–2009
6	Plačiažnyplių vėžių veisimo uždaroje sistemoje ir jų jauniklių augimo tvenkiniuose technologijos parengimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
7	Dirbtinio uotų veisimo galimybių ir perspektyvų įvertinimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
8	Galimybių naudoti natūralius antioksidantus žuvų produktų galiojimo laikui prailginti įvertinimas ir technologinių rekomendacijų parengimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2008–2009
9	Dirbtinėse sąlygose augintų lašišinių žuvų jauniklių išgyvenimo gamtinėse sąlygose įvertinimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2011–2012
10	Hormoninio preparato pregnilo panaudojimas lydekų dirbtiniam veisimui	Lietuvos hidrobiologų draugija	2011–2012
11	Leidinio „Lietuvos žuvininkystė. dokumentai, faktai, skaičiai 2006–2007“ parengimas	Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas	2008–2009
12	Karpių (<i>Cyprinus carpio L.</i>) selekcijos vykdymas Lietuvoje, pramoniniam auginimui siūlomų karpių veislių atmainų tobulinimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2012–2013; 2014–2015
13	Ekologiškos akvakultūros produkcijos gamybos skatinimo ir šių produktų rinkos, marketingo priemonių modeliavimas	Aleksandro Stulginskio universitetas	2012
14	Margųjų upėtakių ir kiršlių populiacijų būklės įvertinimas ir rekomendacijų dėl jų dirbtinio veisimo darbų populiacijoms palaikyti bei pagausinti 2015–2020 metams pateikimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2013–2014
15	Dirbtinai išaugintų lašių mailiaus ir jauniklių išgyvenimo gamtinėmis sąlygomis įvertinimas ir rekomendacijų dėl skirtingo amžiaus lašių auginimo ir išleidimo į upes strategijos parengimas	Lietuvos hidrobiologų draugija	2013–2014
16	Ūsorių veisimo ir auginimo dirbtinėmis sąlygomis technologijai parengti rekomendacijų pateikimas	Gamtos tyrimų centras	2014–2015

XVI. LIETUVOS ŽUVININKYSTĖ NUOTRAUKOSE

Mokslinių tyrimų laivas „Darius“

Žvejybos laivas „Aras I“

Inspekcinis laivas „Vakaris“

Inspekcinis kateris „Tobis“

Žuvies produktų aukciono pastatas Klaipėdoje

Vilniuje 2013 m. gegužės 15 d. įvyko ketvirtasis kasmetinis Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centro tinklo (NACEE) narių susitikimas. Jame dalyvavo Baltarusijos, Lenkijos, Vengrijos, Latvijos, Moldovos, Rusijos Federacijos, Ukrainos, Čekijos ir kitų šalių delegacijos

Nauja laboratorinė įranga Žuvų ligų ir vandens tyrimų poskyryje

Lašišų filė gamybos linija žuvų perdirbimo įmonėje

UAB „ICECO“, Marijampolėje

K.Linkevičiaus nuotr.

Rusnės poskyryje

Po remonto darbų

Karališkosios
žuvys - eršketai

Aštriašnipio eršketo
jauniklis
V. Gečio nuotr.

Trakų Vokės poskyryje

Pastatas prieš rekonstrukciją

Pastatas po rekonstrukcijos

Šilavoto poskyryje

Pastatas prieš rekonstrukciją

Pastatas po rekonstrukcijos

Šilavoto karpiai

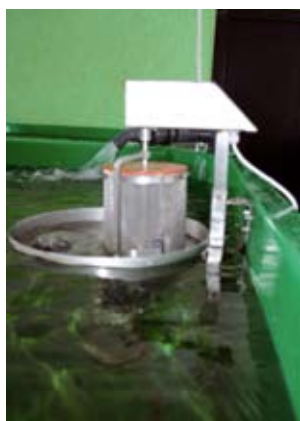
Laukystos poskyryje

Pastatas prieš rekonstrukciją

Pastatas po rekonstrukcijos

Po rekonstrukcijos Laukystos poskyryje

Paauginti unguriukai prieš žuvinimą

Žeimenos (Ignalinos) poskyryje

Lašių cechas

Po remonto

Izraelio ambasadorius Amir Maimon
(pirmas iš kairės) susipažįsta su žuvivaisos darbais

Simno poskyryje

Žemės ūkio ministrė V. Baltraitienė susipažįsta su žuvinaisos darbais

Poskyrio vadovas V. Baravykas (antras iš dešinės) turi ką parodyti svečiams

Žuvų pralaida Kražantės upės užtvankoje

Prieš rekonstrukciją

Po rekonstrukcijos

Žuvų pralaida prie Rokantiškių užtvankos, Vilnios upėje

Prieš rekonstrukciją

Po rekonstrukcijos

Žuvų pralaida prie Sausdravo upės užtvankos

Prieš rekonstrukciją

Po rekonstrukcijos

Žvejyba Kuršių mariose

Stintų žvejyba naktį

M. Griciūno nuotr.

Žvejai žūklėje

Nelengvas žvejų darbas

Žuvininkystės tarnybos specialistai supažindina Sostinės vaikus su laišišinių žuvų išleidimu į Vilnelės upę

XVII. ŽVEJŲ MĖGĖJŲ VEIKLA

Lietuvoje yra apie 200 tūkst. žvejų mėgėjų. Tai sudaro apie 6,5 proc. šalies gyventojų. Panašus žvejų mėgėjų procentas yra ir kitose ES valstybėse (Lenkijoje – 5,1 proc., Vokietijoje – 3 proc., Didžiojoje Britanijoje – 3,5 proc.), išskyrus Skandinavijos šalis, kuriose žvejoja daugiau nei penktadalis šalies gyventojų.

Lietuvoje prekybos mėgėjų žvejybos įrankiais bendra metinė apyvarta yra apie 35 mln. litų. Kitos išlaidos, susijusios su mėgėjų žvejyba (transportas, apgyvendinimas, maistas, gėrimai, literatūra apie žvejybą, žvejybos leidimai), sudaro dar apie 90 mln. litų kasmet. Visa su mėgėjų žvejyba susijusių paslaugų ir prekių apyvarta Lietuvoje yra 120–130 mln. litų per metus.

Apie 860 vandens telkinių yra išnuomoti (išduoti leidimai naudoti žvejybos plotus). Apie 10 žvejybos plotų naudotojų organizuoja limituotą intensyviai veisiamų žuvų žvejybą. Daugiausiai leidimų naudoti žvejybos plotus turi Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos skyriai. Nemažai yra ir žvejų asociacijų bei žūklės klubų: Lietuvos sportinės žūklės asociacija; Lietuvos karpininkų asociacija; Laisvojo nardymo ir povandeninės žūklės asociacija; Lietuvos spinningautojų asociacija; muselininkų klubai – Flyfishing.lt, Kauno muselininkų klubas; žūklės klubai – „Merkys“, „Verpetas“, „Kurėnas“, „Esox“, „Vokė“, „Ant bangos“, „Šlakys“ ir kt. 2013 m. įkurta Lietuvos meškeriotųjų sąjunga, kurios tikslas vienyti visus Šalies žvejus mėgėjus.

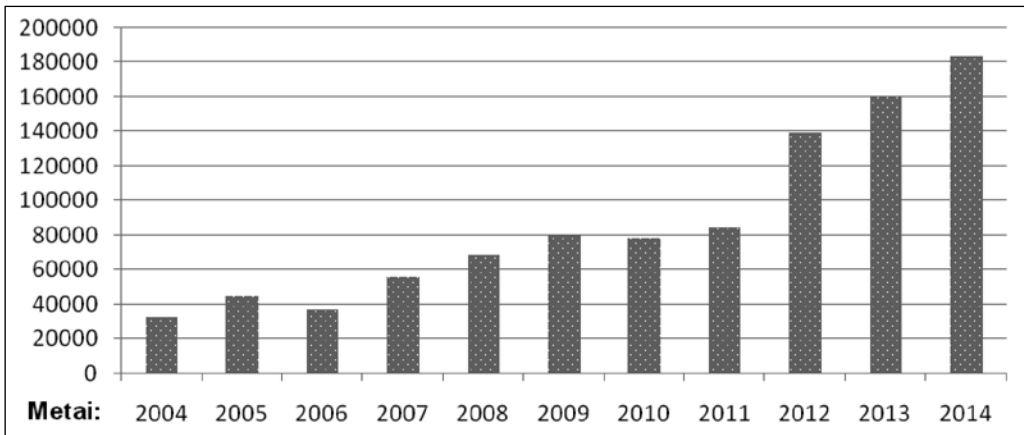
Vadovaujantis Mėgėjų žvejybos įstatymu sudaryta patariamoji institucija – Mėgėjų žvejybos taryba.

Tikslių duomenų, kiek žvejai mėgėjai sugauna žuvų, nėra. Remiantis mokslininkų ir apklausų duomenimis, žvejai mėgėjai sugauna nuo 1700 iki 3000 t žuvų per metus. Pastaruoju metu labai populiarėja mėgėjų žvejyba jūroje.

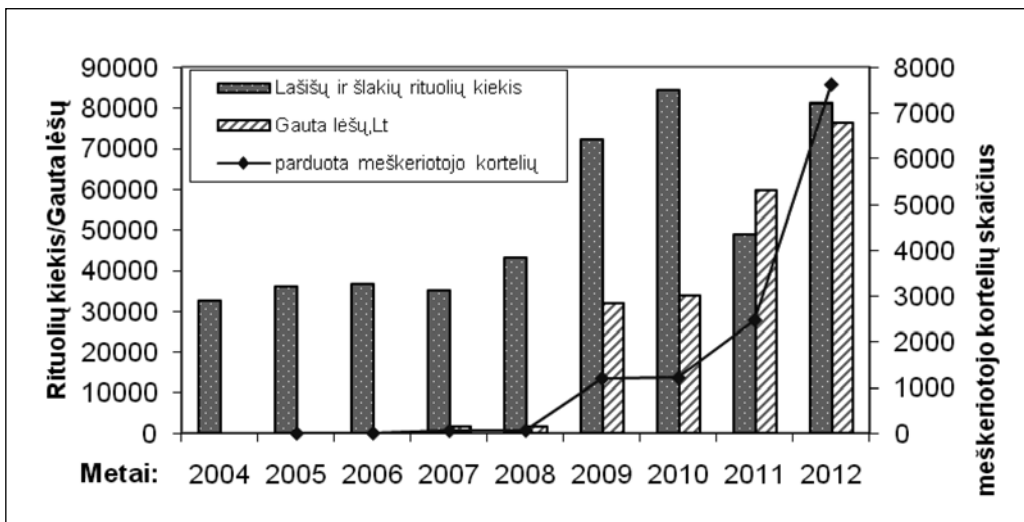
Kasmet auga mėgėjų žvejybai išduodamų leidimų skaičius (22 pav.).

Mūsų Šalyje žvejai mėgėjai gali įsigyti elektroninius leidimus per Aplinkos apsaugos leidimų informacinę sistemą (ALIS) arba pas platintojus: UAB „Perlo paslaugos“ terminaluose, „Maxima“ kasose, spaudos kioskuose ir kt. Lietuvoje be leidimų gali žvejoti vaikai iki 16 metų, pensininkai ir neįgalieji.

Labai populiarėja limituota lašišų ir šlakių žvejyba. Jei prieš keletą metų žvejo mėgėjo kortelių lašišų žvejybai buvo nuperkama vos keletas, tai pastaraisiais metais jų įsigyjama apie 23–24 tūkst. vnt. (23 pav.).

22 pav. Išduotų leidimų 2004–2014 m. žvejų mėgėjų žvejybai skaičiaus dinamika, vnt./m.

23 pav. Išduotų lašišų žvejybai 2004–2012 m. kortelių skaičiaus dinamika, vnt./m.

Lėšos, gautos už teisę žvejoti, patenka į specialią Aplinkos apsaugos rėmimo programos sąskaitą ir nustatyta tvarka naudojamos žuvų ištekliams atkurti bei saugoti (žuvų įveisimui, žvejybos kontrolei stiprinti, moksliniams darbams finansuoti ir kt.).

LR aplinkos ministro įsakymu sudaryta darbo grupė projektui „Žvejybos rotas“ įgyvendinti. Darbo grupė, įvertinusi gamtinius išteklius, esamą ir planuojamą sukurti žvejybos turizmo infrastruktūrą, paskelbė, kad perspektyviausios šiam pro-

jektui realizuoti yra Molėtų ir Zarasų rajonų savivaldybės. Projekto tikslas – sukurti žvejams mėgėjams patrauklų žvejybos regioną.

Molėtų ir Zarasų rajonų savivaldybės jau yra daug nuveikusios plėtojant turizmą ir žvejybą, todėl projekto įgyvendinimas nebus naujų darbų pradžia, o pradėtų darbų tęsa.

Įgyvendinant projektą bus gerinama esama ir kuriama nauja turizmo ir rekreacijos infrastruktūra: įrengiami nauji kempingai, prielaukos, lieptai, privažiavimo prie vandens telkinių keliai, automobilių stovėjimo aikštelės. „Žvejybos rojuje“ bus gausinami žuvų išteklių, intensyviai vandens telkiniuose įveisiant žuvis ir užtikrinant jų apsaugą, vystoma rinkodara: sukurta „Žvejybos rojus“ interneto svetainė, prie „Žvejybos rojui“ priklausančių vandens telkinių įrengti stendai ir kitos informacinės nuorodos.

Tikimasi, kad, įgyvendinus projektą, šie rajonai taps mėgėjų traukos centru, žinomu ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse. Projektas skatins vietinių gyventojų verslumą, smulkaus verslo iniciatyvas kaime (valčių, žvejybos įrankių nuoma, žvejybos gidų paslaugos ir kt.), sukurs didesnę kaimo turizmo paslaugų įvairovę, aukštesnę šių paslaugų kokybę.

Mėgėjų žvejybą Baltijos jūroje reglamentuoja žemės ūkio ministro 2013 m. sausio 14 d. įsakymu Nr. 3D-36 patvirtintos Mėgėjų ir limituotos žvejybos jūrų vandenyse taisyklės, vidaus vandenyse – aplinkos ministro 2013 m. sausio 4 d. įsakymu Nr. D1-14 patvirtintos Mėgėjų žvejybos vidaus vandenyse taisyklės ir 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. D1-1128 patvirtintas Limituotos žvejybos vidaus vandenyse organizavimo ir vykdymo, limituotos žvejybos reguliavimo priemonių ir sąlygų nustatymo, paskelbimo ir atšaukimo tvarkos aprašas. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės funkcijas, įskaitant ir mėgėjų žvejybos kontrolę vidaus vandenyse, vykdo LR Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai. Mėgėjų žvejybos kontrolės funkcijas jūrų vandenyse vykdo Žuvininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos.

XVIII. PRIEDAI

1 lentelė. Lietuvai skirtos žvejybos kvotos tolimuosiuose žvejybos rajonuose 2006-2015 m. t/m. (pagal žuvų rūšis ir žvejybos rajonus)

Žvejybos rajonai		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Šiaurės Vakarų Atlantas (NAFO)											
Šiaurinės paprastosios krevetės	3L kvadrante	245	245	278	334	334	214	134	96	48	0
Šiaurinės paprastosios krevetės	3M kvadrante	579 dienos	579 dienos	579 dienos	579 dienos	289 dienos	0	0	0	0	0
Paprastieji jūros ešeriai	1E, 3K kvadratuose ir 2 parajonyje	3 019	2 234	2 234	2 234	2 234	2 234	0	0	0	0
Paprastieji jūros ešeriai	3M kvadrante	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571	1 571
Paprastieji jūros ešeriai	3 LN kvadrante	0	0	0	0	173	297	297	322	346	514
Atlantinė menkė	3M kvadrante	0	0	0	0	61	111	103	157	161	153
Šiauriniai trumpačiuptviai kalmarai	2 ir 3 parajoniuose	128	128	128	128	128	128	128	128	128	128
Juodieji (Grenlandijos) paltusai	3LMNO kvadratuose	26	22,6	22,6	22,6	22,6	25	23	22	22*	22
Raudonoji plekšnė	3NO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44
Rombinės rajos	3LNO kvadratuose	119	119	119	119	106	106	75	62	62	62
Šiaurės Rytų Atlantas (NEAFC)											
Atlantinės skumbrės	VI, VII, VIIIa, b, d, e; Vb (EB vandenys); IIa, XII ir XIV (tarptautiniai vandenys)	88	100	91	122	115	127	126	106	120	164

Žvejybos rajonai		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Juodieji (Grenlandijos) paltusai	IIa ir IV (EB vandenys), VI (EB ir tarpt.v.)	8	6	6	4	3	2	2	16	11	17
Rombinės rajos	VIa-b ir VIIa-c, e-k (EB vandenys)	2	2	1	1	28	24	21	19	17	17
Juodosios kardžuvės	V, VI, VII ir XII parajoniuose	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bukasnukiai ilgauodegiai grenadieriai	Vb, VI, ir VII parajoniuose	99	87	87	74	63	55	48	81	81	76
Bukasnukiai ilgauodegiai grenadieriai	VIII, IX, X, XII, XIV parajoniuose	10	9	9	7	7	6	6	5	4	5
Melsvosios molvos	XII parajonio tarptautiniai vandenys								7	6	2
Melsvosios molvos	VI ir VII parajoniuose	2	2	1	1	1	1	1	2	1	5
iš jų: <i>Svalbardo žvejybos rajonas</i>		647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos	647 dienos
Marokas		15520	15520	15520	15520	15520	Protokolas baigė galioti 2011-02-28	Vyko derybos	Vyko derybos	20 693	20 693
Mauritanija		120.500	120.500	120.500	*1)	*1)	*1)	Protokolas baigė galioti 2012-07-31	70 658 t ir licencijos	70 658 t ir 22 licenzijų**2)	
Ramusis vandenynas											
Peru stauridės		0	0	0	0	37 998	7113	4725	5433,05	4559,1	4917,5

*1) žvejyba Mauritanijos IEZ vykdoma iš bendros ES skirtos kvotos (šalims narėms atskiros kvotos nebuvo skirtos)

**2) Protokolas baigė galioti 2014-12-15

Žuvininkystės tarnybos prie LR Žemės ūkio ministerijos duomenys

2 lentelė. Tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojantys Lietuvos žvejybos laivai

Eil. Nr.	Identifikavimo Nr.	Išorinis ženklinaimas	Pavadinimas	Žvejybos įrankis	Laivo ilgis, m	Talpa, GT	P. variklio galia, kW
1	DE000100601	KL 759	NIDA	OTM	62,22	1843	1764
2	LTU000000039	KL 419	KOVAS	OTM	117,5	5955	5296
3	LTU000000343	KL 836	PLUTONAS	OTB	38,57	668	1626
4	LTU000000356	KL 870	IEVA SIMONAITYTĖ	OTM	120	7765	5296
5	LTU000000357	KL 872	SIMONAS DAUKANTAS	OTM	120	7765	5296
6	LTU000000358	KL 873	KARALIUS	FPO	55,08	863	1470
7	LTU000000359	KL 874	JŪROS VILKAS	FPO	48,12	604	1400
8	LTU000000360	KL 876	MAIRONIS	OTM	120,47	7765	5296
9	LTU000000362	KL 882	ŽALGIRIS	FPO	50,29	622	1324
10	LVA000001057	KL 875	VAO	OTB	54,97	868	1279
11	NLD198502210	KL 855	MARGIRIS	OTM	136,12	9499	9840

2014.12.31 duomenys

3 lentelė. Baltijos jūroje žvejojantys Lietuvos žvejybos laivai

Eil. Nr.	Europos Sąjungos žvejybos laivyno registro numeris	Laivo pavadinimas	Išorinis ženklinaimas	Laivo bendroji talpa (GT)	Laivo pagrindinio variklio galia, kW
1	2	3	4	5	6
1	LTU000000001	LBB – 1032	KL 461	118,00	221,00
2	LTU000000004	LBB – 1044	KL 431	117,00	221,00
3	LTU000000005	LBB – 1066	KL 412	118,00	221,00
4	LTU000000007	LBB – 1094	KL 423	117,00	220,00
5	LTU000000008	LBB – 1107	KL 403	117,00	221,00
6	LTU000000009	LBB – 1113	KL 405	117,00	220,00
7	LTU000000010	BALTIK	KL 861	112,00	221,00
8	LTU000000011	ATLANT	KL 863	117,00	221,00
9	LTU000000024	1095	KL 664	117,00	221,00
10	LTU000000033	LBB – 1026	KL 185	118,00	221,00
11	LTU000000040	LBB – 6935	KL P – 500	74,00	166,00
12	LTU000000041	756	KL 577	117,00	220,00
13	LTU000000043	DARIUS	KL 420	117,00	294,00
14	LTU000000050	100	KL 149	104,00	165,00
15	LTU000000057	169	KL 247	120,00	221,00

1	2	3	4	5	6
16	LTU000000060	ALFA	KL 860	118,00	221,00
17	LTU000000067	LBB – 1010	KL 473	118,00	221,00
18	LTU000000069	694	KL 377	117,00	220,00
19	LTU000000073	LBB – 6931	KL 476	74,00	132,00
20	LTU000000075	104	KL 554	77,00	165,00
21	LTU000000076	103	KL 548	74,00	165,00
22	LTU000000079	652	KL 366	117,00	221,00
23	LTU000000085	PALANGA	KL 866	120,00	221,00
24	LTU000000090	LBB – 1100	KL 505	117,00	220,00
25	LTU000000091	LBB – 1124	KL 506	117,00	220,00
26	LTU000000354	MOLDOVA	LT P – 649	77,00	165,00
27	DNK000013944	GILIJA	KL 776	543,00	1 400,00
28	DNK000014198	TOVĖ	KL 788	296,00	638,00
29	DNK000014292	MINGĖ	KL 856	378,00	735,00
30	EST010101457	PREILA	KL 859	117,00	221,00
Žvejojančių Baltijos jūroje Lietuvos Respublikos žvejybos laivų žvejybos pajėgumo rezervas*				410	761

* Žvejojančių Baltijos jūroje Lietuvos Respublikos žvejybos laivų žvejybos pajėgumo rezervas nurodytas be išimtinės teisės valdomo žvejybos pajėgumo rezervo dalies, numatytos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. 3D-295 „Dėl Žemės ūkio ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 3D-885 „Dėl žvejybos pajėgumo ribojimo tam tikruose geografiniuose žvejybos rajonuose“ pakeitimo“ 17 ir 18 punktuose.
Žuvininkystės tarnybos 2014 m. gegužės 30 d. duomenys

4 lentelė. Baltijos jūros priekrantėje žvejojantys Lietuvos laivai

Eil. Nr.	Europos Sąjungos žvejybos laivyno registro numeris	Laivo pavadinimas	Išorinis ženklimas	Laivo bendroji talpa (GT)	Laivo pagrindinio variklio galia, kW
1	2	3	4	5	6
1	FIN000021431	LT-2743	LT-2743	2,83	125,00
2	LTU000000048	KL 2009	KL 2009	0,62	0,00
3	LTU000000082	KOPGALIS	P – 362	22,37	110,00
4	LTU000000095	KL 3039	KL 3039	0,90	5,88
5	LTU000000098	KL 1811	KL 1811	0,55	22,00
6	LTU000000099	KL 2527	KL 2527	5,01	52,00
7	LTU000000102	LT-P-708	LT-P-708	1,82	29,44
8	LTU000000105	KL 5019	KL 5019	0,28	0,00
9	LTU000000107	KL 5628	KL 5628	1,28	7,29
10	LTU000000111	NEDA	KL 5475	10,96	44,52

1	2	3	4	5	6
11	LTU000000117	N 956	N 956	0,18	0
12	LTU000000118	KL 1305	KL 1305	0,22	0,00
13	LTU000000119	N 263	N 263	0,75	22,08
14	LTU000000120	N 722	N 722	0,39	3,68
15	LTU000000121	KL 6153	KL 6153	0,89	22,08
16	LTU000000122	UOSIS	KL 3597	6,06	60,35
17	LTU000000123	KL 680	KL 680	0,74	18,40
18	LTU000000124	KL 3595	KL 3595	5,00	62,56
19	LTU000000125	KL 597	KL 597	0,25	0,00
20	LTU000000126	KL 6649	KL 6649	1,39	30,00
21	LTU000000131	KL 5062	KL 5062	1,27	11,00
22	LTU000000133	BANGINIS	KL 4330	9,04	65,00
23	LTU000000134	463 N	463 N	0,59	22,00
24	LTU000000135	462 N	462 N	0,52	22,00
25	LTU000000141	N 292	N 292	0,37	40,00
26	LTU000000142	N 1627	N 1627	0,97	23,00
27	LTU000000143	N 1747	N 1747	0,81	9,90
28	LTU000000149	LT-P-540	LT-P-540	11,88	44,16
29	LTU000000150	N 1343	N 1343	0,51	17,00
30	LTU000000151	N 102	N 102	1,26	60,00
31	LTU000000152	N 1779	N 1779	10,70	60,00
32	LTU000000153	LT-P-693	LT-P-693	1,00	14,72
33	LTU000000172	KL 572	KL 572	4,33	25,00
34	LTU000000175	LT-P-652	LT-P-652	1,29	29,44
35	LTU000000177	KL 2567	KL 2567	1,00	16,00
36	LTU000000178	LT-P-711	LT-P-711	1,06	29,44
37	LTU000000179	LT-P-658	LT-P-658	1,16	14,70
38	LTU000000180	KL 2535	KL 2535	4,72	19,00
39	LTU000000184	KL 1369	KL 1369	0,80	20,00
40	LTU000000186	KL 6698	KL 6698	1,13	36,80
41	LTU000000192	LT-P-707	LT-P-707	1,37	30,00
42	LTU000000193	KL 3565	KL 35653	3,74	37,50
43	LTU000000196	LT-P-657	LT-P-657	1,16	14,70
44	LTU000000199	KL 6665	KL 6665	6,96	90,00
45	LTU000000201	KL 5578	KL 5578	3,77	55,00
46	LTU000000204	KL 4436	KL 4436	0,75	11,00

1	2	3	4	5	6
47	LTU000000207	KL 2210	KL 2210	0,80	4,40
48	LTU000000211	KL 1815	KL 1815	2,29	16,00
49	LTU000000216	KL 2016	KL 2016	1,01	20,00
50	LTU000000218	KL 5579	KL 5579	1,00	18,40
51	LTU000000231	N 777	N 777	7,17	45,00
52	LTU000000234	285 KL	285 KL	3,81	17,00
53	LTU000000236	327 N	327 N	4,12	0,00
54	LTU000000246	KL 2556	KL 2556	1,79	8,83
55	LTU000000249	KL 2058	KL 2058	1,00	22,00
56	LTU000000257	KL 1634	KL 1634	1,23	7,36
57	LTU000000264	K 3268	K 3268	0,72	22,06
58	LTU000000267	N 243	N 243	1,18	18,4
59	LTU000000271	N 1558	N 1558	1,16	7,36
60	LTU000000276	ARTVE	LT-P-529	17,10	40,50
61	LTU000000280	N 539	N 539	0,77	22,08
62	LTU000000281	N 390	N 390	1,29	44,16
63	LTU000000282	N 457	N 457	0,37	2,94
64	LTU000000285	N 929	N 929	0,39	0
65	LTU000000287	KL 1588	KL 1588	0,28	5,90
66	LTU000000288	KL 1306	KL 1036	0,75	10,00
67	LTU000000289	356 N	356 N	0,77	10,00
68	LTU000000293	KL 6147	KL 6147	1,00	25,00
69	LTU000000294	482 N	482 N	4,60	18,75
70	LTU000000297	KL 6504	KL 6504	0,90	20,00
71	LTU000000301	KL 2575	KL 2575	1,09	14,72
72	LTU000000302	KL 3027	KL 3027	0,75	18,34
73	LTU000000306	N 727	N 727	0,47	0,00
74	LTU000000308	N 726	N 726	0,75	18,40
75	LTU000000312	N 397	N 397	0,59	0,00
76	LTU000000314	KL 6725	KL 6725	0,63	14,67
77	LTU000000317	LT-P-661	LT-P-661	0,75	0
78	LTU000000318	KL 754	KL 754	0,36	5,89
79	LTU000000322	KL 6668	KL 6668	1,26	18,40
80	LTU000000325	N 2208	N 2208	0,84	0,00
81	LTU000000329	KL 7813	KL 7813	1,45	11,03
82	LTU000000330	KL 7956	KL 7956	1,02	22,00

1	2	3	4	5	6
83	LTU000000331	KL 7634	KL 7634	0,70	7,35
84	LTU000000333	PELA	N 2270	0,32	3,60
85	LTU000000335	KL 7251	KL 7251	1,28	29,44
86	LTU000000336	KL 6602	KL 6602	1,18	37,00
87	LTU000000337	KL 7278	KL 7278	1,09	31,00
88	LTU000000339	KL 7296	KL 7296	1,29	22,05
89	LTU000000340	KL 9009	KL 9009	2,19	5,10
90	LTU000000341	LT-316	LT-316	1,52	22,00
91	LTU000000342	KL 4443	KL 4443	0,50	14,72
92	LTU000000344	KL 8358	KL 8358	1,45	36,80
93	LTU000000345	KL 5016	KL 5016	1,34	36,00
94	LTU000000346	LT-P-533	LT-P-533	3,45	55,00
95	LTU000000347	LT-P-535	LT-P-535	1,00	44,10
96	LTU000000348	P – 5325	P – 5325	0,52	22,00
97	LTU000000350	KL 7255	KL 7255	1,13	22,00
98	LTU000000351	N 1799	N 1799	1,41	20,00
99	LTU000000352	LT-P-643	LT-P-643	0,42	36,00
100	LTU000000353	KL 7000	KL 7000	1,10	70,00
101	LTU000000355	KL 5607	KL 5607	0,68	40,00
102	SWE000004098	VIOLA	LT-P-525	11,94	79,41
103	SWE000004144	HAJEN	LT-P-524	14,27	88,00
Žvejojančių Baltijos jūros priekrantės žvegybos zonoje Lietuvos Respublikos žvegybos laivų žvegybos pajėgumo rezervas*				116	932

* Žvejojančių Baltijos jūros priekrantės žvegybos zonoje Lietuvos Respublikos žvegybos laivų žvegybos pajėgumo rezervas nurodytas be išimtinė teise valdomo žvegybos pajėgumo rezervo dalies, numatytos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. 3D-295 „Dėl Žemės ūkio ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 3D-885 „Dėl žvegybos pajėgumo ribojimo tam tikruose geografiniuose žvegybos rajonuose“ pakeitimo“ 17 ir 18 punktuose. Žuvininkystės tarnybos 2014 m. gegužės 30 d. duomenys

5 lentelė. Lietuvos žvegybos laivų sugavimai tolimuosiuose žvegybos rajonuose ir Baltijos jūroje 2008-2014 m., t/m. (pagal žvegybos rajonus)

Sugavimo vieta	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Iš viso
								pagal sugavimo vietą
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mauritanijos EZ	62 486,13	73 407,17	81 072,16	64 172,38	2 0204,75	55 471,96	83 774,27	440 588,82
Maroko EZ	46 796,79	36 857,16	14 722,86	16 444,72	0	0	18 258,86	133 080,39
Šiaurės Rytų Atlantas	10 825,79	9 163,47	3 881,54	6 192,43	4 111,28	2 960,38	31 765,57	68 900,46
Šiaurės Vakarų Atlantas	1 070,70	0	583,14	1 010,93	756,18	0	7,37	3 428,32

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kiti ES vandenys	695,97	2 940,64	0	0	4,77	0	0	3 641,38
Norvegijos EZ	330,08	0	408,00	241,86	80,99	221,08	4	1 286,01
Grenlandijos EZ	49,49	181,47	517,84	0	0	0	287,31	1 036,11
Pietų Ramusis vandenynas	21 152,00	21 278,99	10 235,39	0	0	10 341,89	0	63 008,27
Senegalo EZ	0	753,18	0	18 925,62	10 609,27	0	0	30 288,07
Gvinėjos EZ	0	0	1 267,17	11 645,77	12 949,45	4 999,85	0	30 862,24
Baltijos jūra	23 651,03	26 791,70	15 516,74	15 994,06	16 828,56	15 727,63	13 816,95	128 326,67
Iš viso	167 057,98	171 373,78	128 204,84	134 627,77	65 545,25	89 722,79	147 914,33	904 446,74

6 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai atviroje Baltijos jūroje 2008-2014 m., kg/m. (pagal rūšis)

Žuvų rūšys	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	2 489 014	2 681 407	3 060 279	2 967 297	2 315 920	1 552 890	944 984
Strimelės	1 710 728	3 722 380	1 485 070	2 531 075	2 166 361	2 367 120	2 070 699
Šprotai	18 459 700	19 513 999	10 222 775	9 729 960	11 245 330	10 353 744	9 679 230
Plekšnės	646 139	480 355	477 450	432 225	618 497	926 339	705 722
Otai	835	380	880	410	145	25	0
Stintos	0	0	0	0	0	100	0
Starkiai	25	0	0	0	10	0	7
Iš viso	23 306 441	26 398 521	15 246 454	15 660 967	16 346 263	15 200 218	13 400 642

7 lentelė. Lietuvos žvejų sugavimai Baltijos jūros priekrantėje 2008-2014 m., kg/m. (pagal rūšis)

Žuvų rūšis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Menkės	123 992	136 923	136 935	95 546	167 053	189 979	251 752
Strimelės	82 255	84 522	71 663	123 936	109 979	108 033	82 668
Šprotai	0	800	0	50	0	0	0
Plekšnės europinės upinės	17 600	18 202	23 596	17 867	30 459	76 420	28 234
Lašišos atlantinės	862,5	826	535	291	710	360	510
Šlakiais paprastieji	235	196	177	192	313	182	183
Otai	9 271	9 828	8 796	15 199	14 287	12 633	7 343

Žuvų rūšis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stintos euro- pinės	65 238	107 437	16 742	35 478	124 992	106 583	34 390
Karšiai	806	1 229	936	942	1 669	1 830	1 208
Starkiai	13 344	6 562	8 609	9 325	6 519	8 238	3 229
Plakiai	0	20	6	89	81	117	2
Meknės	0	0	0	0	0	17	0
Salačiai	0	0	3	0	16	6	16
Karosai	0	9	0	5	14	1	0
Unguriai	23	9	0	0	13	3	2
Vėgėlės	0	3	0	5	4	1	5
Sezanai	0	0	0	0	8	3	0
Kuojos	100	20	9	52	0	132	20
Vėjažuvės	3 526	6 592	1 604	4 129	2 959	4 169	2 167
Nėgės	0	0	0	0	0	0	17
Ešeriai	1 474	1 773	1 119	4 625	4 353	4 898	2 723
Lydekos	29	25	8	19	33	11	18
Perpelės	14 657	1 920	1 001	2 987	749	1 099	167
Eršketai	0	0	0	0	1	0	0
Šamai	0	0	0	0	1	0	0
Raudės	174	329	18	181	343	280	255
Grunduliniai	0	0	151	1 447	1 789	6 238	2 850
Upėtakiai	8	0	0	0	0	9	4
Žiobriai	11 009	16 019	13 903	20 757	15 840	6 181	6 119
Sykai	45	9	30	32	136	64	103
Iš viso	344 648,5	393 253	285 841	333 154	482 321	527 487	423 985

8 lentelė. Žuvų ir vėžių įveisimas į valstybinius vandens telkinius
2008–2014 m. tūkst. vnt.

Žuvų ir vėžių rūšis	Žuvų ir vėžių amžius	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lašišos	0p	15	70	140	113,5	45	218	231
	0+						0,1	
	1	50	38	35,5	29,7	30	10,3	19,5
Šlakiai	2	3						
	0p	190	220	75	265,5	215	190	145
	0+	60	20	20	62	47,5	10	
	1	50	58	42,843		11,3	10,1	25,6
	2	60	1					

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Margieji upėtakiai	0p	70	127	251	83	144	183	180
	0+	5	10					
	1		6,62	5				
Aštriašnipiai eršketai	0+				4,64	6,95	7,8	19,46
	1					0,381	0,445	1,207
	1+				0,03	0,01		
Kiršliai	0+					5		12,5
Vištyčio syakai	0p	200	200	180	250	230	300	600
	0+	4	44,5	60	60	60	70	50
Platelių syakai	0p	220	50	50	315	265	315	300
	0+	1						
Seliavos	0	11500	16200	15000	20000	16250	17200	10000
Plačiažnypliai vėžiai	0p			15,8	10	15	7	7
	0+	35	20		3	2		
Siauražny- pliai vėžiai	Įv. (perkėli- mas)				4,949	5	5	6
	Stikl.						1197	
Unguriai	0p				152	440	103	380,5
Starkiai	0	5300	5600	2000				
	0p	1165,5	1192	160	1235	1551	1731	1291
	0+	60	73	245	261	45	45	72,5
Vėgėlės	0	17400	15500	25800				
	0p	1200	2440	3027	2700	5830	540	1500
	0+	3	22	2	11	2		
Lydekos	0	23000	26060	21960				
	0p	200	280		3050	4100	4150	3090,6
	0+	58	78,05	79,12	79,8	64,17	59,2	60,03
Šamai	1				1		0,3	
	0p		47	38	120	65	86,15	94,15
	0+	13,9	15	15,5	37	30	22	12
Lynai	0	4000	3000	3700				
	0p		1020	3320				
	0+			18				
	1							2,3
	1+		8		8	4	8	1
	2							3,3
	Įv.	20	20		58		35	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Paprastieji karosai	0+				10	11	2	10
	1		86	42	11	13,2		0,6
Karpiai	1+	20			8,6	20		46
	2	80	33	24,2	9			
	2+							5,6
	3	7			0,898			
	4	3						
Peledės	0	11000		470				
Iš viso		75993,4	72539,17	76775,96	28954,38	29507,511	26505,37	18166,85
T. sk. paaugintų jauniklių		4193,6	6179,17	7102,62	8954,38	13257,511	8108,37	8166,85
Iš jų paaugintų jauniklių, proc.		5,5	8,5	9,3	30,9	45	30,6	45

Sutartiniai žymėjimai. 0 – lervutės; 0p – paauginti jaunikliai (plėšriųjų žuvų iki kanibalizmo pasireiškimo); 0+ – šiųmetukai; 1 – metinukai; 1+ – divivasariai; 2 – dvimečiai; 2+ – trivasariai; 3 – trimečiai; 3+ – keturvasariai

9 lentelė. Lietuvoje pastatytos žuvų pralaidos

Eil. Nr.	Pralaidos pavadinimas	Rajonas	Pralaidos tipas	Upės pavadinimas, ilgis, km	Užtvankos atstumas nuo žiočių, km	Pastatymo metai
1	2	3	4	5	6	7
1	Tauragės	Tauragės m.	šliuzo	Jūra 172	43,0	1980
2	Anykščių	Anykščių m.	šliuzo	Šventoji 246	86,0	1987
3	Belmonto	Vilniaus	akmeninio kanalo su slenksčiais	Vilnia 80	11,8	2000
4	Valtūnų	Ukmergės	akmeninio kanalo su slenksčiais	Siesartis 75,6	9,2	2001
5	Kavarsko	Anykščių	baseinėlių su vertikaliais plyšiais pertvarėlėse	Šventoji 246	41,0	2003
6	Užpalių	Utenos	baseinėlių su vertikaliais plyšiais pertvarėlėse	Šventoji 246	153,7	2002
7	Jautakių	Mažeikių	baseinėlių su vertikaliais plyšiais pertvarėlėse	Venta 343,3	197,3	2004
8	Rudikių Papartynės	Akmenės	baseinėlių su išpjovomis pertvarėlėse	Venta 343,3	261,7	2002
9	Viekšnių	Mažeikių	akmeninio kanalo su slenksčiais	Venta 343,3	221,8	2010

1	2	3	4	5	6	7
10	Agluonėnų	Klaipėdos	baseinelių su išpjovomis pertvarėlėse	Agluona 20,4	11,0	1988
11	Kertuojų	Molėtų	baseinelių su išpjovomis pertvarėlėse	Kertuoja 1,3	1,3	1984
12	Strėvos	Kaišiadorių	baseinelių su išpjovomis pertvarėlėse	Strėva 80,5	0,0	1990
13	Petešos	Vilniaus	baseinelių su vientisomis pertvarėlėmis	Peteša 12,1	8,0	1988
14	Kelmytės	Vilniaus	baseinelių su vientisomis pertvarėlėmis	Peteša 12,1	3,2	1984
15	Naudžių	Vilniaus	baseinelių su vientisomis pertvarėlėmis	Juodė 15,5	4,5	1990
16	(Rokantiškių)	Vilniaus	buvo Denil tipo rekonstruotas į latakinių pertvarinių su vertikaliomis pertvaromis	Vilnia 80	13,0	1998 Rekonstr. 2013
17	Grąžčių	Rietavo sav.	akmeninio kanalo su slenksčiais	Minija, 201,8	182,0	2005
18.	Kuodžių	Mažeikių	baseinelių su vertikalias plyšiais pertvarėlėse	Venta, 343,3	189,5	2005
19.	Laukžemės	Kretingos	baseinelių su vertikaliomis pertvaromis	Šventoji, 68,4	16,5	2008
20.	Šilutės	Šilutės m.	baseinelių su vertikaliomis pertvaromis	Šyša, 56,9	10,6	2008
21.	Viešvilės I	Jurbarko r.	akmeninio kanalo su slenksčiais	Viešvilė 22,0	3,5	2008
22.	Jusinės	Vilniaus r.	akmeninio kanalo su slenksčiais	Jusinė 22,6	0,1	2008
23.	Gulbinų	Jurbarko r.	Baseinelių su vertikalias plyšiais pertvarėlėse	Viešvilė 22,0	5,3	2008
24.	Žlibinų	Plungės r.	Spragotas latakinis pertvarinis žuvitakis	Sausdravas, 25,0	10,5	2013

Šaltinis. Žuvininkystės tarnyba, 2014 m. sausio 1 d. duomenys

XIX. ŽUVININKYSTĖS ASOCIACIJOS, ĮMONĖS IR ORGANIZACIJOS

Žvejybos jūrų vandenyse asociacijos

Asociacijos pavadinimas	Adresas	Vadovas	Telefonas, faksas, el. p.
Žuvininkystės įmonių asociacija „Lampetra“	Lietuvininkų 26-3, LT-99179, Šilutė	Pirmininkė Siga Jokubauskienė	Tel. (8 44) 15 22 89 Tel. 8 687 57 634 <i>info@lampetra.w3.lt</i> Tel. (8 46) 365 215
Vakarų Lietuvos žvejų ir žuvies perdirbėjų konfederacija	Nemuno 40 B, LT-93277, Klaipėda	Tarybos pirmininkas Algirdas Aušra	Tel. 8 699 33 918 Faks. (8 46) 341 141
Lietuvos žuvininkystės produktų gamintojų asociacija	Nemuno 40 B, LT-93277, Klaipėda	Pirmininkas Alfonsas Bargaila	Tel. 8 687 53 859 Faks. (8 46) 34 50 45 <i>lfpa@takas.lt</i> Tel. 8 699 33 918
Žvejų ir žuvies perdirbėjų asociacija „Baltijos žvejas“	Nemuno 40B, LT-93277, Klaipėda	Pirmininkas Algirdas Aušra	Tel. (8 46) 365 215 Faks. (8 46) 341 141 <i>baltzvej@takas.lt</i>
Tarptautinė žuvies perdirbėjų ir žvejų asociacija „Baltijos vienybė“	Taikos per. 13-59, LT-91135, Klaipėda	Pirmininkas Pranas Norvilas	Tel. 8 698 30 061 <i>info@baltijosvienybe.eu</i>
Klaipėdos žuvininkystės įmonių asociacija „Jūros žvejys“	Nemuno 40 B, LT-93277, Klaipėda	Pirmininkas Artūras Maželis	Tel. 8 699 18 195 Faks. (8 46) 341 155 <i>info@senojibaltija.lt</i>
Priekrantės verslinės ir rekreacinės žuvininkystės asociacija	Smiltelės 29-89, LT-94260, Klaipėda Sausio 15-osios g. 22-16,	Pirmininkas Min- daugas Rimeikis	Tel. 8 699 18 196 <i>rimeikism@gmail.com</i>
Žuvininkystės ir laivybos tarpšakinė organizacija	LT-91125, Klaipėda Brožynų g. 9-68, LT-95212	Pirmininkas P. Cirtautas	Tel. 8 612 46 484 <i>t.zuvis@gmail.com</i>

Neasocijuotos jūrinės žvejybos įmonės

Pavadinimas	Adresas	Vadovas	Telefonas, faksas, el. p.
UAB „Baltlanta“	Artojo 7E, LT- 92105, Klaipėda	L. Klakauskas	Tel. (8 46) 340 069 Faks. (8 46) 341 648 <i>office@baltlanta.lt</i> <i>bb@baltlanta.lt</i> <i>kadrai@baltlanta.lt</i>
UAB „Atlantic High Sea Fisheries“	Pylimo 4, LT-91249, Klaipėda	B. Krištanavičius	<i>afp@takas.lt</i> <i>Aivaras.l@gmail.com</i>

UAB „VAO“	Bernotas&Dominas Glimstedt Jogailos 4, LT-01116, Vilnius	J. Dijkdrent	Tel. 8 606 84 101 <i>j.poderis@glimstedt.lt</i> <i>e.bernotas@glimstedt.lt</i>
UAB „Seivalas“	S.Šimkaus 14-1, LT-92129, Klaipėda	S. Ramanauskienė	Tel. (8 46) 252 195 Tel. (8 46) 312 216 <i>sigitara@takas.lt</i> <i>v.ramanauskas@rplaw.lt</i> <i>vramanau@takas.lt</i>
UAB „Arcticfishing“	Ukmergės g. 14, LT-92308, Klaipėda	G. Gruzdys	<i>dovydas@arcticfishing.lt</i> <i>info@arcticfishing.lt</i> <i>Giedrius.gruzdys@gmail.com</i>
UAB „Baltijos jūra“	Tilžės g. 60, LT-91108, Klaipėda	I. Fikss	Tel. 8 650 63 468 <i>Baltijosjura10@gmail.com</i>

Tolimuosiuose žvejybos rajonuose žvejojančios įmonės

Pavadinimas	Adresas	Telefonas, faksas, el. paštas
UAB „Baltlanta“	Artojo g. 7E, LT-92105, Klaipėda	Tel. (8 46) 340 069 Faks. (8 46) 341 648 <i>office@baltlanta.lt</i> <i>agent@baltlanta.lt</i>
UAB „Atlantic High Sea Fishing Company“	Pylimo g. 4, LT-91249, Klaipėda; Pušų g. 12-4, LT-8120, Vilnius	Tel. (8 46) 493 105 Faks. (8 46) 311 552 <i>afp@takas.lt</i>
UAB „Seivalas“	S. Šimkaus g. 14-1, LT-92129, Klaipėda S. Daukanto g. 9, LT-92234, Klaipėda	Tel. (8 46) 256 195 Faks. (8 46) 312393 <i>sigitara@takas.lt</i>
UAB „VAO“	Jogailos g. 4, LT-01116, Vilnius	Tel. 8 606 84 101 <i>j.poderis@glimstedt.lt</i> <i>e.bernotas@glimstedt.lt</i>
UAB „Arctic Fishing“	Ukmergės g. 14, LT-92234, Klaipėda	<i>info@arcticfishing.lt</i>

Žvejybos vidaus vandenyse ir akvakultūros asociacijos

Asociacijos pavadinimas	Adresas	Vadovas	Telefonas, faksas, el. paštas
Asociacija „Dzūkijos vandenų žuvis“	Vytauto g. 5 Daugai, Alytaus r. sav.	Prezidentas Vidas Ščiglinskas	Tel. 8 656 999 58 Faks. (8 31) 574 068 <i>vidas@sciglinskas.biz</i> <i>dzukijos.zuvis@email.lt</i>
Nacionalinė akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacija	Konarskio 49/608, LT-03123, Vilnius	Direktorius Vytautas Andriuškevičius	Tel. (8 42) 853 993 Tel. (8 5) 216 1626 <i>akvavyt@takas.lt</i>
Asociacija „Alternatyvioji akvakultūra“	Dzūkų g. 5 Dreverna, Klaipėdos r.	Prezidentas Virginijus Kirsnickas	Tel. 8 656 01 591 <i>vartos66@gmail.com</i>

Nacionalinės žuvų perdirbėjų ir prekybininkų asociacijos nariai

Konarskio g. 49-611, Vilnius, tel./faksas (8-5) 216 16 26, el.paštas: akvavyt@takas.lt

Asociacijos direktorius Vytautas Andriuskevičius

Įmonės pavadinimas	Adresas	Vadovo vardas, pavardė	Telefonas, faksas	El. paštas
G. Kanaševičiaus IĮ „Desė“	Žaslių g. 53, Kaišiadorių r.	Gintaras Kanaševičius	Tel. (8 34)644 300 Tel. 8 687 83 606	<i>dese@dese.lt</i>
UAB „Frigolita“	Dvaro g. 162G, LT-76197, Šiauliai	Eduardas Balsys	Tel. (8 41) 503 510 Faks. (8 41) 544 105	<i>info@frigolita.lt</i>
K. Želnio įm. „Grundalas“	Vaišvilaičiai II, Panevėžio r.	Vidmantas Želnys	Tel. (8 45) 581 041 Faks. (8 45) 581 031	<i>zeln@grundalas.lt</i>
UAB „ICECO“	Fabriko g. 13, LT-68126, Liepynų km., Marijampolės sav.	Valdemaras Šalauškas Komercijos direktorius Gintas Bachmatavičius	Tel. (8 34) 392 745 Faks. (8 34) 392 747	<i>gintas.bachmatavicius@iceco.lt</i> <i>info@iceco.lt</i>
UAB „Lignesa“	Taurų km., Tau- ragės r.	Sigitas Jukna	Tel. 8 698 43 835 Tel. (8 44) 662 005 Faks. (8 44) 662 004	<i>lignesa@lignesa.lt</i>
UAB „Norvelita“	Gabšių km., Raseinių r.	Jordanas Kensta- vičius	Tel. (8 42) 853 993 Tel. 8 699 92 901	<i>info@norvelita.lt</i>
UAB „Nowaco Lietuva“	Registracijos adresas: Palemo- no g. 171, LT- 52107, Kaunas Korespondenci- jos adresas: Taikos per. 96, LT-51178, Kaunas	Gen. direktorius Peter Rasmussen Logistikos vadovas Elvis Tartilas Pirkimų ir par- davimų skyriaus vadovas Ramūnas Makutėnas	Tel. (8 37) 490 790 Faks. (8 37) 490 793	<i>et@nowaco.lt</i> <i>rm@nowaco.lt</i>
UAB „Plungės šaltis“	Stoties g. 9, LT-90115, Plungė	Arvidas Mačiuitis	Tel. (8 44) 872 190, Tel. (8 44) 872 186 Faks. (8 44) 857 886	<i>info@psaltis.lt</i> <i>arvidas@psaltis.lt</i>
UAB „Saldoga“	Jiesios g. 6, Ilga- kiemis, Kauno r.	Vytautas Kriščiūnas	Tel. (8 37) 393 900 Faks. (8 37) 393 901	<i>saldoga@kaunas.omnitel.net</i>
SIA „Salas Zivis“	Savanorių pr. 178, Vilnius	Aidas Adomaitis	Tel. (8 52) 388 991 Faks. (8 52) 388 870	<i>aidaras@salas-zivis.lt</i>
UAB „Vičiūnai ir partneriai“	Birutės g. 50, Plungė	Mindaugas Pocius	Tel. (8 44) 873 170 Tel. 8 615 14 164 Tel. 8 687 11 171 Faks. (8 44) 871 672 Tomo mobilus tel. 8 686 38 044	<i>mindaugas.pocius@vici.eu</i> <i>tomas.skierus@vici.eu</i>

Žuvų perdirbimo įmonės

Įmonės pavadinimas	Adresas	Vadovas	Telefonas, faksas	El. paštas
UAB „Vičiūnai ir partneriai“	Birutės g. 50, Plungė	Mindaugas Pocius	Tel. (8 44) 873 170 Tel. 8 615 14 164 Faks. (8 44) 871 672	<i>Mindaugas.pocius@vici.eu</i>
G. Kanaševičiaus IĮ „Desė“	Žaslių g. 53, Kaišiadorių raj.	Gintaras Kanaševičius	Tel. (8 34) 644 300 Tel. 8 687 83 606	<i>dese@dese.lt</i>
K. Želnio įm. „Grundaldas“	Vaišvilaičiai II, Panevėžio r.	Vidmantas Želnys	Tel. (8 45) 581 041	<i>zeln@grundaldas.lt</i>
UAB „ICECO“	Fabriko g. 13, LT-68126, Marijampolės sav., Liepynų k.	Valdemaras Šalauskas	Tel. (8 34) 392 745 Faks. (8 34) 391 747	<i>info@iceco.lt</i>
UAB „Lignesa“	Taurų k., Tauragės r.	Sigitas Jukna	Tel. 8 698 43 835 Tel. (8 44) 662 005 Faks. (8 44) 662 004	<i>lignesa@lignesa.lt</i>
UAB „Norvelita“	Gabšių k., Raseinių r.	Jordanas Kenstavičius	Tel. (8 42) 853 993 Tel. 8 699 92 901	<i>info@norvelita.lt</i>
UAB „Plungės šaltis“	Stoties g. 9, LT 90115, Plungė	Arvidas Mačiutis	Tel. (8 44) 872 190	<i>info@psaltis.lt</i> <i>arvidas@psaltis.lt</i>
UAB „Saldoga“	Jiesios g. 6, Kauno r., Ilgakiemis	Vytautas Kriščiūnas	Tel. (8 37) 393 900	<i>saldoga@kaunas.omnitel.net</i>
UAB Plungės kooperatinė prekyba	Birutės g. 50, LT-90162, Plungė	Algirdas Razma	Tel. 8 686 41 983 Faks. (8 44) 871 674	<i>algirdas.razma@vici.eu</i>
AB „Laivite“	Artojo g. 7B, LT-92105, Klaipėda	Michail Mančinskij	Tel. (8 46) 394 501 Faks. (8 46) 394 575	<i>zuvis@laivite.lt</i>
UAB „Edega“	Šaudyklos g. 6, LT-55025, Jonavos r. Rukla	Egidijus Tamošiūnas	Tel. (8 34) 973 144 Faks. (8 34) 978 030	<i>info@edega.com</i>
UAB „Provit Industrija“	Turgaus g. 5-4, LT-91247, Klaipėda		Tel. (8 46) 311 063 Faks. (8 46) 311 629	<i>info@industrija.lt</i>
UAB „Baltijos delikatesai“	Ganyklų 8 b, LT-00126, Palanga	Raimondas Bilotas	Tel. (8 46) 040 337 Tel. (8 46) 040 185 Faks: (8 46) 040 336	<i>office@delikates.lt</i>
UAB „JVA partneris“	Pamarių g. 15, LT-96345, Priekulė	Vladislav Gineit	Tel. (8 46) 454 008 Fax. (8 46) 454 009	<i>info@jvapartneris.lt</i>
UAB „Espersen Lietuva“	Pramonės g. 15, LT-94102, Klaipėda	Reidar Inselseth	Tel. 8 700 55 299 Faks. (8 46) 347 500	<i>klaipeda@espersen.lt</i>

UAB „Baltijos konservai“	LT-91277, Klaipėdos r., Sendvario sen., Klemiškės II	Petras Girdvainis	Tel. (8 46) 489 091 Faks. (8 46) 489 091	<i>baltijoskonservai@zebra.lt</i>
UAB „Oostssee Fisch Kretinga“	Tiekėjų g. 33A, LT-97123, Kretinga	Volker Karsten	Tel. (8 44) 576 904 Faks. (8 44) 576 940	<i>info@ostsseeifisch.lt</i>
UAB „Nokveja“	LT-97035, Kretingos r., Salantai	Raimondas Preibys	Tel. (8 45) 558 288 Faks. (8 45) 558 288	<i>sala@nokveja.lt</i>
Antano Urbono firma	Žiemų g. 28, LT-51361, Kaunas	Antanas Urbonas	Tel. (8 37) 797 921	<i>urbonas.a@one.lt</i>
UAB „Reba“	LT-97162 Kretingos r., Gestautų k.	Egidijus Gendvilas	Tel. (8 45) 779 67 Faks. (8 44) 542 182	<i>reba@info.lt</i>
UAB „Taurys“	LT-97162 Mokyklos g. 2, LT-97222 Kretingos r., Vydmantai	Aina Kučinskienė	Tel. (8 44) 543048	<i>taurysuab@gmail.com</i>
L. Šemetulskio įmonė	LT-91001, Palanga Girkalių k.	Leonas Šemetulskis	Tel. (8 46) 441 923	
UAB „Sliekas“	LT-80116, Šiaulių r. sav., Kairių sen., Bertužių k.	Dmitrij Novikov	Tel. 8 699 91 922	<i>pardavimai@sliekas.net</i>
UAB „Baltic Food Partners“	Birutės skg. 8, LT-90100, Plungės r. sav., Nausodžio sen., Macenių k.	Arvidas Mačiuitis	Tel. (8 44) 871 668	<i>info@vici.lt</i>
UAB „Norvelita“	LT-60192 Raseinių r., Gabšiai	Jordanas Kenstavičius	Tel. (8 42) 853 993	<i>buhalterija@karpyne.lt</i>
J. Simučio IĮ „Bajorų žuvis“	Ežero g. 4, LT-42102, Rokiškio r. Rokiškio kaimiškoji sen., Bajorų k.	Juozas Simutis	Tel. (8 45) 875524	<i>simas@bajoruzuvis.lt</i>
UAB „Lignesa“	LT-72114, Tauragė Taurai	Jonas Dugveckis	Tel. (8 44) 662 005 Fax. (8 44) 662 004	<i>lignesa@lignesa.lt</i>
UAB „Smulkios žuvis“	LT-71207, Šakių r. sav., Kriūkų sen., Žeimio k.	Salvinija Gurienė	Tel. (8 34) 568 742	<i>smulkioszuvys@takas.lt</i>
UAB „Jolada“	Strūnaičio g. 43, LT-18127, Švenčionių r. sav., Švenčionių m.	Rimantas Ruginis	Tel. (8 38) 752 509	<i>uabjolada@yahoo.com</i>
UAB „Dauparų žuvis“	LT-96169, Klaipėdos r., Dauparai	Ramūnas Vaškys	Tel. 8 652 50 865	<i>danute.riekasiene@yahoo.com</i>
S. Puidoko IĮ „Rusnės žuvis“	LT-99350, Šilutės r., Pakalnė	Saulius Puidokas	Tel. (8 44) 158125	<i>parmariozuvys@gmail.com</i>

Uždarųjų recirkuliacinių sistemų įmonės (ūkiai)

Pavadinimas	Adresas	Telefonas, faksas, el. p.
UAB „Šamų rojus“	Ežero g. 3, LT-21406, Elektrėnų sav., Kietaviškių sen., Gilūšio k.	Tel. 8 652 05 207 <i>v.monginas@gmail.com</i>
Kęstučio Šeniausko įmonė	S. Lozoraičio g. 19, LT-53228, Kauno r., Garliavos sen., Garliava	Tel. (8 37) 425 177 Tel. 8 685 33 130
Ūkininkas Irmantas Zubavičius	Hipodromo g. 15, LT-68130, Marijampolės r., Kumelionių k.	Tel. 8 696 74 080 <i>irmantas250@gmail.com</i>
UAB „Kintai“	LT-99358, Šilutės r., Povilų k.	Tel.: (8 44) 147 339 <i>uab-kintai@silute.omnitel.net</i>
Žuvininkystės tarnybos prie LR ŽŪM Žuvivaisos skyriaus Rusnės poskyris	Šykrantės g. 69, LT-99344, Šilutės r., Rusnės sen., Šykrantės k.	Tel. (8 44) 158 505 Faks. (8 44) 158 505 <i>jonasnemrus@takas.lt</i>
Tarptautinė Baltijos erškėtų augintojų asociacija	LT-95387, Klaipėdos r., Dumpių k.	Tel. tel. 8 612 410 12
UAB „Lodeksa“	LT-68168, Marijampolės sav., Liudvinavo k.	Tel. (8 343) 68 210 <i>info@lodeksa.lt</i>
Henrikas Viduolis	Saulės al. 34, LT-37450, Panevėžys	Tel. 8 698 32 134
UAB „Biosela“	LT-15165, Vilniaus r., Nemenčinės sen., Sklėriškių k.	Tel. 8 600 00 478 <i>m_sateika@yahoo.com</i>
Virginijus Monkevičius	LT-14258 Vilniaus r., Riešės sen., Jadvygiškių k.	Tel. 8 698 22 009
UAB „PALATĖJA“	Ežero g. 3, LT-21406, Elektrėnų sav., Kietaviškių sen., Gilučio k.	Tel. 8 652 05 207 <i>v.monginas@gmail.com</i>
Ūkininkas Tadas Vaškėlis	LT-32315, Zarasų r., Vabolių k.	Tel. 8 676 02 008
UAB „jFish“	Vingio g. 21, LT-54317, Kauno r., Užliedžių sen., Naujųjų Muniškių k.	Tel. 8 622 14 432 <i>jfishlt@gmail.com</i>
Tomo Žilinsko ūkis	Jūreivių g. 8, LT-96324, Klaipėdos r., Jakai	Tel. 8 620 43 118 <i>tomaszilinskas.lt@gmail.com</i>
UAB „Nortomas“	LT-69174, Klaipėdos r., Kvietinių k.	Tel. 8 611 39 174 <i>tomas.legacinskas@gmail.com</i>
MB „Manto žuvis“	Alyvų g. 28, LT-96105, Klaipėdos r., Gargždai	Tel. 8 652 00 995 <i>mbmantozuvis@gmail.com</i>
UAB „Romo ūkis“	Peldžių g. 29, LT-97290, Kretingos r., Grūšlaukės k.	Tel. 8 687 74679 <i>romastuska.tpi@gmail.com</i>
Taurų žuvis	LT-72114, Tauragės r., Tauragės sen., Taurų k.	<i>ligita@lignesa.lt</i>
UAB „Žemelė“	Kaštonų g. 15, LT-33322, Molėtų r., Skudutiškio k.	Tel. 8 663 73 893 <i>info@zubemele.lt</i>
ŽŪB „Eko žuvis“	Kaštonų g. 15, LT-33322 Molėtų r., Skudutiškio k.	Tel. 8 618 11 905 <i>info@ekozuvis.lt</i>
UAB „Klaipėda Logistic&Warehousing“	Ateities g. 9, LT-59259, Prienų r., Balbieriškio sen., Vartų k.	Tel. 8 615 72 022 <i>kentui@zebra.lt</i>

MB „Auvyli žuvis“	Pakalnės g. 15, LT-59429, Prienų r., Jiezno sen., Strazdiškių k.	Tel. 8 631 24 486
UAB „Baisogalos bioenergija“	Stoties g. 19, LT-82262, Radviliškio r., Baisiogalos sen., Pakiršinio k.	Tel. (8 42) 265 132 Tel. 8 612 30 231 <i>info@biokatilas.lt</i>
UAB „Šalčios žuvis“	Alyvų g. 14, LT-90301, Rietavo sav., Drobstų k.	Tel. 8 614 66 255 <i>edgarassatkus@gmail.com</i>
UAB „Akva produktai“	Verslininkų g. 39, LT-72114, Tauragės r., Taurų k.	Tel. (8 08) 46 925 <i>steponavicius@gmail.com</i>
UAB „Birvetos tvenkiniai“	LT-30150, Ignalinos r., Didžiasalio sen., Navikų k.	Tel. (8 386) 591 14 Faks. (8 386) 591 14 <i>birveta@takas.lt</i>
UAB „Vasaknos“	LT-32311, Zarasų r., Vasaknų k.	Tel. (8 385) 561 65 Tel. (8 385) 562 21 <i>vasaknos@takas.lt</i>
Žuvininkystės tarnybos prie ŽŪM Žuvivaisos skyriaus Žeimenos poskyris	LT-30200, Ignalinos r., Ignalinos sen., Strigailišio k.	Tel. (8 386) 538 10 Faks. (8 386) 541 20
UAB „Armolė“	LT-33231, Molėtų r., Jonišio sen., Arnionių I k.	Tel. (8 383) 421 44 Tel. 8 687 109 05 Faks. (8 383) 421 44 <i>armole@pvm.lt</i>
UAB „Giedrupė“	LT-28404, Utenos r., Daugailių sen., Ruklių k.	Tel. 8 698 84 084 <i>infi@gierupe.lt</i>
Rimvydas Bankauskas	Malūno g. 15, LT 18209, Švenčionėliai	Tel. 8 618 66 850 <i>bankauskas.info@gmail.com</i>
UAB „Šalčininkų žuvininkystės ūkis“	LT-17127, Šalčininkų r., Gerviškių sen., Tribonių k.	Tel. (8 5) 270 50 50 Faks. (8 5) 270 50 70 <i>salcininkuzuvis@sekme.lt</i>
UAB „Auksinis ungurys“	LT-18157, Švenčionių r., Pabradės sen., Magūnų k.	Tel. (8 387) 498 37
Ūkininkas Algirdas Dömarkas	LT-13118, Vilniaus r. sav., MICKŪNŲ sen., Skaisterių k.	Tel. 8 673 75 315

Šaltinis. VMVT duomenys

Vietos veiklos grupės

Pavadinimas	Adresas	Vadovas	Telefonas, faksas, el. paštas
Asociacija „Klaipėdos žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė“	Minijos g. 2-207, LT-91234, Klaipėda	Pirmininkas Gediminas Ragauskas	Tel. 8 687 58 860 <i>kzvvvg@ltap.lt</i>
Asociacija „Žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė Klaipėdos rajono iniciatyvos“	Klaipėdos g. 2, LT-96130, Gargždai	Pirmininkė Vilma Daukšienė	Tel. 8 616 72 213 <i>Vilma.dauksiene@gmail.com</i>

Asociacija „Tauragės žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė“	Dariaus ir Girėno g. 9/ Vytauto g. 70 Tauragė	Pirmininkas Saulius Jočbalis	Tel. 8 606 05 299 <i>taurageszvvg@gmail.com</i>
Asociacija „Raseinių rajono žuvininkystės vietos veiklos grupė“	UAB „Norvelita“, LT-60192 Raseinių r., Gabšių k.	Pirmininkė Asta Šimkutė	Tel. 8 650 98 003 <i>asta@norvelita.lt</i>
Asociacija „Kretingos žuvininkystės vietos veiklos grupė“	Medvalakio g. 27, LT-00139, Palanga	Pirmininkas Voldemaras Kes- minas	Tel. 8 656 32 732 <i>info@alveta.lt</i>
Asociacija „Žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė Vilkanda“	S. Konarskio g. 49-611, LT-03123, Vilnius	Pirmininkas Giedrius Kizalas	Tel. (8 5) 21 61 626 <i>akvavyt@takas.lt</i>
Asociacija „Zarasų ir Visagino žuvininkystės vietos veiklos grupė“	Aukštaičių g. 4, LT-32111, Zarasai	Pirmininkas Arvydas Veikšra	Tel. 8 687 58562 <i>stadviliai@gmail.com;</i> <i>zvzvvg@zarasai.lt</i>
Asociacija „Utenos žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė“	Vyžuonų g. 17, LT-28141, Utena	Pirmininkas Jonas Janušauskas	Tel. 8 682 18 266 <i>utenosvvg@gmail.com</i>
Asociacija „Ignalinos rajono žuvininkystės vietos veiklos grupė“	Ateities g. 23, LT-30121, Ignalina	Pirmininkas Edmundas Kilkus	Tel. 8 685 11 205 <i>e.kilkus@ignalina.lt</i>
Asociacija „Žuvininkystės regionų vietos veiklos grupių tinklas“	Pramonės g. 9, LT-72114 Tauragė	Pirmininkas Saulius Jočbalis	Tel. 8 606 05 299 <i>taurageszvvg@gmail.com</i>

UAB „KLAIPĖDOS ŽUVININKYSTĖS PRODUKTŲ AUKCIONAS“

Nemuno g. 40B, Klaipėda, Lietuva LT-93277, el. p. info@zuvuaukcionas.lt,
tel. (8 46) 365 657, faksas (8 46) 365 657.

XX. PARODOS IR RENGINIAI

Lietuvos žuvų produktai 2012 ir 2014 metais tarptautinėse „EUROPEAN SEAFOOD EXPOSITION“ parodose

Kiekvieną pavasarį Briuselyje vyksta tarptautinė žuvų produktų paroda „European Seafood Exposition“, kurioje eksponuojami naujausi pasaulio žuvininkystės įmonių gaminami produktai, moderniausia žuvų perdirbimo pramonės technika ir technologijos, akvakultūros – žuvų auginimo dirbtiniuose vandens telkiniuose ir uždaroje (recirkuliacinėse) akvakultūros sistemose technologinės naujovės ir plėtros tendencijos. Šią svarbiausią Europos žuvų pramonės parodą aplanko specialistai ir svečiai net iš 140 pasaulio valstybių. 2012 metais tarp 79 valstybes atstovaujančių kompanijų pirmą kartą parodoje dalyvavo ir Lietuvos žuvininkystės sektorių atstovaujanti Nacionalinės žuvų perdirbėjų ir prekybininkų asociacijos devynių įmonių grupė. Minėta Asociacija Lietuvą parodoje atstovavo ir 2014 metais.

Lietuvos įmonių dalyvavimą minėtose parodose rėmė Europos žuvininkystės fondo ir Lietuvos biudžeto lėšomis Asociacijos vykdomas projektas pagal 2007–2013 metų veiksmų programos trečiosios prioritетinės krypties „Bendro intereso priemonės „Kolektyviniai veiksmai“ veiklos srities „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų plėtra ir skatinimo kampanijos“ įgyvendinimo taisyklės.

Parodos dalyvius ir svečius stebino jos mastai, nes lankytojams atrodė, kad po vienu stogu sutilpo viso pasaulio vandens turtai ir iš jų pagamintos gėrybės. Ypač dėmesio sulaukė Japonijos, Kinijos, Indonezijos, Jungtinių Amerikos valstijų stendai. Be Lietuvos, parodoje pirmą kartą dalyvavo Folklendų salų, Jemeno ir Rumunijos žuvų pramonės atstovai.

Žuvų pramonės atstovai, tarp jų ir Lietuvos, domėjosi galimybėmis surasti naujas rinkas savo produktams, gaminamiems naujausiomis technologijomis, užmegzti kontaktus su potencialiais reikiamos žuvų ir kitų jūros produktų žaliavų tiekėjais ar sudaryti tiekimo kontraktus moderniausiai technologinei įrangai įsigyti.

Tam, kad pirmą kartą tinkamai atstovauti Lietuvos žuvininkystės sektorių ypatingos svarbos parodoje, reikėjo didelio įmonių noro ir kruopštaus pasirengimo. Nacionalinę žuvų perdirbėjų ir prekybininkų asociaciją parodoje atstovavo jos vykdytysis direktorius Vytautas Andriuškevičius ir Asociacijos darbuotoja Orinta Bučaitė. Jie kuravo stendo ekspozicijos projektavimą, jo ir papildomos įrangos transportavimą bei sumontavimą, dalyvaujančių parodose Asociacijos narių produkcijos

(eksponatų) transportavimą, parodose dalyvaujančių įmonių atstovų keliones ir apgyvendinimą Briuselyje. Trimačiame Lietuvos stende, užėmusiame 70 kvadratinų metrų plotą, devynios įmonės („Vičiūnų grupė“, UAB „Norvelita“, UAB „ICECO“, UAB „Saldoga“, UAB „Plungės šaltis“, AB „Išlaužo žuvis“, G. Knaševičiaus PĮ „Desė“, UAB „Frigolita“, SIA „Salas zivis“) šešiuose šaldytuvuose ir dviejuose šaldikliuose pristatė platų žuvų produktų asortimentą – apie 80 skirtingų gaminių. Daugiausia buvo įvairių gaminių iš silkų, lašišų bei kitų žuvų. 2014 m. pirmą kartą parodoje dalyvavo ir akvakultūros įmonė AB „Išlaužo žuvis“, auginanti žuvis tvenkiniuose ir jas perdirbanti.

Parodose pristatyti Lietuvos žuvų produktai pasižymėjo aukščiausia kokybe, receptūrų naujumu bei puikia išvaizda. Lietuvos įmonės į parodas atvežė pakankamai daug savo gaminių, todėl lankytojams buvo organizuojamos plačios jų degustacijos. Maloniai nustebino tai, kad dalis parodos lankytojų žinojo lietuviškus žuvų produktus ir gerai juos vertino. Pasak Vytauto Andriuškevičiaus, Asociacijos tikslas buvo kuo daugiau pritraukti lankytojų, pasikalbėti su dalyviais ir galimais prekybos partneriais bei, žinoma, užmegzti bendradarbiavimo ryšius.

Visų 2012 ir 2014 m. parodose dalyvavusių įmonių atstovai teigiamai įvertino dalyvavimo patirtį bei parodų metu gaunamą informaciją, stimuliuojančią modernizuoti ir plėsti žuvų produktų gamybą Lietuvoje bei didinti jos eksportą į Europos Sąjungos valstybes ir kitas pasaulio šalis.

Žuvininkystės tarnybos 2013–2015 metų renginiai

2013 m. gegužės 15 d. Vilniuje įvyko ketvirtasis kasmetinis Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centrų (NACEE) tinklo narių susitikimas. Jame be Lietuvos dalyvavo NACEE delegacijos iš Baltarusijos, Lenkijos, Vengrijos, Latvijos, Moldovos, Rusijos Federacijos, Ukrainos, Čekijos ir kt. šalių. Susitikime aptartas NACEE dalyvavimas tarptautiniuose projektuose bei tarptautiniuose renginiuose pristatant NACEE ir jos narius, apsvaistyti ankstesnių ir einamųjų metų biudžetai bei kiti tinklo narių nuveikti darbai. Susitikimo metu priimti trys nauji NACEE nariai – Rusijos ir Ukrainos įstaigos, kurių veikla susijusi su žuvininkyste.

Žuvininkystės tarnyba prie žemės ūkio ministerijos nuo 2010 metų yra aktyvi Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centrų tinklo (NACEE) narė (2004–2010 metais NACEE narys buvo Lietuvos valstybinis žuvininkystės tyrimų centras, kuris po 2009 m. pabaigoje vykusios reorganizacijos buvo sujungtas su Žuvininkystės departamentu prie Žemės ūkio ministerijos, o 2010 m. balandžio mėn. reorganizuotas į Žuvininkystės tarnybą prie ŽŪM).

NACEE – tai savanoriška ir nepriklausoma Centrinės ir Rytų Europos su akvakultūra susijusių institucijų, įstaigų, organizacijų ir asmenų sąjunga, įsteigta 2004 metais. 2010 metais NACEE narių susitikime Tiumenėje nuspręsta NACEE reorga-

nizuoti į juridinį vienetą, kuris galėtų oficialiai atstovauti savo regiono interesams tarpvalstybiniu lygmeniu. NACEE veikla koordinuojama Sarvaše įsikūrusiame Vengrijos žuvininkystės, akvakultūros ir melioracijos tyrimų institute (HAKI). Organizacija turi sekretoriatą, valdybą, iš daugumos šalių narių sudarytą komitetą ir darbo grupes atskiriems organizaciniams klausimams spręsti. NACEE veiklos sritis apima visapusį ir visavertį informavimą apie vidaus vandens žuvininkystės problemas atskirose šalyse ir visame regione, visapusį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų, naujų žuvininkystės technologijų diegimo srityje.

Pagrindiniai NACEE tikslai: skatinti akvakultūros augimą ir su tuo susijusius šviečiamuosius, mokslinius ir inovacinius darbus; skatinti tvarų Centrinės ir Rytų Europos regiono vystymąsi, saugoti vandens išteklius; integruotis į Europos tyrimų ir aukštojo mokslo sritis, skatinant akvakultūros veikėjų ir mokslininkų bendradarbiavimą.

2013 m. gegužės 16–17 dienomis surengta tarptautinė konferencija „**Ungurių ir kitų migruojančių žuvų rūšių ištekliai**“. Konferencijoje dalyvavo ir pranešimus skaitė Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Baltarusijos, Rusijos, Ukrainos, Vengrijos, Italijos, Čekijos, Moldovos ir kt. šalių žuvininkystės specialistai.

Ši konferencija – vienas iš Žuvininkystės tarnybos įgyvendinamo projekto „Europinių ungurių išteklių valdymo plano įgyvendinimas Lietuvoje“ viešinimo renginių. Projektas finansuojamas Europos žuvininkystės fondo ir Lietuvos Respublikos lėšomis. Lietuvos žuvivaisos specialistai konferencijos dalyviams pristatė projektą, papasakojo apie jau atliktus darbus jį įgyvendinant, diskutavo dėl šio projekto ateities planų realizavimo. Be to, konferencijoje apžvelgta ungurių žvejybos reikšmė Kuršių marių žuvininkystei, lašišinių žuvų būklė mūsų šalies vidaus vandenyse, erškėtų populiacijos atkūrimas Lietuvoje bei Lenkijoje, kiti migruojančių žuvų rūšių ypatumai skirtingose šalyse.

Konferencija sulaukė didelio žuvininkystėje besidominčių žmonių, žuvivaisos specialistų bei žiniasklaidos atstovų dėmesio. Jos darbe dalyvavo daugiau kaip 100 įvairių žuvininkystės organizacijų, ichtiologijos mokslo bei verslo atstovų iš Lietuvos ir užsienio valstybių.

Konferencijos dalyvius pasveikino Lietuvos Respublikos žemės ūkio viceministras Rytis Šatkauskas, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos direktoriaus pavaduotojas Aidas Adomaitis, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento direktorius Laimutis Budrys.

Įvairių šalių žuvininkystės specialistai ir mokslininkai reiškė pasitenkinimą dėl surengtos tarptautinės konferencijos ir galimybės pasidalinti patirtimi bei žiniois praktiniais žuvininkystės plėtros ir ichtiologijos mokslo klausimais.

2014 m. spalio 15–16 dienomis Trakuose vyko kita tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „**Erškėtinės žuvis. Praeitis, dabartis ir ateitis**.“ Konferenci-

ją pradėjo Lietuvos Respublikos žemės ūkio viceministrė Lina Kujalytė, sveikinimo žodį tarė Žuvininkystės tarnybos direktoriaus funkcijas atliekantis direktoriaus pavaduotojas Aidas Adomaitis. Konferencijoje pranešimus skaitė Ukrainos, Lenkijos, Čekijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos mokslininkai ir Lietuvos Žuvininkystės tarnybos specialistai, betarpiškai užsiimantys eršketinių žuvų veisimu, paauginimu bei išleidimu į šalies vandenį. Antrąją konferencijos dieną renginio dalyviai praktiškai susipažino su Lietuvoje vykdomais vandens telkinių įžuvinimo darbais. Tą dieną į Neries upę buvo išleista 2 530 vnt. aštriašnių eršketukų, kurių kiekvienas vidutiniškai svėrė 14 gramų. Juos užaugino Žuvininkystės tarnybos Žuvivaisos skyriaus Laukystos poskyrio specialistai įgyvendindami Nacionalinę aštriašnių eršketų išteklių atkūrimo programą.

2015 rugsėjo 17–18 dienomis surengta dar viena tarptautinė konferencija – „**Žuvų išteklių atkūrimas ir jų naudojimo kontrolė.**“ Konferenciją, trumpai apžvelgusi šiandieninę žuvininkystės sektoriaus situaciją Lietuvoje, pradėjo LR žemės ūkio viceministrė Lina Kujalytė. Konferencijoje dalyvavo LR Seimo Kaimo reikalų komiteto nariai Eugenijus Gentvilas ir Kazys Grybauskas. Į konferenciją atvyko ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos, Vengrijos, Ispanijos, Danijos, Baltarusijos, Latvijos žuvininkystės sektorių administruojančių įstaigų ir mokslo institucijų atstovai. Buvo perskaityti įdomūs, šiuolaikinius žuvininkystės pasiekimus atspindintys pranešimai, tarp kurių: Vandens išteklių valdymas Vengrijoje; Vandens apytakos sistemų panaudojimas atkuriant natūralias sykų populiacijas; Lašišinių žuvų populiacijų atkūrimas ir tyrimai Lietuvos vandenyse; Įžuvinimo į gruntinius tvenkinius ir ežerus lydekų ir sterkių jaunikliais, išaugintais uždarosiose vandens apytakos sistemose, efektyvumas; Sėkmingų Europos žuvininkystės valdymo atvejų apžvalga; Lašišinių žuvų auginimo metodai ir jauniklių kokybės kontrolė; Žuvų išteklių gausinimo metodų efektyvumo įvertinimas; Žvejybos kontrolė Baltijos jūroje; Žuvininkystės kontrolė Danijoje; Europos žuvininkystės kontrolės agentūros veikla ir vaidmuo. Žuvivaisos specialistai iš užsienio valstybių papasakojo apie jų organizacijose taikomus žuvų išteklių atkūrimo būdus ir jų ypatumus, o žuvininkystės kontrolės sritį kuruojantys pranešėjai supažindino su žuvininkystės kontrolės ir valdymo sistemomis. Konferencijoje pateikti moksliniais tyrimais pagrįsti faktai, bylojantys, kad jau išnaudota 80 proc. pasaulinių žuvų išteklių, o iki 2050 metų dėl visiško žuvų išteklių išnaudojimo žvejybos sektorius gali žlugti. Dauguma pranešėjų buvo vieningos nuomonės, kad mūsų visų pareiga saugoti žuvų išteklius ir visą žvejybos sektorių nuo išnykimo. Po pristatymų šiais ir kitais aktualiais klausimais vyko aktyvios diskusijos, buvo siūlomos idėjos dėl tarptautinio bendradarbiavimo žuvų išteklių atkūrimo, gausinimo, kontrolės ir apsaugos klausimais. Antrąją konferencijos dieną dalyviai stebėjo, kaip į Neries upę buvo išleista 2 000 vnt. vidutiniškai po 4 g sveriančių aštriašnių eršketų jauniklių, užaugintų Žuvininkystės tarnybos

Žuvivaisos skyriaus Laukystos poskyryje įgyvendinant Nacionalinę aštriašnių eršketų išteklių atkūrimo programą. Visi norintys galėjo patys išleisti eršketukus į Neris upę.

XXI. SANTRAUKA

Leidinyje „Lietuvos žuvininkystė. Dokumentai. Faktai. Skaičiai. 2008–2014“ pateikta Lietuvos žuvininkystės 2008–2014 m. laikotarpio medžiaga. Joje apžvelgiama Lietuvos žuvininkystės sektoriaus administravimas ir tiesioginė priklausomybė nuo Europos Sąjungos institucijų – Europos Komisijos, Europos Parlamento, Europos Tarybos, Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinio direktorato, Europos žuvininkystės kontrolės agentūros – priimamų, dažniausiai privalomų Lietuvai, sprendimų žuvininkystės srityje. Pateikiamas trumpas minėtų ES institucijų ir jų veiklos procedūrų aprašymas.

Leidinyje supažindina su Lietuvoje veikiančia žuvininkystės administravimo, sprendimų priėmimo sistema, kuri pagrįsta Lietuvos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, žemės ūkio ir aplinkos ministrų įsakymais žuvininkystės klausimais, taip pat aprašomos Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijų žuvininkystės administravimo funkcijos, apibūdinama Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento struktūra, uždaviniai ir funkcijos, pristatoma Europos žuvininkystės fondo (EŽF) ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis 2007–2013 m. Lietuvos žuvininkystės sektoriui suteikta finansinė parama bei šios paramos įgyvendinimo Veiksmų programos administravimo institucinė struktūra. Pagal minėtą programą lėšos buvo investuojamos į žuvininkystės sektoriaus plėtrą, produkcijos gamybos modernizavimą, sektoriaus veiklos reorganizavimą siekiant ją optimizuoti, žuvų išteklių išsaugojimą, aplinkosaugos gerinimą, žuvininkystės regionų stiprinimą ir kitas svarbias veiklas pagal penkias prioritetines kryptis. Iš viso projektams įgyvendinti nuo 2007 m. sausio 1 d. iki 2015 m. kovo 31 d. pagal pasirašytas sutartis ir autorizuotas paramos paraiškas išsipareigota išmokėti 70 820 371 eurą, arba 98 proc. Veiksmų programai įgyvendinti skirtų lėšų, tačiau išmokėta tik 53 806 991 euras, arba 74 proc. visų programai skirtų lėšų. Pagal 2014 m. statistinius duomenis Lietuvos žuvininkystės sektoriuje iš viso dirbo 6 653 darbuotojai, iš kurių net 5 284 buvo užimti žuvų perdirbimo pramonėje.

Aptariamu laikotarpiu įvyko reikšmingi pakeitimai Lietuvos žuvininkystės sektoriaus administravimo srityje – 2010 m. reorganizuotos dvi institucijos: Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos ir Lietuvos valstybinis žuvininkystės tyrimų centras. Vietoj jų Žemės ūkio ministerijos struktūroje įsteigiamas Žuvininkystės departamentas, kuris atsakingas už žuvininkystės poli-

tikos formavimą, jos įgyvendinimą bei žuvininkystės sektoriaus veiklos valstybinių reguliavimą, ir Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, kuri suformuojama iš likusių departamento bei likviduoto Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro padalinių bei specialistų, prijungiant žvejybos jūrose kontrolės funkcijas vykdančius Vilniaus ir Klaipėdos padalinius, kitas žuvininkystės institucijas, nesusijusias su žuvininkystės politikos formavimu ar struktūrinės paramos žuvininkystės sektoriui administravimu.

Leidinyje aptariami Lietuvos žvejybos laivynui prieinami žuvų ištekliai šalies vidaus, Baltijos jūros ir tolimųjų žvejybos rajonų vandenyse. Tiesiogiai Lietuva valdo tik vidaus vandens telkinių ir teritorinės jūros (išskyrus kvotuojamas žuvų rūšis) žuvų išteklius. Atviroje Baltijos jūros dalyje, įskaitant Lietuvos išskirtinę ekonominę zoną (LIEZ), ir tolimuosiuose žvejybos rajonuose (Atlanto ir Ramiajame vandenynuose) Lietuvos žvejybos laivynui prieinami tik ES skiriami žuvų ištekliai pagal žvejybos kvotas, kurias įsigyja ES tarptautiniu susitarimu su žuvų ištekliais turtingomis pakrančių valstybėmis arba naudodamasi naryste tarptautinėse bei regioninėse žvejybos organizacijose. Mažėjant verslinių žuvų ištekliams tiek Lietuvos vidaus, tiek Baltijos jūros, tiek ir tolimųjų žvejybos rajonų vandenyse, Lietuvos žvejybos laivynui skiriamų kvotų dydis atskirais metais gana ženkliai skiriasi. Pavyzdžiui, Lietuvai Baltijos jūroje skiriamos menkių žvejybos kvotos nuo 2008 m. (2 631 t) didėjo iki 2014 m. (4 109 t), o strimelių tuo pačiu laikotarpiu atitinkamai mažėjo – nuo 5 646 t iki 1 651 tonos. Panašiai mažėjo ir šprotų žvejybos kvotos. Mauritanijos ir Maroko vandenyse 2006–2015 m. Lietuvai ES skirtos metinės pelaginių žuvų žvejybos kvotos atitinkamai svyravo tarp 120,5–70,7 tūkst. t ir 15,5–20,6 tūkst. tonų. Svalbardo vandenyse Lietuvos žvejybos laivai kiekvienais metais turėjo teisę žvejoti krevetės 647 žvejybos dienas. Žvejybos laivyno pajėgumai ES derinami su turimais žuvų ištekliais, todėl žvejybos laivų, galinčių žvejoti konkrečiais metais, skaičius tiesiogiai priklauso nuo šaliai skiriamų žvejybos kvotų dydžio.

Knygoje teikiama informacija apie Lietuvos žvejybos laivyną, kuris 2014 m. pabaigoje turėjo 142 įvairaus dydžio aktyvius žvejybos laivus. Jų bendroji talpa sudarė 54,7 tūkst. GT. Tie laivai žvejojo atviroje Baltijos jūros dalyje, jūros priekrantėje ir tolimuosiuose žvejybos rajonuose.

Aptariamu laikotarpiu tolimuosiuose žvejybos rajonuose Lietuvos laivai žvejojo tarptautinių žvejybos organizacijų NAFO, NEAFC, Rytų vidurio Atlanto žuvininkystės komiteto (CECAF) pietvakarių Atlanto, Argentinos jūroje, Regioninės žvejybos pietų Ramiajame vandenyne organizacijos (SPRFMO) akvatorijose, Grenlandijos, Norvegijos, dar visai neseniai Mauritanijos Islamo Respublikos, o dabar ir Maroko Karalystės, Angolos Respublikos išskirtinėse ekonominėse zonose bei Vakarų Europos valstybių vandenyse. Bendras žvejybos laimikis atskirais 2008–2014 m. svyravo tarp 54,2 ir 159,5 tūkst. tonų. Šiais laivais buvo gaudomi jūros ešeriai, Atlan-

to menkės, paprastosios šiaurinės krevetės, snieginiai krabai, argentininiai kalmarai, atlantinės silkės ir skumbrės, paprastosios stauridės, šiauriniai žydrieji merlangai (putasu), Peru (Čilės) stauridės, afrikinės skumbrės, europinės sardinės, apvaliosios sardinėlės, juodosios stauridės ir kitos pelaginių žuvų rūšys.

Baltijos jūroje Lietuvos žvejybos laivų žvejybos laimikis svyravo tarp 26,8 tūkst. t (2008 m.) ir 13,8 tūkst. t (2014 m.), o priekrantėje – tarp 286 t (2010 m.) ir 527 t (2013 m.). Baltijos jūroje atskirais metais daugiausiai buvo sugaunama šprotų – iki 78 proc., menkių – iki 20 proc., strimelių – iki 16 procentų.

Žvejybos reglamentavimo Lietuvos vidaus vandenyse priemonės nustato ir žvejybos kontrolę vykdo Aplinkos ministerija. Pagrindinis vidaus vandens telkinys, kuriame leidžiama verslinė žvejyba, yra Kuršių marios. Daugiausiai per metus 2008–2014 m. laikotarpiu čia buvo sugaunama karšių – iki 459 t, kuojų – iki 398 t, žiobrių – iki 161 t ir sterkių – iki 107 tonų. Kituose vandens telkiniuose, įskaitant Kauno marios, nuo 2013 m. verslinė žvejyba (su tam tikromis išimtimis) yra draudžiama. Kauno mariose 2008–2012 metais žvejybos laimikis svyravo tarp 148 t (2008 m.) ir 54 t (2012 m.). Per metus Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės tvenkinyje buvo sužvejota nuo 6 iki 16 t, upėse – 82 t (2014 m.)–437 t (2012 m.) įvairios žuvies. Stintų per metus sužvejota: ežeruose – 24 t (2008 m.) ir 72 t (2012 m.), polderiuose – 10 t (2008 m.) ir 83 t (2012 m.).

Žvejybos kontrolę Lietuvos vidaus vandens telkiniuose vykdo Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos, Baltijos jūroje, įskaitant ir mėgėjų žvejybą Klaipėdos uoste, žuvų prekybos vietose ir tolimuosiuose žvejybos rajonuose – Žuvininkystės tarnyba. Šias funkcijas vykdančios Žuvininkystės tarnybos padaliniai aprūpinti specialiomis techninėmis priemonėmis (greitaeigiais laivais, palydovinio ryšio laivų stebėjimo sistemomis, automobiliais ir kita būtina technika, specialia tarnybine uniforma).

Žuvų perdirbimo pramonė – svarbiausia žuvininkystės sektoriaus ekonomikos šaka. Per 2008–2014 m. laikotarpį daugelis įmonių dideles lėšas skyrė naujai technikai įsigyti bei investavo į naujas technologijas ar naujų, turinčių paklausą užsienio rinkose, produktų kūrimą. Todėl augo darbo našumas, išsiplėtė produktų asortimentas ir jų kokybė. Tai garantavo galimybes kasmet didinti Lietuvos žuvų produktų eksportą, kurti naujas darbo vietas. Aptariamam laikotarpiu žuvų produktų gamybos apimtys išaugo nuo 73,7 tūkst. t (2008 m.) iki 93,2 tūkst. t (2014 m.), o pagal produkcijos vertę – daugiau kaip dvigubai – nuo 158,7 mln. eurų (2008 m.) iki 321,7 mln. eurų (2014 m.). Kadangi mūsų šalies žvejybos laivynas nepajėgus aprūpinti žuvų perdirbimo pramonės įmones nei reikiamu žuvies kiekiu, nei asortimentu, jos daugiausiai naudoja importuotą žuvų žaliavą. Žuvies perdirbimo įmonės gamina labai įvairią produkciją: šaldytas, rūkytas, sūdytas, vytintas žuvis, žuvų konservus, surimio produktus, kulinarius žuvų gaminius ir kt. Daugiausia žuvų produktų pa-

gamina šios įmonės arba įmonių grupės: UAB „Plungės kooperatinė prekyba“, UAB „Norvelita“, UAB „Vičiūnai ir partneriai“, UAB „Espersen Lietuva“, UAB „ICECO“, UAB „Plungės šaltis“, UAB „Balticfood partners“. Pajėgiausia žuvų konservų gamintoja Lietuvoje yra UAB „Plungės kooperatinė prekyba“.

Aptariamu laikotarpiu Lietuvos žuvų produktų eksportas pastoviai augo – 2008 m. žuvų ir jų produktų iš mūsų šalies buvo eksportuota 92 534,8 t už 195 610,5 tūkst. eurų, 2014 m. – 115 962,5 t už 421 159,0 tūkst. eurų.

Žuvų išteklių atkūrimas ir gausinimas Lietuvos vandenyse yra vienas valstybės prioritetų. Šią veiklą iki 2010 m. moksliniais pagrindais organizavo ir vykdė Lietuvos valstybinis žuvininkystės tyrimų centras.

2006–2010 m. laikotarpiu žuvinivaisą bei žuvų išteklių atkūrimą vykdė ir koordinavo LVŽŽTC pagal „Žuvų ir vėžių išteklių atkūrimo valstybinės reikšmės vandens telkiniuose programą 2006–2010 metams ir strategijos matmenis“. 2008–2009 m. LVŽŽTC buvo pavaldūs šeši gamybiniai filialai: Rusnės (Šilutės r.), Simno (Alytaus r.), Šilavoto (Prienų r.), Trakų Vokės (Vilniaus m.), Žeimenos (Švenčionių r.) ir Ignalinos (Ignalinos r.). Šiuose filialuose buvo išauginama apie 90 proc. žuvinivaisos programoms vykdyti reikalingų žuvų ir vėžių jauniklių.

Be to, LVŽŽTC vadovavo ir organizavo jam priklausiusios ir Klaipėdoje veikusios Žuvininkystės tyrimų laboratorijos, tyrinėjusios Baltijos jūros Lietuvos vandenu žuvų išteklius, veiklą.

Nuo 2010 metų už žuvų išteklių atkūrimą, gausinimą ir palaikymą valstybiniuose vandens telkiniuose, žvejybos kontrolę Baltijos jūros LIEZ ir tolimuosiuose žvejybos rajonuose bei už žuvų išteklių tyrinėjimą Baltijos jūroje yra atsakinga Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos

Pastaraisiais metais reikšmingą postūmį žuvinivaisos darbų plėtrai mūsų valstybėje padarė sėkmingas bendradarbiavimas su Lenkijos, Vokietijos, Baltarusijos, Ukrainos žuvininkystės mokslo tiriamųjų institutų specialistais.

Pasinaudojus Europos žuvininkystės fondo (EŽF) parama, buvo atlikta beveik visų Žuvininkystės tarnybos poskyrių techninė ir technologinė modernizacija bei įgyvendinta keletas kitos paskirties projektų, tokių kaip, pavyzdžiui, „Europinių ungurių išteklių valdymo plano įgyvendinimas Lietuvoje,“ projektai, skirti žuvų pralaidoms įrengti upėse, kuriomis migruoja neršti vertingos žuvų rūšys ir kt.

Akvakultūra Lietuvoje plėtojama jau nuo XVII šimtmečio. Kol kas didžiausia akvakultūros produkcijos dalis išauginama tradiciniu būdu – žuvininkystės tvenkiniuose, kurių bendras plotas sudaro 10,6 tūkst. ha. 2008–2014 m. komerciniais tikslais tvenkiniuose ir baseinuose žuvis augino 18 bendrovių bei apie 100 ūkininkų ir individualių įmonių. Pagrindinė Lietuvos akvakultūros produkcija yra karpiai (92–94 proc.), dar auginami vaivorykštiniai upėtakiai, lydekos, karosai, eršketai, augalėdės žuvis (baltieji amūrai, plačiakakčiai), lynai, peledės, sterkai, ungučiai, europiniai

šamai, afrikiniai šamai ir kai kurios kitos žuvys. Bendra Lietuvos akvakultūros sektoriaus prekinė žuvų produkcija 2008–2014 m. svyravo 3–4 tūkst. t per metus. Apie 30 proc. metinės produkcijos sudaro ypač vertinga ekologinė produkcija. Didžiausia Lietuvos akvakultūros produkcijos dalis realizuojama vietinėje rinkoje, tačiau nemaži jos kiekiai yra eksportuojami ir į kaimynines valstybes – Lenkiją, Latviją, rečiau – į Vokietiją, Olandiją, Švediją, Vengriją ir Rusiją.

Karpių veislininkystės, selekcijos ir reprodukcijos darbai vykdomi nuo 1972 metų, kai dabartiniame Vidaus vandenių ir akvakultūros skyriaus Šilavoto poskyryje buvo pastatyta penkiasdešimt specialiai šiems darbams įrengtų 200 ha ploto savitakininių tvenkinių. Tai pirmasis ir vienintelis karpių veislininkystės padalinys Baltijos valstybėse. Ilgametį ir kruopštų karpių selekcinę veislinį darbą 2010 m. vainikavo Šilavoto karpių veislės aprobavimas. Per 2008–2014 m. iš Šilavoto poskyrio Lietuvos ir užsienio šalių (Latvijos, Lenkijos, Baltarusijos) tvenkinių ūkiams buvo realizuota 4 556 vnt. motininių veislinių Šilavoto karpių. Aptariamam laikotarpiu pasinaudojus EŽF parama Lietuvoje labai aktyviai buvo pradėtos diegti naujos, intensyvios žuvų auginimo technologijos. Pagal tas technologijas žuvys auginamos uždarosiose akvakultūros sistemose (UAS), kuriose įrengtos nuolat veikiančios technologinio vandens recirkuliacijos ir regeneravimo sistemos. Per 2007–2013 m. laikotarpį Lietuvoje pastatytų ar dar statomų UAS projektinis pajėgumas siekia apie 2 000 t gyvų žuvų produkcijos per metus. Dabar jau veikia daugiau nei 50 įmonių ir organizacijų, eksploatuojančių ar dar statančių UAS, tačiau bendra juose užauginamų žuvų prekinė produkcija kol kas nesiekia net 200 t per metus.

Atgavus nepriklausomybę buvo konstatuota, kad Lietuva iš SSRS nepaveldėjo jokios mokslo institucijos, atsakingos už žuvų išteklių tyrimus Baltijos jūroje. Todėl 1993 m. Klaipėdoje, Kopgalyje, buvusios Elektrožūklės tyrimų laboratorijos patalpose buvo įkurta Žuvininkystės tyrimų laboratorija. Dabar ši laboratorija turi Žuvininkystės tarnybos Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriaus statusą. Žuvų ištekliams tyrinėti Baltijos jūroje tais pačiais metais nupirkta naujas mažasis žvejybos traleris „Darius“.

Per 2008–2014 metų laikotarpį 37 mokslo tiriamuosius darbus žuvininkystės srityje Žemės ūkio ministerijos lėšomis atliko specialistai iš kitų mokslo institucijų: Vilniaus universiteto Ekologijos instituto, VŠĮ „Europos regioninės politikos instituto“, Lietuvos hidrobiologų draugijos, Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto, Aleksandro Stulginskio universiteto ir kt.

Lietuvoje yra apie 200 tūkst. žvejų mėgėjų. Tai sudaro apie 6,5 proc. šalies gyventojų. Apie 860 vandens telkinių yra išnuomoti (išduoti leidimai naudoti žvejybos plotus). Apie 10 žvejybos plotų naudotojų organizuoja intensyviai veisiamų žuvų limituotą žvejybą. Daugiausiai leidimų naudoti žvejybos plotus turi Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos skyriai. Vadovaujantis Mėgėjų žvejybos įstatymu, sudaryta

patariamoji institucija – Mėgėjų žvejybos taryba. Remiantis mokslininkų ir apklausų duomenimis, žvejai mėgėjai sugauna nuo 1 700 iki 3 000 tonų žuvų per metus. Pastaruoju metu labai populiarėja mėgėjų žvejyba jūroje.

Žuvininkystės asociacijų, įmonių ir organizacijų skyriuje pateikti žvejybos, žuvų perdirbimo, akvakultūros įmonių asociacijų, žuvininkystės sektoriaus įmonių sąrašai ir jų adresai bei kita kontaktinė informacija, parodų ir renginių skyriuje – informacija apie žuvų perdirbimo ir akvakultūros įmonių dalyvavimą 2012 m. ir 2014 m. Briuselyje vykusiose tarptautinėse žuvų produktų parodose „European Seafood Exposition,“ Žuvininkystės tarnybos renginius (tarptautines konferencijas susitikimus) aktualiais žuvų išteklių atkūrimo ir jų gausinimo klausimais.

Didelę šio leidinio dalį sudaro priedai – lentelės, grafinė medžiaga, paveiks-lai, nuotraukos. Prieduose pateikiama statistinė informacija apie Lietuvai paskirtas žvejybos kvotas, žvejybos laivyno sudėtį, kasmetinius žvejybos laimikius, apie žuvų išteklių atkūrimo ir gausinimo darbus ir kt.

XXII. SUMMARY

The publication contains the materials on the Lithuanian fisheries for the period of 2008–2014. For the first time the review of the system for administration of the fisheries sector in Lithuania and its direct dependence on the decisions in the fisheries field adopted by the EU institutions (the European Commission, the European Parliament, the Council, the Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, the European Fisheries Control Agency) responsible for the fisheries field and usually mandatory for Lithuania is presented here. It also contains a brief description of the aforementioned EU institutions and their operating procedures. The publication describes the decision-making system operating in Lithuania in the field of fisheries administration, which is based on the enforcement of the laws of Lithuania, the implementation of the resolutions of the Lithuanian Government and orders of the Ministers of Agriculture and Environment in the field of fisheries. It presents functions of the Ministries of Agriculture and Environment in the fisheries administration. Tasks and functions as well as the structure of the Fisheries Department of the Ministry of Agriculture are characterized.

Financial support received by the Lithuanian fisheries sector from the European Fisheries Fund (EFF) and budgetary funds of the Republic of Lithuania in 2007–2013 and the institutional framework for the administration of the implementation of the operational programme of the support is presented in a descriptive and tabular way. Based on the aforementioned programme funds were invested in the development of fisheries sector, production modernization, reorganization of the sector with a view towards optimization, conservation of fish stocks, environmental improvement, strengthening of fishery regions and other important activities in the five priority areas. From 1 January 2007 to 31 March 2015, the total amount of support committed to be paid for the implementation of projects under the signed contracts and the authorized support applications accounted for 70,820,371 EUR (98 percent of the budget allocated to the operational programme), but the amount paid constituted only 53,806,991 EUR (74 percent of the budget allocated to the programme). According to the statistical data of 2014, Lithuanian fisheries sector employs a total of 6653 employees, 5284 of which are engaged in the fish processing industry.

During the analysed period significant changes took place in the administration of the Lithuanian fisheries sector. Two institutions the Fisheries Department un-

der the Ministry of Agriculture and Lithuanian State Pisciculture and Fisheries Research Centre were reorganized in 2010. The Fisheries Department under the Ministry of Agriculture was incorporated into the structure of the Ministry of Agriculture as a separate Fisheries Department. Units in Vilnius and Klaipėda performing fisheries control functions at sea, as well as other units unrelated to fisheries policy formulation and administration of structural support to the fisheries sector were separated from the Department. At the same time, from the rest of divisions of this department and the liquidated Lithuanian State Pisciculture and Fisheries Research Centre and the specialists the Fisheries Service under the Lithuanian Ministry of Agriculture was formed. This Service carries out functions of the implementation of Lithuanian fisheries policy based on the European Union's Common Fisheries Policy principles, conservation and restoration of fish resources, as well as the control over their use in sea waters and organization and execution of the applied fisheries research.

The publication discusses fish stocks available to Lithuanian fishing fleet in the inland and the Baltic Sea waters as well as in the long distance fishing areas. Lithuania directly controls only fish stocks of the internal water bodies and territorial sea (with the exception of species subject to quotas). In the open part of the Baltic Sea, including the exclusive Lithuanian economic zone, and in the long distance fisheries (in the Atlantic and Pacific Oceans) Lithuanian fishing fleet can only get access to fish stocks (fishing quotas) allocated by the EU, the right to fishing of which the EU acquires on the grounds of international agreements with coastal countries rich in fish stocks or through membership in international or regional fisheries organizations. Due to decreasing stability of commercial fish stocks in both inland waters of Lithuania and the Baltic Sea, as well as in long distance fishing areas, quotas allocated to the Lithuanian fishing fleet in individual years fluctuated in quite wide amplitude. For example, cod fishing quotas allocated to Lithuania in the Baltic Sea from 2008 (2631 tons) were increasing by 2014 (4109 tons), and Baltic herring quotas in the same years were decreasing from 5646 tons to 1651 tons. Sprat fishing quotas were also decreasing in a similar manner. The EU's annual fishing quotas allocated to Lithuania for pelagic fish in Mauritanian and Moroccan waters in 2006–2015 respectively ranged from 120.5 to 70.7 thousand tons and from 15.5 to 20.6 thousand tons. In Svalbard waters Lithuanian fishing vessels had the right to fish for shrimp for 647 ship days every year. The fishing fleet capacity in the EU is combined with the available fish stocks; therefore, the number of fishing vessels that can fish in a given year directly depends on the size of fishing quotas allocated to the country.

There is also information on the Lithuanian fishing fleet, which at the end of 2014 possessed 142 active fishing vessels of different size. Their total capacity was equal to 54.7 thousand GT. Those vessels were fishing in the open part of the Baltic Sea, the coastal waters and long distance fishing areas.

During the reporting period Lithuanian vessels in long distance fisheries were fishing in the waters of the international fisheries organizations NAFO, NEAFC, the Fishery Committee for the Eastern Central Atlantic (CECAF), the Southwest Atlantic, the Argentine Sea, the South Pacific Regional Fisheries Management Organisation (SPRFMO), Greenland, Norway, until recently – in the exclusive economic zones of the Islamic Republic of Mauritania, and now – of the Kingdom of Morocco, the Republic of Angola and waters of the Western European countries. Their total catches in these fishing areas in separate years of the 2008–2014 period ranged between 54.2 and 159.5 thousand tons. Here vessels were catching sea bass, cod, northern prawn, snow crab, Argentine squid, herring and mackerel, horse mackerel, blue whiting, Peruvian (Chilean) jack mackerel, Atlantic mackerel, pilchard, round sardinella, Cunene horse mackerel and other pelagic species.

Catches of Lithuanian fishing vessels in the Baltic Sea ranged between 26.8 thousand tons (in 2008) and 13.8 thousand tons (in 2014), and in the coastal zone – between 286 tons (in 2010) and 527 tons (in 2013). In separate years mainly sprat (up to 78 percent), cod (up to 20 percent) and Baltic herring (up to 16 percent) was being caught in the Baltic Sea.

Regulatory measures for fishing in the Lithuanian inland water bodies are determined and the fisheries control is carried out by the Ministry of Environment. The main inland water body, where commercial fishing is permitted, is the Curonian Lagoon. During the 2008–2014 period, mostly bream (up to 459 tons a year), roach (up to 398 tons a year), vimba (up to 161 t a year) and pikeperch (up to 107 tons a year) was being caught here. From 2013, in other water bodies, including the Kaunas Lagoon, commercial fishing (with certain exceptions) is prohibited. In 2008–2012, catches in the Kaunas Lagoon fluctuated between 148 tons (in 2008) and 54 tons (in 2012). The annual catch in the pond of Kruonis Pumped Storage Plant (KPSP) comprised from 6 to 16 tons, in rivers – from 82 tons (in 2014) to 437 tons (in 2012), mainly smelt, in lakes – 24 tons (in 2008) and 72 tons (in 2012) and in polders – 10 tons (in 2008) and 83 tons (in 2012) per year.

The fishing control in Lithuanian inland water bodies is carried out by institutions subject to the Ministry of Environment. The fishing control in the Baltic Sea including amateur fishing, port of Klaipėda, fish trading places and long distance fisheries is carried out by the Fisheries Service under the Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania. Units of the Service performing these functions are equipped with special technical means (high-speed vessels, satellite-based vessel monitoring systems, vehicles and other necessary equipment as well as special uniforms).

Fish processing industry represents the most important branch of the sector's economy. During the 2008–2014 periods, many companies heavily invested in new equipment and technologies, as well as the development of new products that are in

demand in foreign markets. As a result, labour productivity increased, as well as the range of products and their quality. All of this ensured a possibility of a yearly increase of Lithuanian fish product exports, creation of new jobs. During the analysed period, the volume of fish production increased from 73.7 thousand tons (in 2008) to 93.2 thousand tons (in 2014), while the value of production more than doubled – from 158.7 million EUR (in 2008) to 321 7 million EUR (in 2014). Since the Lithuanian fishing fleet would not be able to supply the powerful fish processing industry neither with the amount of raw fish required by the industry nor the assortment, companies mainly use imported raw fish materials. They produce a wide range of products: frozen, smoked, salted and cured fish, canned fish, surimi products, culinary fish products, etc. Most fish products are produced by these Lithuanian companies or groups of companies: UAB *Plunges Kooperatine Prekyba*, UAB *Norvelita*, UAB *Viciunai ir Partneriai*, UAB *Espersen Lithuania*, UAB *ICECO*, UAB *Plunges Saltis*, UAB *Balticfood Partners*. The strongest producer of canned fish in Lithuania is UAB *Plunges Kooperatine Prekyba*.

During the analysed period Lithuanian fish product exports was steadily increasing. In 2008, the Republic of Lithuania exported 92,534.8 tonnes of fish and fish products for the amount of 195,610.5 thousand EUR, and in 2014–115,962. tonnes for the amount of 5,421,159.0 thousand EUR.

Restoration and enhancement of fish stock in Lithuanian waters is a state priority. Up to 2010, these activities were governed, organized on a scientific basis and conducted by the Lithuanian State Pisciculture and Fisheries Research Centre (LSPFRC).

In the period of 2006–2010, breeding and rearing of fish juveniles for restoration of fish stocks were carried out and coordinated by LSPFR Centre under the 2006–2010 Programme for the Restoration of Fish and Crayfish Stocks in the Water Bodies of State Significance and the Outline of the Strategy. In 2008–2009, six production branches: Rusnė (Šilutė district), Simnas (Alytus district), Šilavotas (Prienai district), T. Vokė (Vilnius district), Žeimena (Švenčioniai district), Ignalina (Ignalina district), which produced around 90 percent of juvenile fish and crayfish necessary for the execution of the fish restocking programmes, were under control of LSPFR Centre.

Moreover, LSPFRC also managed and organized activities of the Fisheries Research Laboratory operating in Klaipėda and exploring fish stocks in Lithuanian waters of the Baltic Sea.

Since 2010, the restoration, enhancement and maintenance of fish stocks in state water bodies, fishing control in the LEEZ of the Baltic Sea as well as long distance fisheries and fish stocks exploration works in the Baltic Sea is the responsibility of the Fisheries Service under the Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania.

An extraordinary impetus to the development of breeding and rearing of fish juveniles for the restocking needs in recent years was provided by a successful cooperation with specialists of scientific and research Fisheries Institutes of Poland, Germany, Belarus and Ukraine.

By using the support of the European Fisheries Fund, technical and technological modernization of almost all subdivisions of the Service has been carried out and a number of projects of other purposes, such as Implementation of European Eel Management Plan in Lithuania, and projects for the installation of fish passes in rivers, via which valuable species of fish migrate to spawn, etc., have been implemented.

Aquaculture in Lithuania has been developed since the 17th century. So far, the largest part of the aquaculture production is grown in the traditional way – in fishponds with a total area of 10.6 thousand hectares. In 2008–2014, 18 companies and about 100 farmers and individual enterprises were farming fish in fishponds and pools for commercial purposes. The main part of Lithuanian aquaculture production consists of carp – approximately 92–94%. In addition to carp, rainbow trout, pike, crucian carp, sturgeon, herbivorous fish species (grass carp, silver carp), tench, peled, pike perch, eel, wels (European) catfish, African catfish and some others were farmed. In 2008–2014, the total production of the marketable fish of the Lithuanian aquaculture sector ranged from 3 to 4 thousand tons per year. About 30% of the annual aquaculture production consists of particularly valuable organic production. The largest part of the Lithuanian aquaculture production is sold on the domestic market, but considerable amounts of it are exported to the neighbouring countries, such as Poland and Latvia, and (not on a regular basis) to Germany, the Netherlands, Sweden, Hungary and Russia.

Carp breeding, selection and reproduction works are carried out since 1972, when fifty specially equipped self-flowing ponds dedicated for these works with a total area of 200 ha were built in the current Šilavotas Subdivision of the Division of Aquaculture and Inland Waters. It is the first and only carp breeding - ground unit in the Baltic States. In 2010, long and thorough carp selective breeding work was crowned by the approbation of Šilavotas carp breed. During 2008–2014, 4556 pcs. of brood carp of Šilavotas breed were sold from Šilavotas subdivision to Lithuanian and foreign (Latvia, Poland, Belarus) pond farms. During the analysed period, with the support of the EFF new and intensive fish farming technologies were being very actively implemented in Lithuania. According to these technologies fish is being farmed in closed aquaculture systems (CAS) equipped in the premises, where technological water is continuously recirculated and regenerated. Design capacity of CAS's completed or still under construction in Lithuania in 2007–2013 reaches about 2,000 tons of live fish production per year. Now there are more than 50 companies and or-

ganizations operating or still engaged in construction of closed aquaculture systems, but their total marketable fish production still does not reach 200 tons per year.

After regaining independence it was stated that Lithuania did not inherit from the USSR any scientific institution responsible for the exploration of fish stocks in the Baltic Sea. Therefore, in 1993, at Kopgalis, Klaipėda, the Fisheries Research Laboratory was founded in the premises of the former USSR Electrofishing Research Laboratory, and, in the same year, a new small fishing trawler *Darius* was purchased for the exploration of fish stocks in the Baltic Sea. Now this laboratory has the status of the Fisheries Research and Science Division of the Fisheries Service under the Ministry of Agriculture.

During the period of 2008–2014, specialists from other research institutions (Institute of Ecology of Vilnius University, PI European Regional Policy Institute, Lithuanian Society of Hydrobiologists, Lithuanian Institute of Agrarian Economics, Aleksandras Stulginskis University, etc.) carried out 37 research works funded by the Ministry of Agriculture in the field of fisheries.

There are approximately 200 thousand amateur fishermen in Lithuania. This represents about 6.5% of the population of the country. About 860 water bodies are leased (permits for the use of fishing areas are issued). About 10 users of fishing areas organize a limited fishing of an intensively farmed fish. The majority of permits for the use of fishing areas are possessed by the sections of the Lithuanian Association of Hunters and Fishermen.

Pursuant to the Law on Amateur Fishing an advisory body – Board of Amateur Fishing was formed.

According to the researchers and survey data amateur fishermen catch from 1,700 to 3,000 tons of fish per year. Amateur fishing in the sea is getting very popular lately.

A large part of the publication consists of the information in tabular form provided in the Annexes. It represents the statistical information about fishing quotas allocated to Lithuania, fleet composition, the annual fish catch, fish stock restoration and enhancement works, etc.

A chapter of fisheries associations, companies and organizations lists provides a list of fishing, fish processing, aquaculture associations of enterprises in the fisheries sector with their addresses and other contact information.

Exhibition and events chapter provides information on the participation of fish processing and aquaculture enterprises in the international fish production shows *European Seafood Exposition* in Brussels in 2012 and 2014 as well as the events (international conferences, meetings) concerning actual issues of restoration and enhancement of fish stocks held by the Fisheries Service under Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania.

XXIII. SANTRUMPOS

AB	– akcinė bendrovė
AM	– Aplinkos ministerija
BŽP	– Bendroji žuvininkystės politika (ES)
CECAF	– FAO Rytų ir Vidurio Atlanto žuvininkystės komitetas
DG MARE	– ES Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas
EB	– Europos Bendrija
ES	– Europos Sąjunga
EŽF	– Europos žuvininkystės fondas
EJRŽF	– Europos jūrinių reikalų ir žuvininkystės fondas
FAO	– Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacija
HAE	– hidroakumuliacinė elektrinė
ICES	– Tarptautinė jūrų tyrinėjimų taryba
IĮ	– individuali įmonė
JAV	– Jungtinės Amerikos Valstijos
LIEZ	– Lietuvos išskirtinė ekonominė zona
LSS	– laivų stebėjimo sistema
LVŽŽTC	– Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras
NACEE	– Centrinės ir Rytų Europos akvakultūros centrų tinklas
NAFO	– Žvejybos Šiaurės Vakarų Atlante organizacija
NEAFC	– Žvejybos Šiaurės Rytų Atlante organizacija
RAAD	– Regiono aplinkos apsaugos departamentas
SPRFMO	– Regioninė žvejybos Pietų Ramiajame vandenyne organizacija
SSRS	– Sovietų socialistinių respublikų sąjunga
TJTT	– Tarptautinė jūrų tyrinėjimo taryba
UAB	– uždaroji akcinė bendrovė
ŽTMS	– Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyrius
ŽŪM	– Žemės ūkio ministerija

XXIV. SAŲOKOS

Akvakultūra – žuvų, moliuskų, vėžiagyvių ir kitų organizmų auginimas gėlame arba jūros vandenyje, sudarant jiems optimalias gyvenimo ir mitybos sąlygas.

Bendroji talpa (BT) – bendroji laivo talpa, nustatyta pagal 1969 m. Tarptautinę laivo matmenų nustatymo konvenciją (Žin., 1991, Nr. 32–881).

Išskirtinė ekonominė zona – už teritorinių vandenų ribos esanti Baltijos jūros dalis, kurioje Lietuvos Respublika turi tam tikras suverenias teises, jurisdikciją ir pareigas, nustatytas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir tarptautinius susitarimus, ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautiniai susitarimai.

Lietuvos Respublikos žvejybos laivas – bet koks laivas su jame esančia žvejybos įranga arba laivas, naudojamas šiai žvejybai ir įregistruotas Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ar Lietuvos Respublikos vidaus vandenų registre ir įgaliotos klasifikacinės bendrovės išduotuose laivo dokumentuose turintis įrašą „Žvejybos laivas“. Lietuvos Respublikos žvejybos laivas, žvejojantis jūrų vandenyse, turi būti įregistruotas žvejybos laivų rejestre.

Mažos apimties priekrantės žvejyba – žvejyba laivais, kurių ilgis mažesnis kaip 12 metrų.

Mėgėjų žvejyba – žvejyba mėgėjiškais žvejybos įrankiais pagal mėgėjų žvejybai nustatytą tvarką.

Pasitraukimas iš žvejybos – žvejybos laivo išbraukimas iš ES valstybės narės žvejybos laivų rejestro; sąlygos nurodytos 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos r Nr. 2371/2002 15 straipsnio 1 dalyje.

Pirminis žuvininkystės produktų pardavimas – pirminis didmeninis sužvejojų, apdorotų ar laive perdirbtų žuvininkystės produktų, iškrautų uoste, pardavimas arba pardavimas iš žvejybos ar kitų žuvininkystės produktus vežančių laivų.

Pirminis žuvininkystės produktų supirkimas – pirminis didmeninis sužvejojų, apdorotų ar laive perdirbtų žuvininkystės produktų, iškrautų uoste, supirkimas arba supirkimas iš žvejybos laivų bei kitų žuvininkystės produktus vežančių laivų.

Struktūrinė politika – ES vykdoma politika, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis ir koordinuojant nacionalines regioninės politikos kryptis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus.

Teritoriniai vandenys – Lietuvos Respublikos pakrantės 12 jūrmilių pločio

Baltijos jūros vandenų juosta, kuri sudaro Lietuvos Respublikos teritorijos dalį ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautiniai susitarimai.

Tvenkinių žuvininkystė – žuvų veisimas, auginimas ir žvejyba žuvininkystės tvenkiniuose.

Variklių galia – didžiausias bendras ilgalaikis visų pagrindinių laivo eigos variklių galingumas (kilovatais), nurodytas laivo registracijos liudijime ar kitame oficialiame dokumente.

Uždaroji akvakultūros sistema (UAS) – uždaro ciklo intensyvaus žuvų ar kitų vandens gyvūnų (vėžiagyvių, moliuskų), ar vandens augalų veisimo ir auginimo sistema, kurioje dirbtinai sukuriamos optimalios sąlygos kultivuojamų objektų gyvenimui, mitybai ir greitam augimui, kurioje technologinis vanduo naudojamas daug kartų ir kurios poreikis šviežiam vandeniui dažnai apsiriboja tik nugaravusio kiekio kompensavimu bei kuri praktiškai neteršia aplinkos.

Vandens ištekliai – konkrečioje teritorijoje (valstybėje, apskrityje, upės baseine ir kt.) paviršinio ir požeminio vandens telkiniuose (gelmėse) esantis vanduo, apibrėžtas kiekybės rodikliais.

Vandens naudotojai – juridiniai ar fiziniai asmenys, imantys iš vandens telkinio vandenį arba išleidžiantys į gamtinę aplinką nuotekas, taip pat naudojantys vandens telkinį įvairioms reikmėms (žuvininkystei, hidroenergetikai, laivybai ir kt.).

Vandens telkiniai – paviršinio ar požeminio vandens telkiniai (vidaus vandens).

Verslinė žvejyba – žvejyba versliniais žvejybos įrankiais komerciniams tikslams.

Žuvininkystė – su žuvų išteklių valdymu, išsaugojimu ir atkūrimu, žvejyba, akvakultūra, žuvų perdirbimu, pirminiu žuvininkystės produktų pardavimu ir supirkimu susijusi veikla.

Žuvininkystės produktai – žuvis ir iš jų pagaminti produktai.

Žuvininkystės ūkis – ūkio šaka, apimanti žuvų ūkio veiklą.

Žuvininkystės tvenkinys – hidrotechninis statinys (pylimai, krantų stiprinimo įrenginiai, vandens padavimo, nuleidimo ir dugno sausinimo kanalai, įleistuvai, išleistuvai, šliuzai, slenkščiai, pralaidos), įrengtas žemės paviršiuje, jo įdauboje, iškasoje arba upės vagoje ir naudojamas žuvisms veisti bei auginti.

Žuvivaisa – žuvų veisimas, paauginimas ir perkėlimas iš vieno vandens telkinio į kitus, taip pat reproduktorių gaudymas ir laikymas žuvų išteklių atkūrimo, palaikymo ir gausinimo tikslais.

Žuvų auginotojai – fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie užsiima žuvų auginimu gėlame ar jūros vandenyje, sudarydami joms dirbtines mitybos ir gyvenimo sąlygas.

Žuvų ištekliai – visos gėlųjų ir jūrų vandenų žuvis, išskyrus dirbtinai auginamas žuvis, kurias žmogus naudoja arba gali naudoti savo poreikiams.

Žuvų išteklių apsauga ir atkūrimas – teisinių, techninių ir finansinių priemonių, padedančių išlaikyti stabilias, natūraliai atsikuriančias arba nykstančias žuvų populiacijas.

Žuvų išteklių naudotojai – fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę naudoti žuvų išteklius.

Žvejyba – žuvų gaudymas verslo, veisimo ar moksliniais tikslais ir visa kita veikla, susijusi su žvejyba, žuvų perdirbimu laivuose, pervežimu laivais ir pagalbinių laivų naudojimu.

Žvejyba atviroje jūroje – žvejyba vandenyse už valstybių teritorinių jūrų ir ekonominių zonų ribų, neutraliuose vandenyse, konvencijomis reguliuojamuose jūros žvejybos rajonuose.

Žvejybos kvota (limitas) – žuvininkystės vandens telkiniui, arba konkrečiai įvardintam ir teritoriškai apribotam jo plotui (žvejybos rajonui, žvejybos parajoniui, kvadratumui, barui ir kt.) vieneriems ar keleriems metams nustatytas didžiausias leistinas sugauti žuvų ar kitų hidrobiontų kiekis, arba žvejybos įrankių kiekis, arba žvejybos dienų skaičius.

Žvejybos laivynas – žvejybos, žuvų apdorojimo, transportavimo ir aptarnavimo laivų visuma. Priklauso visi versliniai laivai, refrižeratoriai.

Žvejybos pajėgumas – laivo talpa, išreikšta bruto tonomis (BT), ir jo galia, išreikšta kilovatais (kW) (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2930/86 4 ir 5 straipsniai). Tam tikroms žvejybos rūšims Taryba gali pajėgumą apibrėžti ir kitaip, pvz., atsižvelgiant į laivo žvejybos įrankių kiekį ir (arba) dydį).

Žvejybos pastangos – žvejybos laivo pajėgumo ir laivo žvejybos trukmės sandauga; laivų grupės žvejybos pastangų suma.

XXV. TRUMPAI APIE AUTORIUS

Aidas Adomaitis, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos direktoriaus pavaduotojas

Jūratė Andriukaitienė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejojimo stebėsenos ir kontrolės skyriaus vyriausioji specialistė

Vytautas Andriuškevičius, Nacionalinės akvakultūros ir žuvų produktų gamintojų asociacijos direktorius

Algirdas Balnis, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejojimo stebėsenos ir kontrolės skyriaus vyriausiasis specialistas

Eugenija Bukienė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tarptautinių reikalų ir rinkos skyriaus vyriausioji specialistė

Tomas Dambrauskis, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejojimo stebėsenos ir kontrolės skyriaus vyriausiasis specialistas

Algirdas Domarkas, Asociacijos alternatyvioji akvakultūra tarybos pirmininkas

Rimantas Dapšys, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejojimo stebėsenos ir kontrolės skyriaus vyriausiasis specialistas

Adrija Gasiliauskienė, Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento Žuvininkystės politikos skyriaus vyriausioji specialistė

Valdas Gečys, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus vedėjas

Antanas Gonta, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus vedėjas

Vilmantas Graičiūnas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos skyriaus vedėjas

Danutė Grinevičienė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tarptautinių reikalų ir rinkos skyriaus vyriausioji specialistė

Laimutė Ivanauskienė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus Žuvų ligų ir vandens tyrimų poskyrio vedėja

Tomas Kazlauskas, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejojimo stebėsenos ir kontrolės skyriaus vedėjas

Tomas Keršys, Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento Europos Sąjungos paramos skyriaus vedėjas

Erlandas Lendzbergas, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejybos Baltijos jūroje kontrolės skyriaus vedėjas

Kęstutis Motiekaitis, Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos Gyvūnijos naudojimo kontrolės priežiūros skyriaus vedėjas

Birutė Paliukėnaitė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus vedėjo pavaduotoja

Andrej Pilinkovskij, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus vyriausiasis specialistas

Justas Poviliūnas, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvivaisos skyriaus vyriausiasis specialistas

Egle Radaitytė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejybos stebėsenos ir kontrolės skyriaus vyriausioji specialistė

Gediminas Vitas Ratkus, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus vyriausiasis specialistas

Tatjana Ratnikova, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vidaus vandenų ir akvakultūros skyriaus Šilavoto poskyrio vedėja

Agnė Razmislavičiūtė-Palionienė, Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento direktorė

Algirdas Rusakevičius, buvęs Žuvininkystės departamento prie ŽŪM generalinio direktoriaus pavaduotojas, žuvininkystės ir akvakultūros ekspertas

Romas Statkus, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės tyrimų ir mokslo skyriaus vedėjas

Indrė Šidlauskienė, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos direktorė

Laima Vaitonytė, Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento Žuvininkystės politikos skyriaus vyriausioji specialistė

Tomas Zolubas, Žuvininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žvejybos Baltijos jūroje reguliavimo skyriaus vedėjas

Ieva Žundienė, Žemės ūkio ministerijos Žuvininkystės departamento Žuvininkystės politikos skyriaus vyriausioji specialistė

Li334 **Lietuvos žuvininkystė. Dokumentai, faktai, skaičiai.** – V.: Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, 2016. – 208 p. [16 p. sp. įkliją].

ISBN 978-9986-427-21-6

Leidinyje pateikta informacija apie Lietuvos žuvininkystės sektoriaus veiklą, jo plėtrą ir raidą 2008-2014 metais, jis gausiai iliustruotas diagramomis, paveikslais, lentelėmis, spalvotomis nuotraukomis. Leidinys skiriamas visiems, kas domisi žuvininkyste bei jos problemomis.

UDK 639.2(474.5)(091)

13 sp.l. Užsakymo nr. 19887.

Išleido Žuvininkystės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos,

Gedimino pr.19 (Lelevelio g.6), 3 Vilnius

Leidinį spaudai parengė leidykla „ABO“, A. Juozapavičiaus g. 10A, Vilnius

Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

www.spauda.com